

ΒΡΑΒΕΙΟ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

Ναυτική Επιθεώρηση

Τεύχος 621

Τόμος 182^{ος}

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ

Σεπτέμβριος - Οκτώβριος - Νοέμβριος 2022

ΠΑΡΗΓΟΜΕΝΟ
ΤΕΥΧΟΣ
Της Γραφείας
Κ.Ε.Μ.Π.Α.Θ.
Αριθμός Δελτίου
4339

PRESS POST
X-7
PRESS POST

ΕΛΤΑ
Hellenic Post

ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΔΕΛΙΑΣ 1918/04 Κ.Ε.Μ.Π.Α.Θ.
ΠΟΛΕΜΙΚΟ ΝΑΥΤΙΚΟ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΝΑΥΤΙΚΟΥ
Μαρκόνη 20, 104 47 ΑΘΗΝΑ
ΚΩΔΙΚΟΣ 011451

Ναυτική Επιθεώρηση

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΓΕΝ/ΔΕΔΗΣ

Εκδηλώσεις - φωτογραφίες8

Αρχιμανδρίτης Δανιήλ Ζωγράφος

Ιεροκήρυκος Καθηγουμένου

Ιεράς Μητροπόλεως Κεφαλληνίας

Θεοφάνεια- Κάθοδος Αγίου Πνεύματος 28

Άγγελος Γιακουμάς

Αντισμήναρχος (ΜΑ)

Η Ευρωατλαντική Προσέγγιση

στην Πυρηνική Αποτροπή..... 38

Ιωάννης Σ. Παπαφλωράτος

Νομικός-Διεθνολόγος - Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Αθηνών

Η Ιστορία της Ουκρανίας

Από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο

Έως την Αρχή του 202246

Ιωάννης Πλατιάς

Υποστράτηγος ε.α.

Η Ναυμαχία του Αρτεμισίου (480 π.Χ.)..... 78

Δρ. Βασίλειος Καλλές

Γενικός Χειρουργός - Χειρουργός Μαστού, Επιμελητής Α'

Χειρουργικής Κλινικής Ναυτικού Νοσοκομείου Αθηνών

Προληπτικός Έλεγχος Μαστών 92

Χειραψία με την Ιστορία..... 96

Ιωάννης Σ. Θεοδωράτος

Ειδήσεις από το Περισκόπιο106

Δελτίο Ενημέρωσης 114

ΕΤΟΣ 100° - ΤΕΥΧΟΣ 621 - ΤΟΜΟΣ 182^{ος}

Σεπτέμβριος - Οκτώβριος - Νοέμβριος 2022

Διεύθυνση περιοδικού:

Υπηρεσία Ιστορίας Ναυτικού

Μαρκόνι 20 Βοτανικός - Αθήνα 10447

Τηλ: 210 3484233 - Φαξ: 210 3484234

e-mail: yin_naftep@navy.mil.gr

Ιδιοκτήτης

ΓΕΝΙΚΟ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΝΑΥΤΙΚΟΥ

Εκδότης

Υπηρεσία Ιστορίας Ναυτικού

Διευθυντής σύνταξης

Αρχιπλοίαρχος Ιωάννης Καμπόλης ΠΝ

Επιτροπή σύνταξης

Αρχιπλοίαρχος Ιωάννης Καμπόλης ΠΝ

Πλοίαρχος Προκόπιος Χαρίτος ΠΝ

Πλοίαρχος Σταμάτιος Πελεκάνος ΠΝ

Επιμέλεια ύλης

Πλοίαρχος Εμμανουήλ Ζέρβας ΠΝ

Αντιπλοίαρχος (Ε) Αλέξανδρος Παντελόγλου ΠΝ

Πλωτάρχης (Ο) Αθανάσιος Παπαδημητρώπουλος ΠΝ

Πλωτάρχης (Ο) Παναγιώτης Γέροντας ΠΝ

Ανθυποπλοίαρχος (Ε) Κωνσταντίνος Αργυρόπουλος ΠΝ

Ανθυποπλοίαρχος (Ε) Βλάσιος Οικονόμου ΠΝ

Εικαστική επιμέλεια - ηλεκτρονική σελιδοποίηση

Ανθυποπλοίαρχος (Ε) Ιωάννης Κορακάκης ΠΝ

Γραφείο Ναυτικής Επιθεώρησης

Ανθυποπλοίαρχος (Ε) Βλάσιος Οικονόμου ΠΝ

Ανθυποπλοίαρχος (Ε) Ιωάννης Κορακάκης ΠΝ

Εκδόσεις βιβλίων Υ.Ι.Ν.

Σημαιοφόρος (Ε) Αναστασία Μανανά ΠΝ

e-mail: d_manana@navy.mil.gr

Τηλ: 210 3484136

Συνδρομές Περιοδικού

Τηλ: 210 3484233 - 243

Ετήσια Στρατ. Προσωπικού ε.ε. και ε.α. και

Πολιτικού Προσωπικού (Πολεμικού Ναυτικού)10€

Ετήσια Ιδιωτών, Νομικών Προσώπων12€

Ετήσια Συνδρομή Κύπρου30€

Τιμή Τεύχους..... 3€

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΗ

Οι απόψεις που εκφράζονται στη «Ν.Ε.», είναι προσωπικές και δεν δεσμεύουν το Γενικό Επιτελείο Ναυτικού, ούτε και ερμηνεύουν την πολιτική ή τις αποφάσεις του.

Εξώφυλλο

Η ναυμαχία της «ΕΛΛΗΣ», 13 Δεκεμβρίου 1912.

Ελαιογραφία του Β. Χατζή, Ναυτικό Μουσείο Ελλάδας.

Η φωτογραφία έχει δεχθεί επεξεργασία για τις ανάγκες καλύτερης εμφάνισης.

Εσώφυλλο

Έργα του ζωγράφου Αντώνιου Μιλάνου

Εκτύπωση

ELIKON Graphic Arts, www.elikon-print.gr

Ο Διευθυντής,
το προσωπικό της Υπηρεσίας Ιστορίας Ναυτικού
και οι συντελεστές του περιοδικού

**Ναυτική
Επιθεώρηση**

σας εύχονται

*Καλά Χριστούγεννα &
Καλοτάξιδο το 2023*

Αγαπητοί συνάδελφοι, αγαπητοί αναγνώστες,

Με αυτό το τεύχος της Ναυτικής Επιθεώρησης οι φίλοι αναγνώστες θα λάβουν μαζί και τη καθιερωμένη ατζέντα – ημερολόγιο της Υπηρεσίας μας με θέμα «Βιογραφικά ηρώων του Πολεμικού Ναυτικού». Το ημερολόγιο αυτό αποκτά μια αναθηματική – με την αρχαιοελληνική έννοια της λέξης – διάσταση όντας αφιερωμένο σε όλους αυτούς του ήρωες του Πολεμικού Ναυτικού που έβαλαν πάνω από όλα τη θυσία υπέρ Πατρίδος εισερχόμενοι με αυτόν τον τρόπο στο πάνθεον των ηρώων του Ελληνισμού κοσμώντας αιώνια την ιστορία του ελληνικού ναυτικού όπλου. Μέσα από αυτήν την ανθολογία εξάγονται απτά, κυριολεκτικά ενσαρκώνονται, οι λόγοι για τους οποίους το Πολεμικό μας Ναυτικό παραμένει αήττητο, διότι ενώ είναι αληθές ότι η Ιδέα φωτίζει τις ζωές και το καθήκον, εξίσου πραγματικό είναι ότι η Ιδέα αυτή μετουσιώνεται σε σάρκα και οστά, τα στελέχη μας, που διαχρονικά τιμούν το Ναυτικό με τις ζωές και τη δράση τους. Αποτελούν παραδείγματα προς μίμηση και τα χρειαζόμαστε σε αυτούς τους σημερινούς απαιτητικούς καιρούς που επικρατούν στις διεθνείς σχέσεις ο αναθεωρητισμός και ο ρεβανσισμός.

Και σε αυτό το τεύχος έγινε προσπάθεια η θεματολογία του περιοδικού να ανταποκρίνεται στην επικαιρότητα και στην πληρότητα. Σε αυτό το τεύχος ξεχωρίζουν τα άρθρα του Δρα Ιωάννη Παπαφλωράτου και του Αντισμηνάρχου (ΜΑ) Άγγελου Πακουμή. Ο πρώτος αναλύει την ιστορία της Ουκρανίας από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι τις αρχές του 2022 και έρχεται ως συνέχεια άρθρου του ιδίου δύο τεύχη πριν (619). Το κείμενο αν και ιστορικό, «φωτίζει» πολλές πλευρές της ρωσοουκρανικής σύγκρουσης. Ο δεύτερος αναλύει την ευρωατλαντική προσέγγιση στην πυρηνική αποτροπή, ένα θέμα που συνδέεται άμεσα με τον αναγεννημένο παγκόσμιο φόβο ενός ενδεχόμενου πυρηνικού ολέθρου.

Ο Αρχιμανδρίτης Δανιήλ Ζωγράφος αναλύει τη μεγίστη σημασία των Θεοφανίων για την Ορθοδοξία. Τα Θεοφάνεια λόγω του γεγονότος του ότι ακολουθούν χρονικά τα Χριστούγεννα και τη Πρωτοχρονιά, μας οδηγεί πολύ συχνά στο να παραβλέπουμε τον κεντρικό ρόλο που έχει στην πίστη μας. Ο Δρ. Βασίλειος Καλλές, Χειρουργός του Ναυτικού Νοσοκομείου Αθηνών πραγματεύεται το θέμα του προληπτικού ελέγχου μαστών.

Η ύλη του περιοδικού ολοκληρώνεται με τις μόνιμές μας στήλες «Χειραψία με την Ιστορία» και «Ειδήσεις από το Περισκόπιο». Ιδιαίτερα στην πρώτη στήλη οι αναγνώστες μπορούν, στο πλαίσιο της επετείου των 110 χρόνων, να βιώσουν τη Ναυμαχία της Έλλης μέσα από τα μάτια του Αντιναυάρχου Σταματίου Πλατσούκα που συμμετείχε στη Ναυμαχία. Το απόσπασμα έχει ληφθεί από το βιβλίο «Ταξίδια και Πολεμικά Γεγονότα, αναμνήσεις ενός παλαιού Ναυάρχου» που έχει εκδοθεί και διατίθεται από την ΥΙΝ.

Ο Διευθυντής και το προσωπικό της ΥΙΝ εύχεται στους φίλους αναγνώστες και σε όλους τους Έλληνες χαρούμενα Χριστούγεννα καθώς και ένα ευτυχισμένο, υγιές και αποδοτικό νέο έτος.

Η Επιτροπή Σύνταξης

Ακολουθείστε μας στο facebook και στη σελίδα μας στο διαδίκτυο για να ενημερώνεστε έγκαιρα για τις δραστηριότητες και τις εκδηλώσεις της ΥΙΝ

Ομιλία Αρχηγού ΓΕΝ

Τελετή Ονοματοδοσίας και Ένταξης στο ΠΝ του ΤΠΚ «ΥΠΟΠΛΟΙΑΡΧΟΣ ΒΛΑΧΑΚΟΣ»

Εξοχότατε Κύριε Πρόεδρε της Κυβερνήσεως
Κύριε Πρόεδρε της Βουλής των Ελλήνων
Κύριε Υπουργέ Εθνικής Αμυνας
Κύριοι Υφυπουργοί
Κυρίες και Κύριοι Βουλευτές
Κύριε Αρχηγέ του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Αμυνας
Σεβασμιότατοι Μητροπολίτες Νικαίας και Μάνης
Αξιότιμοι κυρίες και κύριοι εκλεκτοί προσκεκλημένοι

Η ένταξη κάθε νέας μονάδας στο δυναμικό του Στόλου, συνιστά την εκπλήρωση μιας ιδιαίτερης για εμάς προσμονής, εξύψωσης του ηθικού, αλλά και δημιουργίας προσδοκιών, αφού σηματοδοτεί την προαγωγή των δυνατοτήτων και της μαχητικής ικανότητας του Πολεμικού μας Ναυτικού.

Με την ένταξη του ΤΠΚ «ΒΛΑΧΑΚΟΣ» στο στόλο ολοκληρώνεται ένα πρόγραμμα, το οποίο είχε σοβαρές καθυστερήσεις και απαιτήθηκαν υψηλού ρίσκου πρωτοβουλίες από την πολιτεία και το ΠΝ για την ολοκλήρωσή του. Στην όλη προσπάθεια καθοριστική ασφαλώς υπήρξε η συμβολή των εργαζομένων των Ναυπηγείων Ελευσίνας.

Κύριε Πρόεδρε της Κυβερνήσεως,

Καθώς οι προκλήσεις σήμερα κλιμακώνονται περισσότερο από ποτέ, οι καθημερινές επιχειρησιακές απαιτήσεις έχουν αυξηθεί κατακόρυφα σε σχέση με το παρελθόν. Η εγκεκριμένη από το ΚΥΣΕΑ Δομή Δυνάμεων, έγκαιρα αποτύπωσε αυτή τη νέα πραγματικότητα και αποτελεί την πυξίδα για το Ναυτικό της επόμενης 15ετίας. Ένα Ναυτικό ισχυρότερο και με περισσότερες ασφαλώς δυνατότητες από το σημερινό.

Η υλοποίηση Δομής Δυνάμεων απαιτεί εξαιρετικά προσεκτικό σχεδιασμό από το ΠΝ, προσήλωση, συνέπεια και απόλυτο ορθολογισμό και προτεραιοποίηση στη διάθεση των περιορισμένων σε κάθε περίπτωση πόρων τα επόμενα χρόνια.

Παρά τις δυσκολίες που μας κληροδότησε η οικονομική κρίση, το Ναυτικό βρίσκεται σε καθημερινή βάση στις θάλασσες, προβάλλοντας τη Σημαία μας. Το γεγονός αυτό είναι προϊόν της τιτάνιας προσπάθειας που περιλαμβάνει σχολαστικό επιτελικό σχεδιασμό από το ΓΕΝ αλλά και ένα εξαιρετικό πρωτογενές έργο που επωμίζονται πρωτίστως ο Αρχηγός Στόλου και ο Διοικητής Διοικητικής Μερίμνης Ναυτικού με τα επιτελεία τους.

Τελικά όμως το βάρος πέφτει στον άνθρωπο, και οι άνθρωποί μας με την κουλτούρα τους, το φιλότιμο, την αυταπάρνηση και τον πατριωτισμό τους είναι αυτοί που κάνουν τη διαφορά.

Γυναίκες και άνδρες του Στόλου,

Η πατρίδα και το καθήκον απαιτούν από εσάς και τα καράβια σας να βρίσκεστε στην πρώτη γραμμή, προμάχοι και σημαιοφόροι. Αυτό κάνατε πάντα και αυτό απαιτούμε από εσάς να εξακολουθήσετε να κάνετε. Να ταξιδεύετε, να κινδυνεύετε και να υπερασπίζετε την πατρίδα στις θάλασσες, με τον τρόπο που εσείς γνωρίζετε καλύτερα από τον καθένα.

Σας διαβεβαιώ όμως ότι οι κόποι σας δεν περνούν απαρατήρητοι. Η πολιτεία αναγνωρίζει τις προσπάθειές σας, και εμφατική επιβεβαίωση αυτού αποτελεί η πρόσφατη εξαγγελία του κ. Πρωθυπουργού για τη θέσπιση πρόσθετης αμοιβής για τα πληρώματα των πολεμικών πλοίων που βρίσκονται σε αποστολή. Ως Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω τον κ. Πρωθυπουργό για την απόφασή του αυτή.

Κυρίες και κύριοι,

Η σημερινή ημέρα μας φέρνει ξανά στο νου τους ήρωες των Ιμίων.

Το όνομα του τότε Υποπλοίαρχου Παναγιώτη Βλαχάκου μαζί με αυτά του Υποπλοίαρχου Χριστόδουλου Καραθανάση, αγαπητού και αξέχαστου συμμαθητή μου, και του Ανθυπασπιστή Έκτορα Γιαλοπού, έχει ήδη περάσει στην ιστορία και κοσμεί το πάνθεον των ηρώων της χώρας. Και αποτελεί μεγάλη μας τιμή σήμερα, που ο αδελφός του ήρωα κύριος Νικόλαος Βλαχάκος, θα είναι ο ανάδοχος του πλοίου που θα φέρει το όνομα Υποπλοίαρχος ΒΛΑΧΑΚΟΣ.

Εξοχότατε Κύριε Πρόεδρε της Κυβερνήσεως, Κυρίες και Κύριοι,

Στο Πολεμικό Ναυτικό ατενίζουμε το μέλλον με αισιοδοξία. Στις προκλήσεις απαντούμε με ψυχραιμία και αποφασιστικότητα, και σας διαβεβαιώ, πως σε κάθε περίπτωση τα πλοία μας και τα άξια πληρώματά τους, πιστά στις αξίες και τις παραδόσεις του Πολεμικού Ναυτικού είναι πάντα έτοιμα να εκπληρώσουν στο ακέραιο την αποστολή τους. Τον Κυβερνήτη και το πλήρωμα του ΤΠΚ «ΒΛΑΧΑΚΟΣ» προτρέπω να εργαστούν άοκνα, ώστε πολύ σύντομα ο Στόλος να αξιοποιήσει πλήρως τις επιχειρησιακές δυνατότητες του νέου μας πλοίου.

ΒΖ για την έως τώρα προσπάθεια. Σας εύχομαι καλά ταξίδια και ο Άγιος Νικόλαος να είναι πάντα στην πλώρη σας.

Σας ευχαριστώ.

Εκδηλώσεις

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

Το Σάββατο 10 και την Κυριακή 11 Σεπτεμβρίου 2022, ο Υπαρχηγός ΓΕΝ Υποναύαρχος Γεώργιος Καμπουράκης ΠΝ, ως εκπρόσωπος των Ενόπλων Δυνάμεων, παρέστη στις εορταστικές εκδηλώσεις για την επέτειο της Ναυμαχίας των Σπετσών του 1822 «ΑΡΜΑΤΑ 2022».

Στο πλαίσιο των εκδηλώσεων το Ταχύ Περιπολικό Κατευθυνομένων Βλημάτων ΤΠΚ «ΣΙΜΙΤΖΟΠΟΥΛΟΣ» κατέπλευσε στη νήσο Σπέτσες, ενώ ένοπλο άγημα και τμήμα της Μπάντας του ΠΝ απέδωσε τις προβλεπόμενες τιμές.

Την Τρίτη 13 και Τετάρτη 14 Σεπτεμβρίου 2022, πραγματοποιήθηκαν στη Ν. Σκιάθο εκδηλώσεις μνήμης της 79ης Επετείου από τη Βύθιση του Υποβρυχίου Υ/Β «ΚΑΤΣΩΝΗΣ». Στο πλαίσιο των εκδηλώσεων κατέπλευσε στον λιμένα της Σκιάθου το Ταχύ Περιπολικό Κατευθυνομένων Βλημάτων ΤΠΚ «ΣΙΜΙΤΖΟΠΟΥΛΟΣ».

Στις εκδηλώσεις παρέστη, ως εκπρόσωπος του Αρχηγού ΓΕΝ, Αντιναυάρχου Στυλιανού Πετράκη ΠΝ, ο Πλοίαρχος Νικόλαος Φίλιας, ο οποίος και κατέθεσε στεφάνι στο μνημείο πεσόντων Υ/Β «ΚΑΤΣΩΝΗΣ».

Την Τετάρτη 21 Σεπτεμβρίου 2022, ο Αρχηγός Γενικού Επιτελείου Ναυτικού Αντιναύαρχος Στυλιανός Πετράκης ΠΝ, πραγματοποίησε επίσκεψη στη Γενική Επιθεώρηση Ναυτικού (ΓΕΠΝ) στον Βοτανικό.

Κατά την επίσκεψή του ο Αρχηγός ενημερώθηκε από τον Γενικό Επιθεωρητή του ΠΝ, Υποναύαρχο (Μ) Κωνσταντίνο Κολοκούρη ΠΝ, επί των τρεχουσών δραστηριοτήτων της ΓΕΠΝ και περιηγήθηκε στις κτιριακές εγκαταστάσεις.

Την Παρασκευή 23 Σεπτεμβρίου 2022, πραγματοποιήθηκε στη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων (ΣΝΔ), η ορκωμοσία των πρωτοετών Ναυτικών Δοκίμων του Πολεμικού Ναυτικού και των Δοκίμων Σημαιοφόρων του Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής.

Στη τελετή της ορκωμοσίας, παρέστησαν ο Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού Αντιναύαρχος Στυλιανός Πετράκης ΠΝ, ο Αρχηγός Λ.Σ.-ΕΛ.ΑΚΤ Αντιναύαρχος Λ.Σ. Γεώργιος Αλεξανδράκης, καθώς και εκπρόσωποι των Αρχηγών των Γενικών Επιτελείων των Ενόπλων Δυνάμεων.

Συνολικά ορκίστηκαν πενήντα δύο (52) Ναυτικοί Δόκιμοι, εκ των οποίων τέσσερις (04) από την Κύπρο, τρεις (03) από την Ιορδανία, δύο (02) από τη Σενεγάλη και ένας (01) από την Τυνησία, καθώς και είκοσι τέσσερις (24) Δόκιμοι Σημαιοφόροι Λ.Σ. – ΕΛ.-ΑΚΤ.

Από την Πέμπτη 22 έως και την Τετάρτη 28 Σεπτεμβρίου 2022, πραγματοποιήθηκε επιχειρησιακή εκπαίδευση μονάδων του Πολεμικού Ναυτικού με συνδυασμό των εθνικών ασκήσεων «Αναγνώριση Ακτών» και «ΛΟΓΧΗ 3/22», στη θαλάσσια περιοχή Βόρειου, Κεντρικού και Ανατολικού Αιγαίου, καθώς επίσης και στο Μυρτώο Πελάγος. Στις εν λόγω ασκήσεις συμμετείχαν μονάδες των Διοικήσεων Φρεγατών, Υποβρυχίων, Ταχέων Σκαφών, Πλοίων Επιτήρησης, Αεροπορίας Ναυτικού, Υποβρυχίων Καταστροφών, καθώς και αεροσκαφών της Πολεμικής Αεροπορίας.

Κατά την διάρκεια των ασκήσεων εκτελέστηκαν προκεχωρημένα γυμνάσια πολέμου επιφανείας, ανθυποβρυχιακού πολέμου, πυρών πρωτεύοντος και δευτερεύοντος οπλισμού, γυμνάσια Αντιαεροπορικού Πολέμου με τη συμμετοχή Αεροσκαφών της ΠΑ, Διοικητικής Μέριμνας (ΔΜ), επικοινωνιών, καθώς και γυμνάσια αντιμετώπισης πολλαπλών απειλών.

Σκοπός των εν λόγω ασκήσεων είναι η διατήρηση και η περαιτέρω επαύξηση της επιχειρησιακής ετοιμότητας, της διαλειτουργικότητας και μαχητικής ικανότητας των μονάδων του Αρχηγείου Στόλου.

Δείτε το βίντεο
από την άσκηση

Την Δευτέρα 27 Σεπτεμβρίου 2022, πραγματοποιήθηκε στη ν. Λέρο τελετή, στο πλαίσιο των εκδηλώσεων μνήμης για την 79η επέτειο από τη βύθιση του Αντιτορπλικού «ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΟΛΓΑ».

Στην τελετή παρέστησαν ο Αρχηγός Στόλου Αντιναύαρχος Παναγιώτης Λυμπέρης ΠΝ, ως εκπρόσωπος του Αρχηγού ΓΕΕΘΑ, μέλη της Αποκεντρωμένης Διοίκησης/Τοπικής Αυτοδιοίκησης, καθώς και εκπρόσωποι των Ενόπλων Δυνάμεων, των Σωμάτων Ασφαλείας και των Θρησκευτικών αρχών του τόπου.

Επίσης παρέστη ο τελευταίος επιζών από το πλήρωμα του Αντιτορπλικού «ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΟΛΓΑ» κ. Βασίλειος Μαγκασιάνος.

Στο πλαίσιο των εκδηλώσεων, κατέπλευσε στη ν. Λέρο, η Κανονιοφόρος (Κ/Φ) «ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ».

Την Τρίτη 27 Σεπτεμβρίου 2022, υπεγράφη στο Γενικό Επιτελείο Ναυτικού μνημόνιο συνεργασίας μεταξύ του Πολεμικού Ναυτικού και του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (ΕΑΠ), με στόχο τις από κοινού δράσεις και συνέργειες στους τομείς της εκπαίδευσης, της επιστήμης και της έρευνας σε θέματα αμοιβαίου ενδιαφέροντος.

Το εν λόγω μνημόνιο υπεγράφη από τον Προεδρεύοντα της Διοικούσας Επιτροπής του ΕΑΠ Καθηγητή Ευστάθιο Ευσταθόπουλο και τον Διευθυντή Β' Κλάδου του ΓΕΝ Αρχιπλοίαρχο Χαράλαμφο Πηγκλίδη ΠΝ, παρουσία του Αρχηγού ΓΕΝ Αντιναυάρχου Στυλιανού Πετράκη ΠΝ και του Πρώην Πρόεδρου της Διοικούσας Επιτροπής του ΕΑΠ Καθηγητή Οδυσσέα Ιωάννη Ζώρα.

PZ

Την Πέμπτη 29 Σεπτεμβρίου 2022, πραγματοποιήθηκε η τελετή ονοματοδοσίας και ένταξης στο Πολεμικό Ναυτικό του νεότευκτου Ταχέως Περιπολικού Κατευθυνομένων Βλημάτων «Υποπλοίαρχος ΒΛΑΧΑΚΟΣ», στη Διοίκηση Ταχέων Σκαφών στην περιοχή του Ναυτικού Οχυρού Σκαραμαγκά.

Στην τελετή παρέστησαν ο Πρωθυπουργός κ. Κυριάκος Μητσοτάκης, ο Πρόεδρος της Βουλής των Ελλήνων κ. Κωνσταντίνος Τασούλας, ο Υπουργός Εθνικής Άμυνας κ. Νικόλαος Παναγιωτόπουλος, ο Υφυπουργός Εθνικής Άμυνας κ. Νικόλαος Χαρδαλιάς, ο Αρχηγός ΓΕΕΘΑ Στρατηγός Κωνσταντίνος Φλώρος, ο Γενικός Γραμματέας του ΥΠΕΘΑ κ. Αντώνιος Οικονόμου, ο Αρχηγός ΓΕΝ Αντιναύαρχος Στυλιανός Πετράκης ΠΝ, οι Αρχηγοί των Γενικών Επιτελείων των Ενόπλων Δυνάμεων (ΕΔ) και Σωμάτων Ασφαλείας (ΣΑ), μέλη της Κυβέρνησης και του Κοινοβουλίου, μέλη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των Θρησκευτικών Αρχών, τα μέλη του Ανώτατου Ναυτικού Συμβουλίου, εκπρόσωποι των Ναυπηγείων Ελευσίνας και λοιποί προσκεκλημένοι.

Στο ΤΠΚ «Υποπλοίαρχος ΒΛΑΧΑΚΟΣ», δόθηκε η ονομασία προς τιμήν του Υποπλοιάρχου Παναγιώτη Βλαχάκου ΠΝ, συγκυβερνήτη του Ε/Π ΠΝ-21, ο οποίος τον Ιανουάριο του 1996 έπεσε στο καθήκον μαζί με τους Υποπλοίαρχο Χριστόδουλο Καραθανάση και Αρχικελευστή Έκτορα Γιαλοψό κατά την κρίση των Ιμίων.

Ανάδοχος του πλοίου ήταν ο αδελφός του ηρωικά πεσόντος Αξιωματικού, κ. Νικόλαος Βλαχάκος. Επίσης στην τελετή παρέστησαν απόφοιτοι της τάξεως 1986 της Σχολής Ναυτικών Δοκίμων, συμμαθητές του αείμνηστου Υποπλοιάρχου Π. Βλαχάκου ΠΝ, καθώς και μέλη της οικογένειας του.

Από την Τρίτη 04 έως και την Παρασκευή 07 Οκτωβρίου 2022, ο Αρχηγός ΓΕΝ, Αντιναύαρχος Στυλιανός Πετράκης ΠΝ, συμμετείχε στο 13ο Διαπεριφερειακό Συμπόσιο Θαλάσσιας Ισχύος (Trans-Regional Seapower Symposium / T-RSS 2022), το οποίο διεξήχθη στη Βενετία. Στόχος του εν λόγω συμποσίου είναι η ανάπτυξη και ενίσχυση των διεθνών / περιφερειακών συνεργασιών και πρωτοβουλιών μεταξύ Πολεμικών Ναυτικών των συμμετεχουσών κρατών.

Στο πλαίσιο του Συμποσίου, ο Αρχηγός ΓΕΝ προήδρευσε στη 2η θεματική ενότητα με τίτλο “Developing Technology and Capabilities in a competitive age”. Η συγκεκριμένη θεματική ενότητα ήταν αφιερωμένη στις τεχνολογικές εξελίξεις με ιδιαίτερη αναφορά στις διαστάσεις που αυτές παίρνουν στο διάστημα, στον κυβερνοχώρο, στην τεχνητή νοημοσύνη και στις προκλήσεις που συνιστά η εφαρμογή τους στο θαλάσσιο περιβάλλον.

Στο περιθώριο του συμποσίου ο Αρχηγός ΓΕΝ είχε διμερείς συνομιλίες/συναντήσεις με τον Chief of Naval Operations των ΗΠΑ Admiral M. Gilday, τον Αρχηγό ΓΕΝ της Γαλλίας Admiral Pierre Vandier, τον First Sea Lord του Ηνωμένου Βασιλείου Admiral Sir Ben Key, τον Αρχηγό ΓΕΝ της Ιταλίας Admiral Enrico Credendino, τον Αρχηγό ΓΕΝ της Αλβανίας Rear Admiral Adnand Agastra και τον Αρχηγό ΓΕΝ της Κροατίας Rear Admiral Ivo Raffanelli. Επιπλέον, ο Αρχηγός ΓΕΝ είχε συνάντηση με τον Διοικητή των Ναυτικών Δυνάμεων Ευρώπης και Αφρικής των ΗΠΑ και του 6ου Αμερικανικού Στόλου (COMUS6FLEET – USNAVEUR-AFRICA, COM JFCNP) Admiral Stuart B. Munsch, με τον Διοικητή Ναυτικών Δυνάμεων Κύπρου Πλοίαρχο Κωσταντίνο Γενναδίου και τον Διοικητή Ναυτικών Δυνάμεων Ιορδανίας Colonel Hisham Khaleel Aljarrah. Στο πλαίσιο των εν λόγω συναντήσεων συζητήθηκαν θέματα αμοιβαίου ενδιαφέροντος, οι τελευταίες εξελίξεις του πολέμου στην Ουκρανία καθώς και η περαιτέρω ανάπτυξη της διμερούς συνεργασίας.

Την Τετάρτη 05 Οκτωβρίου 2022, πραγματοποιήθηκε η ορκωμοσία των πρωτοετών Δοκίμων Υπαξιωματικών της 43ης Σειράς της Σχολής Μονίμων Υπαξιωματικών Ναυτικού (ΣΜΥΝ) του Πολεμικού Ναυτικού, στις εγκαταστάσεις της ΣΜΥΝ, στο Ναυτικό Οχυρό Σκαραμαγκά.

Στην τελετή ορκωμοσίας παρέστη ο Διοικητής Ναυτικής Εκπαίδευσης (ΔΝΕ) Υποναύαρχος Δημήτριος-Ελευθέριος Κατάρας ΠΝ, ως εκπρόσωπος του Αρχηγού ΓΕΝ Αντιναυάρχου Στυλιανού Πετράκη ΠΝ.

Ορκίστηκαν συνολικά εκατόν σαράντα τέσσερις (144) Δόκιμοι Υπαξιωματικοί, εκ των οποίων οκτώ (08) από την Κύπρο και δύο (02) από τη Σενεγάλη.

Δείτε το βίντεο
από την επίσκεψη

Από την Τρίτη 18 έως και την Παρασκευή 21 Οκτωβρίου 2022, ο Αρχηγός ΓΕΝ, Αντιναύαρχος Στυλιανός Πετράκης ΠΝ, πραγματοποίησε επίσκεψη στη Γαλλία.

Την Τρίτη 18 Οκτωβρίου 2022, παρέστη με τον Υφυπουργό Εθνικής Άμυνας κ. Νικόλαο Χαρδαλιά, ως εκπρόσωπος του Αρχηγού ΓΕΕΘΑ Στρατηγού Κωνσταντίνου Φλώρου και τον Γενικό Διευθυντή της ΓΔΑΕΕ Αντιναύαρχο (Μ) ε.α. Αριστείδη Αλεξόπουλο ΠΝ στην τελετή εγκαινίων της Διεθνούς Έκθεσης Ναυτικής Άμυνας και Ασφάλειας Ναυσιπλοΐας “EURONAVAL 2022”, στο εκθεσιακό κέντρο “Paris Le Bourget” στο Παρίσι. Στο πλαίσιο της επισκέψεώς του στη Διεθνή Έκθεση την Τρίτη 18 Οκτωβρίου, παραβρέθηκε στα εγκαίνια του Ελληνικού Περιπτέρου στην “EURONAVAL 2022”, ενώ την Τετάρτη 19 και την Πέμπτη 20 Οκτωβρίου, είχε την ευκαιρία να επισκεφθεί περίπτερα εταιρειών αμυντικής τεχνολογίας.

Στο περιθώριο της Διεθνούς Έκθεσης την Τρίτη 18 Οκτωβρίου, ο Αρχηγός ΓΕΝ παρέστη στην εκδήλωση GICAN που έλαβε χώρα στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας, ενώ την Τετάρτη 19 Οκτωβρίου μετείχε με τον Γάλλο ομόλογο του στις εργασίες του Ελληνογαλλικού FORUM.

Την Παρασκευή 21 Οκτωβρίου, ο Αρχηγός ΓΕΝ μετέβη στις εγκαταστάσεις της Naval Group στο Lorient, όπου επισκέφτηκε το Ναυτικό Κλιμάκιο της Γαλλίας και ενημερώθηκε για την πρόοδο υλοποίησης του προγράμματος Φ/Γ FDI.

Στη συνέχεια παρέστησαν, μαζί με τον εκτελεστικό αντιπρόεδρο προγραμμάτων NAVAL GROUP κ. Oliver de la Bourdonnaye στην Τελετή Επίτευξης Συμβατικού Οροσήμου της ολοκλήρωσης και τοποθέτησης του 1ου Τομέα (5ου BLOCK) της 1ης FDI HN, στη δεξαμενή (drydock). Επιπρόσθετα, ο Αρχηγός ΓΕΝ ξεναγήθηκε στην υπό ναυπήγηση 1η γαλλική FDI, καθώς και στις εγκαταστάσεις του ναυπηγείου.

Την Κυριακή 23 Οκτωβρίου 2022, πραγματοποιήθηκαν στη Θεσσαλονίκη οι εορταστικές εκδηλώσεις «Βότσεια 2022», παρουσία μελών της Κυβέρνησης, του Κοινοβουλίου και των τοπικών αρχών.

Στο πλαίσιο των εκδηλώσεων ο Διοικητής του Ναυτικού Σταθμού Βορείου Ελλάδος (ΝΑ.Σ.Β.Ε) Πλοίαρχος Παρίσης Κανούτος ΠΝ, κατέθεσε στεφάνι στο Μνημείο του Ναυάρχου Βότση ως εκπρόσωπος του Αρχηγού ΓΕΝ.

Το απόγευμα της ίδιας ημέρας στις εγκαταστάσεις του ΝΑ.Σ.Β.Ε έγινε απονομή μεταλλίων στους νικητές των ιστιοπολικών αγώνων «Βότσεια 2022», παρουσία του Διοικητή Γ' Σώματος Στρατού/ΝRDC-GR, Αντιστράτηγου Σωτήριου Κωστάκογλου.

Την Κυριακή 23 Οκτωβρίου 2022, ο Εθελοντικός Οργανισμός Μη Κερδοσκοπικού Χαρακτήρα «Το Χαμόγελο του Παιδιού», σε συνεργασία με το Γενικό Επιτελείο Ναυτικού και το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας διοργάνωσαν μία συμβολική δράση κωπηλασίας με την Τριήρη «ΟΛΥΜΠΙΑΣ».

Στη δράση συμμετείχαν ο Πρόεδρος του φιланθρωπικού ιδρύματος κ. Κώστας Γιαννόπουλος, ο Κυβερνήτης του Πλωτού Ναυτικού Μουσείου (ΠΝΜ) Θ/Κ «Γ. ΑΒΕΡΩΦ», Πλοίαρχος Βασίλης Ασημακόπουλος ΠΝ, τα μέλη του πληρώματος της τριήρους καθώς και 170 εργαζόμενοι, εθελοντές και χορηγοί του Ιδρύματος.

Επιπρόσθετα, οι συμμετέχοντες είχαν την ευκαιρία να ξεναγηθούν στο ΠΝΜ Θ/Κ «Γ. ΑΒΕΡΩΦ».

Από την Τρίτη 01 έως την Πέμπτη 03 Νοεμβρίου 2022, ο Αρχηγός του Πολεμικού Ναυτικού της Ρουμανίας Rear Admiral (UH) Mihai Panait πραγματοποίησε επίσημη επίσκεψη στην Ελλάδα κατόπιν πρόσκλησης του Αρχηγού Γενικού Επιτελείου Ναυτικού (ΓΕΝ) Αντιναύαρχου Στυλιανού Πετράκη ΠΝ.

Την Τετάρτη 02 Νοεμβρίου, ο Αρχηγός του Πολεμικού Ναυτικού της Ρουμανίας επισκέφθηκε το Γενικό Επιτελείο Ναυτικού, και συναντήθηκε με τον Αρχηγό ΓΕΝ. Στις κατ' ιδίαν συνομιλίες συζητήθηκαν θέματα αμοιβαίου ενδιαφέροντος, οι τελευταίες εξελίξεις του πολέμου στην Ουκρανία, καθώς και η περαιτέρω ανάπτυξη της διμερούς συνεργασίας, ενώ ενημερώθηκε επί των δραστηριοτήτων του Πολεμικού Ναυτικού. Εν συνεχεία, συναντήθηκε με τον Υπαρχηγό ΓΕΕΘΑ Αντιναύαρχο Ιωάννη Δρυμούση ΠΝ και ακολούθως με τον Υπουργό Εθνικής Αμύνης κ. Νικόλαο Παναγιωτόπουλο.

Ακολούθως, επισκέφθηκε το Ναυτικό Οχυρό Σκαρμαγκά, όπου τον υποδέχθηκε ο Διοικητής Διοικήσεως Ναυτικής Εκπαίδευσης (ΔΝΕ) Υποναύαρχος Δημήτριος-Ελευθέριος Κατάρας ΠΝ και ξεναγήθηκε στις εγκαταστάσεις της Σχολής Ελέγχου Βλαβών (Ε/Β), στο Κέντρο Εκπαίδευσης «ΠΑΛΑΣΚΑΣ», ενώ του έγινε επίδειξη του προσομοιωτή Ε/Β.

Στη συνέχεια μετέβη στο Αρχηγείο Στόλου (ΑΣ), στο Ναύσταθμο Σαλαμίνας (ΝΣ), όπου συναντήθηκε με τον Αρχηγό Στόλου Αντιναύαρχο Παναγιώτη Λυμπέρη ΠΝ και ενημερώθηκε για τις δραστηριότητες του Αρχηγείου Στόλου, ενώ επισκέφθηκε και ξεναγήθηκε στη Φρεγάτα (ΦΓ) «ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΦΩΚΑΣ», στο Ταχύ Περιπολικό Κατευθυνομένων Βλημάτων (ΤΠΚ) «ΡΙΤΣΟΣ», καθώς και στο Υποβρύχιο (Υ/Β) «ΠΙΠΙΝΟΣ».

Τις βραδινές ώρες της Τετάρτης 02 Νοεμβρίου, ο Αρχηγός ΓΕΝ Αντιναύαρχος Στυλιανός Πετράκης ΠΝ, παρέθεσε επίσημο δείπνο προς τιμήν του Αρχηγού Πολεμικού Ναυτικού της Ρουμανίας επί του Θ/Κ «Γ. ΑΒΕΡΩΦ».

Θεοφάνεια- Κάθοδος Αγίου Πνεύματος

Του **Αρχιμανδρίτη Δανιήλ Ζωγράφου**,
Ιεροκήρυκος Καθηγουμένου Ιεράς Μητροπόλεως Κεφαλληνίας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα Θεοφάνεια είναι η αρχαιότερη μετά το Πάσχα μεγάλη δεσποτική εορτή, η οποία εορτάζεται από όλη την χριστιανική Εκκλησία κατά την 6^η Ιανουαρίου. Το θέμα της εορτής αυτής (των Θεοφανείων ή των Επιφανείων), είναι η βάπτισμα του Ιησού Χριστού από τον Τίμιο Πρόδρομο και η κατ' αυτήν Θεοφάνεια, δηλαδή η φωνή του Πατρός περί του Υιού και η κάθοδος του Αγίου Πνεύματος εν είδει περιστέρας.

Εισαγωγικά μπορούμε να πούμε ότι στους Αρχαίους Έλληνες ως «θεοφάνεια» θεωρούνταν η γιορτή εκείνη, που λάμβανε χώρα στις αρχές της Άνοιξης προς τιμή του Απόλλωνα των Δελφών. Και στους Αρχαίους Έλληνες έχουμε μία γιορτή της εμφάνισης του Θεού, με την ακμαία φανέρωση του θεϊκού και του ιερού.

Στην Εκκλησία, πάντως, η γιορτή των Θεοφανείων κλείνει το χρονικό διάστημα που ξεκινά από την γιορτή των Χριστουγέννων, συνδέοντας σε μία ενότητα τις δύο μεγάλες ακίνητες γιορτές. Πρόκειται για το λεγόμενο «Δωδεκαήμερο» του εορτολογικού κύκλου της Εκκλησίας- είναι οι δώδεκα ημέρες εορταστικού χαρακτήρα που έχουμε κατάλυση της νηστείας (εκτός, βέβαια, από την παραμονή της ίδιας της γιορτής των Θεοφανείων). Κατά την αρχέτυπη αντίληψη τα Θεοφάνεια κλείνουν το άνοιγμα στον χρόνο της περιόδου των «αβάπτιστων ημερών», του ιερού χάους της αναγέννησης του Χρόνου και του Κόσμου. Η ανανέωση του κόσμου γινόταν με την ανανέωση των υδάτων. Τα ύδατα πάντοτε είχαν μία βαθύτατη κοσμολογική σημασία, οπότε στον ιερό χρόνο του «Δωδεκαημέρου» επαναλαμβάνεται η Κοσμογονία, δηλαδή η δημιουργία του Κόσμου και του Χρόνου¹.

Γίνεται κατανοητό ότι, όχι μόνο σε χριστιανικό- θεολογικό επίπεδο, αλλά και σε εορτολογικό- σημασιολογικό, η συγκεκριμένη εορτή έχει πολλή μεγάλη σημασία, διότι αφορά όλες τις βασικές και πρωταρχικές κοσμικές δυνάμεις στη διαδικασία της επαναλαμβανόμενης, κάθε χρόνο, ανανέωσής τους. Περιέχει, δηλαδή, μία δυναμική που είναι πολύ σημαντική για την ζωή του ανθρώπου και της φυσικής δημιουργίας.

Η εορτολογική εξέλιξη των Θεοφανείων

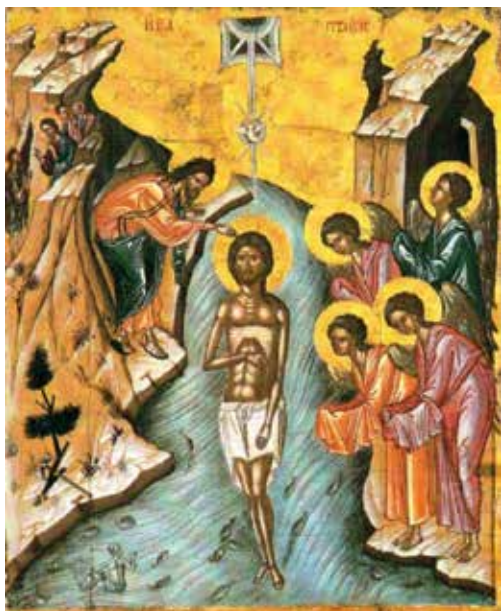
Έχει ενδιαφέρον να δούμε πως εξελίχθηκε η εορτή αυτή, η οποία έχει μάλιστα το χαρακτηριστικό ότι συνοδεύεται από ειδική τελετή, όπως είναι ο Μεγάλος Αγιασμός των Θεοφανείων (που συνήθως τελείται έξω από τον ιερό ναό, κοντά σε ποτάμια ή θάλασσες). Η πρώτη μαρτυρία για την εορτή αυτή μας παρέχεται από τον Κλήμη Αλεξανδρείας (3^{ος} αι. μ. Χ.)². Κατ' αυτόν, την 6^η Ιανουαρίου οι οπαδοί του γνωστικού Βασιλείδου (του αιρετικού αυτού που ανήκει στη μεγάλη κατηγορία των Γνωστικών) εόρταζαν το βάπτισμα του Κυρίου, σύμφωνα με το οποίο η θεότητα ενσαρκώθηκε στον Χριστό. Την ημέρα εκείνη, σε Αίγυπτο και στην Αραβία, οι Εθνικοί εόρταζαν το χειμερινό ηλιοστάσιο και την από αυτό αρχομένη αύξηση της ημέρας που είναι η νίκη της ημέρας κατά του σκότους. Οι οπαδοί του γνωστικού Βασιλείδου, είναι προφανές ότι απέβλεπαν στην αντικατάσταση της εθνικής αυτής εορτής. Από την άλλη, στη Δύση (στη Ρώμη) ήταν αυτή η εορτή του χειμερινού ηλιοστασίου και της γέννησης του αήττου ηλίου (NatalisSolisInvicti, ή απλά NatalisInvicti). Οπότε, τόσο στην Ανατολή όσο και στη Δύση επιχειρήθηκε η αντικατάσταση των δύο αυτών ειδωλολατρικών εορτών από μία νέα που θα ήταν χριστιανική και θα είχε παραπλήσιο προς εκείνη περιεχόμενο και αναφερόταν στην εν των κόσμω γέννηση και επιφάνεια του ηλίου της δικαιοσύνης³.

Η συγκεκριμένη εορτή που αρχικά συμπεριλάμβανε και την Γέννηση του Χριστού, έτυχε ανάπτυξης κυρίως στο ανατολικό τμήμα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας ως κυρίως αντίδραση στην αρειανική αίρεση (που υποβάθμιζε την θεότητα του Ιησού Χριστού), με τις όποιες τοπικές ιδιαιτερότητες. Έτσι, στα Ιεροσόλυμα εορταζόταν η γέννηση του Κυρίου σε συνδυασμό με την Προσκύνηση των Μάγων, στην Αίγυπτο συνδυαζόταν η Γέννηση και η Βάπτισμα, στην Κύπρο μαζί με το πρώτο θαύμα στο Γάμο της

1 Β. Ζαϊκόφσκι, «Τα Θεοφάνια», σε: *Η Καθημερινή- Επτά Ημέρες*, Ιανουάριος, 31 Δεκεμβρίου 2000, σσ. 17-18.

2 «Οί δέ από Βασιλείδου καί τοῦ βαπτίσματος αὐτοῦ τήν ἡμέραν εὐορτάζουσι, προδιανυκτερεύοντες ἀναγνώσει», (Κλήμεντος Αλεξανδρείας, *Στρωματείς*, I, XXI, PG 8, 888A).

3 Ι. Φουντούλη, «Θεοφάνεια», *ΘΗΕ*, τομ. 6 (Αθήνα 1965), στ. 360.

Θεοφάνεια

Κανά. Όταν τον 4^ο αιώνα αυτή η εορτή διαδόθηκε στη Ρώμη, διαχωρίστηκε από την ήδη καθιερωμένη εορτή των Χριστουγέννων, και κατ' αυτό τον τρόπο σ' εκείνη την χρονική περίοδο η 6^η Ιανουαρίου περιορίζεται στην ανάμνηση του βαπτίσματος στον Ιορδάνη ποταμό- με τη διαφορά ότι η Εκκλησία της Αρμενίας μέχρι σήμερα διατηρεί τον ταυτόχρονο εορτασμό της Γέννησης και της Βάπτισης του Κυρίου⁴. Οι πρώτες αναφορές για τον εορτασμό της Γέννησης του Χριστού, σύμφωνα με κάποιους, υπάρχουν ήδη σε κείμενα του πάπα Τελεσφόρου (125-136), όταν αυτός αποφάσισε (135) για πρώτη φορά να μνημονεύσει το γεγονός της έλευσης του Χριστού στον κόσμο, θεσπίζοντας την εορτή των Χριστουγέννων. Η εορτή των Θεοφανείων ήταν εορτή ενός γεγονότος, το οποίο από την Εκκλησία εντασσόταν σε μία ακόμη σειρά γεγονότα της εν χρόνω παρουσίας και δράσης του Χριστού, κατά συνέπεια δεν θα μπορούσε ν' απομονωθεί ως ξεχωριστό γεγονός⁵.

4 Ι. Φουντούλη, ό.π., στ. 361.

5 «Καὶ εἰ μὴ ἦν Θεός, Ἄγγελοι καταβάντες τίνα ἐδόξαζον; Εἰ οὐκ ἦν σὰρξ, σπαργάνοις τίς εἰλίσσετο; Καὶ εἰ μὴ ἦν Θεός, οἱ ποιμένες τίνα προσεκύουν; Εἰ οὐκ ἦν σὰρξ, Ἰωσήφ τίνα περιέτεμε; Καὶ εἰ μὴ ἦν Θεός, ὁ ἀστήρ ἐν οὐρανῷ εἰς τιμὴν

Κατά τον 4^ο αιώνα, η χριστιανική Δύση θα δεχθεί την εορτή των Θεοφανείων από την Ανατολή και η Ανατολή από τη Δύση την εορτή της Γεννήσεως (25^η Δεκεμβρίου). Είναι χαρακτηριστική η μαρτυρία του Ρωμαίου ιστορικού Αμμιανού Μαρκελλίνου, σύμφωνα με την οποία το 361 η εορτή των Επιφανείων ήδη γιορταζόταν στην Γαλιτία, και ότι μάλιστα σ' αυτήν παραβρέθηκε και ο Ιουλιανός ο αποστάτης. Η δε σύνοδος της Σαραγόσας (380) ορίζει να εορτάζονται τα Θεοφάνεια ως μία από τις επίσημες εορτές του έτους (3^{ος} κανόνας)⁶.

Είναι χαρακτηριστικό ότι τόσο ο Μ. Βασίλειος⁷ όσο και ο Γρηγόριος ο Θεολόγος⁸ συνέδεαν την ονομασία της εορτής των Χριστουγέννων με τα Θεοφάνεια, αλλά η σύνδεση αυτή τελικά δεν επικράτησε οριστικά⁹. Από την καθιέρωση της εορτής των Χριστουγέννων στις 25 Δεκεμβρίου προέκυψε ένας κύκλος άλλων εορτών, όπως ήταν η εορτή των Θεοφανείων

τίνος ἔτρεχεν; Εἰ οὐκ ἦν σὰρξ, Μαρία τίνα ἐθήλαζε; Καὶ εἰ μὴ ἦν Θεός, οἱ μάγοι δῶρα τίνα προσέφερον; Εἰ οὐκ ἦν σὰρξ, ὁ Συμεὼν ἐν ἀγκαλίᾳ τίνα ἐβάσταζε; Καὶ εἰ μὴ ἦν Θεός, τίς ἔλεγεν, ἀπόλυσόν με μετ' εἰρήνης; Εἰ οὐκ ἦν σὰρξ, Ἰωσήφ τίνα λαβὼν εἰς Αἴγυπτον ἔφυγε; Καὶ εἰ μὴ ἦν Θεός, τίς, ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν Υἱόν μου, ἐπὶ τίνι ἐπληρώθη; Εἰ οὐκ ἦν σὰρξ, Ἰωάννης τίνα ἐβάπτισε; Καὶ εἰ μὴ ἦν Θεός, ὁ Πατήρ ἐξ οὐρανοῦ τίς ἔλεγεν, οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα; Εἰ οὐκ ἦν σὰρξ, τίς ἐνήστευσε καὶ ἐπέπασεν ἐν τῇ ἐρήμῳ; Καὶ εἰ μὴ ἦν Θεός, οἱ Ἄγγελοι καταβάντες τίς διπκόνουν; Εἰ οὐκ ἦν σὰρξ, τίς ἐκλήθη εἰς τοὺς γάμους ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας;», (Εφραίμ του Σύρου, *Sermo in transfigurationem domini et dei salvatoris nostri Jesu Christi*).

6 Βλ. σχετικά Αρχιμ. Ν. Χ. Ιωαννίδη, Η εορτή των Χριστουγέννων-Θεοφανείων. *Εισηγήσεις Η' Πανελληνίου Λειτουργικού Συμποσίου στελεχών Ιερών Μητροπόλεων «Το Χριστιανικό Εορτολόγιον»*, 18-20 Σεπτεμβρίου 2006,

7 «Ὅνομα θώμεθα τῇ ἐορτῇ ἡμῶν Θεοφάνια· ἐορτάσωμεν τὰ σωτήρια τοῦ κόσμου, τὴν γενέθλιον ἡμέραν τῆς ἀνθρωπότητος. Σήμερον ἐλύθη ἡ καταδίκη τοῦ Ἀδάμ», (Μ. Βασιλείου, *Ομιλία εἰς τὴν γαλάν του Χριστοῦ Γέννησιν*, PG 31, 1473A).

8 «Τὰ δὲ νῦν Θεοφάνια, ἡ πανήγυρις, εἶπουν Γενέθλια· λέγεται γὰρ ἀμφοτέρω, δύο κειμένων προσηγορίων ἐνὶ πράγματι. Ἐφάνη γὰρ Θεός ἀνθρώποις διὰ γεννήσεως... Ὅνομα δέ, τῷ φανῆναι μὲν, Θεοφάνια· τῷ δὲ γεννᾶσθαι, Γενέθλια», (*Εἰς τα Θεοφάνια, εἶπουν Γενέθλια του Σωτήρος*, PG 36, 313C).

9 Εἶναι χαρακτηριστικό ότι ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος θα αποφυγεῖ να δώσει την ονομασία Θεοφάνεια στην εορτή των Χριστουγέννων, τρόπον τινά διαχωρίζοντας τες: «Ἀπὸ γὰρ ταύτης τὰ Θεοφάνια, καὶ τὸ Πάσχα οὐ ἱερὸν, καὶ ἡ Ἀνάληψις, καὶ ἡ Πεντηκοστή τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ὑπόθεσιν ἔλαβον. Εἰ γὰρ μὴ ἐτέχθη κατὰ σάρκα ὁ Χριστός, οὐκ ἂν ἐβαπτίσθη, ὅπερ ἐστὶ τὰ Θεοφάνια», (*Εἰς τον μακάριον Φιλογόνιον*, PG 48, 752).

ή των Επιφανείων, που πλέον δεν θα ήταν η εορτή της Γέννησης, αλλά της Βάπτισης του Ιησού Χριστού στον Ιορδάνη (6 Ιανουαρίου), την οποία ο Γρηγόριος ο Θεολόγος χαρακτήρισε ως «ημέρα των Φώτων» ή «άγια Φώτα». Κατά το *Οδοιπορικόν της Αιθερίας*¹⁰ (στα τέλη του 4^{ου} αι) στην εορτή των Θεοφανείων ή των Επιφανείων εορταζόταν με διπλή λειτουργία, η Γέννηση του Χριστού. Η μία λειτουργία γινόταν την νύχτα στη Βασιλική της Βηθλεέμ, ενώ η δεύτερη λειτουργία γινόταν το πρωί στο *Μαρτύριο* των Ιεροσολύμων, στο οποίο κατέληγαν οι πιστοί σε λιτανεία από τη Βηθλεέμ μέχρι τα Ιεροσόλυμα¹¹.

Το τυπικό των Ιεροσολύμων επέμενε ακόμη και μέχρι τα μέσα του 6^{ου} αιώνα για τον ταυτόσημο εορτασμό της εορτής των Χριστουγέννων με αυτή των Θεοφανείων¹². Μία ακόμη απόδειξη του γεγονότος ότι στην Ανατολή συνεχιζόταν επί μακρόν ο ταυτόσημος εορτασμός.

Η ονομασία «Επιφάνεια», η οποία χρησιμοποιούνταν για να δηλώσει την όποια θεία εμφάνιση στον κόσμο, δηλαδή την όποια αποκαλυπτική παρέμβαση του Θεού στην κτίση, φαίνεται ότι συνδυάζεται με την εορτή της βάπτισης του Χριστού αρχικά ήδη από τον Ιωάννη Χρυσόστομο¹³.

Η ιστορική-βιβλική βάση της εορτής των Θεοφανείων

Η μεγάλη αυτή εορτή των Θεοφανείων δεν ήταν ποτέ μετέωρη, αλλά είχε σοβαρά βιβλικά ερείσματα. Ο Ιησούς όταν παρουσιάζεται στον Ιωάννη τον Πρόδρομο για να βαπτισθεί, υποτάσσεται στο θέλημα του Πατέρα του¹⁴. Το βάπτισμα στον Ιορδάνη ποταμό αναγγέλλει και προετοιμάζει το βάπτισμα «στον θάνατο»¹⁵. Υπάρχει, λοιπόν, αυτή η έννοια του βαπτίσματος που είναι η περικλείουσα τη δημόσια δράση του Ιησού Χριστού. Αυτό εννοεί και ο ευαγγελιστής Ιωάννης, όταν αναφέρει ότι ύδωρ και αίμα έρευσαν από τη λοχισμένη πλευρά του Ιησού (19,34εξ.) και όταν βεβαιώνει ότι το Πνεύμα, το ύδωρ και το αίμα είναι στενά συνδεδεμένα (Α΄ Ιωαν. 5, 6-8).

Το βάπτισμα του Ιησού από τον Ιωάννη επισφραγίζεται με την κάθοδο του Αγίου Πνεύματος «εν είδει περιστεράς», και με τη διακήρυξη της θείας υιότητας από τον Πατέρα¹⁶. Η έλευση του Αγίου Πνεύματος πάνω στον Ιησού είναι αφενός μεν μία προφητική ένδειξη¹⁷, είναι όμως και το γεγονός που προαναγγέλλει το βάπτισμα στο Πνεύμα κατά την Πεντηκοστή, που θα αφορά όλη την Εκκλησία¹⁸. Όλοι όσοι θα εισέλθουν στην Εκκλησία θα βαπτισθούν εν Πνεύματι Αγίω¹⁹. Πρέπει να σημειωθεί ότι

10 «Τον δ' μ. Χ. αιώνα μία τολμηρή γυναίκα, η Αιθερία, ξεκίνησε ένα οδοιπορικό με στόχο την υλοποίηση ενός ονείρου ζωής: την πραγματοποίηση ενός ευλαβικού προσκυνήματος στους Αγίους Τόπους. Η καταγραφή του συγκεκριμένου Οδοιπορικού αποτέλεσε μία πολύ σημαντική πηγή στον λειτουργικό τομέα της θεολογικής επιστήμης, διότι παρέχει πολυτιμότες πληροφορίες για την λατρεία στα Ιεροσόλυμα κατά την εποχή εκείνη. Το κείμενο του Οδοιπορικού της Αιθερίας εκδόθηκε για πρώτη φορά κατά το έτος 1887 στη Ρώμη», Α.Ο. Βουλγαράκη, *Οι μαρτυρίες του Οδοιπορικού της Αιθερίας για τη σύγχρονη του ιεροσολυμίτικη λατρεία*, Μεταπτ. Μελέτη, Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεολογική Σχολή, 2016, σ. 10.

11 Β. Φειδά, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, Α΄, Αθήναι 1994², σ. 918.

12 «Οι δέ 'Ιεροσολυμίται, ὡς ἐκ τοῦ μακαρίου Λουκᾶ λέγοντος περὶ τοῦ βαπτισθῆναι τὸν Χριστὸν ἀρχόμενον ἐτῶν Χ, τοῖς 'Επιφανίοις ποιοῦσι τὴν γένναν», (Κοσμά Ινδικοπλεύστη, *Χριστιανική Τοπογραφία*, 5, PG 88, 197B).

13 «Πολλοὶ γάρ τὰς μὲν ἐορτάς ἄγουσι, καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἴσασι, τὰς δὲ ὑποθέσεις, ὅθεν ἐτέχθησαν, ἀγνοοῦσιν. Ὅτι μὲν οὖν 'Επιφάνεια ἡ παροῦσα λέγεται ἐορτή, δηλὸν ἐστὶ πᾶσι· τίς δὲ ἐστὶν ἡ ἐπιφάνεια αὕτη, καὶ πότερον μία τις ἐστὶν ἡ δύο, τοῦτο οὐκ ἴσασιν», (*Προς τοὺς ἀπολιμπανομένους των θείων συνάξεων, και εις το ἅγιον και σωτήριον βάπτισμα*, PG 49, 365).

14 «ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν λέγων· ἐγὼ χρῆαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς με· ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτὸν· ἄψες ἄρτι· οὕτω γὰρ πρέπειν ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πάσαν δικαιοσύνην· τότε ἀφίψιν αὐτόν», (Ματθ. 3, 14-15).

15 «βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἕως οὗ τελεσθῇ», (Λουκ. 12,50). Βλ. καὶ «ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· οὐκ οἴδατε τί αἰτήσθε. δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι», (Μαρκ. 10,38).

16 «Βάπτισμα», στο *Λεξικό Βιβλικής Θεολογίας*, (Σ. Αγουρίδη, επ.), Αθήνα: Ἐκδοση Βιβλικὸ Κέντρον «Ἄρτος Ζωῆς», 1980, σ. 163.

17 «Καὶ ἐξελεύσεται ράβδος ἐκ τῆς ρίζης Ἰεσσαί, καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ρίζης ἀναθήσεται, καὶ ἀναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας», (Ησ. 11, 1-2). Βλ. καὶ Ησ. 42,1. 61,1.

18 «ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας», (Πραξ. 1,5). Βλ. καὶ «ἐμνήσθην δὲ τοῦ ῥήματος Κυρίου ὡς ἔλεγεν Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ», (Πραξ. 11,16).

19 «οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ ὧν ἐποίησαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ

το βάπτισμα του Ιωάννη ήταν μία προσωρινή και μόνο οικονομία, ήταν βάπτισμα ύδατος που ήταν προπαρασκευαστικό για το μεσσιανικό βάπτισμα στο Άγιο Πνεύμα και στο πυρ²⁰. Μπορεί κανείς να πει ότι το βάπτισμα του Ιωάννη ήταν ένα βάπτισμα μετανοίας εις άφεσιν αμαρτιών, το οποίο απευθυνόταν σε όλους και όχι μόνο στους αμαρτωλούς ή τους προσήλυτους στην ιουδαϊκή κοινότητα. Είναι ένα βάπτισμα, το οποίο προϋποθέτει την εξομολόγηση των αμαρτιών και την οριστική απόφαση για ουσιαστική μεταστροφή της συνολικής ζωής²¹.

Ο Ιησούς προσέρχεται να βαπτισθεί και αυτό σηματοδοτεί τη δημόσια αναγνώριση και ύψωση του στη μεσσιανική του ιδιότητα. Και οι τέσσερις Ευαγγελιστές περιγράφουν αυτό το γεγονός σε ιδιαίτερη έκταση και όλοι το αναφέρουν πριν από την έναρξη της δημόσιας δράσης του Ιησού, ένα γεγονός που είναι ιδιαίτερα αποκαλυπτικό για την πορεία και την εξέλιξη του Θείου Πάθους. Οι δύο καινοδιαθηκικές παραδόσεις, από τη μία η συνοπτική και από την άλλη η ιωάννεια, παρουσιάζουν και προβάλλουν τον Ιησού ως τον μοναδικό και «αγαπητό» Υιό του Θεού, που αποκαλύπτεται μέσα από το ίδιο γεγονός της βάπτισης και της θεοφάνειας. Η περικοπή του Ματθαίου είναι η περισσότερο εκτεταμένη από τις υπόλοιπες διηγήσεις²², ενώ στον Ιωάννη η όλη αφήγηση αποκτά θεολογικά χαρακτηριστικά και η κάθοδος του Αγίου Πνεύματος μαρτυρεί στον Ιωάννη ότι αυτός πραγ-

ματικά είναι ο Υιός του Θεού²³. Οι άλλες δύο παράλληλες διηγήσεις, του Μάρκου και του Λουκά, είναι περισσότερο ευσύνοπτες²⁴. Οι παρατηρούμενες διαφορές σε αυτές τις διηγήσεις είναι ελάχιστες και επικεντρώνονται κυρίως στην επισήμανση του χρόνου της εμφάνισης του Πνεύματος του Θεού εν είδει περιστέρας. Κατά τη διαβεβαίωση του ίδιου του Βαπτιστή, ο Ιησούς δεν είχε την ανάγκη για βάπτισμα, πολύ δε περισσότερο για άφεση των αμαρτιών- όπως είδαμε το βάπτισμα του Ιωάννη ήταν βάπτισμα άφεσης αμαρτιών, εντούτοις προσέρχεται για βάπτισμα για να «πληρώσει» πάσα δικαιοσύνη. Η όλη σκηνή φανερώνει μάλλον δύο γνώριμες προσωπικότητες, που ενώ ο ένας επιμένει στον σκοπό της άφιξής του (ο Ιησούς), ο άλλος αντιδρά διότι «γνωρίζει» πολύ καλά τον προσερχόμενο και λέει ότι αυτός μάλλον έχει την ανάγκη να βαπτισθεί απ' αυτόν (Ματθ. 3,14). Ο Ιωάννης τελικά δέχεται και πειθαρχεί στην αναγκαιότητα και στο «πρέπει» της Θείας Οικονομίας, χωρίς ασφαλώς τη διαδικασία της εξομολόγησης των αμαρτιών, όπως συνέβαινε σε όλους τους άλλους. Για τον Ιησού υπογραμμίζεται από την ευαγγελική παράδοση ότι με την είσοδο του στα νερά του ποταμού «ευθύς ανέβη από του ύδατος» (Ματθ. 3,16) ή «ευθύς αναβαίνων εκ του ύδατος» (Μαρκ. 1,10), ακριβώς για να δη-

παλιγγενεσίας και ἀνακαινώσεως Πνεύματος Ἁγίου», (Τιτ. 3,5).

20 «ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν· ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς ταῦ ὑποδήματα βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ πυρί», (Ματθ. 3,11). Βλ. καὶ Πραξ. 1,5. 11,16. 19,3εξ.

21 «καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ὑπ' αὐτοῦ ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν», (Ματθ. 3,6).

22 «Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ· ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν λέγων· ἐγὼ χреῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς με· ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτόν· ἄφες ἅρτι· οὕτω γὰρ πρέπει ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πάσαν δικαιοσύνην· τότε ἀφίσπιν αὐτόν· καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδοὺ ἀνεώχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδε τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστέρην καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν· καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα· οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα», (Ματθ. 3, 13-17).

23 «Τῇ ἐπαύριον βλέπει ὁ Ἰωάννης τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν καὶ λέγει· ἴδε ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου οὗτός ἐστι περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον· ὀπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ ὃς ἐμπροσθέν μου γέγονεν, ὃτι πρῶτός μου ἦν. καὶ γὰρ οὐκ ᾔδειν αὐτόν, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τῷ Ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν τῷ ὕδατι βαπτίζων καὶ ἐμαρτύρουν Ἰωάννης λέγων ὅτι τεθέαμαι τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον ὡς περιστέρην ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν. ἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν, ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν· ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ· καὶ ἐώρακα καὶ μεμαρτύρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ», (Ιωαν. 1, 29-34).

24 «Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρετ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην· καὶ εὐθὺς ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος εἶδε σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸ Πνεῦμα ὡς περιστέρην καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν· καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν· σὺ εἶ ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ νύδόκησα», (Μαρκ. 1, 9-11). Βλ. καὶ «Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαὸν καὶ Ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ προσευχομένου ἀνεψυχθῆναι τὸν οὐρανόν. καὶ καταβῆναι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον σωματικῶς εἶδει ὡσεὶ περιστέρην ἐπ' αὐτόν, καὶ φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι λέγουσαν· σὺ εἶ ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ εὐδόκησα», (Λουκ. 3, 21-22).

Αγιογραφία με τη Βάπτισμα του Χριστού.

λωθεί η διάκριση από τις βαπτίσεις που έκανε ο Ιωάννης «προς άπαντα τον λαόν» (Λουκ. 3,21). Ο Ιησούς δεν είχε την ανάγκη να εξομολογηθεί αμαρτίες, αφού ήταν αναμάρτητος και έγινε ο «αμνός του Θεού», που προαναγγέλλει το θυσιαστικό του θανάτου πάνω στον σταυρό (Μαρκ. 10,38. Λουκ. 12,50)²⁵.

Οι ευαγγελιστές Ματθαίος και Μάρκος προσδιορίζουν χρονικά την κάθοδο του Αγίου Πνεύματος αμέσως μετά την έξοδο του Ιησού από τα νερά του Ιορδάνη και σε άμεση συσχέτιση με τη βάπτισμα. Ο ευαγγελιστής Λουκάς, από την άλλη, κάπως διαφοροποιείται, τονίζοντας ότι ανοίχθηκαν οι ουρανοί και κατέβηκε το Άγιο Πνεύμα, αμέσως μετά την βάπτισμα, και μάλιστα σε ώρα προσευχής (Λουκ. 3,21). Η αρχαία ερμηνευτική παράδοση και η αντίστοιχη εκκλησιαστική και λειτουργική εικονογραφία του γεγονότος θεωρούν ότι το γεγονός της θεοφάνειας συμβαίνει τη στιγμή της βάπτισμα, και όχι μετά.

²⁵ Γ. Π. Πατρώνου, *Η ιστορική πορεία του Ιησού από την φάτνη ως τον κενό τάφο*, Αθήνα: Εκδόσεις Δόμος, 1991, σσ. 242-244.

Η φράση του Λουκά, «του Ιησού βαπτισθέντος και προσευχομένου» (3,21), είναι πιο πιθανό να θεωρηθεί ότι περιλαμβάνει και φανερώνει δύο ενέργειες μέσα στο ίδιο γεγονός: ο Ιησούς βαπτιζόμενος προσεύχεται²⁶.

Σύμφωνα με τον ευαγγελιστή Ματθαίο, ο Ιωάννης γνώριζε τον Ιησού και την αποστολή του από την στιγμή της ελεύσεως του για να βαπτισθεί. Για τον ευαγγελιστή Ιωάννη τον αγνώρισε από το σημείο της καθόδου του Αγίου Πνεύματος. Πιθανότατα, το «ουκ ήδιν αυτόν» δεν αναφέρεται στην άμεση στιγμή πριν από την αίτηση του Ιησού να βαπτισθεί, αλλά στον χρόνο που προηγήθηκε της αποκάλυψης. Στον Ιωάννη όταν άρχισε το έργο του αποκαλύφθηκε ο μέλλων να βαπτίζει εν Πνεύματι Αγίω και προς επιβεβαίωση δόθηκε το σημείο της κατερχόμενης περιστεράς. Όπως και να το πάρει κανείς, το βέβαιο είναι το γεγονός της άκρας ταπείνωσης και η υποδήλωση ότι είχε έρθει στον κόσμο για ν' απολυτρώσει το ανθρώπινο γένος.

²⁶ Γ. Π. Πατρώνου, ό.π., σσ. 246-247.

Και τα τέσσερα Ευαγγέλια μιλούν με τη συμβολική γλώσσα της βιβλικής αποτύπωσης, αναφέροντας την «περιστεράν», και χρησιμοποιώντας τους ρηματικούς τύπους «καταβαίνον». Οι φράσεις «ωσεί περιστεράν» και «ως περιστεράν» (Μαρκ. 1,10 και Λουκ. 3,22) μας δηλώνουν ότι εδώ έχουμε να κάνουμε με ένα πραγματικό και όχι με ένα φανταστικό γεγονός, και ότι η «περιστερά» ανήκει στη βιβλική συμβολική γλώσσα και όχι σ' αυτήν των φαινομένων. Πολλοί αρχαίοι αλλά και νεώτεροι ερμηνευτές και υπομνηματιστές συσχετίζουν την «σωματική» αυτή εμφάνιση του Αγίου Πνεύματος με το αιώνιο σύμβολο της ειρήνης, για να τονίσουν ιδιαίτερα την πραγματοποίηση της καταλλαγής και της συμφιλίωσης στο πρόσωπο του Ιησού Χριστού όλης της ανθρωπότητας και την αναίρεση της «έχθρας» που υπήρχε ανάμεσα στον Θεό και τους ανθρώπους²⁷.

Πατερικές αναφορές στην εορτή των Θεοφανείων

Από τις πρώτες αναφορές στην εορτή των Θεοφανείων είναι ο λόγος του Γρηγορίου Νεοκαισάρειας (213-270), ο οποίος περιγράφει τη λιτότητα και την απλότητα της προσέλευσης του Ιησού στον Ιορδάνη ποταμό για να βαπτισθεί. Ο Ιησούς εμφανίζεται ως ο αίρων τις αμαρτίες του κόσμου, συντασσόμενος με τους λοιπούς αματωλούς. Ο Ιωάννης ο Βαπτιστής είναι αυτός που τον γνωρίζει, αυτόν που εκ της γαστρός της Μητρός του είχε γνωρίσει, και γι' αυτό του λέει ότι αυτός είναι που θα έπρεπε να βαπτισθεί από τον Κύριο. Η θεότητα του Χριστού είναι ήδη φανερή, πολύ πριν ανοιχθούν οι ουρανοί και κατέβη το Άγιο Πνεύμα εν είδει περιστεράς. Ακολουθεί μία αναφορά στον συγκεκριμένο λόγο από την πλευρά του ίδιου του Ιωάννη του Βαπτιστή: είναι δηλαδή σαν να μιλά ο ίδιος ο Ιωάννης και ν' αναρωτιέται στο όνομα ποιού θα προχωρήσει στο βάπτισμα του Ιησού, όταν αυτός έχει όλη την θεότητα. Υπάρχει ως Θεός πριν απ' αυτό το γεγονός, αλλά θα υπάρχει και μετά στο κήρυγμα, στα θαύματα που θα επιτελέσει, στον σταυρικό του θάνατο. Θα πρέπει να βαπτισθεί, όμως, για να δώσει το βάπτισμα της Αγίας Τριάδος σε

όλους τους ανθρώπους. Η κατάπνευση του Αγίου Πνεύματος είναι σημείο που «δακτυλοδεικτεί» την ιστορία του Νώε και της Κιβωτού²⁸. Το «Οὗτος ἐστὶν ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός» δηλώνει ότι δεν είναι διαφορετικό πρόσωπο ο Υἱός του Θεού και ο υἱός της Μαρίας. Η πίστη βεβαιώνεται με τον Χριστό που βαπτίζει ο ίδιος με Πνεύμα και πυρ²⁹.

Η ὕψιστη φανέρωση της Αγίας Τριάδος στην στιγμή του βαπτίσματος του Χριστού στον Ιορδάνη ποταμό, είναι αυτή που καθιερώνει έκτοτε την τριπλή κατάδυση στο ὕδωρ, ενώ μέχρι τότε το βάπτισμα του Ιωάννη είχε μόνο μία κατάδυση. Ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς συμβολοποιεί αυτή την κατάδυση στο ὕδωρ ως ένα γεγονός που σημαίνει την κάθοδο στον Άδη. Ο Ιησούς κατέρχεται εκουσίως στον Άδη και ανέρχεται για να δώσει σ' εμάς τον τρόπο της πνευματικής μας αναγέννησης. Με την έκφραση «ανοίχθηκαν οι ουρανοί» αυτό που δηλώνεται είναι ότι μέχρι τότε οι ουρανοί ήταν κλειστοί λόγω της αμαρτίας και της παρακοής μας προς τον Θεό. Οι ουρανοί ανοίγονται στον Χριστό, διότι αυτός πλήρωσε όλη τη δικαιοσύνη. Ο Λουκάς, όπως προείπαμε, συνδύασε τη βάπτισμα με την προσευχή, διότι ακόμα και στη διάρκεια του μυστηρίου ο λειτουργός των μυστηρίων θα πρέπει να προσεύχεται. Ο ευαγγελιστής Ιωάννης, από την πλευρά του, αφηγείται ότι ο Ιωάννης ο Βαπτιστής επιβεβαιώνει την κάθοδο του Αγίου Πνεύματος «ως περιστερά» το «ζώο» αυτό είναι σύμβολο της απόλυτης καθαρότητας. Συνεπιβεβαιώνει και η φωνή του Πατρός, ακούγεται η φωνή του Πατρός από τον ουρανόν. Πραγματικά, ο Πατήρ χρησιμοποιώντας ως «δάκτυλο» το συναΐδιο, ομοούσιο και υπερουράνιο Πνεύμα Του, φωνάζοντας και δακτυλοδεικτώντας μαζί, απέδειξε δημόσια και κήρυξε σε όλους ότι αυτός που βαπτίζεται είναι ο Υἱός ο αγαπητός. Το Άγιο Πνεύμα δεν κατέβηκε απλά και μόνο για να τον «ακουμπήσει» ως «δάκτυλο», αλλά πολύ περισσότερο

28 «ὥσπερ γάρ ἐν τῇ κιβωτῷ τοῦ Νῶε διὰ περιστερᾶς μνηνέται ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ νῦν τό ἐν εἰδει περιστερᾶς κατελθὼν πνεῦμα ὡς καρπὸν ἐλαίας βαστάσαν ἐπὶ τὸν μαρτυρούμενον κατέστη», (Ιησαίου, Λόγος εἰς τὰ ἅγια Θεοφάνεια, 7, PG 10, 857C).

29 Γρηγορίου Θαυματουργοῦ, Ομιλία IV, Εἰς τὰ ἅγια Θεοφάνεια, PG 10, 1177-1188.

27 Γ. Π. Πατρώνου, ὁ.π., σ. 249.

έμεινε πάνω σ' αυτόν. Και δεν έμεινε μόνο πάνω σ' αυτόν, αλλά και πριν από τη φανερή κάθοδό του, ήταν μέσα σ' αυτόν αφανώς³⁰.

Το «ομοίωμα» της περιστεράς είναι δηλωτικό και συσχετίζεται με το γεγονός της Επιδάφειας. Η αφέλεια και το πράον της ενέργειας του Αγίου Πνεύματος έπρεπε να δειχθεί χαρακτηριστικά με την έλευση της «περιστεράς»³¹. Η μεταφορά του μυστηρίου της «υιοθεσίας» στους ανθρώπους μέσω του βαπτίσματος του Ιησού αποτυπώνεται ξεκάθαρα από την ερμηνευτική ματιά του Θεόδωρου Μοψουεστίας, που σαφώς κάνει λόγο για τη «μεταμόρφωση» όλων των ανθρώπων διά του Αγίου Πνεύματος³². Ο καθόλα αναμάρτητος και αγνός Ιησούς προσέρχεται να βαπτισθεί σε μία κατάσταση υπέρτατης ταπεινότητας, ούτως ώστε αφενός μεν να χαρίσει σ' εμάς την αγιαστική δύναμη του βαπτίσματος και από την άλλη για να προτρέψει τον κάθε άνθρωπο να βαπτισθεί³³.

30 Γρηγορίου Παλαμά, *Λόγος εις την αγίαν ημέραν των Φώτων* (νεοελληνική απόδοση). Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονίσουμε ότι ήταν διαφορετική η ερμηνεία για την κάθοδο του Πνεύματος από τους αιρετικούς Βαλεντιανούς. Όπως αναφέρει ο Ινπόλυτος: «Ηρακλέων καί Πτολεμαῖος ψυχικόν φασί τό σῶμα τοῦ Ἰησοῦ γεγονέναι, καί διά τοῦτο ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος τό πνεῦμα ὡς περιστερά κατελήλυθε, τοῦτέστιν ὁ λόγος ὁ τῆς μητρὸς ἄνωθεν τῆς σοφίας», (*Κατά Αἰρέσεων*, 6,35,PG 16,M 3250A). Επίσης, βλ. «ἡ περιστερά δέ σῶμα ὤφθη, ἣν οἱ μέν τό ἅγιον πνεῦμα φασίν, οἱ δέ ἀπό Βασιλείου τόν διάκονον, οἱ δέ ἀπό Οὐαλεντιανοῦ τό πνεῦμα τῆς ἐνθυμήσεως τοῦ πατρὸς, τό τήν κατέλειυσιν πεποιημένον ἐπὶ τήν τοῦ λόγου σάρκα», (Κλήμεντος Αλεξανδρείας, *Εκ των Θεοδότων*, PG 9, 665A).

31 «Οὐκ ἀνθρώπινον ὁμοίωσιν ἐνταῦθα τοῦ θεοῦ παρειληφότος, ἀλλά τῆς περιστερᾶς, ὅτι τήν ἀφελείαν καί τό πράον τῆς νέας ἐπιφάνειας τοῦ πνεύματος ἐβούλετο δῖξαι τῷ τῆς περιστερᾶς ὁμοιώματι», (Κλήμεντος Αλεξανδρείας, *Τεμάχια*, PG 9, 765C).

32 «Κάγῳ τήν δόξαν ἦν ἔδωκάς μοι δέδωκάς αὐτῷ. Ποίαν ταύτην; Τοῦ τῆς υἱοθεσίας μεταλαβεῖν. Ταύτην γάρ ἔλαβεν αὐτός κατὰ τό ἀνθρώπινον, βαπτισθεῖς πρότερον ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, ἔνθα δὲ καί προετυποῦτο ἐν αὐτῷ τό ἡμέτερον βάπτισμα ἣ τε γιγνόμενην ἀναγέννησιν ἐμαρτυρεῖτο τῇ πατρικῇ φωνῇ λέγοντος· Οὗτος ἐστίν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός ἐν ᾧ εὐδόκησα. Καί τό Πνεῦμα κατελήθον ἔμεινε ἐπ' αὐτῷ, καθά καί ἡμεῖς ἐν τῷ βαπτίσματι τούτου μετέχιν ἐμέλλομεν, ὅπερ λοιπὸν ἐξαιρέτως αὐτῷ παρ' ἡμᾶς προσέγονε, διά τῆς πρὸς Θεόν λόγον ἐνώσεως τούτων μετέχοντι ὧν ὁ κατὰ φύσιν Υἱός», (*Τεμάχια δογματικά*, PG 66, 980D).

33 «Ἄλλ' ἐκπλήττει με τῆς τοῦ Κυρίου ταπεινοφροσύνης ἡ ὑπερβολή· ὅτι οὐκ ἦρκεσε τόν ἐκ τελείου τέλειον, βρέφος τεχθῆναι ἐκ γυναικός· οὐκ ἦρκεσε τόν σύνθρονον τοῦ Πατρὸς ἀναλαβεῖν τοῦ δούλου μορφήν· ἀλλ' καί ὡς ἁμαρτωλὸς προσέρχεται τῷ βαπτίσματι. Ἀλλὰ μή γενέσθω τό κοινόν εὐεργέτημα τῶν ἀκούοντων σκάνδαλον. Βαπτίζεται γάρ ὁ πάντων Δεσπότης Χριστός, οὐ καθαροῦ δέσμενος, ἀλλὰ

Ο Ιησούς λαμβάνει το Πνεῦμα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν κατοικοῦσε σ' αυτόν το πλήρωμα της Θεότητας. Το Πνεῦμα στάλθηκε ἄνωθεν ἀπὸ τὸν Υἱὸ ὡς Θεὸς καὶ αὐτὸς τὸ δέχθηκε κάτωθεν ὡς ἄνθρωπος³⁴.

Σε κάθε περίπτωση, η βάπτισμα του Χριστού είναι το κορυφαίο εκείνο γεγονός που συνδέει σε μία αδιάλειπτη ενότητα το Χριστολογικό και το Τριαδολογικό δόγμα της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Με βάση τον λόγο του Γρηγορίου του Θεολόγου για την εορτή των Φώτων, αυτό που διαπιστώνεται είναι ότι η εορτή αυτή συνιστά την αφετηρία της απομάκρυνσης τόσο ἀπὸ τὴν αἵρεση τοῦ Σαβελλίου ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν αἵρεση τοῦ Ἀρείου, που ἦταν τα δύο δυσσεβή κηρύγματα. Ο Σαβέλλιος ἦταν αὐτὸς που ἀρνοῦνταν τὴν ὅποια υποστατική διάκριση στὴν Ἁγία Τριάδα, ἐνῶ ὁ Ἀρείος ἦταν αὐτὸς που θεωροῦσε τὸν Χριστὸ ὡς κτίσμα καὶ ὡς δημιουργήμα τοῦ Πατρὸς, με ἀποτελεσμα να τὸν θεωρεῖ κατώτερο ἀπὸ τὸν Πατέρα. Ὅποτε, τὸ θεολογικὸ περιεχόμενο τῆς εορτῆς τῶν Θεοφανείων ἦταν καὶ τριαδολογικὸ καὶ χριστολογικὸ. Ἀπὸ τὴν ἄλλη, ὁ Γρηγόριος Νύσσης, με ἀφορμὴ τὴν εορτὴ τῶν Θεοφανείων καὶ τὴν τριπλὴ κατάδυση τῶν νεοφώτιστων, θα εἶναι αὐτὸς που θα σπλιτεύσει αὐτοὺς που μάχονται τὴ δόξα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος³⁵. Τὸ βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι τὸ τέλειο φῶτισμα καὶ λουτρὸ τοῦ φωτός, που εἶναι ἀπολύτως ἀπαραίτητο γιὰ τὴν σωτηρία τῶν ἀνθρώπων. Τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἔμενε πάνω στὸν Χριστό, καὶ αὐτὸ εἶναι ἓνα μοναδικὸ γεγονός που δεν συνέβη οὔτε στὴν περίπτωση τοῦ Ἀδάμ, ἀλλὰ οὔτε καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Μωϋσῆ ἢ τῶν Προφητῶν τῆς Π. Διαθήκης³⁶.

κατὰ δύο τρόπους τὸ συμφέρον ἡμῶν οἰκονομῶν· ἵνα καὶ τοῖς ὑδασιν ἀγιαστικὴν χάριν δωρήσῃται, καὶ πάντα ἄνθρωπον βαπτισθῇ τὴν προτρέψῃται», (Πρόκλου, *Εἰς τὰ ἅγια Θεοφάνια*, PG 65, 760D).

34 «Τοῖς λόγοις Ἰωάννου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως· ἐπισκόπου ἡδέως ἐντυχάνει· ἐξ αὐτῶν δὲ γράψω σοι νῦν ὅπερ ἐξητήσας... Ἐν ἡμῖν μὲν γὰρ διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀπαρχή, καὶ ἀρραβὼν Θεότητος κατοικεῖ, ἐν Χριστῷ δὲ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς Θεότητος. Καὶ μήτοι νόμιζε, ὅτι μὴ ἔκων Χριστὸς ἐλάμβανε τὸ Πνεῦμα· αὐτὸς γὰρ τοῦτο ἄνωθεν ἀπέστελλεν ὡς Θεός, καὶ αὐτὸς κάτωθεν αὐτὸ ὡς ἄνθρωπος ὑπέδέχετο. Ἐξ' αὐτοῦ οὖν εἰς αὐτὸν κατήρχετο, ἐκ τῆς Θεότητος αὐτοῦ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ», (Νεῖλου Αββά, *Βιβλίον Β'*, *Επιστολαὶ ΤΑΓ'*, PG 79, 345C).

35 Γρηγορίου Νύσσης, *Εἰς τὴν ἡμέραν τῶν Φώτων*, PG 46, 577-599.

36 Ὁριγένους, *Εξηγητικά εἰς Ἠσαίαν, Ὀμιλία, Θ'*, PG 13, 228D.

Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε ότι η πατερική-θεολογική επιχειρηματολογία για τα Θεοφάνεια (ή Επιφάνεια) επικεντρώθηκε σε διάφορους άξονες. Από τη μία έχουμε την ιστορικότητα του γεγονότος που σημαίνεται από την εορτή. Αυτή η έμφαση στην ιστορικότητα και την πραγματικότητα της βάπτισης του Χριστού στέφεται κατά των διαφόρων ομάδων αιρετικών, οι οποίοι αρνούνταν το πραγματικό και συνολικό περιεχόμενο της εμφάνισης και της επενέργειας της Θεότητας σε αυτή την βαπτισματική πράξη. Ο άλλος άξονας επιχειρηματολογίας έχει να κάνει με την αναγκαιότητα ή όχι της προσέλευσης του Χριστού να βαπτισθεί από τον Ιωάννη. Σε αυτό το μέρος παρατηρεί κανείς κύρια μία διασύνδεση με την προτύπωση του σταυρικού Πάθους και μία συμβολοποίηση της καθόδου στον Άδη που προηγείται της σωτηρίας. Από την άλλη, αυτό το βάπτισμα του Χριστού είναι που καθιστά δυνατό και απολυτρωτικό των αμαρτιών το δικό μας βάπτισμα, όλων των ανθρώπων. Είναι σαφές και γίνεται παραδεκτό απ' όλους ότι ο Χριστός δεν είχε ανάγκη το βάπτισμα για την απαλλαγή από τις αμαρτίες, διότι δεν είχε αμαρτίες, όμως ήθελε να προδηλώσει το Πάθος και τη δυναμική του βαπτίσματος για τους ανθρώπους. Ένας άλλος άξονας επιχειρηματολογίας έχει να κάνει με την εμφάνιση της Αγίας Τριάδος κατά τη στιγμή της βάπτισης. Το Άγιο Πνεύμα κατέρχεται «εν είδει περιστεράς» και μένει πάνω στον Χριστό. Το πλήρωμα της Θεότητας υπήρχε στον Χριστό και πριν από τη βάπτισή του, με άλλα λόγια ο Ιησούς δεν έγινε Χριστός από τη στιγμή της βάπτισης, αλλά εκείνο είναι το γεγονός που επιβεβαιώνει και διακηρύσσει πανηγυρικά και δημόσια τη συνέργεια των τριών Προσώπων της Αγίας Τριάδος. Όπως πολύ χαρακτηριστικά δηλώθηκε, ο Υιός του Θεού ως Θεός παρέχει το Άγιο Πνεύμα και ο Χριστός ως άνθρωπος, κατά το ανθρώπινον, το αποδέχεται. Για τους Πατέρες της Εκκλησίας, η εορτή των Θεοφανείων ήταν και μία ευκαιρία για να καταπολεμηθούν και μεταγενέστερες αιρέσεις όπως ήταν οι Αρειανοί, οι Σαβελλιανοί και οι Πνευματομάχοι. Ο Χριστός με τη βάπτισή του επιβεβαιώνει την θεϊκή του ιδιότητα, οπότε δεν μπορεί κάποιος να ισχυρισθεί ότι είναι κτίσμα και κατώτερος του Πατρός. Το Άγιο Πνεύμα κατέρχεται και μένει στον Χριστό, οπότε αναδεικνύεται

η δύναμη και η σημασία του Προσώπου αυτού, ενώ η φράση «ούτος ο υιός μου ο αγαπητός εν ω ευδόκησα» ξεκαθαρίζει και αποσαφηνίζει τις υποστατικές διακρίσεις μέσα στην ίδια την Αγία Τριάδα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Σε αυτή τη σύντομη μελέτη είδαμε το πώς καθιερώθηκε η εορτή των Θεοφανείων στον χριστιανικό κόσμο, καθώς ήταν για 2-3 αιώνες (ανάλογα με τα κατά τόπους εκκλησιαστικά τυπικά) άμεσα συνδεδεμένη με την εορτή της Γέννησης του Χριστού. Τα Θεοφάνεια ή τα Επιφάνεια, όπως καταμαρτυρεί και η ίδια η λέξη, δηλώνουν την εμφάνιση ή την παρουσία της ίδιας της Θεότητας. Μάλιστα, στον αρχαίο εθνικό κόσμο υπήρχαν ανάλογες τελετές. Οι Χριστιανοί ως Θεοφάνεια ή επιφάνεια θεωρούσαν και το ίδιο το γεγονός της Γέννησης, κατά συνέπεια ταύτιζαν Γέννηση και Βάπτισμα του Ιησού. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν είχαν μία ξεκάθαρη άποψη για το διακριτό των δύο αυτών ιστορικών γεγονότων. Ιστορικές συγκυρίες εξέλιξης και μία διαφορετική έμφαση στη Δύση απ' ό,τι στην Ανατολή οδήγησαν σε διαφορετικές εορτολογικές προσεγγίσεις. Η βιβλική αφήγηση είναι το δεύτερο κεντρικό σημείο που μας απασχόλησε. Όλοι οι ευαγγελιστές έχουν τη δική τους αφήγηση για την προσέλευση του Χριστού να βαπτισθεί από τον Ιωάννη στον Ιορδάνη ποταμό. Κάποιες είναι πιο εκτενείς και περιγραφικές από τις άλλες. Σημεία διαφορετικά υπάρχουν στο ζήτημα του εάν γνώριζε ο Ιωάννης ποιος ήταν αυτός που ερχόταν να βαπτισθεί από εκείνον ή το διαπίστωσε όταν ανοίχθηκαν οι ουρανοί και ήρθε η επιβεβαίωση της καθόδου του Αγίου Πνεύματος εν είδει περιστεράς. Οι διαφορές παρά ταύτα είναι ελάχιστες, σε σχέση με τις άλλες διαφορές που συναντά κανείς μεταξύ των συνοπτικών αφηγήσεων. Και ερχόμαστε και στο τρίτο μέρος της διαπραγμάτευσης μας που είχε να κάνει με την πατερική-θεολογική ερμηνεία της Βάπτισης του Χριστού. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να τονίσουμε ότι η πατερική ερμηνεία συνήθως ακολουθεί έναν αντιαιρετικό αγώνα και κατ' αυτό τον τρόπο διαμορφώνει τα επιχειρήματα της. Από τους αιρετικούς Γνωστικούς που αμφισβητούσαν την εξ αρχής θεότητα του προσώ-

που του Χριστού και διέκριναν μεταξύ ψυχής και σώματος μέχρι τους Αρειανούς και τους Πνευματομάχους, οι οποίοι έθεταν ζητήματα τριαδολογικών διακρίσεων, το καινοδιαθηκικό αυτό γεγονός ήταν μία ευκαιρία για πλούσια πατερική γραμματεία. Ο Χριστός δεν είχε ανάγκη άφεσης αμαρτιών, διότι δεν είχε αμαρτίες, όμως προσήλθε εκουσίως και με άκρατη ταπεινότητα για να βαπτισθεί, προτυπώνοντας το σταυρικό του Πάθος και δείχνοντας σε όλους εμάς τον τρόπο της απολύτρωσής μας από τα πάθη και τις αμαρτίες. Πολύ περισσότερο, καθώς ο Χριστός είχε εξ αρχής όλο το πλήρωμα της Θεότητας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βουλγαράκη, Α.Ο., *Οι μαρτυρίες του Οδοιπορικού της Αιθερίας για τη σύγχρονη του ιεροσολυμίτικη λατρεία*, Μεταπτ. Μελέτη, Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεολογική Σχολή, 2016.

Γρηγόριος Παλαμάς, *Λόγος εις την αγίαν ημέραν των Φώτων* (νεοελληνική απόδοση), Διαθέσιμο σε: http://users.uoa.gr/~nektar/orthodoxy/paterikon/grhgorios_palamas_eis_ta_agia_8eofaneia.htm

Εφραίμ του Σύρου, *Sermo in trasfigurationem*

domini et dei salvatoris nostri Jesu Christi. Διαθέσιμο σε: <https://greekdownloads.files.wordpress.com/2013/06/sermo-in-transfigurationem-domini-et-dei-salvatoris-nostri.pdf>

Ζαϊκόφσκι, Β., «Τα Θεοφάνια», σε: *Η Καθημερινή-Επτά Ημέρες*, Ιανουάριος, 31 Δεκεμβρίου 2000, 17-19.

Ιωαννίδης, Ν. Χ., Αρχιμ., *Η εορτή των Χριστουγέννων-Θεοφανείων. Εισηγήσεις Η' Πανελλήνιου Λειτουργικού Συμποσίου στελεχών Ιερών Μητροπόλεων «Το Χριστιανικό Εορτολόγιον»*, 18-20 Σεπτεμβρίου 2006, https://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/commitees/liturgical/h_symposio_eisigisi1.html#30_top

Λεξικό Βιβλικής Θεολογίας, (Σ. Αγουρίδη, επ.), Αθήνα: Έκδοση Βιβλικού Κέντρου «Άρτος Ζωής», 1980.

Πατρώνος, Γ. Π., *Η ιστορική πορεία του Ιησού από την φάτνη ως τον κενό τάφο*, Αθήνα: Εκδόσεις Δόμος, 1991.

Φειδάς, Β., *Εκκλησιαστική Ιστορία, Α΄*, Αθήνα 1994².

Φουντούλης, Ι., «Θεοφάνεια», *ΘΗΕ*, τομ. 6 (Αθήνα 1965), στ. 359-363.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ο Πανοσιολογιώτατος Αρχιμ. Δανιήλ (κατά κόσμον Στυλιανός Ζωγράφος), γεννήθηκε το 1978 στην Αθήνα. Αφού παρακολούθησε τα εγγύκλια γράμματα στον τόπο καταγωγής του, στην Αργολίδα, φοίτησε στην Ανωτάτη Εκκλησιαστική Ακαδημία Αθηνών στο τμήμα Ιερατικών Σπουδών και εν συνεχεία στην Θεολογική σχολή Αθηνών στο τμήμα Θεολογίας. Στις 26η Σεπτεμβρίου 2004 χειροτονήθηκε Διάκονος στην Ιερά Μητρόπολη Κεφαλληνίας. Στις 21η Αυγούστου 2005 χειροτονήθηκε Πρεσβύτερος και χειροθετήθηκε Αρχιμανδρίτης. Στις 11η Ιουνίου 2011 διωρίσθη Ιεροκήρυξ της Ιεράς Μητροπόλεως. Στις 16η Σεπτεμβρίου 2011 διωρίσθη Καθηγούμενος της Ιεράς Μονής Γενεσίου Θεοτόκου Άτρου. Υπό την ιδιότητα του αυτή διακονεί σε διάφορους τομείς του πνευματικού, κοινωνικού και ποιμαντικού έργου της Ι. Μητροπόλεως ταύτης. Είναι Διπλωματούχος του Διαπανεπιστημιακού Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση» Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας Κύπρου Σχολή Επιστημών Αγωγής Τμήμα Παιδαγωγικών Σπουδών σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Πατρών Σχολή Ανθρωπιστικών Και Κοινωνικών Επιστημών Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης. Είναι Τελειόφοιτος στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα στα Π.Μ.Σ. του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας και Θρησκειολογίας, Ειδίκευση - «Εκκλησιαστική Ιστορία» Ε.Κ.Π.Α. Είναι Τελειόφοιτος στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα στα Νομικά στις Διεθνείς Επιχειρήσεις Master of Laws - LLM, Cardiff Metropolitan University. Έχει Πιστοποιημένη Γνώση Χειρισμού Ηλεκτρονικών Υπολογιστών, Πιστοποίησης Δεξιοτήτων και Γνώσεων στις Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών. Είναι κάτοχος Εξειδικευμένων Πιστοποιητικών Προγραμμάτων Επιμόρφωσης σε διάφορους τομείς της Εκπαίδευσης και της Θεολογίας. Έχει συγγραφική δράση και γνωρίζει Αγγλικά, - NOCN Level 3 Certificate in ESOL International (C2).

Η πυρηνική ισορροπία στην Ευρώπη και η ΕΕ
(Πηγή <https://www.latestlaws.com/international-news/what-is-the-inf-treaty-and-why-it-should-matter-to-you>)

Η Ευρωατλαντική Προσέγγιση στην Πυρηνική Αποτροπή

Του Άγγελου Γιακουμή,
Αντισμήναρχου (ΜΑ)

Εισαγωγή

Βασικό μέλημα των Ευρωπαίων και Αμερικάνων ηγετών με την λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου (Β΄ ΠΠ) ήταν, πέραν από την οικονομική ανοικοδόμηση της κατεστραμμένης Ευρώπης, η αποφυγή μιας νέας πολεμικής σύρραξης αντίστοιχης κλίμακας. Αυτές οι προσπάθειες εκφράστηκαν αντίστοιχα, με την οικονομική βοήθεια εκ μέρους των ΗΠΑ (Παπασωτηρίου 2018, 82-83) και τη σύσταση θεσμών εκ μέρους των Ευρωπαίων, με την ευλογία των ΗΠΑ, ξεκινώντας αρχικά με την European Coal and Steel Community (ECSC) το 1951, την ίδρυση της European Economic Community (EEC) και της Euratom στην Ρώμη το 1957 και τελικά την ίδρυση της EU το 1993 (Κοππά 2017, 44-52). Παράλληλα, η σύσταση του NATO το 1949 και η ίδρυση της Western European Union (WEU) το 1954, έθεσαν τις βάσεις για πιο στενή συνεργασία μεταξύ των Ευρωπαίων σε θέματα άμυνας (US DoS, office of the historian n.d.; CVCE n.d.).

Η οικονομική ανασυγκρότηση και η ενοποίηση της Ευρώπης ήταν προτεραιότητα για τους σχεδιαστές εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ, διότι η ευρωπαϊκή ομαλοποίηση γινόταν αντιληπτή ως μέρος ενός γενικότερου συνόλου, που ήταν οι σχέσεις ΗΠΑ – ΕΣΣΔ (Arvanitopoulos 2019, 17-19). Σε αυτό το πνεύμα, οι ΗΠΑ εφάρμοσαν (και εφαρμόζουν σε κάποιο βαθμό και σήμερα) έναν δυισμό στην πολιτική τους, παροτρύνοντας μεν τους Ευρωπαίους σε οικονομική ανάπτυξη και ενοποίηση, κρατώντας όμως τον έλεγχο της άμυνας της Ευρώπης, σε αυστηρό Ατλαντικό έλεγχο, ιδιαίτερα σε ότι έχει να κάνει με την πυρηνική αποτροπή. Από την μεριά τους οι Ευρωπαίοι αποδέχτηκαν αυτήν την πολιτική, διότι επιθυμούσαν την οικονομική πρόοδο και την εξάρτηση από την αμυντική ομπρέλα των ΗΠΑ. Ειδικά η τελευταία εξασφάλιζε πυρηνική προστασία, χωρίς πολυδάπανες έρευνες για την ανάπτυξη πυρηνικών όπλων και χωρίς αντιδράσεις από την εσωτερική κοινή γνώμη (Arvanitopoulos 2020, 167).

Εντός του παραπάνω πλαισίου, θα καταβληθεί προσπάθεια να απαντηθούν τα εξής ερευνητικά ερωτήματα: Γιατί οι ΗΠΑ επέλεξαν να παρέχουν εκτεταμένη πυρηνική αποτροπή

στους Ευρωπαίους συμμάχους τους από την σύσταση του NATO και μετά και αντίστοιχα, γιατί οι Ευρωπαίοι αποδέχτηκαν την πλήρη εξάρτηση τους από την πυρηνική ομπρέλα των ΗΠΑ, χωρίς προσπάθειες αυτονόμησης πέραν από την Γαλλία και το ΗΒ. Επίσης, θα διερευνηθεί ποιοι είναι σήμερα οι παράγοντες που αλλάζουν το status quo και πυροδοτούν νέες συζητήσεις και προβληματισμούς στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα, σχετικά με την πυρηνική αποτροπή.

Η δομή του άρθρου ακολουθεί την αλληλουχία των παραπάνω ερωτημάτων, οπότε αρχικά θα αναλυθεί το περιβάλλον της μεταπολεμικής Ευρώπης και πώς αυτό έκανε τις ΗΠΑ να επεκτείνουν την πυρηνική τους ομπρέλα στην Ευρώπη. Ομοίως, θα συζητηθούν οι λόγοι που οι Ευρωπαίοι, δέχτηκαν αυτήν την ειδική εξάρτηση από τις ΗΠΑ, καθώς στόχευαν μεταξύ άλλων και στην ισοσκέλιση της καχυποψίας μεταξύ των πρώην μαχόμενων και στην χειραγώγηση της πττημένης Γερμανίας. Τέλος, θα εξεταστεί πώς η ρωσική επιθετικότητα στην Ανατολική Ευρώπη και η αλλαγή της πολιτικής των ΗΠΑ, έχουν επαναφέρει το ενδιαφέρον στο ζήτημα της πυρηνικής αποτροπής της Ευρώπης.

Για την άντληση στοιχείων για την απάντηση των παραπάνω ερωτημάτων, μελετήθηκαν ακαδημαϊκά άρθρα και σχετική βιβλιογραφία, κυρίως αγγλόφωνη. Επίσης, χρησιμοποιήθηκαν πληροφορίες από τις επίσημες ιστοσελίδες του US DoD και του NATO.

Η πορεία προς την πυρηνική θωράκιση της Ευρώπης (1949-2000)

Καθόλη την διάρκεια των πρωτόγνωρων πολιτικών ζυμώσεων που προαναφέρθηκαν, η συνεισφορά της ικανότητας πυρηνικής αποτροπής για την διατήρηση της ειρήνης και της στρατηγικής σταθερότητας στην μεταπολεμική Ευρώπη ήταν καθοριστική. Η ιδέα της ευρωπαϊκής πυρηνικής αποτροπής αναδύθηκε στην Δυτική Ευρώπη στα τέλη της δεκαετίας του 1950, ως απόρροια της μείωσης της εμπιστοσύνης των ευρωπαίων απέναντι στις ΗΠΑ, μετά τα γεγονότα της διώρυγας του Σουέζ το 1956. Παράλληλα παρέμενε βαθιά ριζωμένη η εντύ-

Γράφημα 1: Η κατανομή των τακτικών πυρηνικών όπλων του NATO στην Ευρώπη (πηγή: Maitre 2021).

πωση στους Ευρωπαίους, ότι οι ΗΠΑ θα αποδέχονταν έναν περιορισμένο πυρηνικό πόλεμο στην Ευρώπη, προκειμένου να αποτρέψουν την κλιμάκωση των πυρηνικών πληγμάτων στην αμερικανική ενδοχώρα από την Σοβιετική Ένωση (Jurgensen 2019).

Η πρώτη προσπάθεια συνεργασίας στο επίπεδο των συμβατικών εξοπλισμών και των στρατιωτικών εφαρμογών της ατομικής ενέργειας, έγινε από την Ιταλία, την Γερμανία και την Γαλλία, με την υπογραφή της συμφωνίας France – Italy – Germany (FIG) το 1957. Ο Charles de Gaulle τερμάτισε αυτήν την συνεργασία, όταν ανέλαβε εκ νέου Πρόεδρος της Γαλλίας, διότι θεώρησε ότι υπονόμευε την ανάπτυξη αυτόνομου γαλλικού πυρηνικού οπλοστασίου (Jurgensen 2019; Παπασωτηρίου 2018, 241).

Παράλληλα, ο φόβος απομάκρυνσης της ομοσπονδιακής δημοκρατίας της Δυτικής Γερμανίας (ΟΔΔΓ) από την υπόλοιπη Δυτική Ευρώπη και την επιρροή των ΗΠΑ, ανέδειξε ως μο-

νόδρομο την ένταξη της στο NATO και έθεσε επί τάπητος την επέκταση της πυρηνικής ομπρέλας των ΗΠΑ στην Ευρώπη. Οι προβληματισμοί αυτοί είχαν γίνει αντιληπτοί από τους Ευρωπαίους και τους Αμερικάνους ηγέτες, οι οποίοι δημιούργησαν το θεσμικό πλαίσιο (αναθεώρηση της συνθήκης των Βρυξελλών και δημιουργία της WEU), για την ένταξη της ΟΔΔΓ στο NATO (Freedman 2003, 318). Σε αντάλλαγμα, ο καγκελάριος Adenauer αποποιήθηκε του δικαιώματος της ανάπτυξης πυρηνικών όπλων σε Γερμανικό έδαφος (Schrafstetter 2004, 118).

Η Ουάσιγκτον ανταποκρινόμενη στις ευρωπαϊκές ανησυχίες για την εγγύηση της ευρωπαϊκής ασφάλειας, τον μετριασμό της σοβιετικής απειλής και την διατήρηση της ΟΔΔΓ σαν μια χώρα χωρίς πυρηνικό οπλοστάσιο, εφάρμοσε την πολιτική του “nuclear sharing” με τις υπόλοιπες συμμαχικές χώρες της Ευρώπης και δημιούργησε το NATO Nuclear Planning Group (NPG) το 1966. Οι ΗΠΑ ξεκίνησαν την μεταφορά και εγκατάσταση μη-στρατηγικών πυρηνι-

κών κεφαλών στην Ευρώπη¹, χρησιμοποιώντας το θεσμικό πλαίσιο του NATO, το οποίο παραμένει και σήμερα το συμβατικό όχημα της επέκτασης της πυρηνικής ομπρέλας των ΗΠΑ στην Νατοϊκή Ευρώπη (NATO 2022), με σκοπό την αποτροπή². Η τρέχουσα κατανομή τακτικών πυρηνικών όπλων του NATO στην Ευρώπη φαίνεται στο γράφημα 1.

Έτσι, οι ΗΠΑ σε εφαρμογή του διϋσμού της πολιτικής τους που προαναφέρθηκε, κατ'άφεραν να περιορίσουν την εξάπλωση των πυρηνικών οπλοστασίων στην Ευρώπη και ιδιαίτερα στην Γερμανία και να διατηρήσουν υπό τον έλεγχο τους την διαδικασία του decision-making της συμμαχίας, αναφορικά με την χρήση πυρηνικών όπλων. Μια ακόμα γερμανική απόπειρα απόκτησης πυρηνικού οπλοστασίου έγινε μεταγενέστερα από τον καγκελάριο H. Kohl, με την λήξη του Ψυχρού Πολέμου, κατά την διαδικασία της ενοποίησης της χώρας το 1990, αλλά απορρίφθηκε με την υπογραφή της Συνθήκης "Two plus Four Agreement" (Zelikow & Rice 1997).

Η πυρηνική πορεία του Ηνωμένου Βασιλείου (ΗΒ)

Το ΗΒ μέσα στο προαναφερθέν κλίμα και στο πλαίσιο της ανάπτυξης μηχανισμών αντιμετώπισης της σοβιετικής απειλής, αποφάσισε να συνεχίσει την ανάπτυξη του πυρηνικού του προγράμματος, το οποίο είχε διακοπεί το 1941 λόγω του πολέμου. Τα αποτελέσματα των Βρετανικών προσπαθειών ήταν πενιχρά, παρά την πρότερη εμπειρία και την συμμετοχή επιστημόνων του στο Manhattan Project. Η αμερικανική συμβολή παρέμενε περιορισμένη, λόγω της νομοθεσίας των ΗΠΑ (US Atomic Energy Act of 1946), η οποία δεν επέτρεπε την στενή συνε-

ργασία των δύο χωρών, κάτι που άλλαξε με την αναθεώρηση του νομικού πλαισίου με τα US Atomic Energy Act of 1954 και US-UK Mutual Defense Agreement.

Αυτό που έδωσε ώθηση στην βρετανική προσπάθεια ήταν η συνάντηση του Προέδρου των ΗΠΑ J. F. Kennedy με τον Βρετανό Πρωθυπουργό H. Macmillan τον Δεκέμβριο του 1962 στο Nassau, όπου συμφωνήθηκε η πώληση βλημάτων fleet ballistic missile (FBM), τύπου Polaris, στο ΗΒ (JFK library 1962, 1). Η σχετική σύμβαση υπογράφηκε το 1963 και προέβλεπε την παραχώρηση υπηρεσιών, εξοπλισμού και τεχνογνωσίας (Polaris Sales Agreement 1963, 2), συνιστώντας ένα ισχυρό θεμέλιο στην μετέπειτα αυτόνομη ανάπτυξη του Βρετανικού πυρηνικού προγράμματος. Το βρετανικό πυρηνικό πρόγραμμα σήμερα έχει μόνο ωκεάνιο σκέλος και είναι ενταγμένο στο Royal Navy (RN)³.

Η πυρηνική εξέλιξη της Γαλλίας

Η ασάφεια της πολιτικής των ΗΠΑ απέναντι στη Γαλλία, έκανε το Παρίσι να αμφιβάλλει για την ορθότητα της επιλογής να βασίσει την πυρηνική του αποτροπή στην αμερικανική ισχύ. Αφενός λόγω του ότι οι ΗΠΑ ήταν μια δύναμη που βρισκόταν πολύ μακριά γεωγραφικά από την Ευρώπη, αφετέρου διότι σε πολλές περιπτώσεις τα συμφέροντα και οι πολιτικές επιλογές των δύο χωρών δεν ταυτίζονταν (Παπασωτηρίου 2018, 55; Trachtenberg 2011, 188). Έτσι, αποφασίσθηκε η ανάπτυξη ενός αυτόνομου πυρηνικού προγράμματος το 1948, το οποίο κατέληξε στις πρώτες επιτυχείς πυρηνικές δοκιμές το 1960 (CTBTO, n.d.). Η γαλλική πυρηνική δύναμη κρούσης (force de frappe) περιλάμβανε αρχικά χερσαίο, αεροπορικό και ωκεάνιο σκέλος (nuclear triad). Η διαθεσιμότητα πυρηνικών όπλων σε όλες τις διαστάσεις ενός υποθετικού θεάτρου επιχειρήσεων και η ικανότητα εκτόξευσης τους από πολλές διαφορετικές πλατφόρμες (αεροσκάφη, υποβρύχια και βλήματα εδάφους αέρος), ισοσκελίζε το μικρό

1 Αρχικά σε Γαλλία, Γερμανία, Ολλανδία, Ελλάδα, Βέλγιο και Τουρκία.

2 Οι σημερινές μη στρατηγικές πυρηνικές δυνατότητες του NATO περιλαμβάνουν 140 με 185 τακτικές πυρηνικές βόμβες τύπου B61, οι οποίες είναι αποθηκευμένες σε στρατιωτικές βάσεις σε Γερμανία, Βέλγιο, Ολλανδία και Ιταλία. Η άφεση των βομβών μπορεί να γίνει από μαχητικά αεροσκάφη των εν λόγω χωρών (Maitre 2021, 4). Οι στρατηγικές πυρηνικές δυνατότητες του NATO παρέχονται από βαλλιστικούς πυραύλους πρωτίστως των ΗΠΑ και δευτερευόντως της Αγγλίας και της Γαλλίας.

3 Οι πυρηνικές δυνατότητες του ΗΒ αφορούν σε πυρηνικά βλήματα τύπου Trident 2 D5, τα οποία φέρονται και εκτοξεύονται από υποβρύχια βαλλιστικών βλημάτων Vanguard. Το RN διαθέτει 4 υποβρύχια κλάσης Vanguard (Maitre 2021, 2-3; RN, n.d.),.

Ο στρατηγός De Gaulle, πρωτεργάτης της ανάπτυξης της γαλλικής πυρηνικής αποτροπής, επιθεωρεί πληρώματα και αεροσκάφη της νεοσύστατης Commandement des Forces aériennes stratégiques το 1964.

(πηγή <http://www.opex360.com/2014/01/15/les-forces-aeriennes-strategiques-ont-50-ans/>)

μέγεθος του γαλλικού πυρηνικού οπλοστασίου, δίνοντας του χαρακτήρα ποιοτικής αποτροπής.

Η κλιμακούμενη ένταση στις σχέσεις ΗΠΑ - Γαλλίας, οδήγησε τον πρόεδρο de Gaulle να αποχωρήσει από το στρατιωτικό σκέλος του NATO το 1966. Έκτοτε, προέκυψαν συχνές συζητήσεις μεταξύ της Γαλλίας και της ΟΔΔΓ, σχετικά με την ανάπτυξη κοινής πυρηνικής αποτροπής, χωρίς αποτέλεσμα. Το 1992 υπό την προεδρία του F. Mitterrand, η Γαλλία υπέγραψε τη συνθήκη NPT⁴ και οι Γάλλοι ξεκίνησαν να συζητούν το θέμα της συμβατότητας και ενσωμάτωσης του γαλλικού πυρηνικού οπλοστασίου στην ευρωπαϊκή άμυνα (Trachtenberg 2011, 189-190). Άρχισε, έτσι, να τίθεται εκ νέου, αυτή τη φορά με γαλλική πρωτοβουλία, η πρόθεση για ανάπτυξη συλλογικής ευρωπαϊκής δυνατότητας πυρηνικής αποτροπής. Οι Γάλλοι έκαναν διάκριση στις τοποθετήσεις τους ανάμεσα στην εκτεταμένη πυρηνική αποτροπή

(dissuasion élargie) και στην ευρωπαϊκή αποτροπή κάτω από τη γαλλική πυρηνική «ομπρέλα» (dissuasion concertée), μια πρόταση του J. Mellick⁵ (Jasper & Portella 2010, 157; Jurgensen 2019, 62).

Οι προθέσεις αυτές έγιναν ακόμα πιο ξεκάθαρες το 2020, όταν ο πρόεδρος Macron, σε σχετική ομιλία στο École de guerre δήλωσε: *“Our nuclear forces [...] strengthen Europe’s security by their very existence and in this respect have a truly European dimension.”*, τονίζοντας έτσι την ευρωπαϊκή διάσταση του γαλλικού πυρηνικού οπλοστασίου και τον ρόλο του στην ασφάλεια της ΕΕ (Macron 2020). Το γαλλικό πυρηνικό πρόγραμμα σήμερα διαθέτει υποβρύχιο και αεροπορικό σκέλος (Maitre 2021, 2-3)⁶.

5 Ο J. Mellick ήταν secrétaire d’État auprès du ministre de la Défense την περίοδο 1991-1992.

6 Οι πυρηνικές δυνατότητες της Γαλλίας αποτελούνται από πυρηνοκίνητα υποβρύχια βαλλιστικών βλημάτων που ανήκουν στη FOST (Force océanique stratégique) και μαχητικά αεροσκάφη Rafale εξοπλισμένα με πυρηνικά βλήματα τύπου ASMPA, τα οποία ανήκουν στις CFAS (Commandement des Forces Aériennes Stratégiques) και FOST (Maitre 2021,2). Το κερσαίο σκέλος της γαλλικής “Force de dissuasion” παρήλθε με την απόσυρση από την ενεργό υπηρεσία των πυρηνικών βλημάτων, που εκτοξεύονταν από κερσαίες βάσεις, το 1999.

4 Η συνθήκη Non Proliferation Treaty (NPT), την οποία έχουν υπογράψει και οι πέντε χώρες με αναγνωρισμένα πυρηνικά οπλοστάσια, καθιερώνει κοινούς στόχους για παγκόσμιο πυρηνικό αφοπλισμό και ειρηνικές χρήσεις της πυρηνικής ενέργειας, σύμφωνα με το website των UN, office of disarmament affairs (ODA), <https://www.un.org/disarmament/wmd/nuclear/npt/> (τ.ν. 19/04/22).

Τρέχουσα κατάσταση της ευρωπαϊκής αποτροπής (2000-σήμερα)

Με την ανάδειξη του μονοπολικού διεθνούς συστήματος, μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ, η πυρηνική αποτροπή στην Ευρώπη φάνηκε να μπαίνει σε μια δεύτερη μοίρα στον τομέα της ασφάλειας. Ωστόσο, η αναθεωρητική πολιτική της Ρωσίας στην Ανατολική Ευρώπη από το 2005 και μετά απέναντι στις πρώην ευρωπαϊκές σοβιετικές δημοκρατίες και η στάση των ΗΠΑ απέναντι στο ευρωατλαντικό οικοδόμημα, άρχισαν μεταξύ άλλων προβληματισμών, να επαναφέρουν τη συζήτηση της πυρηνικής αποτροπής.

Η πολιτική της Ρωσίας στα Δυτικά σύνορα της, η προσάρτηση της Κριμαίας το 2014 και τελικά η εισβολή στην Ουκρανία το 2022 επιβεβαιώνουν το status της σαν μια «επίμονη υπερδύναμη» και όχι σαν μια «υπερδύναμη σε παρακμή», όπως ήθελαν να τη θεωρούν οι διπλωμάτες των ΗΠΑ (Stoner 2021). Παρά το ότι η χώρα διαθέτει επαρκές πυρηνικό οπλοστάσιο, η παρουσία της Δύσης κοντά στα σύνορα της, της προκαλεί ανασφάλεια (Mearsheimer 2011, 283). Είναι βαθιά ριζωμένη στην πολιτική παράδοση της χώρας ότι η εξασφάλιση της Ρωσικής κυριαρχίας και η προστασία από εξωτερικές επιθέσεις, επιτυγχάνονται μόνο με τη μεγέθυνση, την εδαφική εξάπλωση (Kotkin 2016,4) και τη δημιουργία buffer zones, ώστε να δημιουργείται το πολυπόθητο για τους Ρώσους σχεδιαστές πολιτικής, στρατηγικό βάθος. Η εισβολή στην Ουκρανία αποτελεί την ενσάρκωση αυτών των πολιτικών παραδόσεων.

Η κλιμάκωση των επιθετικών ενεργειών και η απειλή χρήσης πυρηνικών όπλων από τον Πρόεδρο Putin (Boffey 2022), παρά τις κυρώσεις που επιβάλλονται από τα Δυτικά καθεστώτα και την παγκόσμια αποδοκιμασία (BBC 2022), επιβεβαιώνει την προσκόλληση σε αυτές τις επιλογές και δείχνει τη σημασία τους για τις Ρωσικές ελίτ. Άλλωστε, όπως είχε επισημάνει και ο H. Kissinger “...to Russia, Ukraine can never be just a foreign country.” (Berzins 2014, 4).

Παράλληλα, τα τελευταία χρόνια έχει σημειωθεί μια σημαντική μείωση της εμπιστοσύνης των Ευρωπαίων ηγετών απέναντι στις ΗΠΑ, καθώς παρατηρείται μια σταδιακή απαγκίστρωση

της αμερικανικής εμπλοκής από τα ευρωπαϊκά δρώμενα, η οποία ξεκίνησε από την προεδρία του G.W. Bush. Η προεδρία Obama πραγματοποίησε τη στροφή της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής προς την Ασία (Pivot to Asia), η οποία πλέον καθιστά την περιοχή της ΝΑ Ασίας το κέντρο βάρους των αμερικανικών συμφερόντων. Το χάσμα ανάμεσα στις δύο πλευρές του Ατλαντικού αυξήθηκε με την προεδρία Trump. Η ρητορική του προέδρου Trump σχετικά με την Ευρώπη (“foe or competitor”), τη Γερμανία (“very bad”) και το NATO (“obsolete”), σε πολλές περιπτώσεις εξόργισε τους Ευρωπαίους ηγέτες και δίχασε την κοινή γνώμη (Arvanitopoulos 2020, 166-168).

Σε απάντηση οι Ευρωπαίοι ηγέτες τοποθέτησαν τη στρατηγική αυτονομία της ΕΕ στο επίκεντρο της ευρωπαϊκής πολιτικής (Arvanitopoulos 2020, 167). Επίσης, οδηγήθηκαν στην αναμόρφωση της ευρωπαϊκής στρατηγικής ασφαλείας του 2003 και του 2008, την ενσωμάτωση της στην EU Global Strategy (EUGS) το 2016 (Scheffer & Quencez 2017, 7) και την ενεργοποίηση της Permanent Structured Cooperation (PESCO) το 2017 (European Union 2017), η οποία διασφαλίζει τη δυνατότητα των Κ-Μ, τα οποία ικανοποιούν υψηλά στρατιωτικά κριτήρια, να μπορούν να αναπτύξουν και να εμβαθύνουν τη συνεργασία τους (Korppa 2019, 4).

Τον πρόεδρο Trump διαδέχτηκε ο πρόεδρος Biden, ο οποίος δεν συνεχίζει τη ρητορική του προκατόχου του και φαίνεται πιο θετικά διακείμενος απέναντι στις ευρωατλαντικές προοπτικές (Tertrais 2021). Ωστόσο, η πολιτική Obama και το Pivot to Asia, δεν έχει ανακληθεί. Απομένει να δούμε και να αξιολογήσουμε την πολιτική του νέου προέδρου απέναντι στο ευρωατλαντικό οικοδόμημα, όταν αυτή θα εκδηλωθεί πλήρως.

Συμπεράσματα

Οι ευρωατλαντικές σχέσεις διαμόρφωσαν το πολιτικό status quo στη μεταπολεμική Ευρώπη και οδήγησαν σε μια οικονομική ενοποίηση, με σκοπό την ανοικοδόμηση της Ευρώπης και την αποφυγή μιας νέας σύγκρουσης, μεγάλης κλίμακας. Στη στρατηγική και πολιτική σταθερότητα αναμφίβολα συνέβαλλε και η επέκταση της πυρηνικής ομπρέλλας των ΗΠΑ στην Ευρώπη. Καθόλη αυτήν τη

ζύμωση και την πορεία προς το ευρωπαϊκό θαύμα, οι ΗΠΑ ποτέ δεν άφησαν στους Ευρωπαίους την πρωτοβουλία της άμυνας και της ασφάλειας τους, δεδομένου ότι πάντα ο απώτερος στόχος ήταν το γενικότερο σύνολο των σχέσεων Ανατολής – Δύσης, υποσύνολο του οποίου ήταν και η σχέση ΗΠΑ – Ευρώπης. Η περίπτωση του ΗΒ και της Γαλλίας, που ανέπτυξαν αυτόνομα πυρηνικά οπλοστάσια ήταν οι εξαιρέσεις και δεν σηματοδότησαν κάποια γενικότερη τάση.

Οι μεταβολές στην πολιτική των ΗΠΑ τα τελευταία χρόνια και η ρητορική του προέδρου Τραμπ, έληξαν αναμφίβολα την αξιοπιστία των ΗΠΑ, απέναντι στα μάτια πολλών Ευρωπαίων ηγετών. Αυτό σε συνδυασμό με τη ρωσική επιθετικότητα και την απειλή του προέδρου Ρούτιν για χρήση πυρηνικών θα επαναφέρουν στο προσκήνιο την πολιτική πυρηνικής αποτροπής της Ευρώπης και ενδεχομένως να οδηγήσει σε πολιτικές αποφάσεις εκ μέρους των Ευρωπαίων, ενόψει των νέων δεδομένων που διαμορφώνονται.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσσον

Κοππά, Μ. (2017). *Η κοινή πολιτική άμυνας και ασφάλειας: Η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Mearsheimer, J. (2011). *Η τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*. (Μετάφραση Κ. Κολιόπουλος, επιμέλεια Κ. Ήφαιστος, πρόλογος Κ. Αρβανιτόπουλος). Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

Παπασωτηρίου, Χ. (2018). *Η Αμερικανική Πολιτική από τον Φράνκλιν Ρούζβελτ στον Ντόναλντ Τράμπ*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

Ξενόγλωσσον

Arvanitopoulos, C. (2019). *The renewal of vows: A new transatlantic chapter for Europe and America*. Brussels: The Wilfred Martens Centre for European Studies.

Arvanitopoulos, C. (2020). Transatlantic relations after the COVID-19 pandemic. *European View 2020, Vol.19(2)* (pp. 164-171). Brussels: The Wilfred Martens Centre for European Studies.

BBS (2022). *What sanctions are being imposed*

on Russia over Ukraine invasion? <https://www.bbc.com/news/world-europe-60125659> (τ.ν.27/05/2022)

Berzins, Janis (2014). Russia's New Generation Warfare in Ukraine: Implications for Latvian Defense Policy. *Military Operations 2, no. 4 (Fall)* (pp 4–7).

Boffey D. (2022, 26 March). Russia reasserts right to use nuclear weapons in Ukraine.

The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2022/mar/26/russia-reasserts-right-to-use-nuclear-weapons-in-ukraine-putin> (τ.ν. 17/04/22)

Centre virtuel de la connaissance sur l'Europe (CVCE) (n.d). *The establishment of Western European Union (WEU)*. <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/803b2430-7d1c-4e7b-9101-47415702fc8e/6d9db05c-1e8c-487a-a6bc-ff25cf1681e0> (τ.ν.27/05/2022)

Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty Organization (CTBTO) (n.d). *13 February 1960. The first French nuclear test*. <https://www.ctbto.org/specials/testing-times/13-february-1960-the-first-french-nuclear-test/> (τ.ν. 13/04/2022)

European Union (2017). *Joint Notification on Permanent Structured Cooperation (PESCO) to the Council and to the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy*. Brussels <http://www.consilium.europa.eu/media/31511/171113-pesco-notification.pdf>. (τ.ν. 17/04/22)

EU Global Strategy (EUGS) (2016). *Shared vision, common action, a stronger Europe. A global strategy for the EU's Foreign and Security Policy*.

Freedman, Lawrence (2003). *The Evolution of Nuclear Strategy*. 3rd ed. Houndmills, Basingstoke, Hampshire; New York: Palgrave Macmillan.

Jasper, Ursula and Portela Clara (2010). EU Defence Integration and Nuclear Weapons: A Common Deterrent for Europe? *Security Dialogue 41, no. 2 (April)* (pp. 145–68).

JFK library, archives (1962). *Kennedy-Macmillan joint statement, 21 December 1962*. <https://www.jfklibrary.org/asset-viewer/ar->

[chives/JFKPOF/042/JFKPOF-042-013](#) (τ.π. 27/05/2022).

Jurgensen, C. (2019). Europe, France and nuclear deterrence. *Revue Défense Nationale Vol 821, Issue 6 (June)* (pp 56-68).

Koppa, Maria Eleni (2019). *The relationship between CSDP and NATO after Brexit and the EU Global Strategy*. Brussels: FEPS.

Kotkin, St. (2016). Russia's Perpetual Geopolitics. *Foreign Affairs 95, no. 3 (May/June)* (pp. 2-9).

Macron, Em. (2020). *Discours du Président Emmanuel Macron sur la stratégie de défense et de dissuasion devant les stagiaires de la 27ème promotion de l'école de guerre*. Elysee.fr, (7th February).

Maitre, Em. (2021). *Nuclear Deterrence in Europe: points of convergence, singularities and prospects for cooperation*. Fondation pour la recherche Strategique FRS (January). Recherches & Documents No 04/2021.

NATO (2022). *Nuclear deterrence policy & forces*. NATO official website (Feb. 23). https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50068.htm (τ.π.07/06/2022).

Polaris Sales Agreement (1963). *Polaris Sales Agreement Treaty Series No59*. London: Her Majesty Stationary Office.

Royal Navy (RN) (n.d.). *Ballistic Missile Submarines, Vanguard Class*. <https://www.royal-navy.mod.uk/the-equipment/submarines> (τ.π.13/04/2022)

Schrafstetter, Susanna (2004). The long shadow of the past. History, Memory, and the Debate

over West Germany's Nuclear Status, 1954-69. *History and Memory Vol. 16, no1 (Spring/Summer)* (pp. 118-145). Indiana: University Press. https://www.uvm.edu/sites/default/files/UVM-Center-for-Holocaust-Studies/Schraf_Shadow.pdf (τ.π.13/04/2022)

Scheffer, Alexandra De Hoop and Martin, Quencez (2017). *Will Europe's Defense Momentum Lead to Anything? Security and Defense Policy*, 22. https://www.gmfus.org/sites/default/files/European%2520Defense_Quencez_edited.pdf (τ.π.27/05/2022)

Stoner, K. E. (2021). *Russia Resurrected: Its Power and Purpose in a New Global Order*. Oxford: University Press.

Trachtenberg, Marc (2011). France and NATO, 1949-1991. *Journal of Transatlantic Studies 9, no. 3 (September)* (pp. 184-94).

Tertrais, Bruno (2021). *Weapons of Mass Debate-Time to Talk about Nuclear Deterrence in Europe (Again)* (19 July). Institut Montaigne <https://www.institutmontaigne.org/en/blog/weapons-mass-debate-time-talk-about-nuclear-deterrence-europe-again> (τ.π. 27/05/2022)

US Department of State (US DoS), Office of the Historian (n.d.). *North Atlantic Treaty Organization (NATO), 1949*. <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/nato> (τ.π. 13/04/2022)

Zelikow, Philip D. & Rice, Condoleezza (1997). *Germany Unified and Europe Transformed: A Study in Statecraft Reprint Edition*. Harvard: University Press.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ο αντισμήναρχος (ΜΑ) Άγγελος Γιακουμάς γεννήθηκε το 1977 στην Καλαμάτα. Αποφοίτησε από τη Σχολή Ικάρων- τμήμα μηχανικών (ΣΜΑ) το 1999, με το βαθμό του Ανθυποσμηναγού και την ειδικότητα του μηχανικού αεροσκαφών. Έχει υπηρετήσει σε Μοίρα συντήρησης εκπαιδευτικών αεροσκαφών τύπου T-2C/E και στην 356 Μοίρα Τακτικών Μεταφορών (MTM), η οποία επιχειρεί με αεροσκάφη C-130B/H. Έχει διατελέσει αρχιμηχανικός στην 356MTM και διοικητής της Μοίρας Συντήρησης Βάσης (ΜΣΒ) της 112 ΠΜ. Έχει συμπληρώσει πάνω από 2000 ώρες πτήσης σαν ιπτάμενος μηχανικός στα αεροσκάφη C-130. Το 2019 τοποθετήθηκε στο ΓΕΑ, αρχικά επιτελής στη Διεύθυνση Γ1 και στη συνέχεια στη Διεύθυνση Εκπαίδευσης Β2, όπου παραμένει μέχρι σήμερα με τα καθήκοντα του επιτελούς μεταπτυχιακών σπουδών αξιωματικών και εκπαιδύσεων εξωτερικού. Αποφοίτησε το 2012 από το τμήμα οικονομικών σπουδών του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και σπουδάζει στο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών «Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγικές Σπουδές του Παντείου Πανεπιστημίου.

Οι Ουκρανοί πανηγυρίζουν για την ανεξαρτησία τους, το 1991

Η Ιστορία της Ουκρανίας Από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο έως την Αρχή του 2022

Περισσότερα στοιχεία παρατίθενται στο βιβλίο υπό τον τίτλο

«Συνοπτική ιστορία των σχέσεων μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας, μία σύγχρονη κρίση με ρίζες από το παρελθόν» των εκδόσεων Λειμών

Του **Ιωάννη Σ. Παπαφλωράτου**,
Νομικού-Διεθνολόγου - Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Αθηνών

Η ιστορία της Ουκρανίας χάνεται στις δέλτους της ιστορίας. Σε ένα προηγούμενο άρθρο¹ έγινε μία σύντομη αναφορά στα γεγονότα έως τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Το παρόν μέρος ολοκληρώνει την αναφορά στα γεγονότα που έλαβαν χώρα από το 1939 έως το 2022. Αυτά που συνέβησαν στην αρχή του τρέχοντος έτους και οδήγησαν στην έναρξη του πολέμου είναι λίγο-πολύ γνωστά.

Την 23^η Αυγούστου 1939, υπεγράφη το σύμφωνο Ρίμπεντροπ – Μολότωφ (από τα ονόματα των υπουργών Εξωτερικών της εθνικοσοσιαλιστικής Γερμανίας και της Σοβιετικής Ενώσεως, Ιωακείμ φον Ρίμπεντροπ – Joachim von Ribbentrop και Βιατσέσλαβ Μολότωφ – Vyacheslav Mikhailovich Molotov, αντιστοίχως). Σύμφωνα με αυτό, η Σοβιετική Ένωση θα προσαρτούσε ένα τμήμα της ανατολικής Πολωνίας. Τα εδάφη αυτά κατελήφθησαν από τον σοβιετικό στρατό και προσαρτήθηκαν στη Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Ουκρανίας (με τη σύμφωνη γνώμη της «σοσιαλιστικής» Πολωνίας), μεταπολεμικά. Τον Ιούνιο του 1941, η επίθεση των Γερμανών και των συμμάχων τους εναντίον της Σοβ. Ενώσεως δημιούργησε νέα δεδομένα. Ο στρατός τους προχώρησε βαθειά στο σοβιετικό έδαφος, κατακτώντας μία εκτεταμένη γεωγραφικά περιοχή, στην οποία συμπεριλαμβανόταν τόσο η Ουκρανία όσο και η Κριμαία. Πολλοί κάτοικοι υπεδέχθησαν τον γερμανικό στρατό με την ελπίδα ότι θα τους απελευθέρωνε από τα δεινά τους. Αρκετοί εξ αυτών εντάχθηκαν σε ένοπλα τμήματα, τα οποία πολέμησαν στο πλευρό των δυνάμεων του Άξονα. Χαρακτηριστικές ήσαν οι περιπτώσεις των δύο ουκρανικών ταγμάτων «Nachtigall» και «Roland».² Τον χειμώνα του 1941, μέλη της ΟΥΝ, αυτόνομοι εθνικιστές και μέλη της ουκρανικής κατοχικής Αστυνομίας, την οποία είχαν ιδρύσει οι Γερμανοί, σχημάτισαν τον Ουκρανικό Επαναστατικό Στρατό (UPA). Αυτός έφθασε να αριθμεί 90.000 άνδρες. Υπήρξαν, όμως, και ανταρτικές ομάδες, οι άνδρες των οποίων εστράφησαν εξίσου εναντίον των Γερμανών, των Σοβιετικών αλλά και

των Πολωνών. Τέλος, δεν πρέπει να παροραθεί το γεγονός της δράσεως εκατοντάδων παρτιζάνων (πιστών στα κελεύσματα του Stalin) στα μετόπισθεν των εισβολέων.

Το Κίεβο κατελήφθη από τις γερμανικές δυνάμεις, την 19^η Σεπτεμβρίου 1941. Η κεντρική γερμανική διοίκηση εγκατέστησε την έδρα της στην πόλη Ζίτομιρ και στη Βινίτσια, στην κεντροδυτική Ουκρανία. Τέσσερις ημέρες αργότερα, πραγματοποιήθηκε ένα μεγάλο σαμποτάζ στην πόλη. Δράστες ήταν πιθανότατα στελέχη της μυστικής Αστυνομίας του σοβιετικού καθεστώτος της διαβόητης НКВД (Λαϊκό Κομισαριάτο Εσωτερικών Υποθέσεων). Εξεργάγησαν αρκετές βόμβες, οι οποίες κατέστρεψαν επιταγμένα κτίρια, ανάμεσα στα οποία συγκαταλέγονταν το αρχηγείο των γερμανικών στρατευμάτων και το ξενοδοχείο «Κοντινένταλ». Το τελευταίο αποτελούσε κατάλυμα πολλών Γερμανών ανώτερων αξιωματικών. Το σαμποτάζ είχε ως αποτέλεσμα πολλούς νεκρούς και τραυματίες, καθώς και την καταστροφή ενός τμήματος της πόλεως, επειδή ξέσπασε μία μεγάλη πυρκαγιά. Οι Γερμανοί αιφνιδιάσθηκαν πλήρως. Κατά τη διάρκεια των προσπαθειών κατάσβεσης, συνελήφθη ένας Εβραίος, ο οποίος έκοψε μία από τις μάνικες εκτόξευσης νερού. Αυτός εκτελέστηκε, λίγο μετά.

Οι κατοχικές Αρχές θεώρησαν υπαίτιους συλλογικά τους Εβραίους της πόλεως και διέταξαν τη συγκέντρωσή τους σε ένα σταυροδρόμι, το πρωινό της 29^{ης} Σεπτεμβρίου. Από εκεί, μετεφέρθησαν (σε ομάδες των 100 ατόμων) στη χαράδρα του Μπάμπι Γιάρ, πλησίον της οποίας υπήρχε το εβραϊκό νεκροταφείο. Καθ' οδόν, επιτηρούντο από άνδρες των γερμανικών υπηρεσιών ασφαλείας αλλά και της ουκρανικής Αστυνομίας. Εκεί, εκτελέστηκαν περίπου 35.000 εξ αυτών (σύμφωνα με το ίδρυμα Σιμόν Βίζενταλ).³ Στο συγκεκριμένο σημείο, θανατώθηκαν και άλλοι σοβιετικοί πολίτες, όπως άνδρες του σοβιετικού στρατού και αθίγγανοι. Το γεγονός παρέμεινε άγνωστο επί μακρόν, καθώς έλαβε χώρα εκτεταμένη εκτα-

1 Βλέπε περιοδικό «Ναυτική Επιθεώρηση», τ. 619, (Μάρτιος – Μάιος 2022).

2 Τα δύο αυτά τάγματα αποτελούσαν την «Ουκρανική Λεγεώνα», η οποία συνεστήθη την 25^η Φεβρουαρίου 1941.

3 Ο αριθμός δεν είναι απολύτως εξακριβωμένος, καθώς άλλες πηγές κάνουν λόγο για 33.771 ή και λιγότερους Εβραίους.

Ο Σοβιετικός υπουργός Εξωτερικών Βιατσέλφ Μολότωφ υπογράφει το γερμανο-σοβιετικό σύμφωνο της 23ης Αυγούστου 1939

φή και καύση των πτωμάτων, τον Αύγουστο του 1943.⁴

Οι Γερμανοί δεν εκμεταλλεύθηκαν το εθνικό κίνημα των Ουκρανών. Αντιθέτως, σταμάτησαν να το χρηματοδοτούν, ενώ άρχισαν να φέρονται υποτιμητικά στους Ουκρανούς. Σύντομα, η εικόνα των «ελευθερωτών» από τα δεινά του μπολσεβικισμού άρχισε να ξεθωριάζει. Πάντως, οι περισσότεροι κάτοικοι θέλησαν να εργαστούν στις γερμανικές υπηρεσίες για να εξασφαλίσουν ένα πενιχρό εισόδημα, ενώ πολλοί αντιμετώπισαν θετικά το άνοιγμα των εκκλησιών και την παροχή του δικαιώματος για ελεύθερη άσκηση των θρησκευτικών τελετών, το οποίο είχε απαγορευθεί από τους Μπολσεβίκους, τη δεκαετία του 1930. Επίσης, πολλοί ιερείς ξεκίνησαν να ασκούν ακώλυτα τα καθήκοντά τους, μετά από πολλά χρόνια.

4 Το θλιβερό γεγονός ήρθε στην επιφάνεια από τον Γεβγκένι Γεφτουσένκο (Yevgeni Yefusenko), ο οποίος έγραψε ένα ποίημα, τον Αύγουστο του 1961. Τον επόμενο χρόνο, ο Ντμίτρι Σοστακόβιτς (Dmitri Dmitrievich Shostakovich) συνέθεσε την 13^η Συμφωνία (γνωστή ως «Μπάμπι Γιάρ»). Σε αυτήν, περιλαμβάνονται ποιήματα του Γεφτουσένκο σχετικά με την τύχη των Εβραίων στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, μεταξύ των οποίων και το Μπάμπι Γιάρ. Μετά, από την πρεμιέρα της συμφωνίας, οι σοβιετικές Αρχές πίεσαν τον Γεφτουσένκο να προσθέσει μία στροφή στο ποίημά του, στην οποία θα αναφερόταν ότι μεταξύ των θυμάτων στο Μπάμπι Γιάρ συμπεριλαμβάνονταν Ρώσσοι και Ουκρανοί. Το 1976, ανεγέρθηκε μνημείο, στο οποίο δεν αναφέρονταν οι εκτελεσθέντες Εβραίοι. Το 1991, ανεγέρθηκε νέο μνημείο, στο οποίο το «λάθος» είχε διορθωθεί.

Συνεργάτες των εισβολέων υπήρξαν σε όλη τη σοβιετική επικράτεια (με πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα τη Στρατιά Βλασώφ).⁵ Πολλοί Ουκρανοί εθνικιστές συνεργάστηκαν με Πολωνούς αντικομμουνιστές και συνέχισαν τον αγώνα υπό τη μορφή ανταρτοπολέμου ακόμη και αρκετά χρόνια μετά τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Το σοβιετικό καθεστώς προχώρησε σε μαζικές εκτοπίσεις Πολωνών και Ουκρανών προς τα ανατολικά, ενώ δεν έλειψαν και οι εκτελέσεις. Επίσης, πολλοί Ουκρανοί συγγραφείς, καλλιτέχνες και μελετητές, στους οποίους είχε επιτραπεί να δραστηριοποιηθούν στα χρόνια του πολέμου στο πλαίσιο του «αντιφασιστικού αγώνα», κατηγο-

ρήθηκαν για εθνικισμό και υπέστησαν διώξεις, βασανισμούς ακόμη και φυσική εξόντωση. Τελικώς, το κίνημα ο ανταρτοπόλεμος εκφυλίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1950. Σημειωτέον ότι το Πατριαρχείο Μόσχας προσήρτησε αυθαιρέτως στην δικαιοδοσία του την Εκκλησία της Ουκρανίας, υποβιβάζοντάς την σε Αυτόνομη Ορθόδοξη Εκκλησία της Ουκρανίας, μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου, το 1945.

Η επικράτεια της Σοβ. Ενώσεως (και αυτή της Ουκρανίας) επεκτάθηκε προς δυσμάς εις βάρος των Πολωνών, οι οποίοι έλαβαν σε αντάλλαγμα γερμανικά εδάφη. Οι σοβιετικές δημοκρατίες της Ρωσίας, της Λευκορωσίας και της Ουκρανίας απέκτησαν νέες περιοχές. Πιο συγκεκριμένα, το Κίεβο διέυρυνε την επιρροή του στην περιοχή του Λβιβ. Επίσης, πολλοί Ουκρανοί εγκατέλειψαν τα εδάφη που περιήλθαν υπό τον έλεγχο των Πολωνών. Η τελική διαρρύθμιση των συνόρων μεταξύ Ουκρανίας και Πολωνίας έλαβε χώρα, τον Φεβρουάριο του 1951. Συν τοις άλλοις, η ουκρανική επικράτεια διευρύνθηκε και προς νότον, καταλαμβάνοντας τη βόρεια Μπουκοβίνα και τη Βεσσαραβία, αποκτώντας νέα διέξοδο προς τη θάλασσα μέσω του λιμένος του Ισμαηλίου.

Τέλος, οι Ουκρανοί απεκόμισαν λίγα εδάφη

5 Επρόκειτο για τις δυνάμεις που πολέμησαν υπό τον Στρατηγό Αντρέϊ Βλασώφ (Andrey Andreyevich Vlasov).

και από την Τσεχοσλοβακία με μία συνθήκη του 1945. Η Μόσχα κατέβαλε συστηματική προσπάθεια να αλλοιώσει τη δημογραφική σύνθεση των νέων περιοχών, εκδιώκοντας το τοπικό στοιχείο, αλλά και τους Γερμανούς της περιοχής. Επέβαλε αυστηρούς περιορισμούς στην άσκηση της θρησκευτικής λατρείας, στη χρήση άλλης γλώσσας πέραν των ρωσικών (πρωτίστως) και των ουκρανικών, καθώς και στη διατήρηση των εθίμων και των παραδόσεων των κατοίκων των νεοκατακτηθεισών περιοχών.

Η πρωτεύουσα της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Ουκρανίας εγκαταστάθηκε εκ νέου στο Κίεβο, όπου είχε τοποθετηθεί μετά το 1934. Κατά τη διάρκεια του πολέμου, είχε μεταφερθεί στα ανατολικά. Έως τότε (δηλ. το 1934), ευρίσκετο στο Χάρκοβο. Ο Stalin δεν εμπιστευόταν τους Ουκρανούς και προχώρησε στην αντικατάσταση ενός μεγάλου τμήματος της ηγεσίας του τοπικού ΚΚ. Εντούτοις, αξίωσε και πέτυχε όπως η σοβιετική Ουκρανία καταστεί ιδρυτικό μέλος του Ο.Η.Ε. Κατ' αυτόν τον τρόπο, απέτέλεσε υποκείμενο του Διεθνούς Δικαίου, ενώ της επιτράπη να συνάπτει διεθνείς σχέσεις. Βεβαίως, όλα αυτά ήταν κατά βάση εικονικά αφού η Μόσχα ασκούσε τον πλήρη έλεγχο επί των ουκρανικών υποθέσεων.

Μολαταύτα, η Ουκρανία και η Λευκορωσία κατείχαν ξεχωριστές θέσεις από τη Σοβ. Ένωση (τμήμα της οποίας ήσαν) στη Γενική Συνέλευση του τότε νεοσύστατου Ο.Η.Ε.. Κατ' αυτόν τον τρόπο, ο Stalin εξασφάλισε άλλες δύο ψήφους, αν και αρχικώς οι Αμερικανοί είχαν επιφυλαχθεί ως προς το θέμα αυτό. Τελικώς, η Ουάσινγκτον δεν αντέδρασε, ελπίζοντας να ενισχύσει τον ουκρανικό εθνικισμό και κατ' επέκταση τις φυγόκεντρες τάσεις στο εσωτερικό της Σοβ. Ενώσεως. Απεδείχθη εκ των πραγμάτων ότι επρόκειτο για φρούδες ελπίδες. Αντιθέτως, οι Σοβιετικοί πέτυχαν ένα μερικό έστω αντιστάθμισμα στην αριθμητική υπεροχή των Αυτικών στον διεθνή οργανισμό.⁶

⁶ Είναι αξιοσημείωτο ότι οι Ουκρανοί συμμετείχαν με δική τους αντιπροσωπεία στη Συνδιάσκεψη Ειρήνης των Παρισίων του 1947, καθώς και σε αυτήν του Βελιγραδίου για το καθεστώς του Δούναβη του 1948. Τέλος, κατά τις διετίες 1948-1949 και 1984-1985, η Ουκρανία διατέλεσε μη μένιο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε.

Το έμβλημα της NKVD

Σημειωτέον ότι μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ελήφθησαν (από τη σοβιετική ηγεσία) διάφορα καταπιεστικά μέτρα εις βάρος των Ουκρανών, ενώ ο ηγέτης του Κομμουνιστικού Κόμματος Σοβ. Ενώσεως (ΚΚΣΕ) Ιωσήφ Στάλιν (Joseph Stalin) διέταξε ακόμη και τον περιορισμό της χρήσεως της ουκρανικής γλώσσας. Συντοίς άλλοις, ο ουκρανικός πολιτισμός υφίστατο μόνον ως λαογραφική καρικατούρα Κοζάκων που χορεύουν, φορώντας φαρδιά παντελόνια.

Η σοβιετική ηγεσία θεώρησε ότι οι εθνότητες (πέραν των Ρώσων) που διαβιούσαν στο έδαφος της Κριμαίας ήταν αυτές που συνεργάστηκαν πρόθυμα και καθ' ολοκληρίαν με τους εισβολείς. Προς τούτο, διέταξε την εκτόπιση όλων των Τατάρων της Κριμαίας στην κεντρική Ασία υπό τη μορφή συλλογικής τιμωρίας, τον Μάιο του 1944. Σημειωτέον ότι το 46% των εκτοπισμένων πέθανε από την πείνα και τις ασθένειες. Πέντε εβδομάδες αργότερα, την ίδια τύχη είχαν και οι εναπομείναντες πληθυσμοί των Αρμενίων και των Ελλήνων της ευρύτερης περιοχής. Ορισμένοι εξ αυτών επέστρεψαν στις εστίες τους, το 1967. Τον Ιούνιο του 1945, κατηργήθη η «Αυτόνομη Κριμαϊκή Σοβιετική Σοσιαλιστική Δη-

Πτώματα στη χαράδρα του Μινάμι Γιορ

μοκρατία» και η χερσόνησος έγινε επαρχία της ρωσικής Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο πόλεμος είχε προκαλέσει μεγάλες καταστροφές τόσο στην ύπαιθρο όσο και στις πόλεις της Κριμαίας. Μάλιστα, η Σεβαστούπολη (πόλη σύμβολο της ρωσικής δόξας, κατά τη Μόσχα) είχε καταστραφεί ολοσχερώς και ήταν από τις πόλεις που ανοικοδομήθηκαν με προσωπική διαταγή του Stalin. Ο τελευταίος παρένεβη και στα θρησκευτικά ζητήματα, καταργώντας τη Ρωμαιοκαθολική εκκλησία της Ουκρανίας, το 1946. Το γεγονός αυτό συνετέλεσε στην παράταση του ανταρτοπολέμου από εθνικιστικές ομάδες, ο οποίος έληξε με τον θάνατό του Σοβιετικού ηγέτη. Αμέσως μετά, τα καταπιεστικά μέτρα χαλάρωσαν, καθώς η κεντρική κυβέρνηση προσπάθησε να βελτιώσει σχέσεις μεταξύ Ρώσων και Ουκρανών. Το γεγονός αυτό επέτρεψε την ανάπτυξη ενός κινήματος Ουκρανών διανοουμένων, το οποίο αντιπολιτεύτηκε σιωπηρά το σοβιετικό καθεστώς. Την 19^η Φεβρουαρίου 1954, η Μόσχα εξέδωσε ένα διάταγμα, βάσει του οποίου η Κριμαία μεταβιβάστηκε από τη Ρωσική Σοσιαλιστική Δημοκρατία στην αντίστοιχη Ουκρανική με το αιτιολογικό της υπάρξεως στενών γεωγραφικών, οικονομικών και πολιτισμικών δεσμών των κατοίκων της χερσονήσου με το Κίεβο. Σημειωτέον ότι είχε προηγηθεί η έγκριση του Πολιτικού Γραφείου του ΚΚΣΕ (την 25^η Ιανουαρίου) και η συναίνεση του ΚΚ της Ρωσίας (την 13^η Ιανουαρίου).

Οι Ρώσοι κατηγορούν τον Γενικό Γραμμα-

τέα του ΚΚΣΕ Νικίτα Χρουστσώφ (Nikita Sergeevich Khrushchev). Θεωρούν ότι αυτό το έκανε επειδή είχε αδυναμία στην ουκρανική καταγωγή μπτέρα του. Αντιθέτως, η θυγατέρα του Νίνα (Nina Petrovna Khrushcheva) έγραψε ότι αυτό συνέβη διότι υπήρχαν προβλήματα υδρεύσεως λόγω ελλείψεως συστημάτων αφαλατώσεως στην περιοχή και το δίκτυο έπρεπε να συνδεθεί με κάποια υδροηλεκτρικά έργα. Επιπλέον, οι Ουκρανοί αναφέρουν ότι μόλις 13 από τα 27 μέλη του Πρεζίντιουμ του ΚΚΣΕ ήταν παρόντα στη λήψη της συγκεκριμένης αποφάσεως, η οποία δεν υπεγράφη από τον Χρουστσώφ αλλά από τον Στρατάρχη Κλέμεντ Βοροσίλωφ (Kliment

Yefremovich Voroshilov), που κατείχε τυπικά το ανώτατο αξίωμα της χώρας, αυτό του Προέδρου του Προεδρείου του Ανώτατου Σοβιέτ.

Μετά τον θάνατο του Stalin, η Κεντρική Επιτροπή του ΚΚ Ουκρανίας έκανε λόγο για προσπάθεια «ρωσοποιήσεως» της Ουκρανίας, κατά τις προηγούμενες δεκαετίες. Ο επικεφαλής του αντικαταστάθηκε από ένα άλλο στέλεχος ουκρανικής καταγωγής, ενώ ορισμένοι Ουκρανοί ανελίχθηκαν στην ηγεσία του ΚΚΣΕ. Εδόθη αμνηστία σε πολιτικούς κρατούμενους και το καθεστώς έδειξε ένα λιγότερο σκληρό «προσωπείο». Η Μόσχα προώθησε την ιδέα της αποκέντρωσης, υπερτονίζοντας τα κοινά σημεία μεταξύ Ρώσων και Ουκρανών στην «ίδια σοσιαλιστική τους πατρίδα». Στο πλαίσιο αυτό, παρεχωρήθησαν περισσότερες δικαιοδοσίες στο τοπικό ΚΚ, ενώ πολλές κρατικές επιχειρήσεις υπήχθησαν στη δικαιοδοσία της τοπικής κυβερνήσεως του Κιέβου αντί της ομοσπονδιακής στη Μόσχα. Βεβαίως, οι Ρώσοι εξακολουθούσαν να κατέχουν τις καίριες θέσεις στη χάραξη της κεντρικής πολιτικής αλλά η Ουκρανία θεωρήθηκε de facto η δεύτερη σε ισχύ σοσιαλιστική δημοκρατία εντός της ΕΣΣΔ.

Η Μόσχα επεδίωξε να ενισχύσει τον ρόλο των Ουκρανών, προβάλλοντας την ταυτότητα του Σοβιετικού πολίτη. Δημιουργήθηκε, λοιπόν, μία ουκρανική πνευματική κίνηση, στην οποία συμμετείχαν αρκετοί διανοούμενοι. Εντούτοις, το σοβιετικό σχέδιο σταδιακά άρχισε να εμπλέκεται στα «γρανάζια» της διαβόητης κομματικής

Ο Στρατηγός Αντρέι Βλασώφ

Ο Ιωσήφ Στάλιν

γραφειοκρατίας, ιδίως μετά την απομάκρυνση του Χρουστώφ από την εξουσία. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1970, έγινε αισθητή μία νέα προσπάθεια «εκρωσισμού» και μείωσης της όποιας αυτονομίας απελάμβαναν τα τοπικά ΚΚ. Σύντομα, τα εθνικά αισθήματα Αρμενίων και Ουκρανών ετέθησαν στο στόχαστρο της Μόσχας και ελήφθησαν μέτρα για την πλήρη καταστολή τους. Έως την κατάρρευση των καθεστώτων του «υπαρκτού σοσιαλισμού», το εθνικό φρόνημα των λαών της Σοβ. Ενώσεως καταπιεζόταν, γεγονός όμως που έφερε τα αντίθετα από τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα.

Στην Ουκρανία, από τα μέσα της δεκαετίας του 1980, ο Τύπος άρχισε να φέρνει στο προσκήνιο με μεγάλη διακριτικότητα θέματα, που ήταν απαγορευμένα, έως τότε. Το 1988, άρχισαν οι κινητοποιήσεις και οι πρώτες μαζικές διαδηλώσεις, ενώ δημιουργήθηκαν και πατριωτικές οργανώσεις. Την επόμενη χρονιά, το εθνικό συναίσθημα κατέκλυσε τους περισσότερους Ουκρανούς, οδηγώντας στην έντονη πολιτικοποίησή τους.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1980, το σοβιετικό σύστημα διακυβερνήσεως κατέρρευσε

και ανεπύχθησαν φυγόκεντρες δυνάμεις στο εσωτερικό της πάλαι ποτέ Σοβιετικής Ενώσεως. Στο προσκήνιο έκαναν την εμφάνισή τους μίση του παρελθόντος και παλαιές εθνικές διαφορές. Το 1990, πραγματοποιήθηκαν οι πρώτες πολυκομματικές εκλογές στην Ουκρανία, ενώ έναν χρόνο αργότερα το Ανώτατο Σοβιέτ της Ουκρανικής Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας έλαβε την απόφαση για την πλήρη ανεξαρτησία της χώρας (την 24^η Αυγούστου). Η απόφαση αυτή επικυρώθηκε σε δημοψήφισμα, την 1^η Δεκεμβρίου του ιδίου έτους.⁷ Τότε, προσήλθε στις κάλπες το 84,18% των εγγεγραμμένων ψηφοφόρων (ήτοι 31.891.742 πολίτες). Οι 28.804.071 (92,3%) εξ αυτών ετάχθησαν υπέρ της ανεξαρτησίας. Σημειώτεον ότι, την προηγούμενη του δημοψηφίσματος έλαβε χώρα μία τηλεφωνική επικοινωνία μεταξύ των τότε Προέδρων των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ρωσικής Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας, Τζωρτζ Μπους (George Herbert

⁷ Στο δημοψήφισμα του Δεκεμβρίου 1991, το 54,19% των κατοίκων της Κριμαίας (και το 57,07% των κατοίκων της Σεβαστουπόλεως) ετάχθησαν υπέρ της ανεξαρτησίας της Κριμαίας.

Το κτίριο του Ο.Η.Ε. στη Νέα Υόρκη

Walker Bush) και Μπόρις Νικολάγιεβιτς Γιέλτσιν (Boris Nikolayevich Yeltsin), αντιστοίχως. Ο πρώτος συμφώνησε με την απόφαση του δεύτερου να αναγνωρίσει την ανεξαρτησία της Ουκρανίας, σε περίπτωση κατά την οποία το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος επιβεβαίωνε την προαναφερθείσα απόφαση του Ανωτάτου Σοβιέτ της Ουκρανίας.

Πάντως, την προηγούμενη του δημοψηφίσματος, ο Γενικός Γραμματέας του Κομμουνιστικού Κόμματος Σοβιετικής Ενώσεως Μιχαήλ Γκορμπατσώφ (Mikhail Sergeyevich Gorbachev) κάλεσε εμμέσως τους Ουκρανούς ψηφοφόρους να ψηφίσουν κατά της ανεξαρτησίας, γιατί κάτι τέτοιο θα ισοδυναμούσε με καταστροφή όχι μόνο για την Σοβιετική Ένωση, αλλά για την Ευρώπη και την ανθρωπότητα ολόκληρη. Άλλωστε, είχε δηλώσει επανειλημμένως ότι δεν μπορούσε να υπάρξει νέα Σοβιετική Ένωση χωρίς την Ουκρανία, καθώς αυτή ήταν δεύτερη πλουσιότερη δημοκρατία που, εκτός από τα 52.000.000 κατοίκους της, αποτελούσε τη γέφυρα της Ρωσίας προς την Ευρώπη. Κατ' ουσίαν, επανελάμβανε τη γνωστή ρήση του Λένιν «αν χάσουμε την Ουκρανία είναι σαν να χάνουμε το κεφάλι μας».

Τον Ιανουάριο του 1992, το ουκρανικό Κοινοβούλιο ψήφισε νόμο, με τον οποίο θεσμοθετήθηκαν τα εθνικά σύμβολα. Αυτά είναι η κίτρινη τρίαρινα σε γαλάζιο φόντο μέσα σε μία εραλδική ασπίδα. Επίσης, καθιερώθηκε ως εθνικός ύμνος το τραγούδι «Δεν πέθανε ακόμη της Ουκρανίας η δόξα και η λευτεριά». Οι στίχοι αποτελούν την πρώτη στροφή – ελαφρώς τροποποιημένη – από ένα πατριωτικό ποίημα, το

οποίο εγράφη από τον Πάβλο Τσιμπίνσκι (Pavlo Chubynsky), το 1862. Τον επόμενο χρόνο, ο Μιχαήλο Βερμπίτσκι (Mykhaylo Verbytsky) συνέθεσε μουσική που να ταιριάζει με το κείμενο του Chubynsky. Αυτός εψάλη για πρώτη φορά από χορωδία στο Ουκρανικό Θέατρο του Λβιβ, το 1864. Αργότερα, απετέλεσε τον εθνικό ύμνο της Λαϊκής Δημοκρατίας της Ουκρανίας (1917 - 1920). Τότε, όμως, απαγορεύθηκε από τους Μπολσεβίκους. Εψάλη εκ νέου στην τελετή ορκωμοσίας του Ουκρανού Προέδρου Λεονίντ Κραβτσούκ (Leonid Makarovich Kravchuk), την 5^η Δεκεμβρίου 1991. Το 2003, το ουκρανικό Κοινοβούλιο υιοθέτησε μία παραλλαγή του έργου του Chubynsky, αντικαθιστώντας τον στίχο «Η Ουκρανία δεν έχει καθεί, ούτε η δόξα της, ούτε η ελευθερία της» με αυτόν που αναφέρει ότι «η δόξα της Ουκρανίας δεν έχει καθεί, ούτε και η ελευθερία της».

Μετά την κατάρρευση του κομμουνισμού, η Ουκρανία ήταν η τρίτη σε μέγεθος πυρηνική δύναμη του πλανήτη, καθώς κατείχε ένα μεγάλο μέρος του πυρηνικού οπλοστασίου της πάλαι ποτέ Σοβ. Ενώσεως. Ως εκ τούτου, η διεθνής κοινότητα μερίμνησε για την απομάκρυν-

Ο Νικήτα Χρουστσώφ

Ο Μπόρις Γιέλτσιν

ση των όπλων αυτών, που εύλογα δημιουργούσαν πολλούς κινδύνους. Την 5^η Δεκεμβρίου 1994, υπεγράφη ένα memorandum (μνημόνιο) στη Βουδαπέστη από τους τότε ηγέτες των Ηνωμένων Πολιτειών, της Μεγ. Βρετανίας, της Ουκρανίας και της Ρωσίας.⁸ Αυτό αποτελείτο από μόλις 6 άρθρα και μεριμνούσε για την αποπυρηνικοποίηση της Ουκρανίας, την ακεραιότητα των συνόρων της οποίας απεδέχοντο και εγγυώντο τα τέσσερα συμβαλλόμενα μέρη.⁹ Σήμερα, η συμφωνία αυτή θεωρείται ανάθεμα από το Κίεβο, διότι οι Ουκρανοί πιστεύουν ότι οι Ρώσοι ουδέποτε θα τους επιτίθονταν, εάν οι ίδιοι διέθεταν πυρηνικά όπλα. Πάντως, το ίδιο έπραξαν με άλλες συμφωνίες (αυτές του Μπρεστ και της Άλμα-Άτα) η Λευκορωσία και το Καζακστάν, αντιστοίχως. Επομένως, οι τρεις προαναφερθείσες χώρες (κατ' αλφαβητική σειρά Καζακστάν, Λευκορωσία και Ουκρανία) έδωσαν τα πυρηνικά τους όπλα στη Ρωσία.

Στην Κριμαία, την 26^η Φεβρουαρίου 1992,

8 Επρόκειτο για τον Αμερικανό Πρόεδρο Μπιλ Κλίντον (William Jefferson Clinton), τον Βρεταννό πρωθυπουργό Τζον Μέϊτζορ (John Major), τον προαναφερθέντα Ουκρανό Πρόεδρο Κραβτσούκ και τον Ρώσο Πρόεδρο Γιέλτσιν.

9 Την 10^η Φεβρουαρίου 2022, ο Λαβρόφ, ολοκληρώνοντας τις συνομιλίες του με τη Βρεταννίδα ομόλογό του) ισχυρίστηκε ότι το εν λόγω μνημόνιο είναι άκυρο, καθώς η συνοδευτική διακήρυξη, την οποία είχε υπογράψει και η Γαλλία, έκανε λόγω για αποχή από παραβιάσεις των αρχών του ΟΑΣΕ, συμπεριλαμβανομένου του σεβασμού των δικαιωμάτων των εθνικών μειονοτήτων. Σύμφωνα με τον επικεφαλής της ρωσικής διπλωματίας, το Κίεβο είχε αγνοήσει τον όρο αυτόν. Βλέπε «Zelensky asks Foreign Ministry to convene Budapest Memorandum summit», πρακτορείο TASS, 19/2/2022. Εντούτοις, αυτό δεν φαίνεται να ισχύει, βάσει των αρ. 2, 31 και 33 της Συμβάσεως της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών του 1969. Βλέπε ενδεικτικά «Eugene Czolij: The Budapest Memorandum – reality check» στην ιστοσελίδα *The Kyiv Independent*, 23/2/2022.

Ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ

το τοπικό Κοινοβούλιο μετονόμασε την Αυτόνομη Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία σε «Δημοκρατία της Κριμαίας», βασιζόμενο τόσο στη θέσπιση νέου Συντάγματος από το ουκρανικό Κοινοβούλιο (Βέρχοβνα Ράντα) όσο και στο ανάλογο ψήφισμα για την Κριμαία. Τον Μάιο, διεκήρυξε την απόφασή του για αυτοδιάθεση και θέσπισε το πρώτο Σύνταγμα. Την 19^η Μαΐου 1992, η Κριμαία συμφώνησε να παραμείνει τμήμα της Ουκρανίας και ακύρωσε την προκήρυξη της αυτοδιαθέσεως. Έως τις 30 Ιουνίου, οι κομμουνιστές της Κριμαίας πίεσαν την κυβέρνηση του Κιέβου να επεκτείνει το καθεστώς αυτονομίας της Κριμαίας. Την ίδια περίοδο, ο Ρώσος Πρόεδρος και ο Ουκρανός ομόλογός του Κραντσούκ συμφώνησαν να διαιρέσουν τον πρώην σοβιετικό στόλο της Μαύρης Θάλασσας ανάμεσα στη Ρωσία και το νεοσχηματισθέν ουκρανικό Πολεμικό Ναυτικό (βλέπε κατωτέρω).

Την 14^η Οκτωβρίου 1993, το τοπικό Κοινοβούλιο θέσπισε τη θέση του προέδρου της Κριμαίας. Την 30^η Ιανουαρίου 1994, ο Γιούρι Μέσκοβ εξελέγη στο νέο αξίωμα, αλλά σύντομα ήρθε σε σύγκρουση με το Κοινοβούλιο. Την 7^η Σεπτεμβρίου του ίδιου έτους, το τελευταίο προχώρησε στην κατάργηση των δικαιωμάτων

Ο Λεονίντ Κραβτσούκ

Ο Λεονίντ Κούτσμα

του προέδρου. Ο Μέσκοβ απάντησε, διατάσσοντας τη διάλυση του Κοινοβουλίου. Ξέσπασε κρίση, η οποία επελύθη μετά από παρέμβαση του ουκρανικού Κοινοβουλίου, το οποίο απέρριψε το Σύνταγμα της Κριμαίας και καθαίρεσε τον Μέσκοβ. Το Κίεβο προχώρησε στη θέπιση ενός προσωρινού Συντάγματος, η ισχύς του οποίου διήρκεσε από την 4η Απριλίου 1996 έως την 23η Δεκεμβρίου 1998. Κατόπιν, ετέθη σε ισχύ ένα νέο Σύνταγμα, αλλάζοντας και το όνομα της περιοχής σε «Αυτόνομη Δημοκρατία της Κριμαίας».

Μετά την επικύρωση του ρωσο-ουκρανικού «Συμφώνου Φιλίας, Συνεργασίας και Συνεταιρισμού» της 28^{ης} Μαΐου 1997 για το μοίρασμα του Στόλου της Μαύρης Θάλασσας, οι διμερείς εντάσεις βαθμιαία αποκλιμακώθηκαν. Σύμφωνα με το προαναφερθέν Σύμφωνο, η Μόσχα αναγνώρισε τα σύνορα της Ουκρανίας, την εδαφική της ακεραιότητα και απεδέχθη την επικυριαρχία της επί της Κριμαίας και της Σεβαστούπολεως. Επιπλέον, υπεγράφη μία ξεχωριστή συμφωνία, βάσει της οποίας η Ρωσία παρέλαβε το 80% των πλοίων και απέκτησε δικαίωμα χρήσης των στρατιωτικών εγκαταστά-

σεων στη Σεβαστούπολη με 20ετή εκμίσθωση. Πάντως, το Κίεβο εκφράζει έντονες διαμαρτυρίες για μη τήρηση των συμπεφωνημένων από ρωσικής πλευράς. Ωστόσο, υφίστανται αρκετές αμφισβητήσεις μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας σε εδαφικά ζητήματα.

Το 2006, οι ρωσόφωνοι της περιοχής αντέδρασαν δυναμικά όταν πεζοναύτες του αμερικανικού στρατού έφθασαν στην κριμαϊκή πόλη Φεοντόσιγια για να λάβουν μέρος στη νατοϊκή στρατιωτική άσκηση «Sea Breeze 2006», στην οποία συμμετείχε και η Ουκρανία. Οι διαμαρτυρόμενοι υπεδέχθησαν τους πεζοναύτες με οδοφράγματα και συνθήματα. Δύο ημέρες αργότερα, το τοπικό Κοινοβούλιο ανεκήρυξε την Κριμαία «περιοχή ελεύθερη από το ΝΑΤΟ». Μετά από αρκετές ημέρες διαμαρτυρίας, οι Αμερικανοί πεζοναύτες απεσύρθησαν από τη χερσόνησο. Εντούτοις, οι διμερείς σχέσεις δεν εξομαλύνθηκαν πλήρως. Το γεγονός αυτό κατέστη πρόδηλο, δύο έτη αργότερα. Πιο συγκεκριμένα, τον Σεπτέμβριο του 2008, ο υπουργός Εξωτερικών της Ουκρανίας Βολοντιμίρ Οχρύζκο (Volodymyr Ohryzko) κατηγόρησε τη Μόσχα ότι χορηγούσε ρωσικά διαβατήρια στον

Ο Βίκτωρ Γιανουκόβιτς

πληθυσμό της Κριμαίας και χαρακτήρισε την πράξη «πραγματικό πρόβλημα», δεδομένης της εκπνεφρασμένης θέσεως της Ρωσίας για στρατιωτική επέμβαση στο εξωτερικό, προκειμένου να προστατευθούν Ρώσοι πολίτες.

Πρώτος πρόεδρος της Ουκρανίας ήταν ο προαναφερθείς Kravchuk, από το 1991 έως το 1994. Τότε, τον διαδέχθηκε ο Λεονίντ Κούτσμα (Leonid Danylovych Kuchma), ο οποίος επανεξελέγη το 1999. Τον Νοέμβριο του 2004, εξελέγη Πρόεδρος της Δημοκρατίας ο έως τότε πρωθυπουργός (και πρώην κυβερνήτης της περιφέρειας Ντονέσκ) Βίκτωρ Γιανουκόβιτς (Viktor Fedorovych Yanukovych), ο οποίος ήταν εκλεκτός του απερχόμενου προέδρου. Η αντιπολίτευση κατήγγειλε το αποτέλεσμα των εκλογών ως προϊόν νοθείας, ιδίως στα ανατο-

Η «πορτοκαλί επανάσταση»

λικά της χώρας. Από τον Νοέμβριο του 2004 και για τους επόμενους μήνες, ξέσπασε πολιτική αναταραχή. Η αντιπολίτευση προχώρησε σε μία σειρά πράξεων πολιτικής ανυπακοής, σε καθιστικές διαμαρτυρίες και σε συνεχείς γενικές απεργίες. Οι πράξεις αυτές απεκλήθησαν «πορτοκαλί επανάσταση» (από τα χρώματα που έφεραν οι οπαδοί της αντιπολιτεύσεως σε μπλούζες, κασκόλ και σημαίες).¹⁰ Σύμφωνα με καταγγελίες της Μόσχας, η «πορτοκαλί επανάσταση» είχε την ενίσχυση των Δυτικών. Τελικώς, τα αποτελέσματα των πρώτων επαναληπτικών εκλογών ακυρώθηκαν και διατάχθηκε η διεξαγωγή ακόμη μίας επαναληπτικής ψηφοφορίας από το Ανώτατο Δικαστήριο της Ουκρανίας για την 26η Δεκεμβρίου 2004. Αυτή διεξήχθη υπό την επίβλεψη διεθνών παρατηρητών και ανέδειξε νικητή τον υποψήφιο της αντιπολιτεύσεως Βίκτωρ Γιούσενκο (Viktor Andriyovych Yushchenko) με 52% έναντι 44% του Γιανουκονγch. Ο πρώτος ανακηρύχθηκε και επισήμως νικητής, αναλαμβάνοντας τα καθήκοντά του, την 23^η Ιανουαρίου 2005.

Πάντως, η θητεία του δεν ικανοποίησε τον λαό, με αποτέλεσμα να καταταγεί μόλις πέμπτος (συγκεντρώνοντας το 5,45% των ψήφων) στις επόμενες προεδρικές εκλογές, οι οποίες διεξήχθησαν τον Ιανουάριο του 2010. Νικητής ανεδείχθη (στον β' γύρο) ο Γιανουκονγch με 48,95% έναντι 45,47% της πρωθυπουργού Γιούλια Τιμοσένκο (Yulia Volodymyrivna Tymoshenko), την 7^η Φεβρουαρίου. Η τελευταία δεν απεδέχθη την ήττα, αν και είχε δεσμευθεί προεκλογικά ότι δεν θα αμφισβητούσε το αποτέλεσμα των εκλογών. Μολαταύτα, την 14^η Φεβρουαρίου, η κεντρική εκλογική επιτροπή ανέδειξε επισήμως νικητή τον Γιανουκονγch με διαφορά 888.000 ψήφων. Αργότερα, η πρώην πρωθυπουργός προσήχθη σε δίκη με την κατηγορία της καταχρήσεως εξουσίας και της «κακοδιαχείρισης». Κατεδικάσθη σε ποινή 7ετούς φυλακίσεως και 3ετούς στέρησεως των πολιτικών της δικαιωμάτων. Εντούτοις, η

10 Βλέπε α. Paul D' Anieri (ed.), *Orange Revolution and Aftermath: Mobilisation, Apathy, and the State in Ukraine*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press, 2011 και β. Andrew Wilson, *Ukraine's Orange Revolution*. Yale: University Press, 2006.

Ο Λεονίντ Κούτσμα

Τymoshenko κατήγγειλε κακοποίησης της μέσα στην φυλακή και πέτυχε τη μεταφορά της σε νοσοκομείο.

Επί προεδρίας του Yanukovych, η Ουκρανία προσδέθηκε έτι περαιτέρω στο ρωσικό άρμα. Σημειώνεται ότι οι διμερείς σχέσεις είχαν επιδεινωθεί κατά τη διάρκεια της επεμβάσεως των Ρώσων στη Γεωργία, το 2008. Τότε, το Κρεμλίνο είχε κατηγορήσει το Κίεβο ότι πωλούσε όπλα στους Γεωργιανούς. Τον Απρίλιο του έτους εκείνου (2008), στη Σύνοδο Κορυφής του NATO, που έλαβε χώρα στο Βουκουρέστι, οι Αμερικανοί πίεσαν για να προσκληθούν άμεσα προς ένταξη στη Βορειοατλαντική Συμμαχία η Γεωργία και η Ουκρανία. Οι Γάλλοι και οι Γερμανοί αντέταξαν την ανάγκη να μην αγνοηθούν τα συμφέροντα ασφαλείας της Μόσχας. Τελικώς, η αμερικανική πρόταση δεν ενεκρίθη αλλά στο κοινό ανακοινωθέν αναφερόταν ρητώς ότι αυτές οι χώρες θα γίνονταν μελλοντικά μέλη του NATO.

Μετά το 2011, η Μόσχα προσέφερε στους Ουκρανούς προνομιακές τιμές φυσικού αερίου, δελεάζοντας το Κίεβο, το οποίο αντιμετώπιζε (και αντιμετωπίζει ακόμη) σοβαρά προβλήματα ρευστότητας. Ο Yanukovych προσπάθησε να εξασφαλίσει συνάλλαγμα και ξεκίνησε διαπραγματεύσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) προκαλώντας την οργή της Μόσχας. Τελικώς, τον Νοέμβριο του 2013, ο Πρόεδρος της Ουκρανίας δεν υπέγραψε το σύμφωνο συνδέσεως με την Ευρωπαϊκή Ένωση, αντιθέτως προχώρησε στη σύναψη μίας νέας δανειακής συμφωνίας

Η Γιούλια Τιμοσένκο

με τη Ρωσία, λίγο αργότερα. Το γεγονός αυτό προκάλεσε πολλές και ποικίλες αντιδράσεις. Τα τρία κόμματα της αντιπολιτεύσεως ανήγγειλαν τη συνεργασία τους κατά της κυβερνήσεως, ενώ συνεχείς διαδηλώσεις έλαβαν χώρα στην ουκρανική πρωτεύουσα με επίκεντρο την πλατεία της Ανεξαρτησίας. Αν και στο πρώτο στάδιο της αναταραχής, οι διαδηλωτές επικέντρωσαν το ενδιαφέρον τους σε ζητήματα της καθημερινότητας (όπως η καθαριότητα, η ασφάλεια κ.α.) σύντομα ριζοσπαστικοποιήθηκαν, αλλάζοντας ατζέντα. Κύριο αίτημά τους κατέστη η παραίτηση της κυβερνήσεως (αρχικώς) και του Προέδρου (τελικώς). Ο Yanukovych και η προσκείμενη σε αυτόν κυβέρνηση αιφνιδιάσθηκαν.

Ο Ουκρανός Πρόεδρος γνώριζε ότι ηγέτο μίας διαιρεμένης χώρας, όπως κατέδειξαν τα αποτελέσματα όλων των προηγούμενων εκλογικών αναμετρήσεων. Ήταν αυταρχικός και αδιαμφισβήτητα διεφθαρμένος, εξ ίσου όμως διεφθαρμένοι ήταν και οι περισσότεροι εκ των πολιτικών αντιπάλων του, π.χ. η Tymoshenko λέγεται ότι διαθέτει περιουσία αρκετών δισεκατομμυρίων δολλαρίων. Απέτυχε να βελτιώσει την καθημερινότητα των υπηκόων του και η πολιτική του «έριξε λάδι στη φωτιά» της υφιστάμενης κοινωνικής δυσάρεσκειας. Φημολογείται η ανάμειξη ξένων στην εξέλιξη της κρίσεως. Πάντως, το επιχείρημα της Μόσχας

Η εξέγερση στην πλατεία Μαϊντάν

περί φασιστών και απογόνων συνεργατών των Γερμανών δεν φαίνεται ότι στοιχειοθετείται πλήρως, καθώς ορισμένοι εκ των σημαίνοντων πολιτικών της πρώην αντιπολιτεύσεως είχαν σχέσεις με το Ισραήλ ή ήταν ιουδαϊκού θρησκευματος. Άλλωστε, οι Ισραηλινοί έχουν τηρήσει πολύ προσεκτική στάση και ο Τύπος τους έχει διασαφηνίσει τη συμμετοχή στα γεγονότα μόλις ενός αξιωματικού ιουδαϊκού θρησκευματος, ο οποίος είχε εκπαιδευθεί στις ισραηλινές Ένοπλες Δυνάμεις. Οι Ισραηλινοί διακηρύττουν ότι έχουν ιδιαίτερη ευαισθησία επί του θέματος εξ αιτίας του θανάτου χιλιάδων Ουκρανών ομοθρήσκων τους, κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Οι διαδηλωτές επέμεναν και το κύμα των διαδηλώσεων επεκτάθηκε σε ολόκληρη τη δυτική και σε ορισμένα τμήματα της ανατολικής Ουκρανίας. Σημειωτέον ότι οι διαδηλωτές κρατούσαν σημαίες των κρατών της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, μεταξύ αυτών και την ελληνική. Προς τούτο και απεκλήθη επανάσταση του Euromaidan (από το όνομα της πλατείας Μαϊντάν ή Μείντάν) ή αλλιώς «επανάσταση της αξιοπρέπειας». Την 16^η Ιανουαρίου 2014, το ελεγχόμενο από τον Πρόεδρο Κοινοβούλιο ψήφισε μία σειρά μέτρων για την καταστολή των αντικυβερνητικών διαδηλώσεων. Η κίνηση αυτή έφερε τα αντίθετα από τα προσδοκώμενα αποτελέσματα, καθώς οι διαδηλώσεις έγιναν μαζικότερες και οι συγκεντρωμένοι προχώρησαν στην κατάληψη διαφόρων κυβερνητικών

κτιρίων. Κατά το τριήμερο από την 18^η έως την 20^η Φεβρουαρίου, σκοτώθηκαν 98 άτομα και τραυματίστηκαν εκατοντάδες, οι περισσότεροι από σφαίρες ελεύθερων σκοπευτών.¹¹ Ουδείς έμαθε το όνομα ή την εθνικότητα των τελευταίων αλλά η διεθνής κοινή γνώμη επέρριψε την ευθύνη στον Γιανυκονγχι. Την επομένη, ο τελευταίος υπέγραψε (με την παρέμβαση απεσταλμένων της Ευρωπαϊκής Ενώσεως) μία συμφωνία με τους ηγέτες της αντιπολιτεύσεως με στόχο τη διεξαγωγή πρόωρων εκλογών. Αυτή, όμως, δεν έγινε αποδεκτή από τους συγκεντρωμένους στην πλατεία της

Ανεξαρτησίας, οι οποίοι αξίωσαν την παραίτηση του Γιανυκονγχι.

Την άλλη μέρα, το ουκρανικό Κοινοβούλιο, ύστερα από μία θυελλώδη συνεδρίαση, κήρυξε

Το λογότυπο του κόμματος Σβόμποντα

έκπτωτο τον Πρόεδρο, ο οποίος φρόντισε να εξαφανισθεί. Αργότερα, έκανε την εμφάνισή του στη Μόσχα, η οποία του παρεχώρησε πολιτικό άσυλο. Ο Γιανυκονγχι έδωσε συνέντευξη Τύπου κοντά στα ρωσο-ουκρανικά σύνορα, διακηρύσσοντας ότι παραμένει ο νόμιμος πρό-

¹¹ Είναι πλέον διαπιστωμένο ότι η Αστυνομία χρησιμοποίησε πλαστικές αλλά και κανονικές σφαίρες, ενώ οι διαδηλωτές απήντησαν με καθρόνια, πέτρες, τούβλα και άλλα υλικά, τα οποία μπορούσαν να προμηθευτούν με πρόχειρο τρόπο.

Ο Μπαράκ Ομπάμα

Ο Σεργκεί Λαβρόφ

εδρος και κατηγορώντας τους αντιπάλους του ότι ήταν «μέλη συμμοριών» και «φασίστες». Σύντομα, την ίδια φρασεολογία υιοθέτησε και η Μόσχα, η οποία δήλωσε ότι δεν αναγνωρίζει τη μεταβατική κυβέρνηση στο Κίεβο και δεν διαπραγματεύεται μαζί της, καυτηριάζοντας τον ρόλο μελών του κόμματος Σβόμποντα (Svoboda) και της οργάνωσης «Δεξιός Τομέας». Ταυτόχρονα, άνδρες χωρίς διακριτικά (αλλά φέροντες ρωσικό οπλισμό) κατέλαβαν στρατιωτικά το μεγαλύτερο μέρος της Κριμαίας, υπό τις επιδοκιμασίες πολλών κατοίκων. Το τοπικό Κοινοβούλιο ετέθη υπό τον έλεγχο ρωσόφωνων, ο γένης των οποίων προκήρυξε δημοψήφισμα με αίτημα την προσάρτηση της περιοχής στη Ρωσική Ομοσπονδία.

Η ουκρανική σημαία αντικαταστάθηκε σε όλα τα δημόσια κτήρια, ενώ πολλοί φιλοουκρανοί πολίτες και ορισμένοι ξένοι δημοσιογράφοι (μεταξύ των οποίων και ο ανταποκριτής της ελληνικής εφημερίδας *Η Καθημερινή*) έπεσαν θύματα ξυλοδαρμού από «αγνώστους». Οι άνδρες χωρίς διακριτικά πολιορκήσαν τις βάσεις του ουκρανικού Στρατού, ενώ είχε απαγορευθεί ο απόπλους των ουκρανικών πλοίων από τους ναυστάθμους της χερσονήσου. Διαδηλώσεις και ταραχές σημειώθηκαν και στην ανατολική

Ουκρανία, όπου πλειοψηφεί το φιλορωσικό στοιχείο. Το Κίεβο και η διεθνής κοινότητα δήλωσαν ότι δεν αναγνωρίζουν το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος, καθώς αυτό διεξήχθη αντισυνταγματικά και δίχως τη συμμετοχή των Τατάρων και των φιλοουκρανών. Η Μόσχα διεξήγαγε συνεχή γυμνάσια πλησίον της μεθόρου, ενώ η Δύση απείλησε με οικονομικές κυρώσεις. Ο Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών Μπαράκ Ομπάμα (Barack Hussein Obama) έγινε αντικείμενο δριμείας κριτικής στο εσωτερικό και εδέχθη επισήμως τον γένη της νέας ουκρανικής κυβερνήσεως, νομιμοποιώντας κατ' αυτόν τον τρόπο διεθνώς την εξέγερση.

Ταυτόχρονα, είχε συνεχείς συνομιλίες με τον Ρώσο ομόλόγό του και δήλωσε ότι δεν πρόκειται να γίνουν αποδεκτά τετελεσμένα, τα οποία απορρέουν από τη χρήση βίας, ενώ κατηγορήσε τη Μόσχα για πραξικοπηματικές ενέργειες και ανάμειξη στις εσωτερικές υποθέσεις τρίτου κράτους. Η ρωσική πλευρά απάντησε ότι είναι δικαίωμα των κατοίκων να αυτοπροσδιορίζονται και υπενθύμισε την ανάμειξη των Δυτικών στο Κόσσοβο, τις χώρες του Μαγκρέπ και τη Συρία. Φημολογείται ότι ο Ρώσος υπουργός Εξωτερικών Σεργκεί Λαβρόφ (Sergey Viktorovich Lavrov) έκανε μνεία

Ο Τζων Κέρρυ

και της περιπτώσεως της Κύπρου σε συνομιλία του με τον Αμερικανό ομόλογό του Τζων Κέρρυ (John Forbes Kerry). Το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος στην Κριμαία απέβη συντριπτικό υπέρ της ενσωματώσεώς της στη Ρωσία (96,6%). Τις επόμενες ημέρες, η Μόσχα ανήγγειλε επισήμως την προσάρτηση της περιοχής στη Ρωσική Ομοσπονδία, ενώ πέτυχε την εκκένωση των στρατοπέδων από τον ουκρανικό στρατό, δίχως να σημειωθεί εκτεταμένη αιματοχυσία. Στη Δύση, έγινε λόγος για συγκέντρωση ρωσικών στρατευμάτων στη μεθόριο με την Ουκρανία, ενώ ο Ρώσος Πρόεδρος Βλαντιμίρ Πούτιν (Vladimir Vladimirovich Putin) «απήντησε», παίζοντας το χαρτί της Υπερδνειστερίας (Transnistria),¹² ο πρόεδρος του Ανωτάτου

12 Η Υπερδνειστερία είναι μια αυτόνομη περιοχή στα σύνορα Μολδαβίας – Ουκρανίας. Κατοικείται από περίπου 500.000 κυρίως ρωσόφωνους, ενώ 150.000 έχουν ουκρανικό διαβατήριο. Οι περισσότεροι κάτοικοι έχουν μολδαβική υπηκοότητα, ενώ πολλοί έχουν ρωσική, ρουμανική ή ουκρανική. Αν και δεν είναι διεθνώς αναγνωρισμένη ως ανεξάρτητη χώρα, υφίσταται de facto και φρουρείται από ρωσικές δυνάμεις. Διαθέτει το δικό της σύνταγμα, στρατό, νόμισμα (το ρούβλι της Υπερδνειστερίας), κεντρική τράπεζα, ταχυδρομικό σύστημα και σημαία. Το 1990, ξέσπασε πόλεμος, ο οποίος έληξε το 1992. Η συμφωνία κατάπαυσης του πυρός μεταξύ Μολδαβίας και Υπερδνειστερίας προέβλεπε την παραμονή ρωσικής ειρηνευτικής δύναμης, καθώς και ενός

Ο Βλαντίμιρ Πούτιν

Συμβουλίου της οποίας ζήτησε την άμεση ένωσή της με τη Ρωσία.¹³

Την επαύριο του δημοψηφίσματος, η κατάσταση έδειχνε να ομαλοποιείται με την αποχώρηση των ουκρανικών δυνάμεων από τις βάσεις τους στην Κριμαία. Από τις αρχές Απριλίου, όμως, η κρίση πυροδοτήθηκε εκ νέου, καθώς χιλιάδες ρωσόφωνοι κατέλαβαν δημόσια κτήρια στα ανατολικά της Ουκρανίας. Το Κίεβο έστειλε τηλεσίγγραφο, ενώ κινητοποίησε τις δυνάμεις ασφαλείας. Εντούτοις, σε ορισμένες μεγάλες πόλεις οι διαδηλωτές δεν εγκατέλειψαν τα καταληφθέντα κτήρια, με αποτέλεσμα την αποστολή στρατιωτικών δυνάμεων της Ουκρανίας στην περιοχή. Η επίσκεψη της Tymoshenko δεν εξομάλυνε την κατάσταση, ενώ η Μόσχα έκανε λόγο για πράκτορες της Δύσεως, οι οποίοι χρησιμοποιούνται από το Κίεβο. Την ίδια ώρα, στο Κοινοβούλιο της Ουκρανίας σημειώθηκαν επεισόδια μεταξύ εθνικιστών και κομμουνιστών βουλευτών, ενώ μία σειρά από «περίεργες» δολοφονίες με θύματα στελέχη της ουκρανικής Ακροδεξιάς προκάλεσαν αίσθηση στη Δύση.

Από τα μέσα Απριλίου του 2014, το Κίεβο έστειλε στρατεύματα στις ανατολικές επαρχίες.

στρατιωτικού σώματος 1.200 ανδρών. Σύμφωνα με τις τοπικές Αρχές, στην Υπερδνειστερία βρίσκονται οι μεγαλύτερες αποθήκες πυρομαχικών στην Ευρώπη. Το 2006, πραγματοποιήθηκε δημοψήφισμα των κατοίκων της, οι οποίοι σε ποσοστό 97,2% είχαν ψηφίσει την ένωση της περιοχής τους με τη Ρωσία.

13 Ο πρόεδρος του Ανωτάτου Συμβουλίου της Υπερδνειστερίας Μιχαήλ Μπουρλά ζήτησε από τη Μόσχα την εισαγωγή ενός απλουστευμένου Νόμου, που θα επιτρέπει και σε άλλες αυτόνομες ή αποσχισθείσες περιοχές να ενωθούν με τη Ρωσία, με πρώτη την Υπερδνειστερία.

Ο Πέτρο Ποροσένκο

Αρκετοί άνδρες, όμως, αυτομόλησαν στους ρωσόφωνους (μεταξύ των οποίων τα πληρώματα 6 τεθωρακισμένων). Εντούτοις, τα ουκρανικά στρατεύματα κατόρθωσαν να θέσουν υπό τον έλεγχό τους το αεροδρόμιο του Κραματόρσκ, μετά από σφοδρή ανταλλαγή πυρών με 150 άνδρες, που το είχαν καταλάβει. Άλλα τμήματα εμποδίστηκαν από άοπλους ρωσόφωνους πολίτες. Υπήρξαν και περιπτώσεις κατά τις οποίες βαριά οπλισμένοι «πολίτες» κατέλαβαν κτήρια και γκρέμισαν τα εμβλήματα της Ουκρανίας στην επαρχία του Ντονέτσκ. Η Tymoshenko προανήγγειλε τη σύσταση παραστρατιωτικών μονάδων, ενώ η πολωνική κυβέρνηση έστειλε στους Ουκρανούς φυσικό αέριο (το οποίο είχε προμηθευθεί από τη Ρωσία). Αν και η ποσότητα ήταν μικρή, επρόκειτο για μία συμβολική κίνηση.

Την 17^η Απριλίου, έλαβε χώρα μία τετραμερής διάσκεψη στη Γενεύη με εκπροσώπους της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, των Ηνωμένων Πολιτειών, της Ουκρανίας και της Ρωσίας. Αυτοί κατέληξαν σε μία συμφωνία για την αποκλιμάκωση της έντασης. Σύμφωνα με τους όρους της, όλες οι παράνομες ένοπλες ομάδες όφειλαν να παραδώσουν τα όπλα και οι καταληψίες αντάρτες έπρεπε να εκκενώσουν κτίρια, πλατείες και δημόσιους χώρους. Το Κίεβο, από την πλευρά του, θα παρείχε αμνηστία σε διαδηλωτές και καταληψίες, με εξαίρεση όσους κατηγορούντο για σημαντικά αδικήματα. Οι όροι ήταν ασαφείς και ο Πρόεδρος Obama εξέφρασε τις αμφιβολίες του για το κατά πόσον η Ρωσία θα τηρούσε τους όρους, οι οποίοι την αφορούσαν.

Σημειωτέον ότι την ίδια ημέρα (και προ της ολοκλήρωσεως των διαπραγματεύσεων),

ο Πρόεδρος Πούτιν προέβη σε μία επίδειξη ισχύος, δηλώνοντας σε συνέντευξη Τύπου ότι ήλπιζε να μην απαιτηθεί όπως προβεί σε άσκηση του αναφαίρετου δικαιώματός του περί αποστολής στρατιωτικών δυνάμεων στην Ουκρανία. Η προαναφερθείσα συμφωνία δεν έγινε ευμενώς αποδεκτή από τους ρωσόφωνους της Ουκρανίας, καθώς δεν συμμετείχαν στις διαπραγματεύσεις. Μάλιστα, ο Αλεξάντερ Γγκεζντίλοφ, εκπρόσωπος της αυτοαποκαλούμενης «Λαϊκής Δημοκρατίας του Ντονέτσκ»,¹⁴ δήλωσε στο BBC ότι η ομάδα του δεν θα εγκατέλειπε τα κυβερνητικά κτίρια στην πόλη, έως ότου η παράνομη κυβέρνηση του Κιέβου έπραττε το ίδιο με το Κοινοβούλιο και την προεδρική κατοικία. Τα γεγονότα αυτά προκάλεσαν σκεπτικισμό για τις πιθανότητες εφαρμογής της συμφωνίας.

Την 23^η Απριλίου 2014, ένας φιλοουκρανός πολιτικός απήχθη στο Σλαβιάνσκ. Λίγο μετά, ευρέθη δολοφονημένος. Την 25^η Απριλίου, ένα ουκρανικό ελικόπτερο επλήγη με ρουκέτα και εξερράγη, ενώ απήχθησαν παρατηρητές του ΟΑΣΕ, οι οποίοι αφέθησαν ελεύθεροι αργότερα. Το Κίεβο απέστειλε δυνάμεις σε τμήματα των ανατολικών περιφερειών στο πλαίσιο της «αντιτρομοκρατικής εκστρατείας», όπως την ονόμασε. Η Μόσχα κατηγορήσε την ουκρανική κυβέρνηση για παραβίαση της προαναφερθείσας συμφωνίας, ενώ ο ειδικός εντεταλμένος του ΟΑΣΕ Ελβετός Τιμ Γκούλντιμαν συνέστησε υπομονή για την εφαρμογή της συμφωνίας της Γενεύης. Προσέθεσε δε ότι θεωρούσε λίαν σημαντικό το γεγονός την ύπαρξη 500 διεθνών παρατηρητών στην Ουκρανία, καθώς αυτοί παρακολουθούσαν εκ του σύνεγγυς τις εξελίξεις. Εξέφρασε την ελπίδα ότι η αποστολή του ΟΑΣΕ θα συνέβαλε σε μία αντικειμενικότερη θεώρηση των πραγμάτων στην ανατολική Ουκρανία, γεγονός το οποίο θα διευκόλυνε την αποκατάσταση της ομαλότητας. Τέλος, δήλωσε ότι δεν δραματοποιούσε τις δηλώσεις του Ρώσου υπουργού Εξωτερικών, ο οποίος απείλησε με ρωσική απάντηση σε περίπτωση «καταπατήσεως των ρωσικών συμφερόντων».

Τις επόμενες ημέρες, δεν σημειώθηκε απο-

¹⁴ Σημειωτέον ότι στην περιφέρεια του Ντονέτσκ ζουν 77.500 Έλληνες ομογενείς (ρουμείς και ουρούμ).

κλιμάκωση της έντασης, καθώς οι μεν κατηγορούσαν τους δε για παραβίαση της Συμφωνίας της Γενεύης. Η ένταση επεκτάθηκε και στην Οδησσό, όπου υπήρξε και ο πρώτος νεκρός. Τις πρώτες πρωινές ώρες της 2^{ας} Μαΐου, ξεκίνησαν μεγάλες επιχειρήσεις του ουκρανικού στρατού για την ανάκτηση του ελέγχου στις πόλεις Σλαβιάνσκ και Κραματόρσκ. Οι αυτονομιστές κατέρριψαν δύο ελικόπτερα, ενώ έθεσαν υπό τον έλεγχό τους το τοπικό σιδηροδρομικό δίκτυο. Εντούτοις, δεν κατόρθωσαν να ανασχέσουν την πορεία

των ουκρανικών στρατευμάτων. Στον πόλεμο της προπαγάνδας, αλγεινή εντύπωση προκάλεσε στη διεθνή κοινή γνώμη, ο θάνατος 40 και πλέον ρωσόφωνων στο Μέγαρο των Συνδικάτων στην Οδησσό. Οι περισσότεροι απεβίωσαν από αναθυμιάσεις ή πηδώντας από τα παράθυρα.

Την 7^η Μαΐου, πραγματοποιήθηκε μία εντυπωσιακή στρατιωτική παρέλαση στη Μόσχα, για την επέτειο της νίκης στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Την ίδια ημέρα, ο Ρώσος Πρόεδρος επεσκέφθη τη Σεβαστούπολη στην Κριμαία, απ' όπου δήλωσε ότι «έχουμε πολλή δουλειά μπροστά μας αλλά θα ξεπεράσουμε κάθε δυσκολία καθώς είμαστε μαζί, κάτι που σημαίνει ότι είμαστε δυνατότεροι». Επίσης, χαρακτήρισε την «επιστροφή» της Κριμαίας στη Ρωσία «αποκατάσταση της ιστορικής αλήθειας». Τέλος, δήλωσε ότι «μεταχειριζόμαστε όλες τις χώρες, όλες τους λαούς με σεβασμό. Σεβόμαστε τα νόμιμα δικαιώματά τους και συμφέροντά τους. Αλλά ζητούμε, επίσης, όλοι να μεταχειρίζονται τα νόμιμα συμφέροντά μας, συμπεριλαμβανομένης της αποκατάστασης της ιστορικής δικαιοσύνης και του δικαιώματος στην αυτοδιάθεση, με τον ίδιο τρόπο». Η επίσκεψη αυτή προκάλεσε την αντίδραση του Κιέβου, της Ουάσινγκτον και του

Άποψη του Σλαβιάνσκ

NATO,¹⁵ ενώ η Ευρωπαϊκή Ένωση ανακοίνωσε ότι συμφωνήθηκε επί της αρχής μεταξύ των εκπροσώπων των κρατών-μελών η προσθήκη στη λίστα των κυρώσεων επιπλέον 15 προσώπων και 5 εταιρειών, που έχουν ως έδρα τους την Κριμαία. Η «ημέρα της Νίκης» εορτάστηκε με λαμπρότητα σε ολόκληρη την ανατολική Ουκρανία, όπου ανέμισαν εκ νέου οι κόκκινες σημαίες και οι συγκεντρωμένοι φώναζαν συνθήματα της εποχής του Ψυχρού Πολέμου.

Ταυτόχρονα, συνεχίζονταν οι μάχες στη Μαριούπολη, όπου 21 άνθρωποι σκοτώθηκαν και 25 τραυματίστηκαν. Τα αιματηρά επεισόδια στη Μαριούπολη ξεκίνησαν, κατά το Κίεβο, όταν μια

15 Το NATO ακολουθούσε την πολιτική της ανασχέσεως της σοβιετικής επιρροής παγκοσμίως, καθ' όλη τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Αυτή είχε βασιστεί στο λεγόμενο «Μακρύ Τηλεγράφημα» («Long Telegram»), που απέστειλε από τη Μόσχα ο Αμερικανός διπλωμάτης Τζωρτζ Κένναν (George Kennan), εις απάντησιν ερωτήματος του αμερικανικού Υπουργείου Οικονομικών. Το τελευταίο ήθελε να πληροφορηθεί για τα κίνητρα της αρνήσεως των Σοβιετικών όπως αποδεχθούν τους θεσμούς της Παγκόσμιας Τράπεζας και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Η απάντηση του Κένναν αριθμούσε αρκετές χιλιάδες λέξεις και έφθασε στην Ουάσινγκτον, την 22^η Φεβρουαρίου 1946. Βλέπε Λυκ. Κουρκουβέλας, «Το «Μακρύ Τηλεγράφημα» του 1946», στην ιστοσελίδα της εφημερίδας Η Καθημερινή (<https://www.kathimerini.gr>), 4/9/2011. Βλέπε Η. Kissinger, *Διπλωματία*. Αθήνα: Λιβάνης, 1995, σ.σ. 499-527. Κατά τη μεταψυχροπολεμική εποχή, η Ουάσινγκτον άρχισε να εφαρμόζει την πολιτική της ανασχέσεως της ρωσικής επιρροής.

Το αντιπυραυλικό σύστημα BUK-M1-2 (SA-17)

ομάδα 60 ρωσόφωνων αυτονομιστών κατέλαβε το κτίριο της Αστυνομίας. Ουκρανοί αστυνομικοί προσπάθησαν να ανακτήσουν τον έλεγχο του κτιρίου, όταν εδέχθησαν τα πυρά ρωσόφωνων, σύμφωνα με το ουκρανικό Πρακτορείο Ειδήσεων Interfax. Κατόπιν, το κτίριο τυλίχθηκε στις φλόγες. Η ένταση διατηρήθηκε και τις επόμενες ημέρες, έως τη διεξαγωγή των βουλευτικών εκλογών την 25^η Μαΐου (ταυτόχρονα με αυτές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο). Αυτές πραγματοποιήθηκαν υπό την επίβλεψη 1.000 και πλέον παρατηρητών του ΟΑΣΕ, οι οποίοι απεφάνθησαν ότι η διεξαγωγή τους ήταν σύμφωνη «με τις διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας και με τις θεμελιώδεις ελευθερίες, παρά την εχθρική δραστηριότητα ένοπλων ομάδων στις ανατολικές περιοχές της χώρας».

Στην προκαταρκτική έκθεσή τους, οι διεθνείς παρατηρητές επέκριναν το δια της βίας κλείσιμο περιφερειακών εκλογικών επιτροπών από ένοπλες οργανώσεις, τις θανατικές απειλές, τις βίαιες εισβολές σε ιδιωτικές κατοικίες και την κατάσχεση εξοπλισμού και εκλογικού υλικού, σημειώνοντας πως όλα αυτά είχαν στόχο να στερήσουν τους πολίτες από το δικαίωμά τους να ψηφίσουν. «Η εξαιρετική ποιότητα της χθεσινής εκλογικής διαδικασίας προσφέρει στον νέο πρόεδρο της Ουκρανίας τη νομιμότη-

τα για να αποκαταστήσει αμέσως ένα συνολικό διάλογο με όλους τους πολίτες στις ανατολικές περιφέρειες, για να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη τους», δήλωσε ο Αντρέας Γκρος, επικεφαλής της αντιπροσωπείας του Συμβουλίου της Ευρώπης, ενός από τους οργανισμούς που ηγείτο της αποστολής των παρατηρητών. Πάντως, στις ανατολικές περιοχές, λίγα εκλογικά τμήματα ήταν ανοικτά. Στο Ντονέτσκ, οι δρόμοι ήταν άδαιοι και τα εκλογικά τμήματα που χρησιμοποιούνται συνήθως για τις ψηφοφορίες παρέμεναν κλειστά. Στην πόλη Ντομπροπλίλια, στην περιφέρεια του Ντονέτσκ, ένας δημοσιογράφος του Γαλλικού Πρακτορείου είδε ανοικτό μόνον ένα εκλογικό τμήμα.

Νικητής ανεδείχθη από τον πρώτο γύρο ο αποκαλούμενος και «βασιλιάς της σοκολάτας» φιλοδυτικός δισεκατομμυριούχος Πέτρο Ποροσένκο (Petro Poroshenko), ο οποίος συγκέντρωσε πλέον του 55% των ψήφων. Δεύτερη ήρθε η Tymoshenko με 13%. Σημειωτέον ότι ο Πρόεδρος Πούτιν είχε δηλώσει ότι θα σεβασθεί το αποτέλεσμα των εκλογών. Πάντως, λίγο μετά την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων, εξαπολύθηκε μεγάλη επιχείρηση του ουκρανικού στρατού για την ανακατάληψη του αεροδρομίου του Ντονέτσκ. Αυτό είχε καταληφθεί από ρωσόφωνους, οι οποίοι υπήκουαν στις

Φωτογραφία από τη Σύνοδο Κορυφής των G-20, στο Μπρισμπέιν της Αυστραλίας, το 2014

διαταγές της λεγομένης «Λαϊκής Δημοκρατίας του Ντονέσκ».

Τις επόμενες ημέρες, η δράση του ουκρανικού στρατού εντατικοποιήθηκε, μετά και από τις δηλώσεις του νέου Προέδρου ότι «θα συντρίψει τους τρομοκράτες». Ο Ρώσος υπουργός Εξωτερικών απήντησε, κατηγορώντας τις χώρες της Δύσεως ότι ωθούν την Ουκρανία σε έναν «αδελφοκτόνο πόλεμο» και επανέλαβε τις εκκλήσεις της Μόσχας να τερματιστεί η επιχείρηση του στρατού, που έχει εξαπολύσει η μεταβατική κυβέρνηση της Ουκρανίας εναντίον των ρωσόφωνων αυτονομιστών. Εάν και δεν ονομάτισε καμμία χώρα, ξεκαθάρισε ότι κατηγορεί τις χώρες της Δύσεως, υποστηρίζοντας ότι η ουκρανική κρίση προήλθε από «τις προσπάθειες να χρησιμοποιηθεί η χώρα όχι ως ένας ενωτικός σύνδεσμος μεταξύ των διαφορετικών τμημάτων του Ευρασιατικού χώρου, κάτι που συνιστά απόλυτα τον φυσικό της ρόλο, αλλά ως υδροκρίτης μεταξύ των χωρών της Δύσης και της Ανατολής της ευρωπαϊκής ηπείρου». Την 29^η Μαΐου, κατερρίφθη το έβδομο κατά σειράν ελικόπτερο του ουκρανικού στρατού, στο οποίο επέβαιναν 14 αξιωματούχοι, μεταξύ των οποίων και ένας αντιστράτηγος. Όλοι οι επιβαίνοντες σκοτώθηκαν. Το περιστατικό έλαβε χώρα κοντά στο Σλαβιάνσκ.

Επηκολούθησαν και οι καταρρίψεις και άλλων ουκρανικών αεροσκαφών από τους ρωσόφωνους αυτονομιστές. Ο Ποροσένκο εξήγγειλε ανακωχή των εχθροπραξιών, η οποία δεν ετηρήθη. Στα μέσα του θέρους, ο ουκρανικός

στρατός ενίσχυσε τις θέσεις του και οι αυτονομιστές υπεχώρησαν από πολλές από τις προωθημένες θέσεις τους (ιδίως στην περιοχή του Σλαβιάνσκ). Την 17^η Ιουλίου 2014, κατερρίφθη ένα επιβατικό Μαλαισιανό αεροπλάνο Boieng 777 της πτήσης MH-17, από Άμστερνταμ προς Κουάλα Λουμπόρ της Μαλαισίας, με νεκρούς 289 επιβαίνοντες και πλήρωμα. Πετούσε πάνω από την εμπόλεμη ζώνη της ανατολικής Ουκρανίας σε ανοικτό αεροδιάδρομο, 15χλμ από τα σύνορα της Ρωσίας. Η κατάρριψη έγινε από το αντιπυραυλικό σύστημα BUK-M1-2 (SA-17). Είναι σύστημα μεσαίου βεληνεκούς, ρωσικής κατασκευής, αλλά έχει εκσυγχρονισθεί και το έχει προμηθευθεί η Ουκρανία, όπως και άλλες χώρες, π.χ. η Κύπρος. Ο πύραυλος του BUK-M1-2 έχει μέγιστο βεληνεκές 45 χλμ, ενώ το αεροπλάνο πετούσε σε ύψος 15 χλμ. Η μία χώρα επέρριψε την ευθύνη στην άλλη, ενώ η Δύση ετάχθη αναφανδόν στο πλευρό του Κιέβου.

Στο επόμενο διάστημα, η ένταση κλιμακώθηκε. Την 16^η Ιουνίου, η Μόσχα διέκοψε την παροχή φυσικού αερίου στο Κίεβο, δηλώνοντας πως αυτή θα αποκαθίστατο μόνο μετά την προκαταβολή του σχετικού τιμήματος. Την 27^η Ιουνίου, οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ευρωπαϊκή Ένωση επέβαλαν κυρώσεις στη Ρωσία, η οποία αντέδρασε απαγορεύοντας ή περιορίζοντας τις εισαγωγές αγροτικών προϊόντων. Στο μέτωπο, ο ουκρανικός στρατός ανέλαβε την πρωτοβουλία των κινήσεων και κατήγαγε μία σειρά από νίκες εις βάρος των ρωσόφωνων

Ο Φρανσουά Ολλάντ

αυτονομιστών. Ο ρους του πολέμου αντεστράφη εκ νέου από τα μέσα Αυγούστου, όταν στο πλευρό των αυτονομιστών συμπαρατάχθηκαν άνδρες του τακτικού ρωσικού στρατού (κατά τους Δυτικούς). Πολλοί αιχμάλωτοι άνδρες του ουκρανικού στρατού διαπομπεύθηκαν στους δρόμους πόλεων της ανατολικής Ουκρανίας, που ελέγχονταν από τους αυτονομιστές. Οι δυνάμεις του ουκρανικού στρατού υπέστησαν διαδοχικές ήττες και αναγκάστηκαν να άρουν τον αποκλεισμό όσων πόλεων της ανατολικής Ουκρανίας πολιορκούσαν, ενώ μόλις την τελευταία στιγμή διέσωσαν τη Μαριούπολη. Οι Ρώσοι ανεφοδίασαν με ανθρωπιστική βοήθεια τους αποκλεισμένους παρά τις αντιδράσεις των Ουκρανών. Οι συνομιλίες μεταξύ των προέδρων των δύο κρατών (που είχαν ξεκινήσει από πολλών ημερών) τελικώς ευοδώθηκαν με τη συμμετοχή και αντιπροσώπων των αυτονομιστών.

Την 5^η Σεπτεμβρίου 2014, υπεγράφη μία συμφωνία ανακωχής, στο Μινσκ της Λευκορωσίας, όπου συνεδρίαζαν αντιπροσωπείες της Ρωσίας, της Ουκρανίας, των αυτονομιστών και του ΟΑΣΕ. Επρόκειτο για το λεγόμενο «Πρωτόκολλο του Μινσκ», το οποίο προέβλεπε κατάπαυση του πυρός, ανταλλαγή κρατουμένων, υποχώρηση των στρατευμάτων και των βαρέων όπλων και την παράδοση ανθρωπιστι-

κής βοήθειας σε κατεστραμμένες περιοχές της ανατολικής Ουκρανίας. Ένας εκ των ηγετών των αυτονομιστών δήλωσε ότι η εκχειρία που υπεγράφη δεν αναιρεί την επιδίωξη των ρωσόφωνων να αποσχιστεί η περιοχή τους από την Ουκρανία, ενώ εκπρόσωπος των αυτονομιστών δήλωσε ότι δεν συζητήθηκε το καθεστώς των περιοχών της ανατολικής Ουκρανίας. Το Κρεμλίνο καλωσόρισε την επίτευξη συμφωνίας και εξέφρασε την ελπίδα η τήρησή της θα είναι υπό στενή παρακολούθηση. Την 15^η Σεπτεμβρίου, ο Πρόεδρος Ποροσένκο προώθησε στο Κοινοβούλιο νομοθετική διάταξη, που προέβλεπε «ειδικό καθεστώς» για ορισμένες περιοχές της ανατολικής Ουκρανίας.

Η εκχειρία τηρήθηκε σε γενικές γραμμές¹⁶ και στην Ουκρανία προκηρύχθηκαν πρόωρες βουλευτικές εκλογές για την 26^η Οκτωβρίου. Σε αυτές, η συμμετοχή κυμάνθηκε στο 52%, καθώς δεν συμμετείχαν οι κάτοικοι της Κριμαίας και του μεγαλύτερου τμήματος των ανατολικών επαρχιών. Πιο συγκεκριμένα, στο Ντονέτσκ ψήφισε το 32,4% του εκλογικού σώματος και στο Λουγκάνσκ η προσέλευση ανήλθε στο 32,9%. Ως εκ τούτου, 27 έδρες παρέμειναν κενές. Σύμφωνα με την κεντρική εκλογική επιτροπή στο Κίεβο τα υψηλότερα ποσοστά έλαβαν: το «Λαϊκό Μέτωπο» του πρωθυπουργού Γιατσενούκ 21,68%, το «Μπλοκ του Ποροσένκο» 21,64%, η «Αυτοάμυνα», του δημάρχου του Λβιβ Αντρέϊ Σαντόβι, 10,57%, το «Αντιπολιτευτικό Μπλοκ» του Γιούρι Μπόϊκο 9,6%, το «Ριζοσπαστικό Κόμμα» του Ολέγκ Λιάσκο 7,3%, και η «Πατρίδα» της Tymoshenko 5,87%. Το κομμουνιστικό κόμμα έμεινε εκτός Κοινοβουλίου, μη κατορθώνοντας να συγκεντρώσει το όριο του 5%.

Στις επαρχίες του Ντονέτσκ και του Λουγκάνσκ, οι τοπικοί αξιωματούχοι επέλεξαν την αποχή και διοργάνωσαν δικές τους αρχαιρεσίες μία εβδομάδα αργότερα, την 2^η Νοεμβρίου. Το Κίεβο τις χαρακτήρισε «φάρσα», ενώ η Ευρωπαϊκή Ένωση «παράνομες και νέο εμπόδιο στον δρόμο προς την ειρήνη». Αντιθέτως, το Κρεμλίνο δήλωσε πως σέβεται το αποτέλεσμα τους.

¹⁶ Σημειωτέον ότι τότε λέγεται πως απεχώρησαν και οι 32 Έλληνες πως φέρεται να πολεμούσαν στο πλευρό των ρωσόφωνων.

Ο διοικητής των μονάδων των ανταρτών που πολέμησαν τους Ουκρανούς, ο «πρωθυπουργός» της αυτοανακηρυχθείσας «Δημοκρατίας του Ντονέτσκ» Αλεξάντρ Ζαχαρτσένκο εξελέγη πρόεδρος της αυτονομιστικής επαρχίας της ανατολικής Ουκρανίας, καθώς σύμφωνα με την Εφορευτική Επιτροπή, συγκέντρωσε ποσοστό μεγαλύτερο του 81%, ενώ οι δύο σχεδόν άγνωστοι αντίπαλοί του έλαβαν από περίπου 9% ο καθένας.

Σημειωτέον ότι, την 16^η Σεπτεμβρίου, είχε επικυρωθεί από την ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου η συμφωνία συνδέσεως Ευρωπαϊκής Ενώσεως – Ουκρανίας. Η Μόσχα ζήτησε αλλαγές στη συμφωνία με το επιχείρημα ότι επλήττοντο τα συμφέροντά της. Η «απάντηση» της Ευρωπαϊκής Ενώσεως συνίστατο στην παράταση των κυρώσεων εις βάρος της Ρωσίας, η οποία απεφασίσθη, την 1^η Οκτωβρίου. Πάντως, εις επίρρωσιν της προαναφερθείσης συμφωνίας, το Κοινοβούλιο του Κιέβου ψήφισε δύο νομοσχέδια, με τα οποία παρεκχωρείτο διευρυμένη αυτονομία στις ρωσόφωνες περιοχές στα ανατολικά της χώρας και εδίδετο αμνηστία σε όσους ενεπλάκησαν στις ένοπλες συγκρούσεις. Η κίνηση αυτή διευκόλυνε την επίτευξη μίας διμερούς συμφωνίας για το φυσικό αέριο, η οποία επετεύχθη με τη μεσολάβηση της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, την 30^η Οκτωβρίου.

Το διήμερο 8-9 Νοεμβρίου, υπήρξε πληθώρα καταγγελιών για παραβίαση της ρωσο-ουκρανικής μεθορίου από στρατεύματα της Μόσχας. Λίγο μετά, ο Ρώσος Πρόεδρος εδέχθη τα ομαδικά πυρά των συνδαιτημένων του κατά τη διάρκεια των εργασιών της Συνόδου Κορυφής των G-20, στο Μπρισμπέιν της Αυστραλίας. Προς τούτο και απεχώρησε εσπευσμένα, επικαλούμενος... έλλειψη ύπνου, σύμφωνα με τα ΜΜΕ της Δύσεως. Μάλιστα, την 12^η Νοεμβρίου, συνήλθε εκτάκτως το Συμβούλιο Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, κατόπιν αιτήματος των Αμερικανών, προκειμένου να εξετάσει τις καταγγελίες για την αποστολή ενισχύσεων από μέρους της Μόσχας προς τους αντάρτες. Έως τότε, οι απώλειες από την έναρξη τις κρίσεως ανήρχοντο σε 4.370 νεκρούς και 9.921 τραυματίες. Την 16^η Νοεμβρίου, μεταδόθηκε συνέντευξη του

Η Άγκελα Μέρκελ

Προέδρου Πούτιν στο γερμανικό κανάλι ARD, στην οποία δήλωσε, μεταξύ άλλων, πεπεισμένος πως υπήρχε διέξοδος από την ουκρανική κρίση, αλλά υπεστήριξε ότι υφίσταται κίνδυνος εθνοκάθαρσης στην Ουκρανία. Αρνήθηκε κατηγορηματικά την κατηγορία ότι η Ρωσία παρεβίβασε το Διεθνές Δίκαιο, ισχυριζόμενος πως στην Κριμαία «οι Ρώσοι στρατιώτες «μπλόκαραν» τους Ουκρανούς στρατιώτες ώστε να αποφευχθεί αιματοχυσία». Τόνισε ότι η προσάρτηση της Κριμαίας ήταν νόμιμη βάσει του Διεθνούς Δικαίου και των δημοκρατικών θεσμών επειδή τόσο το περιφερειακό κοινοβούλιο όσο και οι πολίτες ψήφισαν στο δημοψήφισμα υπέρ της ενώσεως της περιοχής τους με τη Ρωσική Ομοσπονδία. Επιπλέον, σημείωσε ότι τα ρωσικά στρατεύματα ανεπύχθησαν για να αποτρέψουν την αιματοχυσία και προσέθεσε ότι έμεινε έκπληκτος από τις αντιδράσεις στη Δύση. Τέλος, πρόεβη σε άνοιγμα προς τους Γερμανούς τηλεθεατές, λέγοντας ότι οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών δεν ήταν ποτέ καλύτερες και θα ήταν κρίμα αυτό να σταματήσει. «Εάν κοιτάξετε την ατμόσφαιρα μεταξύ της Ρωσίας και της Γερμανίας τα τελευταία 10 ή 15 χρόνια, δεν ξέρω εάν έχει υπάρξει ποτέ πριν μία τέτοια καλή περίοδος. Νομίζω ότι είναι μια πολύ καλή βάση για την ανάπτυξη, όχι μόνο των διμερών σχέσεων, αλλά και των σχέσεων μεταξύ της Ρωσίας και της Ευρωπαϊκής Ενώσεως. Θα ήταν κρίμα να χαθούν όλα αυτά», είπε ο Πρόεδρος Πούτιν.

Την 18^η Νοεμβρίου, ο Ρώσος Πρόεδρος απέρριψε αίτημα του Ουκρανού ομολόγου του για διμερή συνάντηση, συστήνοντάς του να συ-

Φωτογραφία των ηγετών που συμμετείχαν στην υπογραφή της Συμφωνίας Μινσκ 2.

νομιλήσει με τους αυτονομιστές αντάρτες. Δύο ημέρες αργότερα, ο τότε Αντιπρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών Τζο Μπάιντεν (Joseph Robinette «Joe» Biden, Jr.) επισκέφθη το Κίεβο και προέβη σε δηλώσεις στηρίξεως της ουκρανικής πλευράς. Την επομένη, το αμερικανικό Πεντάγωνο ανακοίνωσε ότι ο αμερικανικός στρατός παρέδωσε στον αντίστοιχο ουκρανικό 3 ραντάρ εντοπισμού όλμων. Επιπλέον, τις επόμενες εβδομάδες, θα παραδίδονταν στους Ουκρανούς άλλα 17 ραντάρ.

Στα μέσα Δεκεμβρίου, κυκλοφόρησαν φήμες για ένταξη της Ουκρανίας στο NATO, που προκάλεσαν την οργίλη αντίδραση της Μόσχας. Αν και από καιρού εις καιρόν, γινόταν λόγος για μάχες στην ανατολική Ουκρανία, μία μαζική ανταλλαγή αιχμαλώτων πραγματοποιήθηκε τα Χριστούγεννα του 2014. Αυτή βασίστηκε στην αρχή «όλοι με όλους». Ως εκ τούτου, 145 Ουκρανοί στρατιώτες παρεδόθησαν στις επίσημες Αρχές, ενώ εκείνες παρέδωσαν στους ρωσόφωνους αυτονομιστές του Ντονμπάς 222 αιχμαλώτους. Η ανταλλαγή έγινε σε ομάδες των 10 ατόμων, κοντά στην πόλη Κοστιαντίνιβκα, 45 χιλιόμετρα βορείως του προπυργίου των ρωσόφωνων, της πόλεως Ντονέτσκ. Οι αυτονομιστές έχουν απευθύνει έκκληση στους ιατρούς του ΟΑΣΕ και του Ερυθρού Σταυρού να συμμετάσχουν στις ιατρικές εξετάσεις των απελευθερωμένων, πολλοί εκ των οποίων φέρουν στο σώμα τους πληγές, παραπέμποντας ενδεχομένως σε βασανισμούς. Η Ρωσία, εν όψει των εορτών, θέλοντας να συμβάλει στην άμβλυνση ενεργειακών προβλημάτων της Ουκρανίας, συμφώνησε να διαθέσει στο Κίεβο

9.000.000.000 κιλοβατώρες ηλεκτρικής ενέργειας.

Δυστυχώς, οι μάχες αναζωπυρώθηκαν κατά το τελευταίο δεκαήμερο του Ιανουαρίου του 2015. Οι ρωσόφωνοι φάνηκε ότι κερδίζουν έδαφος, γεγονός το οποίο έθεσε επί τάπητος το θέμα της παροχής στρατιωτικής βοήθειας από τη Δύση προς το Κίεβο (ειδικά μετά τις εκκλήσεις

της ουκρανικής κυβέρνησεως). Το ενδεχόμενο αυτό παρ' ολίγον να προκαλέσει αντιπαράθεση ανάμεσα στις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ευρωπαϊκή Ένωση, εντός και εκτός του NATO, καθώς η Ουάσινγκτον εμφανιζόταν πρόθυμη να εξοπλίσει τους Ουκρανούς, αλλά οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες (με πρώτη τη Γερμανία) δεν ήταν διατεθειμένες να ικανοποιήσουν το αίτημά τους και επέμεναν ότι η λύση μπορεί να είναι μόνο πολιτική. Πάντως, την 5^η Φεβρουαρίου 2015, η Ευρωπαϊκή Ένωση ζήτησε επισήμως άμεση κήρυξη εκεχειρίας στην ανατολική Ουκρανία, με διάρκεια τουλάχιστον τριών ημερών.

Στο πλαίσιο αυτό, εξεπονήθη ένα γαλλο-γερμανικό σχέδιο το οποίο παρουσίασαν στους ιθύνοντες σε Κίεβο και Μόσχα ο Πρόεδρος Φρανσουά Ολλάντ (François Gérard Georges Nicolas Hollande) και η καγκελλάριος Άνγκελα Μέρκελ (Angela Dorothea Merkel). Η γαλλο-γερμανική ειρηνευτική πρωτοβουλία υποστηριζόταν από την Ουάσινγκτον, την Ευρωπαϊκή Ένωση, το NATO και είχε ως στόχο τον τερματισμό των συγκρούσεων στην ανατολική Ουκρανία. Η Γερμανίδα καγκελλάριος κράτησε σθεναρή στάση, αρνούμενη να αποδεχθεί την αποστολή στους Ουκρανούς όπλων και πυρομαχικών, κατά τη διάρκεια των εργασιών της ετήσιας «Διεθνούς Διασκέψεως για την Ασφάλεια», η οποία πραγματοποιήθηκε (παρουσία 350 προσκεκλημένων, μεταξύ των οποίων 20 πρωθυπουργών και αρχηγών κρατών, καθώς και 60 υπουργών Εξωτερικών και Αμύνης) στο Μόναχο, στις αρχές Φεβρουαρίου του έτους εκείνου (2015).

Την 10^η Φεβρουαρίου, οι ηγέτες της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ρωσίας, της Ουκρανίας αλλά και οι εκπρόσωποι των ρωσόφωνων της ΝΑ Ουκρανίας συγκεντρώθηκαν εκ νέου στο Μινσκ προκειμένου να βρεθεί μία βιώσιμη λύση. Την ίδια ώρα, οι συγκρούσεις εμαίνοντο στην ανατολική Ουκρανία, ενώ το Κίεβο κατήγγειλε ότι περίπου 50 άρματα μάχης και δεκάδες άλλα βαρέα οχήματα, συμπεριλαμβανομένων αυτοκινούμενων εκτοξευτήρων πολλαπλών ρουκετών, εισέβαλαν στο ουκρανικό έδαφος από τη Ρωσία. Η διάσκεψη ήταν εξαντλητική, καθώς διήρκεσε επί 17 ώρες. Τελικώς, η λεγόμενη «τετράδα της Νορμανδίας» (η οποία έλαβε την ονομασία από τον τόπο όπου πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά η συνάντηση των τεσσάρων ηγετών, τον Σεπτέμβριο του 2014), απεφάσισε, α. την άμεση κατάπαυση του πυρός, αρχής γενομένης από τα μεσάνυχτα ώρα Κιέβου της 15ης Φεβρουαρίου 2015, β. την απομάκρυνση όλων των βαρέων όπλων διαμετρήματος μεγαλύτερου των 100 mm σε απόσταση τουλάχιστον 50 χλμ, γ. τη δημιουργία ζωνών ασφαλείας 70-140 χλμ για τα βαρέα πυραυλικά συστήματα τύπου «Tornado-C», «Uragan» και «Smerch» και το τακτικό πυραυλικό σύστημα «Tochka-U», για τον μεν ουκρανικό στρατό από τα πραγματικά σημεία ευρέσεώς τους, για τις δε δυνάμεις του τοπικού «Λαϊκού Στρατού» από τα σημεία που είχαν συμφωνηθεί στο «Πρωτόκολλο του Μινσκ» της 19ης Σεπτεμβρίου 2014, δ. την επίβλεψη της διαδικασίας απομακρύνσεως των στρατευμάτων και του βαρέος οπλισμού τους από τον ΟΑΣΕ, ε. τη χορήγηση γενικής αμνηστίας σε όσους συμμετείχαν στις πολεμικές συγκρούσεις στην περιοχή του Ντονμπάς και την επιστροφή των αιχμαλώτων πολέμου με βάση την αρχή «όλοι προς όλους», στ. την έναρξη διαλόγου ανάμεσα στις αντιμαχόμενες πλευρές για την ειρηνική διευθέτηση του ζητήματος του status της περιοχής και τη λήψη αποφάσεως, μέσα σε διάστημα 30 ημερών από την κατάπαυση πυρός, από την Ανώτατη Ράντα (Κοινοβούλιο) της Ουκρανίας για το «ειδικό καθεστώς» που θα διέπει τις περιοχές της ΝΑ Ουκρανίας με οριοθετήσή τους, ζ. την πλήρη αποκατάσταση του ελέγχου των συνόρων της περιοχής από την πλευρά της

Ο Γκριγκόρι Καράσιν

Ουκρανίας και την ολοκληρωτική απομάκρυνση όλων των ξένων στρατιωτικών σωμάτων ή/και μεμονωμένων προσώπων αλλοδαπής υπηκοότητας που συμμετείχαν ως μισθοφόροι στις πολεμικές επιχειρήσεις στην περιοχή και η. τον αφοπλισμό όλων των παραστρατιωτικών τμημάτων.

Το επόμενο διάστημα, οι συγκρούσεις συνεχίστηκαν αλλά δίχως την ίδια ένταση. Οι δύο πλευρές αλληλοκατηγορούντο για παραβίαση της προαναφερθείσας συμφωνίας (που έμεινε στην ιστορία ως Μινσκ II). Την 18^η Μαΐου, ο Πρόεδρος Ποροσένκο ανακοίνωσε τη σύλληψη δύο (2) Ρώσων οπλιτών, οι οποίοι πολεμούσαν στο πλευρό των ρωσόφωνων στο Λουγκάνσκ. Την 4^η Ιουνίου, ο ίδιος ισχυρίστηκε πως 9.000 Ρώσοι αξιωματικοί και οπλίτες ευρίσκοντο στο ουκρανικό έδαφος. Η Μόσχα το αρνήθηκε, κάνοντας λόγο για εθελοντές και αποστράτους. Το Κίεβο προχώρησε στην αναστολή της διμερούς στρατιωτικής συνεργασίας, γεγονός το οποίο δυσκόλεψε τη Μόσχα στην προσπάθειά της να ενισχύσει όσους άνδρες της ευρίσκοντο στη στρατιωτική βάση της στην Υπερδνειστερία. Πάντως, την 27^η Αυγούστου, οι δύο πλευρές συμφώνησαν για την τήρηση της εκεχειρίας και την έναρξη της σχολικής χρονιάς. Το επόμενο διάστημα, η κατάσταση σταθεροποιήθηκε.

Εν τούτοις, το θέρος του 2016, η κρίση

Η γέφυρα του Κερτς

φάνηκε ότι αναζωπυρώθηκε. Πιο συγκεκριμένα, την 10^η Αυγούστου, ο Ρώσος Πρόεδρος κατηγορήσε το Κίεβο ότι επέλεγε την τρομοκρατία αντί για την ειρήνη και ότι έπαιζε ένα επικίνδυνο παιχνίδι έπειτα από την ανακοίνωση της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Ασφαλείας (FSB)¹⁷. Προσέθεσε δε ότι οι Αρχές Ασφαλείας της χώρας του είχαν αποτρέψει μία σειρά ενόπλων επιδρομών Ουκρανών στην Κριμαία. Ο Πρόεδρος Πούτιν, μιλώντας στη Μόσχα, χαρακτήρισε τις ενέργειες του Κιέβου «ηλίθιες» και «εγκληματικές», τόνισε πως δεν υπήρχε κανένα νόημα διεξαγωγής συζητήσεων για την ειρηνευτική διαδικασία στην ανατολική Ουκρανία στο περιθώριο της τότε προσεχούς συνόδου της Ομάδας των Είκοσι (G20) πιο ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων οικονομιών του κόσμου στην Κίνα. Επιπλέον, ο Ρώσος Πρόεδρος διεμήνυσε ότι θα ενταθούν τα μέτρα ασφαλείας στην Κριμαία. Ο Πρόεδρος Πούτιν κάλεσε την

Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες να λάβουν μέτρα για να αλλάξει η συμπεριφορά του Κιέβου, το οποίο όμως διέψευσε τους ισχυρισμούς της FSB για τρομοκρατικές επιθέσεις εναντίον υποδομών στη χερσόνησο της Κριμαίας.

Την περίοδο εκείνη, ο Ομπάμα εθεωρείτο ένας αδύναμος πολιτικά Πρόεδρος, ιδίως μετά την αποτυχία του στη Συρία. Το πανίσχυρο αμερικανο-ισραηλινό λόμπυ τον πίεζε συνεχώς, τόσο εξ αιτίας της απρόβλεπτης πολιτικής της Τουρκίας όσο και λόγω της επαναπροσεγγίσεως Ουάσινγκτον – Τεχεράνης. Ο Αμερικανός Πρόεδρος προσπάθησε να πιέσει τον Ρώσο ομόλογό του, γνωρίζοντας ότι δεν μπορούσε να χρησιμοποιήσει την ισχύ των όπλων, καθώς ελλόχευε ο κίνδυνος ενός πυρηνικού ολοκαυτώματος. Προς τούτο, κινήθηκε σε δύο άξονες: αφ' ενός κατηγορήσε τις μυστικές υπηρεσίες των Η.Π.Α. ότι δεν τον είχαν ενημερώσει σωστά (για να σταματήσει τη ραγδαία πτώση της δημοτικότητός του στο εσωτερικό), αφ' ετέρου προσπάθησε να συγκροτήσει μία διεθνή συμμαχία για την επιβολή οικονομικών μέτρων στη Ρωσία. Το τελευταίο θα μπορούσε να είναι αποτελεσματικό, καθώς είναι γνωστόν ότι η ρωσική

17 Αποτελεί μετεξέλιξη της KGB. Σχετικά με την FSB, βλέπε το προσφάτως εκδοθέν βιβλίο (από τις εκδόσεις «Λειμών») υπό τον τίτλο «Η εξωτερική πολιτική και η υψηλή στρατηγική των Μεγάλων Δυνάμεων και των βαλκανικών κρατών (συμπεριλαμβανομένων Ελλάδος-Τουρκίας)», σ.σ. 117-118.

ισχύς βασίζεται στις εξαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου. Οι Αμερικανοί νιώθουν δικαιωμένοι από την επιμονή τους να μην εξαρτάται ενεργειακά η Ευρωπαϊκή Ένωση από έναν μόνον πάροχο.

Εντούτοις, οι Ευρωπαίοι είναι πολύ δύσκολο να πεισθούν για την υιοθέτηση αυστηρών μέτρων εις βάρος των Ρώσων, ρισκάροντας τη σταθερότητα της οικονομίας τους. Πρωτίστως το Βερολίνο έδειξε εξ αρχής τη διαφωνία του και διетήρησε ανοικτούς τους διαύλους του με τη Μόσχα, καθώς εξαρτάται ενεργειακά σε πολύ μεγάλο βαθμό από αυτήν. Επίσης, το Λονδίνο διαφοροποιήθηκε (κατά το προηγούμενο της κρίσεως στη Συρία), ενώ αντιθέτως ιδιαιτέρως θετικές φάνηκαν οι κυβερνήσεις των κρατών του πρώην ανατολικού συνασπισμού, που γειτνιάζουν με τη Ρωσία και ζουν υπό τον μόνιμο φόβο της (Βαλτικές χώρες και Πολωνία).

Κατά το διήμερο 28 και 29 Ιανουαρίου 2017, επανελήφθησαν οι συγκρούσεις στην ανατολική Ουκρανία. Σύμφωνα με το Κίεβο, πέντε (5) Ουκρανοί στρατιώτες σκοτώθηκαν και εννέα (9) τραυματίστηκαν, έπειτα από επίθεση που εξαπέλυσαν οι ρωσόφωνοι αυτονομιστές. Ο θάνατος τριών εξ αυτών ανεφέρθη, όταν το Κίεβο ανακοίνωσε ότι είχε απωθήσει επίθεση των ρωσόφωνων ανταρτών από την πόλη Αβντιγίβκα. Οι αυτονομιστές ανέφεραν ότι οι θέσεις τους στην περιοχή εδέχθησαν σφοδρό βομβαρδισμό από τις ουκρανικές δυνάμεις, από τον οποίο σκοτώθηκε ένας αντάρτης. Σύμφωνα με ανεξάρτητες πηγές, συνολικά 16 άτομα έχασαν τη ζωή τους και 30 τραυματίστηκαν σε ολόκληρη την ανατολική Ουκρανία, στα τέλη Ιανουαρίου του έτους εκείνου (2017). Την 1^η Φεβρουαρίου, ο ουκρανικός στρατός προχώρησε σε δοκιμή πυραύλων κοντά στα σύνορα της Κριμαίας, γεγονός που εξόργισε τη Μόσχα. Εντούτοις, και οι δύο πλευρές έδειξαν αυτοσυγκράτηση και τήρησαν τα συμπεφωνημένα. Πάντως, σύμφωνα με Δυτικούς παρατηρητές, 60.000 Ουκρανοί ήταν αντιμέτωποι με 40.000 ρωσόφωνους, υποστηριζόμενους ενεργώς από τη Μόσχα.

Την 27^η Δεκεμβρίου, έλαβε χώρα η μεγαλύτερη ανταλλαγή αιχμαλώτων από την αρχή της κρίσεως στην ανατολική Ουκρανία. Ο εκ-

πρόσωπος της Ουκρανίας στην ομάδα επαφών Βίκτορ Μεντβεντσούκ δήλωσε ότι «από τα 306 άτομα η Ουκρανία παραδίδει 237. Οι υπόλοιποι αρνήθηκαν να ανταλλάγουν είτε αφέθηκαν ελεύθεροι». Προσέθεσε δε «αρνήσεις όσον αφορά στην ανταλλαγή υπήρξαν και τις τελευταίες μέρες αλλά και σήμερα κατά τη διάρκεια της ανταλλαγής αιχμαλώτων». Ο ίδιος είπε ότι κατά τη δεύτερη φάση της ανταλλαγής αιχμαλώτων θα απελευθερώνονταν όλοι οι αιχμάλωτοι και πως η ανταλλαγή έγινε «στο πλαίσιο των συμφωνιών του Μινσκ».

Το 2018, κύλισε σε ηρεμία, αν και στα μέσα του έτους υπήρξαν εκατέρωθεν καταγγελίες για παραβιάσεις του status quo. Την χρονιά εκείνη, στην πολιτική κρίση προσετέθη και η εκκλησιαστική διάσταση, η οποία προκάλεσε κλονισμό και (μετέπειτα) διάρρηξη των σχέσεων μεταξύ του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως και του Πατριαρχείου Μόσχας.¹⁸ Το πρώτο ανεγνώρισε την έως τότε σχισματική Ουκρανική Ορθόδοξη Εκκλησία ως Αυτοκέφαλη, με τον τίτλο «Ορθόδοξη Εκκλησία της Ουκρανίας» και τον Πατριάρχη της σχισματικής Εκκλησίας Φιλάρετο, ως πρώην Πατριάρχη.

Η δημιουργία της αυτοκέφαλης Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ουκρανίας ενέπνευσε μια σειρά θεωριών σχετικά με το ποιος ήταν εκείνος που έθεσε τα θεμέλια του εγχειρήματος αυτού. Ο προηγούμενος Ουκρανός Πρόεδρος Ποροσένκο, ο Πατριάρχης Φιλάρετος και ο Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος θεωρούνται συνήθως οι αρχιτέκτονες της ουκρανικής αυτοκεφαλίας. Πάντως, η Μόσχα (μέσω του επικεφαλής της ρωσικής διπλωματίας Λαβρόφ) ισχυρίστηκε ότι η Ορθόδοξη Εκκλησία της Ουκρανίας είναι ένα αμερικανικό δημιούργημα και ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες επιθυμούν να δημιουργήσουν σχίσμα στην παγκόσμια Ορθοδοξία. Εντούτοις, δεν παρουσίασε ακλόνητες αποδείξεις που να τεκμηριώνουν την άποψή του.

18 Βλέπε ενδεικτικά, Αθαν. Αγγελόπουλος – Εμμ. Καραγεωργούδης, *Ο κόσμος της Ορθοδοξίας στις σημερινές γεωπολιτικές εξελίξεις στην Ευρώπη*. Θεσσαλονίκη: Μητροπολιτική, 2021 και Βλ. Φειδάς, *Το ζήτημα της Αυτοκεφαλίας της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ουκρανίας εκ πηγών αψευδών*, Αθήναι: κ.ε. 2019.

Ο Άντονι Μιρλίνκεν

Η Ουάσινγκτον, ιδίως επί προεδρίας Ντόναλντ Τραμπ (Donald John Trump), επεδίωξε να αποκτήσει εκ νέου τον ρόλο του υπερασπιστή της δημοκρατίας και των θρησκευτικών ελευθεριών σε όλον τον κόσμο. Στο πλαίσιο αυτό, την 25^η Σεπτεμβρίου 2018, το State Department εξέδωσε μία ανακοίνωση, στην οποία εξέφραζε την αμερικανική υποστήριξη «στην ικανότητα των ορθόδοξων θρησκευτικών ηγετών της Ουκρανίας και των πιστών να επιδιώξουν την αυτοκεφαλία σύμφωνα με τις πεποιθήσεις τους». Το κείμενο εξέφραζε επιπλέον τον σεβασμό των Ηνωμένων Πολιτειών προς τον Οικουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαίο, ενώ ανεγνώριζε τη ρωσική επιθετικότητα στην ανατολική Ουκρανία.

Στα τέλη Νοεμβρίου, όμως, σημειώθηκε νέα ένταση. Πιο συγκεκριμένα, το βράδυ της 25^{ης} Νοεμβρίου, ρωσικά πλοία άνοιξαν πυρ εναντίον τριών πλοίων (δύο κανονιοφόρων και ενός ρυμουλκού) της Ουκρανίας στον πορθμό Κερτς, έναν θαλάσσιο δίαυλο μεγάλης στρατηγικής σημασίας, καθώς συνδέει τον Εύξεινο Πόντο με την Αζοφική Θάλασσα. Την πληρο-

φορία μετέδωσαν ουκρανικά και δυτικά ΜΜΕ. Κατά τη διάρκεια της επιθέσεως αυτής, τραυματίστηκαν τουλάχιστον έξι (6) Ουκρανοί ναυτικοί. Ακολούθησε η κατάληψη των ουκρανικών σκαφών και η σύλληψη 24 μελών των πληρωμάτων τους, 12 εκ των οποίων παρεπέμφθησαν σε δίκη. Κατόπιν, οι Ρώσοι τοποθέτησαν ένα μεγάλο φορτηγό πλοίο κατά πλάτος της εισόδου στον πορθμό Κερτς, μπλοκάροντας εντελώς το θαλάσσιο πέρασμα.

Το Κίεβο δήλωσε ότι υπήρχε έγκαιρη ενημέρωση για την πορεία των πλοίων, ενώ η Μόσχα υπεστήριξε την άποψη ότι ουδέποτε ενημερώθηκε επ' αυτής, ενώ επιπλέον υφίστατο και ζήτημα επικίνδυνων ελιγμών. Οι

Ρώσοι έκαναν λόγο για παραβίαση των αρχών ασφαλούς διελεύσεως. Μάλιστα, ο Ρώσος υφυπουργός Εξωτερικών Γκριγκόρι Καράσιν (Grigory Borisovich Karasin) υπεστήριξε ότι ο σκοπός της προκλητικής ενέργειας των Ουκρανών ήταν να βρει το Κίεβο ένα πρόσχημα για την κήρυξη στρατιωτικού νόμου ώστε να διευκολυνθεί η προεκλογική εκστρατεία του Προέδρου Ποροσένκο και να «κινητοποιήσει τις αντιρωσικές πολιτικές της Δύσεως». Πάντως, ήταν η πρώτη φορά μετά από χρόνια, που ένα τέτοιο επεισόδιο κλιμακώθηκε μέχρι του σημείου να γίνει χρήση πραγματικών πυρών.

Ο Ουκρανός Πρόεδρος ζήτησε από τη Βουλή της χώρας του να εγκρίνει κατεπειγόντως την επιβολή του στρατιωτικού νόμου σε ορισμένα εδάφη της Ουκρανίας επί 30 ημέρες. Ύστερα από οξεία αντιπαράθεση κατά τη συζήτηση στο ουκρανικό Κοινοβούλιο, το αίτημά του εγκρίθηκε με πλειοψηφία 276 βουλευτών έναντι 30, οι οποίοι το κατεψήφισαν. Οι τελευταίοι ισχυρίστηκαν πως ο Ποροσένκο είχε σκοπό να ματαιώσει τις προγραμματισμένες για την 31η Μαρτίου του 2019 προεδρικές εκλογές, καθώς

οι δημοσκοπήσεις προέβλεπαν την ήττα του. Αντιθέτως, ο ίδιος διέψευσε κατηγορηματικά το ενδεχόμενο αυτό, διαβεβαιώνοντας ότι οι εκλογές θα διενεργούνται κανονικά. Προσέθεσε δε πως ο στρατιωτικός νόμος ήταν η ενδεδειγμένη λύση, καθώς ως πρόεδρος της χώρας έπρεπε να έχει αυξημένες εξουσίες σε περίπτωση κηρύξεως πολέμου με τη Ρωσία.

Ο στρατιωτικός νόμος σημαίνει ότι απαγορεύονται οι μαζικές συγκεντρώσεις και τα ΜΜΕ τίθενται υπό κρατικό έλεγχο. Οι περιοχές της Ουκρανίας στις οποίες αυτός επεβλήθη είναι πέντε τμήματα της χώρας που συνορεύουν με τη Ρωσία, δύο στα σύνορα με τον ποταμό Μολδάβα και την Υπερδνειστερία (την αυτονομημένη περιοχή πέραν από τον Δνείστερο), καθώς και τρεις περιοχές της ακτογραμμής στον Εύξεινο Πόντο και την Αζοφική Θάλασσα.

Υπενθυμίζεται ότι η Ρωσία ξεκίνησε την κατασκευή μίας γέφυρας που ενώνει τις δύο πλευρές των στενών του Κερτς, το 2016. Η γέφυρα κόστισε 3.700.000.000 δολάρια και επέτρεψε την οδική σύνδεση ανάμεσα στην Κριμαία και τη Ρωσική Ομοσπονδία. Η γέφυρα είχε σκοπό να αντιμετωπίσει το πρόβλημα του από ξηράς ουσιαστικά αποκλεισμού της Κριμαίας. Ως γνωστόν, το Κίεβο απεφάσισε να κλείσει έναν από τους βασικούς αγωγούς που παρέχουν νερό στη χερσόνησο της Κριμαίας, το 2014.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και άλλοι διεθνείς φορείς κατεδίκασαν την κατασκευή της γέφυρας. Μάλιστα, η Ευρωπαϊκή Ένωση επέβαλε κυρώσεις σε έξι ρωσικές εταιρείες που συμμετείχαν στην κατασκευή της γέφυρας, τον Ιούλιο του 2018. Η γέφυρα αυτή προσφέρει πολύ πιο άμεσο έλεγχο της ναυσιπλοΐας από και προς την Αζοφική Θάλασσα. Σημειωτέον ότι υπάρχει μόνον ένα άνοιγμα στη γέφυρα, που επιτρέπει την είσοδο στην Αζοφική. Μάλιστα, η ουκρανική πλευρά διαμαρτύρεται ότι ορισμένα πλοία δεν μπορούν πλέον να προσεγγίσουν το λιμάνι της Μαριούπολης, που ήδη καταγράφει μείωση της κίνησης, λόγω του ύψους του ανοίγματος.

Σύμφωνα με ουκρανικές πηγές, ένα αμερικανικό κατασκοπευτικό αεροπλάνο με προορισμό τη Μαύρη Θάλασσα απογειώθηκε από τη Σούδα της Κρήτης, τα ξημερώματα της 27^{ης}

Νοεμβρίου. Την προηγούμενη, ένα μικρό τμήμα του ρωσικού προξενείου στο Χάρκοβο, της δεύτερης μεγαλύτερης πόλεως της Ουκρανίας, τυλίχθηκε στις φλόγες. Ευτυχώς, προεκλήθησαν μόνον περιορισμένες ζημιές.

Ο Ρώσος Πρόεδρος και ο Ουκρανός ομόλογός του Βολοντίμιρ Ζελένσκι (Volodymyr Zelenskiy)¹⁹ συμφώνησαν να ξεκινήσουν άμεσα τις διαδικασίες ανταλλαγής κρατουμένων, σύμφωνα με ανακοίνωση της ουκρανικής Προεδρίας. Την 31^η Δεκεμβρίου 2019, οι δύο Πρόεδροι Πούτιν και Ζελένσκι συμφώνησαν, σε τηλεφωνική επικοινωνία τους, να καταρτίσουν έναν κατάλογο Ουκρανών (μεταξύ των οποίων και εκείνοι που βρίσκονται στην Κριμαία) και Ρώσων (που κρατούνται στην Ουκρανία) για να ξεκινήσει η διαδικασία ανταλλαγής. Δύο ημέρες νωρίτερα, οι ουκρανικές κυβερνητικές δυνάμεις και οι ρωσόφωνοι αυτονομιστές στην ανατολική Ουκρανία ολοκλήρωσαν μια ανταλλαγή κρατουμένων μεγάλης κλίμακας. Η κατάσταση κύλισε σχετικά ομαλά, κατά το μεγαλύτερο μέρος του 2020.

Δυστυχώς, η κρίση άρχισε να κλιμακώνεται εκ νέου στα τέλη του έτους εκείνου και δη μετά την εκλογή του Μπάϊντεν στη θέση του Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών. Τον Δεκέμβριο, ο Ο.Η.Ε. ενέκρινε ένα νέο, μη δεσμευτικό, ψήφισμα που καλούσε τη Ρωσία να αποσύρει αμέσως όλες τις στρατιωτικές της δυνάμεις από την Κριμαία. Αυτό υιοθετήθηκε από τις δυτικές χώρες και καταψηφίστηκε από τη Ρωσία και άλλες φιλικές προς αυτήν χώρες (μεταξύ άλλων την Κίνα, την Κούβα, τη Βενεζουέλα, το Ιράν και τη Συρία).

Την 23^η Φεβρουαρίου, 2021, πραγματοποιήθηκε μία ειδική εκδήλωση για την Κριμαία, στο πλαίσιο της 46ης συνόδου του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Ο.Η.Ε. Σε αυτήν, η μόνιμη αντιπρόσωπος της Ουκρανίας στα Ηνωμένα Έθνη Serhiy Kyslytsya κάλεσε τον διεθνή οργανισμό να στερήσει από τη Ρωσία το δικαίωμα της αρνησικυρίας (βέτο), καθώς είναι μία χώρα άκρως επιθετική προς την Ουκρανία. Προς έκπληξη πολλών, οι θέσεις της Ουκρα-

19 Ο Ζελένσκι προέρχεται από την εβραϊκή κοινότητα της Ουκρανίας.

Ουκρανοί υπερασπίζονται την πατρίδα γη.

νίας για παράνομη κατοχή της Κριμαίας από τη Ρωσία υπεστηρίχθησαν και από τον Τούρκο υφυπουργό Εξωτερικών Γιαβούζ Σελίμ Κιράν (Yavuz Selim Kiran), ο οποίος τόνισε ότι πρέπει να γίνει σεβαστή η κυριαρχία και η εδαφική ακεραιότητα της Ουκρανίας. Επιπλέον, ο Κιράν υπεγράμμισε ότι η Τουρκία έχει καταγγείλει επανειλημμένως την παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας. Σύμφωνα με τουρκικές πηγές, η Άγκυρα δεν έχει αναγνωρίσει και δεν πρόκειται να αναγνωρίσει το τετελεσμένο αυτό γεγονός.

Τον επόμενο μήνα, ο πρωθυπουργός της Ουκρανίας Ντένις Σμιγκάλ (Denys Shmyhal) υπέγραψε ένα διάταγμα για την επανακατάληψη της Κριμαίας και τη σταδιακή επαναφορά των ρωσόφωνων ανατολικών περιφερειών Ντονέτσκ και Λουγκάνσκ στην ουκρανική επικράτεια. Έκτοτε, το Κίεβο υιοθέτησε μία στρατηγική ανακατάληψης και επανένταξης στην επικράτειά του της «προσωρινά κατεχόμενης περιοχής της Κριμαίας». Στη στρατηγική αυτή, περιλαμβανόταν η λήψη νομικών και διοικητικών μέτρων α. για την καταγραφή παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Κριμαία και τη δίωξη των υπευθύνων, β. για την ενθάρρυνση επιβολής περαιτέρω κυρώσεων στη Μόσχα, γ. για τη δίωξη της Ρωσίας σε διεθνή δικαστήρια, δ. για την ενίσχυση της ουκρανικής οικονομίας προκειμένου αυτή να αποτελέσει θελκτική εναλ-

λακτική πρόταση σε σχέση με τη ρωσική κυριαρχία και ε. για τη χαλάρωση των διοικητικών προβλημάτων που αντιμετώπιζαν οι κάτοικοι της Κριμαίας, όπως η δήλωση των γεννήσεων και των θανάτων στην Ουκρανία.

Στο πλαίσιο αυτό, οι Ουκρανοί ξεκίνησαν τη συγκέντρωση στρατευμάτων με σκοπό την ανακατάληψη των ανατολικών επαρχιών, γεγονός που οδήγησε τη Μόσχα αρχικώς στην παροχή όπλων στους ρωσόφωνους αυτονομιστές και εν συνεχεία στην κινητοποίηση των δικών της στρατευμάτων. Σύμφωνα με ρωσικές πηγές, ξεκίνησαν σφοδρότατες αψιμαχίες με πολλούς νεκρούς στη γραμμή που χωρίζει τους ρωσόφωνους αυτονομιστές από τους Ουκρανούς, από την 6^η Μαρτίου 2021. Σύμφωνα με ανεξάρτητους παρατηρητές, το πιο σημαντικό γεγονός ήταν ότι οι δύο πλευρές χρησιμοποιούσαν βαρέα όπλα για πρώτη φορά εδώ και πολύ καιρό. Οι ουκρανικές Αρχές προετοιμάστηκαν για την επανάληψη ενός πολέμου μεγάλης κλίμακας στο Ντονένσκ. Αυτό απεδείχθη από την ένταση των βομβαρδισμών σε ολόκληρη τη γραμμή επαφής. Το βαρύ πυροβολικό της Ουκρανίας, συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων πυραύλων πολλαπλών εκτοξεύσεων Grad, βομβάρδισε στόχους σε ολόκληρη τη γραμμή επαφής του Ντονέτσκ, ενώ ουκρανικά αυτοκινητούμενα πυροβόλα έριξαν βλήματα σε αριθμό

οικισμών της πρώτης γραμμής.

Την 7^η Μαρτίου, ο πρώτος αντιπρόεδρος της επιτροπής αμύνης της ρωσικής Δούμας Αλεξάντερ Σερίν (Alexander Sherin) δήλωσε ότι «εάν ο Πρόεδρος της Ουκρανίας δώσει την εντολή στους Ουκρανούς μαχητές να επιτεθούν μαζικά στο Ντονέτσκ, η Ρωσία είναι έτοιμη να υπερασπιστεί τις ρωσόφωνες δημοκρατίες». Προσέθεσε δε ότι «εφ' όσον έχουμε αναμφισβήτητα αποδεικτικά στοιχεία και υπάρχει η πληροφορία ότι υφίσταται συγκέντρωση στρατευμάτων κοντά στα σύνορα από την πλευρά των Ενόπλων Δυνάμεων της Ουκρανίας, μαζί με ξένους συμβούλους, θα αντιδράσουμε άμεσα και σκληρά, αφού θα έχουμε παραβίαση των συμφωνιών του Μινσκ, με τη διατάραξη του συστήματος καταπαύσεως του πυρός». Την ημέρα εκείνη, μία ομάδα Βρεταννών στρατιωτικών συμβούλων έφθασε στην περιοχή απέναντι στο Ντονένσκ. Αυτοί αξιολόγησαν την εκπαίδευση Ουκρανών ανδρών και έδωσαν εντολές δράσεως των Ενόπλων Δυνάμεων της Ουκρανίας στο σημείο ελέγχου, αλλά και σε όλη τη γραμμή επαφής Μαγόρσκoye, σύμφωνα με το ρωσικό πρακτορείο ειδήσεων ITAR-TASS. Κατά τους Ρώσους, Ουκρανοί αξιωματικοί και Βρεταννοί σύμβουλοι δημιούργησαν ένα κέντρο συνεργασίας στο Κραμatorsk για να διευθύνουν τις επιχειρήσεις.

Την επομένη, ο σύμβουλος του επικεφαλής του υπουργείου Εσωτερικών της Ουκρανίας Άρσεν Άβακοφ (Arsen Avakov) μίλησε για την ετοιμότητα στρατιωτικής εισβολής στο Ντονένσκ με στόχο τη «συντριβή των Ρώσων». Πράγματι, ένοπλοι σχηματισμοί της Ουκρανίας ξεκίνησαν μπαράζ βομβαρδισμών στους οικισμούς της ρωσόφωνης «Λαϊκής Δημοκρατίας του Ντονέτσκ», από τις πρώτες πρωινές ώρες της ημέρας εκείνης. Εάν ισχύουν όσα ανεφέρθηκαν στην επιχειρησιακή σύνοψη των ρωσόφωνων από το κέντρο ελέγχου και συντονισμού καταπαύσεως του πυρός, οι περιοχές Λένινσκκι, Σαχάνκα και Staromikhaylovka εδέχθησαν σφοδρότητα πυρά, τα οποία προκάλεσαν μεγάλες υλικές ζημιές αλλά όχι ανθρώπινα θύματα. Οι Ένοπλες Δυνάμεις της Ουκρανίας φέρεται να χρησιμοποίησαν αυτοκινούμενα πυροβόλα μεγάλου διαμετρήματος, εκτοξευτές χειροβομβίδων, όλμους και TOMA BMP-2,

καθώς και (τουρκικής κατασκευής) Μη Επανδρωμένα Αεροσκάφη τύπου Bayraktar TB2. Τα τελευταία είχαν αποδείξει τη χρησιμότητά τους στις συγκρούσεις στον Καύκασο και τη Λιβύη.²⁰ Επιπλέον, οι δυνάμεις του Κιέβου μετέφεραν περίπου εκατό (100) άρματα μάχης στην περιοχή πυρός με το Ντονένσκ. Ο σύμβουλος του υπουργού Εσωτερικών της Ουκρανίας Βαλερύ Ποτσελιούκο (Valeriy Potselyuk) μίλησε για ένα «πολύ δυνατό κύπημα» κατά της Ρωσίας στην περιοχή.

Εντούτοις, τα ρωσικά ΜΜΕ έκαναν λόγο για συνεχείς επιτυχίες των ρωσόφωνων ανταρτών στο πεδίο της μάχης, οι οποίοι προκάλεσαν μεγάλες απώλειες στους Ουκρανούς, αν και οι τελευταίοι είχαν εξοπλισθεί από Αμερικανούς, Βρεταννούς και Τούρκους. «Οι Ηνωμένες Πολιτείες στέλνουν προηγμένα συστήματα επικοινωνίας, οι Βρεταννοί στέλνουν όπλα και οι Τούρκοι UAV», ανέφεραν πολλά ρωσικά ΜΜΕ. Τέλος, υψηλόβαθμοι Ρώσοι αξιωματούχοι έστειλαν στο Κίεβο συνεχείς προειδοποιήσεις να μην κλιμακώσει την ένταση.

Η Δύση και το NATO διεκήρυξαν την υποστήριξή τους στο Κίεβο και στάχθηκαν υπέρ της εδαφικής του ακεραιότητας, ενώ ο Πρόεδρος Μπάϊντεν τηλεφώνησε στον Πρόεδρο Πούτιν για του ζητήσει συνάντηση στο έδαφος μίας τρίτης χώρας. Αργότερα δε, προχώρησε στην απέλαση Ρώσων διπλωματών (μέτρο που ακολούθησαν η Βουλγαρία, η Πολωνία και η Τσεχία²¹), καθώς και στην επιβολή κυρώσεων. Στην Αγία Πετρούπολη συνελήφθη ο Ουκρανός γενικός πρόξενος για παραλαβή απόρρητων πληροφοριών και το Κίεβο έδωσε σε Ρώσο υψηλόβαθμο διπλωμάτη διορία 72 ωρών να

20 Σημειώτεον ότι ο σπουδασμένος στο εξωτερικό Σελτσούκ Μπαϊράκτάρ (Selcuk Bayraktar), αρχιμηχανικός της οικογενειακής εταιρείας κατασκευής των UAV και αποκαλούμενος «πατέρας των UAV της Τουρκίας», νυμφεύτηκε την μικρότερη θυγατέρα του Τούρκου Προέδρου Ρετζέπ Ταγίπ Έρντογαν (Recep Tayyip Erdogan), ονόματι Σουμεγγε, το 2016. Βλέπε «Jerusalem Institute: Πως τα UAV τα μη επανδρωμένα αεροσκάφη θα επισκιάσουν τους πολέμους – Το πλεονέκτημα της Τουρκίας στην Μεσόγειο» στην ιστοσελίδα www.bankingnews.gr, 17/12/2020 (ημερομηνία πρόσβασης, 1/2/2021).

21 Η κυβέρνηση της Πράγας απέλασε 18 Ρώσους διπλωμάτες, ανακοινώνοντας εμπλοκή τους σε ανατίναξη στρατιωτικών αποθηκών, το 2014

εγκαταλείψει τη χώρα. Παράλληλα, ο πρόεδρος της Λευκορωσίας Αλεξάντερ Λουκασένκο (Alexander Grigoryevich Lukashenko) δήλωσε ότι εξαρθρώθηκε ομάδα πρακτόρων της Δύσεως, που είχε στόχο τη δολοφονία του.

Την 24η Μαρτίου, ο Πρόεδρος της Ουκρανίας υπέγραψε την κήρυξη πολέμου κατά της Ρωσίας, με το διάταγμα αριθ. 117/2021. Το διάταγμα αυτό ορίζει ότι η ανάκτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία αποτελεί πλέον και επίσημη πολιτική του Κιέβου. Αυτό ακριβώς παρακίνησε την αποστολή στα ανατολικά ενός μεγάλου αριθμού ουκρανικών αρμάτων μάχης, μετά την ενίσχυση του ουκρανικού στρατού από τις Ηνωμένες Πολιτείες σε στρατιωτικό εξοπλισμό, συμπεριλαμβανομένων Μη Επανδρωμένων Αεροσκαφών, ηλεκτρονικών συστημάτων πολέμου, αντιαρματικών συστημάτων και φορητών συστημάτων αεράμυνας (MANPADS). Η εξέλιξη αυτή προκάλεσε την αντίδραση της Μόσχας, που διέταξε την ανάπτυξη πρόσθετων στρατιωτικών δυνάμεων στην Κριμαία και πλησίον των συνόρων της με την Ουκρανία στην περιοχή του Ντονμπάς. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι αυτές οι ρωσικές δυνάμεις περιλαμβάνουν την επίλεκτη 76η Ταξιαρχία Αεροπορικής Επιθέσεως, περισσότερο γνωστή ως «αλεξιπτωτιστές του Πσκοφ».

Ο Πρόεδρος Ζελένσκι «απήντησε» εμμέλειως. Την 22^η Απριλίου, ένα ουκρανικό Μη Επανδρωμένο Αεροσκάφος Bayraktar TB2 κτύπησε και κατέστρεψε βάση των ρωσόφωνων αυτονομιστών. Επίσης, δήλωσε ότι «το ΝΑΤΟ είναι ο μόνος τρόπος για να τερματιστεί ο πόλεμος στο Ντονμπάς». Αυτό σημαίνει στην πράξη ότι η Βορειοατλαντική Συμμαχία πρέπει να επεκτείνει την «παρουσία» της στον Εύξεινο Πόντο. Προσέθεσε δε, ότι «μία τέτοια μόνιμη παρουσία θα πρέπει να αποτελέσει ισχυρό αποτρεπτικό παράγοντα για τη Ρωσία, η οποία εξακολουθεί να στρατιωτικοποιεί την περιοχή σε μεγάλη κλίμακα και παρακωλύει την εμπορική ναυσιπλοΐα». Ο Πρόεδρος της Ουκρανίας στοχοποιεί τη Σεβαστούπολη, την οποία οι Ρώσοι θεωρούν ένα από τα πιο καλώς προστατευόμενα μέρη στον πλανήτη. Είναι δεδομένο ότι η ρωσική στρατιωτική ηγεσία προχώρησε σε περαιτέρω ενίσχυση των δυνάμεών της στη

χερσόνησο της Κριμαίας, ενώ ταυτόχρονα η ρωσική διπλωματία απεφάσισε «να παίξει και το χαρτί» των ρωσόφωνων, που διαβιούν στην ανατολική Ουκρανία.

Σύμφωνα με αμερικανικές πηγές, η Μόσχα χορήγησε ρωσικά διαβατήρια σε 500.000 κατοίκους του Λουγκάνσκ, ενώ παρέταξε 80.000-150.000 άνδρες πλησίον των συνόρων της Ρωσίας με την Ουκρανία. Την 23^η Απριλίου 2021, η Μόσχα άρχισε να αποσύρει σταδιακά δυνάμεις της από τη μεθόριο, ενώ το Κίεβο είχε εκφράσει επανειλημμένως την πρόθεσή του για εξομάλυνση της καταστάσεως. Το τεθέν απ' όλους τους έγκυρους διεθνείς παρατηρητές ερώτημα ήταν για πόσο θα κρατήσει αυτή η άτυπη εκχειρίδα σ' ένα χρονίζον πρόβλημα, που ταλανίζει όχι μόνον τις ρωσο-ουκρανικές σχέσεις αλλά και αυτές μεταξύ Ανατολής και Δύσεως.

Πάντως, δεν πρέπει να περάσει απαρατήρητη μία κίνηση του Κιέβου στη διπλωματική σκακιέρα. Την 5^η Απριλίου 2021, ο Πρόεδρος Ζελένσκι μετέβη στο Κατάρ, συνοδευόμενος από πολυμελή αντιπροσωπεία. Εκεί, ο Πρόεδρος της Ουκρανίας συνήψε μία σειρά συμφωνιών, οι οποίες δεν περιορίστηκαν στο υγραέριο, αλλά περιλαμβάνουν επίσης απευθείας πτήσεις μεταξύ Κιέβου και Ντόχα, την ενοίκιαση ή την αγορά από τη Ντόχα ενός λιμένα της Μαύρης Θάλασσας, καθώς και την εγκαθίδρυση ισχυρών «στρατιωτικών και αμυντικών δεσμών», σύμφωνα με ρωσικές πηγές.

Η κατάσταση άρχισε να επιδεινώνεται σταδιακά στο β' εξάμηνο του 2021. Την 12^η Ιουλίου, δημοσιεύθηκε ένα σημαντικό άρθρο του Προέδρου Πούτιν, το οποίο συντάχθηκε από τον προσωπικό του σύμβουλο Βλαντισλάβ Σούρκωφ (Vladislav Yuryevich Surkov) κατά τους Δυτικούς, σχετικά με τις διμερείς ρωσο-ουκρανικές στο διάβα της ιστορίας.²² Αν και στην Ελλάδα δεν του εδόθη η δέουσα προσοχή, προκάλεσε αίσθηση διεθνώς και υπάρχει ακόμη

22 Ορισμένοι «σκληροπυρηνικοί» παρατηρητές της Δύσεως δεν δίστασαν να αναφέρουν πως με το άρθρο αυτό ο Πούτιν επιβεβαιώνει τους φόβους τους ότι οραματίζεται έναν ενιαίο χώρο (απαρτιζόμενο από το βόρειο Καζακστάν, τη Λευκορωσία, την Ουκρανία και τη Ρωσία), ο οποίος πρέπει να βρίσκεται υπό την απόλυτη επιρροή της Μόσχας.

Ρωσικά στρατεύματα προελαύνουν στην ουκρανική επικράτεια τις πρώτες ημέρες εισβολές.

και σήμερα (ημέρα συγγραφής του παρόντος)²³ στην ιστοσελίδα της ρωσικής Προεδρίας²⁴.

Τον ίδιο μήνα, ψηφίστηκε ένας νόμος περί μειονοτήτων από το ουκρανικό Κοινοβούλιο. Αν και αρχικώς ελάχιστα ασχολήθηκαν με αυτόν, εν συνεχεία εγράφησαν πολλά και η πραγματικότητα διαστρεβλώθηκε. Η αλήθεια είναι ότι ο συγκεκριμένος νόμος προσδιορίζει το καθεστώς των αυτοχθόνων εθνικών κοινοτήτων της Ουκρανίας. Σύμφωνα με το 1ο άρθρο του νόμου αυτού, «η αυτόχθων εθνική κοινότητα, συγκροτήθηκε εντός των εδαφών της Ουκρανίας, φέρει διακριτή γλώσσα και κουλτούρα, διαθέτει θεσμούς παραδοσιακούς, κοινωνικούς, πολιτιστικούς ή αντιπροσωπευτικούς, αυτοπροσδιορίζεται ως γηγενής κοινότητα της Ουκρανίας, αποτελεί εθνική μειονότητα και δεν αναφέρεται σε κάποια κρατική δομή εκτός Ουκρανίας».²⁵

Η ελληνική μειονότητα δεν εμπίπτει στη συγκεκριμένη περίπτωση, καθώς θεωρήθηκε ότι διαθέτει κράτος στο οποίο αναφέρεται,

δηλ. το ελληνικό. Οι μειονότητες, οι οποίες αναβαθμίστηκαν βάσει της εν λόγω νομοθεσίας σε «αυτόχθονες εθνικές μειονότητες», είναι οι Τατάροι της Κριμαίας, καθώς και οι δυο μειονότητες τουρκόφωνων εβραίων, οι Καραΐτες και οι Κρουμτσάκοι. Είναι προφανές ότι η διάταξη αυτή αφορούσε σε όσους είναι φιλορώσσοι εξ ου και η Μόσχα αντέδρασε πολύ έντονα.²⁶

²³ Έχει γραφεί ότι «η νομοθεσία, ιδίως η αναβάθμιση των Τατάρων της Κριμαίας, αντικατοπτρίζει την "ειδική σχέση" που είχε χτίσει η Ουκρανία με το καθεστώς Ερντογάν τα τελευταία χρόνια. Η αναβάθμιση των εν λόγω μειονοτήτων, συνεπάγεται αυξημένων ευεργετημάτων από την πλευρά της ουκρανικής πολιτείας –επιχορηγήσεις, προστασία από τις διακρίσεις, μέριμνα για την εκπροσώπησή τους. Υπό αυτή την έννοια είναι σαφώς προβληματική καθώς εισάγει μια τεχνητή διάκριση ανάμεσα σε "μειονότητα που διαθέτει κράτος και όχι", αλλά και άδικη για τους Έλληνες της περιοχής, οι οποίοι είναι πραγματικά αυτόχθονες καθώς η παρουσία τους εντοπίζεται ήδη από τον 7ο αι. π.Χ. Ωστόσο, η εν λόγω νομοθεσία σε καμία περίπτωση δεν "εξαφανίζει" δια νόμου την ελληνική μειονότητα", όπως ισχυρίζονται τα άρθρα που κυκλοφορούν ευρέως στο διαδίκτυο. Οι συγκεκριμένες αναφορές δημοσιοποιήθηκαν τις ημέρες που κυρωνόταν η εν λόγω νομοθεσία (αρχές Ιουλίου του 2021), και οι οποίες συνέπεσαν με επίσκεψη του Έλληνα Υπ. Εξ. Νίκου Δένδια στην Ουκρανία. Τότε κατά την επίσκεψή ο Έλληνας Υπουργός δεν παρέλειψε να αφήσει αιχμές για την ειδική σχέση της Ουκρανίας με την Τουρκία σε δύο περι-

²³ 28^ο Ιανουαρίου 2022.

²⁴ <http://en.kremlin.ru>

²⁵ Το πρωτότυπο κείμενο αναγράφεται στην ιστοσελίδα http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/J105153A.html.

Την ίδια περίοδο, η Ρωσία ξεκίνησε να συγκεντρώνει στρατεύματα κοντά στη μεθόριο με την Ουκρανία και να πραγματοποιεί συχνά γυμνάσια και στρατιωτικές ασκήσεις. Οι Δυτικοί (με προεξάρχοντες τους Αμερικανούς) συνέχισαν και ενέτειναν τις επισκέψεις τους στο Κίεβο, γεγονός που ενόχλησε πολύ τη Μόσχα. Υπήρξαν διαδοχικές συναντήσεις των Προέδρων των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ρωσίας (Μπάϊντεν και Πούτιν, αντιστοίχως) στη Γενεύη, οι οποίες σημείωσαν ελάχιστη πρόοδο και έκλεισαν με εκατέρωθεν απειλές. Το ίδιο συνέβη και με τις συναντήσεις των υπουργών Εξωτερικών των δύο κρατών Άντονι Μπλίνκεν (Anthony John Blinken) και Λαβρόφ. Συν τω χρόνω, η Μόσχα εγκατέλειψε την επιχειρηματολογία περί καταπίεσης των ομοεθνών της από το Κίεβο και εστίασε στη «στρατηγική περικύκλωσή» της, την οποία επιχειρεί η Δύση. Στο πλαίσιο αυτό, άρχισε να θέτει ζήτημα αποχωρήσεως των στρατευμάτων του NATO από το έδαφος χωρών της ανατολικής Ευρώπης, όπως η Βουλγαρία και η Ρουμανία.

Αυτό φάνηκε ξεκάθαρα μετά το πέρας των συνομιλιών Μπλίνκεν-Λαβρόφ, την 21^η Ιανουαρίου 2022. Η συγκεκριμένη συνάντηση ήταν ο δεύτερος γύρος ρωσο-αμερικανικών συνομιλιών για την ασφάλεια, ο πρώτος εκ των οποίων πραγματοποιήθηκε στην Ελβετία, το διήμερο 9 και 10 Ιανουαρίου 2022. Κατά τη συνάντηση αυτή, ο Λαβρόφ παρουσίασε τη θέση της Ρωσίας για το θέμα της στρατιωτικής παρουσίας του NATO στην ανατολική Ευρώπη. Ο επικεφαλής του ρωσικού Υπουργείου Εξωτερικών επεσήμανε ότι η Μόσχα δεν αποδέχεται τη συμμετοχή των πρώην σοβιετικών δημοκρατιών στη Βορειοατλαντική Συμμαχία και αξίωσε την πλήρη αποχώρηση των ξένων στρατιωτικών δυνάμεων του NATO από το έδαφος της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας.²⁷ Η Μόσχα υπέβαλε 17 προτάσεις και ο επικεφαλής της ρωσικής διπλω-

ματίας τόνισε ότι ανέμενε γραπτές απαντήσεις επ' αυτών. Σύμφωνα με ορισμένα δυτικά ΜΜΕ, αυτές αποτελούν το τίμημα που πρέπει να καταβάλει η Δύση ώστε η Ρωσία να μην εισβάλει στην επικράτεια της Ουκρανίας. Αυτές οι προτάσεις ισοδυναμούν με αίτημα για μία διεθνώς αναγνωρισμένη σφαίρα επιρροής της Μόσχας, η οποία θα περιλαμβάνει την πρώην Σοβιετική Ένωση και μέρος της ανατολικής Ευρώπης.

Σημειώτέον ότι στη Ρουμανία υπάρχει μία περιοχή θέσεως του αμερικανικού συστήματος αντιπυραυλικής αμύνης, η οποία βρίσκεται κοντά στο χωριό Deveselu. Η Μόσχα έχει επανειλημμένως δηλώσει στην Ουάσινγκτον και τις Βρυξέλλες ότι η τοποθέτηση του εν λόγω συστήματος σε μία περιοχή κοντά στα σύνορα της Ρωσίας αποτελεί σαφή απειλή για τη Ρωσική Ομοσπονδία. Ο λόγος είναι ότι οι αντιπύραυλοι στους εκτοξευτές μπορούν εύκολα να αντικατασταθούν με όπλα κρούσης - πυραύλους εδάφους-εδάφους, που έχουν βεληκενέες αρκετό για να καταστρέψουν αντικείμενα στο ρωσικό έδαφος. Εντούτοις, ούτε στις Ηνωμένες Πολιτείες ούτε στο NATO έχει αντιδράσει κανείς σε αυτές τις ανησυχίες της Μόσχας, τα τελευταία χρόνια. Αρχικώς, η Ουάσινγκτον ισχυρίστηκε ότι οι αμερικανικές εγκαταστάσεις αντιπυραυλικής αμύνης στη Ρουμανία και την Πολωνία ήταν «εναντίον του Ιράν», μετά σταμάτησε εντελώς να σχολιάζει το γεγονός αυτό.

Επίσης, ο Λαβρόφ δήλωσε ότι «ήρθε η ώρα να αναγκάσουμε το Κίεβο όπως συμμορφωθεί με τις συμφωνίες του Μινσκ». Οι Ρώσοι εστιάζουν στο θέμα αυτό, καθώς θεωρούν ότι οι Ουκρανοί δεν τηρούν τα συμπεφωνημένα. Ο επικεφαλής του ρωσικού Υπουργείου Εξωτερικών σημείωσε ότι οι ουκρανικές Αρχές, μη εκπληρώνοντας αυτές τις συμφωνίες, κάνουν τα πάντα για να διασφαλίσουν ότι το Ντονμπάς θα καταστραφεί. Ο Ρώσος υπουργός Εξωτερικών τόνισε πως, κατά τη διάρκεια των συνομιλιών, ο Αμερικανός ομόλογός του παρεδέχθη ότι η Ρωσία αναπτύσσει τα όπλα της στο έδαφός της. Αυτή είναι μια από τις βασικές θέσεις στον διάλογο που έγινε, γιατί οι Ηνωμένες Πολιτείες μιλούν συνεχώς για ανάπτυξη ρωσικών στρατευμάτων «στα σύνορα της Ουκρανίας». Σύμφωνα με ρωσικές πηγές, ο Λαβρόφ έκανε στην

στάσεις, κατά την κοινή συνέντευξη τύπου με τον ουκρανό ομόλογό του Ντμίτρο Κουλέμπα, όσο και κατά την ομιλία του στο Συνέδριο για τα 30 χρόνια από την Ανεξαρτησία της Ουκρανίας». Γεωργ. Ράγκας, «Έξαφάνισαν» οι Ουκρανοί την ελληνική μειονότητα διά νόμου;», στην ιστοσελίδα <https://www.huffingtonpost.gr>, 4/3/2022.

27 Ο αριθμός των κρατών-μελών του NATO έχει εξακοντιστεί από 16 (το 1982) σε 30 (το 2022).

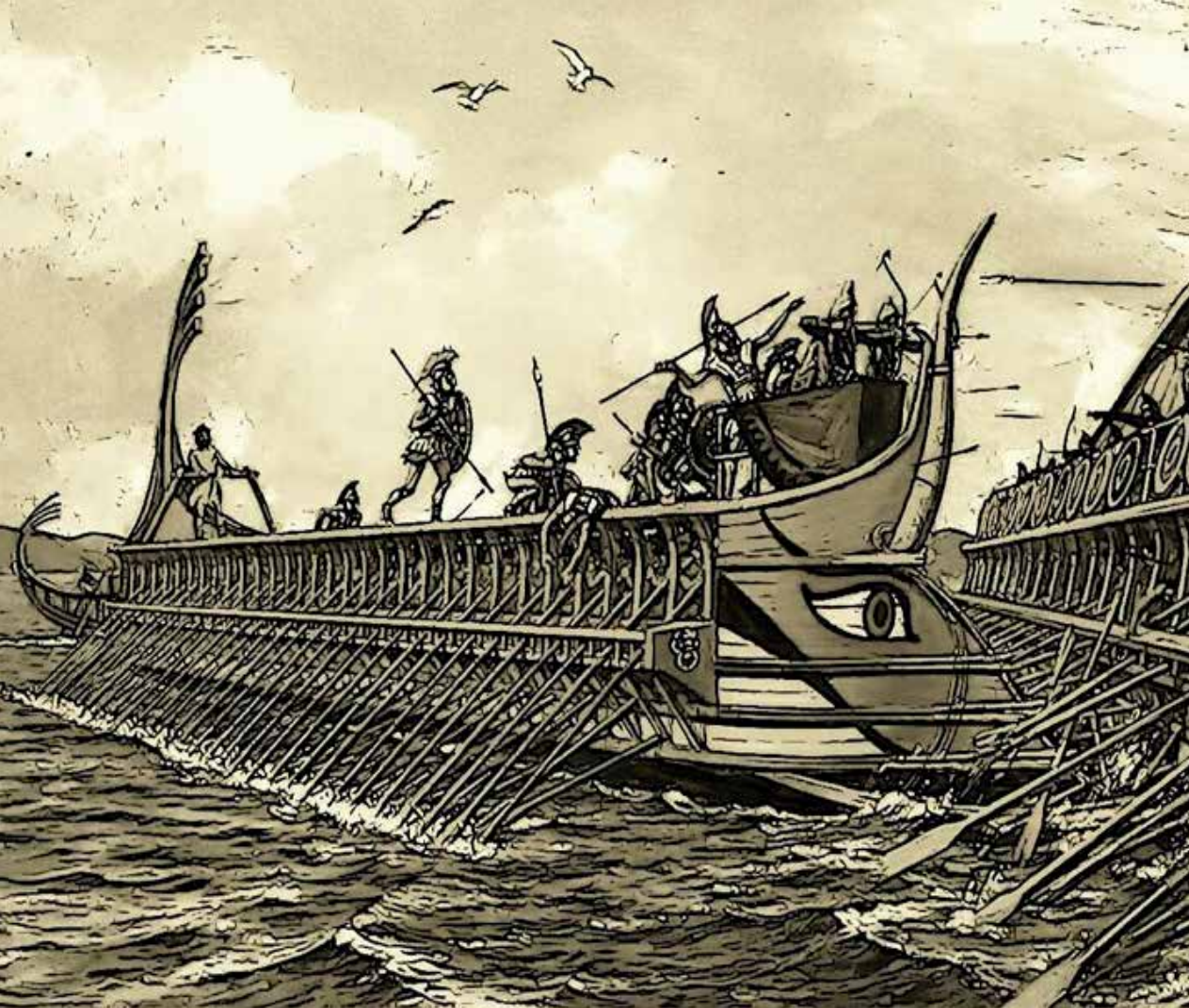
πραγματικότητα τον Μπλίνκεν να αναγνωρίσει το γεγονός ότι δεν υπάρχει ούτε μία διεθνής συνθήκη που θα απαγόρευε στον ρωσικό στρατό όπως κινείται στην επικράτειά του ή μέσω του εδάφους άλλων χωρών των οποίων οι Αρχές έχουν εγκρίνει μία τέτοια κίνηση, όπως έχει ήδη συμβεί με τη Λευκορωσία. Από την πλευρά του, ο Μπλίνκεν είπε ότι ο Πρόεδρος Μπάιντεν ήταν έτοιμος να συναντηθεί προσωπικά με τον Ρώσο ομόλογό του, εάν αυτό βοηθούσε στην επίλυση της κρίσεως.

Τα επόμενα γεγονότα είναι λίγο-πολύ γνωστά. Από την 24^η Φεβρουαρίου, οι ρωσικές Ένοπλες Δυνάμεις ξεκίνησαν μεγάλης κλίμακος επιχειρήσεις στο έδαφος της Ουκρανίας, γεγονός που αποτελεί παραβίαση του Διεθνούς Δικαίου, καθώς αντιβαίνει ξεκάθαρα στον κανόνα που απαγορεύει τη χρήση βίας μεταξύ κρατών. Αυτός εμπεριέχεται στον Καταστατικό Χάρτη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (άρθρο 2, παράγραφος 4). Η χρήση βίας μπορεί να αιτιολογηθεί νομικώς μόνον με επίκληση του δικαιώματος αμύνης ή μετά από εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε.. Οι ρωσικές στρατιωτικές επιχειρήσεις που ξεκίνησαν την 24^η Φεβρουαρίου δεν καλύπτονται από τις

προαναφερθείσες προϋποθέσεις. Σύμφωνα με αρκετούς νομικούς-διεθνολόγους, πρόκειται για μία από τις πλέον ειδικευθείς παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου, διότι προσβάλλει άμεσα την παγκόσμια ειρήνη και ασφάλεια. Συν τοις άλλοις, υπάρχει ο πάγιος νομικός κανόνας «οικισότης εν τη παρανομία», δηλ. ουδεμία παραβίαση του Δικαίου μπορεί να αποτελέσει δικαιολογητικό παράγοντα για μία νέα παραβίαση. Τέλος, έχει γίνει λόγος και για άλλες παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου από ρωσικής πλευράς, οι οποίες θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο διερεύνησης. Όλοι εύχονται να τερματιστεί σύντομα ο πόλεμος για να συνεχίσουν να ζουν ειρηνικά οι δύο γειτονικοί, όπως έπρεπταν επί αιώνες.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ο Ιωάννης Παπαφλωράτος γεννήθηκε το 1973. Εισήχθη μεταξύ των πρώτων στη Νομική Σχολή Κομοτηνής, το 1992. Κατά τη διάρκεια των σπουδών του, εργάστηκε ως ερευνητής στο Ελληνικό Ίδρυμα Αμυντικής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜ.Ε.Π.) και η εργασία του υπό τον τίτλο «Οι αποφάσεις των διεθνών οργανισμών επί της Γιουγκοσλαβικής κρίσεως (ΟΗΕ, NATO, Ευρωπαϊκή Ένωση, Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση), 1991 - 1996» (η οποία εκπονήθηκε υπό την επίβλεψη του καθηγητή κ. Ιωάννη Βαλινάκη) εκδόθηκε υπό την μορφή Background Paper σε 4 τόμους για τις διπλωματικές μας υπηρεσίες. Το 1997, έλαβε το πτυχίο του και την ίδια χρονιά μετέβη στην Ολλανδία για μεταπτυχιακές σπουδές. Το 1998, απέκτησε μεταπτυχιακό τίτλο εξειδίκευσης στις Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Σχέσεις από το Amsterdam School of International Relations. Το 1999, άρχισε την εκπόνηση της διεπιστημονικής διδακτορικής διατριβής του υπό την επίβλεψη του αείμνηστου καθηγητή και ακαδημαϊκού Κωνσταντίνου Σβολοπούλου. Το 2004, αναγορεύθηκε διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Αθηνών με «άριστα». Κατόπιν, εργάστηκε ως ερευνητής στην Ακαδημία Αθηνών επί διετία. Τον Σεπτέμβριο του 2009, υπήρξε διαλέκτης στο Πολυεθνικό Κέντρο Εκπαιδύσεως Επιχειρήσεων Υποστηρίξεως Ειρήνης του NATO. Σήμερα, διδάσκει στην Σχολή Εθνικής Αμύνης (Σ.ΕΘ.Α.), την Σχολή Εθνικής Ασφαλείας (Σ.Ε.Α.), την Αεροπορική Σχολή Πολέμου, την Σχολή Διοικήσεως Επιτελών Πολεμικής Αεροπορίας, την Σχολή Πολέμου Στρατού Ήφρας και το Λαϊκό Πανεπιστήμιο, ενώ έχει διδάξει στην Σχολή Ικάρων, την Σχολή Μετεκπαιδύσεως και Επιμορφώσεως της Ελληνικής Αστυνομίας (ΕΛ.ΑΣ.) και την Σχολή Νομικών Συμβούλων. Τον Δεκέμβριο του 2010, βραβεύθηκε από την Ακαδημία Αθηνών για το σύγγραμμά του υπό τον τίτλο «Η ελληνοϊταλική κρίση του 1923 - Το επεισόδιο Tellini/Κερκύρας». Είναι μέλος της «Εταιρείας Μελέτης Ελληνικής Ιστορίας», της «Εταιρείας Μελέτης Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας - Ιωάννης Καποδίστριας» και της «Ακαδημίας Στρατηγικών Αναλύσεων». Επί τρία έτη (πρό του κορωνοϊού), παρείχε δωρεάν μαθήματα ιστορίας του Ποντιακού ελληνισμού σε δημότες της Καλλιθέας. Έχει συμμετάσχει ως ομιλητής σε 28 διεθνή και ελληνικά επιστημονικά συνέδρια και ημερίδες, καθώς και ως συγγραφέας σε 7 συλλογικά έργα. Έχουν ήδη εκδοθεί 19 βιβλία του (ένα εκ των οποίων είναι το δίτομο έργο υπό τον τίτλο «Η ιστορία του Ελληνικού Στρατού», το οποίο έχει προλογίσει ο επίτιμος Αρχηγός ΓΕΕΘΑ Στρατηγός Μιχ. Κωσταράκος), ενώ έχουν δημοσιευθεί περισσότερα από 270 άρθρα του σε εφημερίδες και περιοδικά.

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΟΥ ΑΡΤΕΜΙΣΙΟΥ (480 π.Χ.)

Του Ιωάννη Πλατιά,
Υποστράτηγου ε.α.

«ΟΘΙ ΠΑΙΔΕΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΕΒΑΛΟΝΤΟ ΦΑΕΙΝΑΝ ΚΡΗΠΙΔΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ» Πίνδαρος

Α. Εισαγωγή

Πριν από 2500 χρόνια οι Έλληνες νίκησαν τους βάρβάρους που επιχείρησαν να μας υποδουλώσουν. Έγιναν τότε σκληρές μάχες στη ξηρά και τη θάλασσα, με τις οποίες η Ελλάδα και, κατ' επέκταση, η Ευρώπη διατήρησαν την ελευθερία τους.

Μια από τις ενδοξότερες και σπουδαιότερες συγκρούσεις στον κατά θάλασσα αγώνα, η πρώτη χρονικά, είναι και η ναυμαχία του Αρτεμισίου, της οποίας η παρουσίαση επιλέχθηκε γιατί έγινε στη θάλασσά μας. Η περιγραφή-σχολιασμός αυτού του ιστορικού γεγονότος, έχει ως σκοπό να εμπνεύσει στους νέους το ηρωικό πνεύμα και τα κατορθώματα των προγόνων μας οι οποίοι έμειναν στην ιστορία αθάνατοι («ουδέ τεθνάσι θανόντες»)¹.

Η γνώση του παρελθόντος είναι χρήσιμη για να κατανοήσουμε το παρόν και να αντιμετωπίσουμε το μέλλον, ο δε απλός αλλά συνειδητοποιημένος αναγνώστης θα αντιληφθεί ότι:

1. προϋπόθεση της νίκης είναι η δυναμική αντίληψη της ζωής, η αγωνιστικότητα, η πάλη για επιβίωση, με ανταμοιβή την ελευθερία και τη δόξα,
2. η υλική υπεροχή δεν εξασφαλίζει τη νίκη. Υπερισχύουν τα ιδανικά, το φρόνημα, η πολεμική αρετή και η εθνική ενότητα με κατάλληλη ηγεσία,
3. τα εθνικά δίκαια δεν ικανοποιούνται με παρακλήσεις, υποχωρήσεις και στρουθοκαμηλισμούς, αλλά με αγώνα και συνεχή πάλη.

Β. Ιστορική Πλαισίωση

Κατά τον 8^ο π.Χ. αιώνα η ισχυρότερη δύναμη στην Ασία ήταν η Ασσυρία. Όμως περί το 612 π.Χ. Μήδοι και Βαβυλώνιοι κατέλυσαν το κράτος της Ασσυρίας από το οποίο προέκυψαν δύο νέα κράτη. Το Περσικό-Μηδικό στον Βορρά και

το Βαβυλωνιακό στον Νότο. Περί το 550 π.Χ. οι Πέρσες κυριάρχησαν των Μήδων και δημιούργησαν, με τον βασιλέα τους Κύρο (550-529 π.Χ.), την Περσική Αυτοκρατορία.

Ο Κύρος, με διαδοχικές εκστρατείες, επεξέτεινε την αυτοκρατορία του σημαντικά, φθάνοντας ως τα παράλια της Μικράς Ασίας και υποδουλώνοντας τις εκεί ελληνικές Ιωνικές πόλεις. Μετά τον Κύρο και τον Καμβύση (529-522 π.Χ.), ο Δαρείος έφθασε την Περσική Αυτοκρατορία από την Ιωνία έως τον Ινδό ποταμό και από τον Εύξεινο Πόντο και την Κασπία έως την Αίγυπτο και τον Περσικό Κόλπο. Μία αυτοκρατορία διαφόρων εθνοτήτων, γλωσσών, πολιτισμών, θών και εθίμων, διηρημένη σε 23 αυτοδύναμες περιοχές (σατραπείες) με απόλυτο μονάρχη τον «Μέγα Βασιλέα», ο οποίος είχε δικαιώματα ζωής και θανάτου επί των υπηκόων του.

Την ίδια περίοδο στην Ελλάδα έλαβαν χώρα δύο γεγονότα τεράστιας σημασίας, τα οποία επέδρασαν σημαντικά στην περαιτέρω εξέλιξη της και αποτέλεσαν προοίμιο των κλασικών χρόνων. Η δημιουργία πόλεων-κρατών και ο εποικισμός σε όλη τη Μεσόγειο και τον Εύξεινο Πόντο.

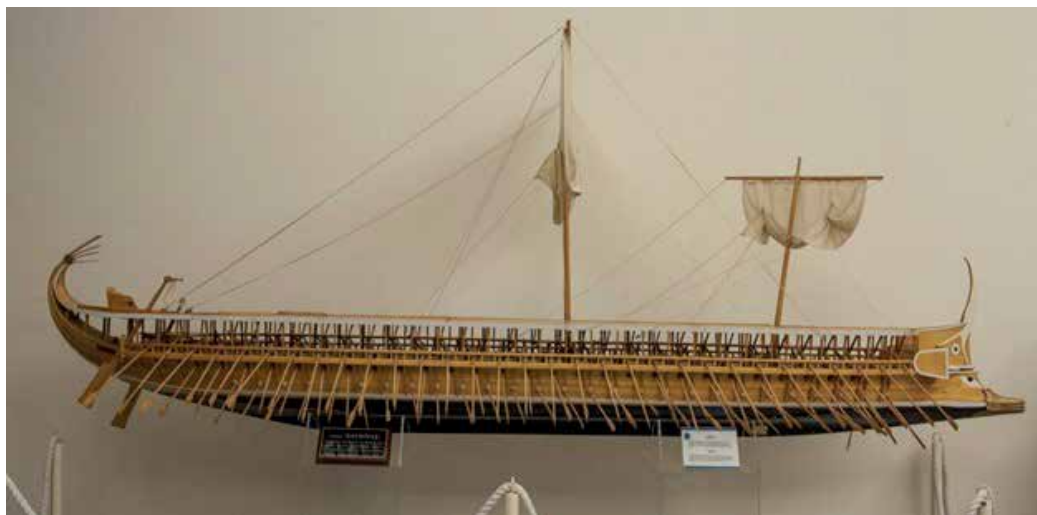
Οι Ελληνικές πόλεις-κράτη, αν και πολλές φορές πολεμούσαν μεταξύ τους, είχαν (ως Έλληνες) πλήρη συνειδηση της εθνικής τους ταυτότητας και της ανάγκης να ενώνονται για αντιμετώπιση εθνικών κινδύνων², με αστικά καθεστώτα διακυβερνήσεως (αριστοκρατικά, δημοκρατικά, ολιγαρχικά) και ελευθερία σκέψης και ζωής, στοιχεία στα οποία βασίστηκε η ανάπτυξη του Ελληνικού Πολιτισμού, του υψίστου της ανθρωπότητας. Τον 6^ο π.Χ. αιώνα, η εξάπλωση των Ελλήνων στη Μεσόγειο και τον Εύξεινο Πόντο σταδιακά μειώνεται, λόγω εμφανίσεως του Περσικού κράτους στην ανατολή και του ανταγωνισμού των Φοινίκων.

Γ. Αίτια των Περσικών Πολέμων

Η εθνική στρατηγική των Περσών, ήταν αποκλειστικώς επεκτατική ως ανάγκη διεξόδου της αχανούς Αυτοκρατορίας των.

1 Ουδέ τεθνάσι θανόντες: Παλατινή Ανθολογία (Χαιδελβέργης), Σιμωνίδη του Κείου Επιγράμματα VII251 "Άσβεστον κλέος οίδε φίλην περί πατρίδος θέντες κυάνεον θανάτου αμφεβάλλοντο νέφος, ουδέ τεθνάσι θανόντες, επει σφ'αρετής καθύπερθευ κυνδαίνουσ' ανάγει, σώματος 'εξ αιδεω".

2 «...Ιδια μεν άστη τας αυτών πόλεις ηγούμενοι, κοινήν δε πατρίδα την Ελλάδα νομίζοντες είναι» Ισοκράτους Παναηγυρικός

Αθηναϊκή Τριήρης της εποχής του Κίμωνα (ξύλινο ομοίωμα στο Ναυτικό Μουσείο της Ελλάδος)

Επειδή η επέκτασή της ήταν δυσχερής προς τις Ινδίες, λόγω εδαφικών χαρακτηριστικών και ισχυρής αντίδρασης των Ινδών, προς δε την Αίγυπτο επίσης δυσχερής λόγω της Λιβυκής ερήμου, απέμεινε ο ευρωπαϊκός χώρος. Προς την κατεύθυνση αυτή, η Ελλάδα, παγκόσμιο πολιτισμικό κέντρο και φυσική λεωφόρος προς την Ευρώπη αποτελούσε με την Αθήνα και τη Σπάρτη σοβαρό εμπόδιο. Για την υλοποίηση της εθνικής στρατηγικής τους, οι Πέρσες ανέλαβαν τρεις μεγάλες εκστρατείες εναντίον της Ελλάδας. Η πρώτη το 492 π.Χ. υπο την αρχηγία του Μαρδονίου, γαμβρού του Δαρείου, απέτυχε. Ο στόλος καταστράφηκε από τρικυμία παραπλέοντας στη Χαλκιδική (Αθως), ο δε στρατός, αν και υποδούλωσε Θάσο και Μακεδονία (βασιλιάς Αλέξανδρος Αμύντας) υποχώρησε λόγω σοβαρών απωλειών από Θρακικά κυρίως φύλα. Η δεύτερη, το 490 π.Χ. υπό τον Δάτη και Αρταφέρνη κατέληξε, μετά την καταστροφή της Σάμου και της Ερέτριας, στην οδυνηρή για τους Πέρσες ήττα στον Μαραθώνα. Ακολούθησε τρίτη το 480-479 π.Χ., όπου στο Αρτεμίσιο, τη Σαλαμίνα, τις Πλαταιές και τη Μυκάλη οι Πέρσες υπέστησαν σοβαρότατες ήττες και υποχρεώθηκαν σε οριστική εγκατάλειψη υποδουλώσεως της Ελλάδος και επέκτασής τους προς την Ευρώπη.³

Δ. Οι Αντίπαλοι

Τα στοιχεία που υπάρχουν και ελλέχθηκαν με λεπτομέρεια από την ιστορική κριτική, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι το γενικό σύνολο στρατού και ναυτικού των Περσών που συγκεντρώθηκαν στην περιοχή του Δορίσκου του Έβρου και της Θέρμης, ανερχόταν σε 5.000.000 ανθρώπων, εκ των οποίων οι μάχιμοι του στρατού ξηράς ήσαν 1.700.000 άνδρες και άλλοι 1.300.000 άνδρες βοηθητικοί τεχνικοί, οι δε λοιποί πληρώματα – βοηθητικοί του στόλου (1207 πολεμικά και 3000 μεταγωγικά- βοηθητικά). Διοικηταί του Στρατού ήσαν ο Σμερδομένης, ο Γέργης, ο Τριτανταίχμης και ο Μασίστης με αρχιστράτηγο τον Μαρδόνιο, ενώ ναύαρχοι ήσαν ο Αριαμένης (αρχιναύαρχος), ο Αχαιμένης, ο Πρηξάσπης και ο Αριαβίγνης.

Οι κυριότεροι λαοί, οι οποίοι συμμετείχαν στη φοβερή αυτή εκστρατεία του Ξέρξη ήσαν οι Πέρσες, Μήδοι, Υρκάνιοι, Φοίνικες, Ασσύριοι, Χαλδαίοι, Αιγύπτιοι, Κύπριοι, Ινδοί, Άραβες, Αιθίοπες, Κίλικες. Η στρατιωτική στρατηγική των Περσών, απέβλεπε στη συντριβή των ελληνικών δυνάμεων στις Θερμοπύλες με ταυτόχρονα ναυτικές επιχειρήσεις στα νώτα τους και στη συνέχεια η κατάληψη των Αθηνών και ο εξανδραποδισμός της, δηλαδή μεταφορά του

3 «Οι Έλληνες, δεξάμενοι την των βαρβάρων δύναμιν και κο-

λάσμενοι την υπερηφάνειαν πάσης της Ασίας» Πλάτωνος Μενέξενος.

πληθυσμού στην Περσία ως δούλων «...ελώτε και πυρόσω τας Αθήνας...» και έπειτα «...διε-
ξελθών Ευρώπης» (Ξέρξης).⁴

Οι Έλληνες απέστειλαν, ταχύτατα, στα Τέμπη 10.000 οπλίτες με αρχηγούς τον Αθηναίο Θεμιστοκλή και τον Σπαρτιάτη Ευαίνετο. Επειδή από την κατασκοπεΐα τους (βασιλείς της Μακεδονίας Αλέξανδρος, υιός του Αμύντα) έμαθαν ότι οι Πέρσες θα παρέκαμπταν τα Τέμπη (κάθοδος από Γόννους–Ελασσώνα) οι Έλληνες επέστρεψαν στον Ισθμό. Μετά από συσκέψεις, αποφάσισαν να αμυνθούν στο στενό των Θερμοπυλών, αναθέτοντας την αποστολή αυτή στον βασιλέα της Σπάρτης Λεωνίδα τον Α' ο οποίος τελικά θα αναγκασθεί να πολεμήσει μόνος με την προσωπική του φρουρά (300 άνδρες) και 700 Θεσπιείς, λόγω θρησκευτικών (Κράνεια) και αθλητικών (Ολυμπιακοί) εορτών. Η μάχη των Θερμοπυλών δεν εξετάζεται στο παρόν πόνημα.

Τον Ελληνικό στόλο αποτέλεσαν 271 τριήρεις από τις οποίες οι 127 αθηναϊκές υπό τον Θεμιστοκλή, με αρκετούς εθελοντές από τις Πλαταιές. Μαζί τους, 40 πλοία από την Κόρινθο, 20 από τα Μέγαρα, 20 πληρώματα Χαλκιδέων με αθηναϊκά πλοία, 18 Αιγινίτικα, 12 από τη Σικυώνα, 10 από τη Σπάρτη, 8 από την Επίδαυρο, 7 από την Ερέτρια, 5 από την Τροιζήνα, 2 από τα Στύρα, 4 από την Κέα (2 τριήρεις και 2 πεντηκοντόρους), 7 πεντηκο-

ντόρους από τους Οπούντιους Λοκρούς, ήτοι συνολικά 300 πλοία. Αρχιναύαρχος ορίσθηκε ο Σπαρτιάτης Ευρυβιάδης. Ο συντριπτικώς μικρότερος ελληνικός στόλος, είχε μαχητικό φρόνημα και επειγόταν να συγκρουσθεί με τους βαρβάρους. Τους συγκρατούσε ο Θεμιστοκλής, ο οποίος γνώριζε το μέγεθος του αντιπάλου, διότι είχε έγκαιρα οργανώσει μυστική υπηρεσία πληροφοριών: Σκυλλίας από τη Σκιώνη: «*Δύτης των τότε ανθρώπων, άριστος*», με την κόρη του Ύδνα, επίσης δύτιδα σύμβουλος των Περσών για υδρογραφικά θέματα (φύση πυθμένος, αγκυροβόλια, ναυάγια, κλπ), Αβρώνυχος ο Αθηναίος, υπεύθυνος παρακολούθησης του βαρβαρικού στρατεύματος στις Θερμοπύλες, Πολύτας ο Αντικυρεύς με «*πλοίον κατήγες έτοιμον*» για την παρακολούθηση του βαρβαρικού στόλου και εισόδων Β. Ευβοϊκού και άλλοι. Επίσης, στη δυτική Σκιάθo είχε εγκατασταθεί μοίρα (3 πλοία) αναγνώρισης- προκάλυψης και σταθμός παρατήρησης (φрукτωρία).

Η αποστολή του Ελληνικού στόλου στο Αρτεμίσιο ήταν, όπως και του στρατού στις Θερμοπύλες, καθαρά αμυντική: να παρεμποδίσει τη δίοδο του περσικού στόλου από το θαλάσσιο στενό Β. της Εύβοιας (δίαυλος Σκιάθου, μπογάζι) και την είσοδό του στον Μαλιακό και Ευβοϊκό κόλπο, ώστε να μην μπορέσει να πραγματοποιήσει αποβάσεις στα μετόπισθεν (νώτα) των Θερμοπυλών και να προχωρήσει έπειτα προς τη Ν. Ελλάδα. Ωστόσο, παρά την αμυντική αποστολή, το ηθικό έμβλημα των ναυτών, ότι το θάρρος είναι η αρχή της νίκης⁵ και το επιθετι-

4 Στο τέλος του φθινοπώρου του 481 π.Χ. και μετά την ανακοίνωση του Ξέρξη στα Σούσα για την εκστρατεία κατά της Ελλάδος (ελώτε και πυρόσω τας Αθήνας και είτε διεξελθών Ευρώπης), η Σπάρτη και η Αθήνα με πρωτοβουλία της πρώτης συγκάλεσαν συνέδριο στον Ισθμό (στον ναό του Ποσειδώνα) για την αντιμετώπιση της Περσικής εισβολής. Στο συνέδριο πήραν μέρος 31 Ελληνικές πόλεις. Το Άργος, η Κέρκυρα, οι πόλεις της Κρήτης και οι Συρακούσες, αρνήθηκαν να στείλουν αντιπροσώπους. Στο συνέδριο αυτό, αποφασίστηκε γενική συμφιλίωση, συγκρότηση αμυντικής συμμαχίας εναντίον των Περσών, ανάθεση της αρχιστρατηγείας του στρατού ξηράς στον Λεωνίδα και της στολαρχίας στον Ευρυβιάδη. Ενώ όμως όλοι ήταν σύμφωνοι να εφαρμοστεί αμυντική τακτική εναντίον των Περσών, δεν πάρθηκε τελική απόφαση για συγκεκριμένο σχέδιο επιχειρήσεων. Εξετάστηκαν τρεις φυσικές αμυντικές γραμμές, η των Τεμπών, των Θερμοπυλών και του Ισθμού. Τελικά, επιλέχθηκε η γραμμή Θερμοπυλών–Αρτεμίσίου. Η επιλογή του ακρωτηρίου Αρτεμίσίου της Β. Εύβοιας ήταν πολύ εύστοχη, διότι εξασφάλιζε την επικοινωνία με τους αμυνόμενους στις Θερμοπύλες ενώ προστάτευε τις εισόδους Ευρίπου–Μαλιακού και τις εισόδους του Βορείου Ευβοϊκού από τις Σποράδες.

5 «*αρχή του νικάν το θαρρείν*» Πλούταρχος, Βίος Θεμιστοκλέους

κό πνεύμα γενικότερα, άφηναν στους Έλληνες περιθώρια για επιθετική πρωτοβουλία: Από τις τρεις συγκρούσεις που έγιναν στο Αρτεμίσιο, οι δύο προήλθαν από επιθετική ενέργεια του Ελληνικού στόλου.

Η θέση του Ελληνικού στόλου στο Αρτεμίσιο ήταν εξαιρετικά ευνοϊκή για την εκπλήρωση της αποστολή του: Ήταν, κατά τον Πλούταρχο, ΒΔ του ακρωτηρίου (δυτικά του Ποντικονησίου) σε «*υπέρ την Ισθμιάν αιγιαλόν ες βορέην αναπεπτάμενον*» που είχε «*ναόν ου μέγαν Αρτέμιδος*». Προστατευόταν από βόρειους και νότιους ανέμους, καθώς ήταν προς Ν. η ξηρά και τα βουνά της Εύβοιας και προς Β., πέρα από το θαλάσσιο στενό, το Πήλιο. Εξάλλου, βρισκόταν Ν-ΝΔ του όρμου των Αφειτών και των γειτονικών προς ανατολάς όρμων Λογγαριάς, Καστρίου, Πλατανιά⁶, όπου αγκυροβολούσε ο περσικός στόλος και μπορούσε έτσι να τον εμποδίσει στην κάθοδό του προς τον Μαλιακό.

Διχογνωμία υπάρχει για τη θέση των Αφειτών όπου «*όρμον οι Ξέρξεω εποιεύντο*». Έχει υποστηριχθεί ότι βρίσκονταν στον Παγασητικό ή νότια του Τρίκερι. Όμως, από τη μελέτη των πηγών και άλλες ενδείξεις, συνάγεται ότι οι Αφετές και τα λοιπά περσικά αγκυροβόλια βρίσκονταν Β-ΒΔ του Αρτεμισίου. Το συμπέρασμα αυτό, προκύπτει από την ανάλυση της αποστολής του ελληνικού στόλου, από την αφήγηση του Ηροδότου για απόσταση 80 σταδίων από το ακρωτήριο, για τρεις ναυτικές συγκρούσεις

και από την όλη διεξαγωγή των συγκρούσεων: τα ναυάγια από τη νυχτερινή θύελλα με ισχυρούς νότιους ανέμους θα έπεφταν πάνω στα ελλιμενισμένα περσικά πλοία μόνον εάν τα αγκυροβόλια ήταν ανοικτά προς Ν, όπως πράγματι συμβαίνει και με τους Αφετές και τα λοιπά αγκυροβόλια ανατολικότερα.

Ο Περσικός στόλος, μετά από τρικυμία και καταιγίδες από τις οποίες έχασε περί τα 400 πλοία στις βραχώδεις ακτές της Μαγνησίας, έφθασε στον όρμο των Αφειτών κατά τις πρώτες μεταμεσημβρινές ώρες της ημέρας που άρχισε ο αγώνας των Θερμοπυλών (17 Αυγούστου 480 π.Χ.). Οι Πέρσες ναύαρχοι είχαν ήδη πληροφορηθεί ότι ο ελληνικός στόλος βρισκόταν στο Αρτεμίσιο. Από αναγνωρίσεις διεπίστωσαν τον μικρό αριθμό τους, δεν επιτέθηκαν όμως, αμέσως από φόβο μήπως αυτά διαφύγουν προς νότον. Αποστολή του περσικού στόλου ήταν η συντριβή το ταχύτερο δυνατόν του ελληνικού στόλου για την απόκτηση της θαλάσσιας κυριαρχίας και την ενέργεια αποβάσεων στα μετόπισθεν των γραμμών άμυνας των Ελλήνων. Για την επιτυχία αυτού του σκοπού, οι Πέρσες εφήρμοσαν ειδικό σχέδιο.⁷ Απέσπασαν

7 Το περιστατικό για δωροδοκία που αναφέρουν Ηρόδοτος και Πλούταρχος αμφισβητείται. Το πιθανότερο είναι ότι πλάστηκε αργότερα από τους πολιτικούς αντιπάλους του Θεμιστοκλή όταν αυτός είχε κατηγορηθεί ως προδοτής και είχε καταφύγει στην αυλή του Πέρση βασιλιά. Οι λόγοι για τους οποίους οι ιστορικοί υποστηρίζουν αυτή την άποψη, είναι:

α. Το ποσό των 30 ταλάντων (180.000 αττικές δραχμές) είναι τεράστιο.

β. Αν ο Ευρυβιάδης εξαγοράστηκε με 5 τάλαντα από τον Θεμιστοκλή, πώς δεν εξαγοράστηκε πρωτίτερα από τους Ευβοείς, με πολύ περισσότερα.

γ. Το ότι ούτε ο Ευρυβιάδης ούτε ο Αδείμαντος εξαγοράστηκαν από τον Θεμιστοκλή, αποδεικνύεται από το γεγονός ότι και οι δύο αυτοί στρατηγοί εξακολούθησαν να παραμένουν οι κυριότεροι αντίπαλοί του, όπως φάνηκε από τις συσκέψεις-συμβούλια για τη ναυμαχία της Σαλαμίνας.

Για τη μυστική αποστολή από τους Αφετές των 200 Περσικών πλοίων με σκοπό την κύκλωση (αποκλεισμό) του Ελληνικού στόλου στο Αρτεμίσιο, εκφράζονται σοβαρές επιφυλάξεις: πώς είναι δυνατόν η ναυτική αυτή δύναμη να ξέφυγε από την προσοχή των Ελλήνων που παρακολουθούσαν άγρυπνοι τις Περσικές κινήσεις από απέναντι; Και πώς μπορούσε να φτάσει μέσα στην ίδια νύχτα στα Κόιλα της Ευβοίας; Μία τόσο σοβαρή κυκλωτική επιχείρηση φαίνεται απίθανο ότι αποτελεί απόφαση της στιγμής στους Αφετές, ενώ ο Ελληνικός στόλος παραφύλαγε για ευκαιρία να χτυπήσει τον εχθρό από απέναντι στο Αρτεμίσιο. Το πιθανότερο είναι το σχέδιο αυτό να καταστρώθηκε νωρίτερα από τους Πέρσες ναύαρχους και η ναυτική μοίρα των διακοσίων πλοίων να στάλθηκε για τον κυ-

6 «*Περσών εκ πολλών λιμένων αναγομένων*» Διοδ. Σικελιώ-της ΙΑ 12

από τη δύναμή τους 200 πλοία και τα έστειλαν προς Βορρά με εντολή, αφού περιπλεύσουν αθέατα τη Σκιάθο, να προχωρήσουν προς νότο, να περιπλεύσουν την Εύβοια φθάνοντας στον Εύριπο, για να φράξουν έτσι την οδό υποχώρησης των Ελλήνων και να τους παγιδεύσουν, καθώς η κύρια δύναμη των Περσών από τους Αφέτες θα τους κατεδίωκε. Σύμφωνα με το σχέδιο αυτό, οι Πέρσες θα επετίθεντο από τους Αφέτες μόνον αφού ελάμβαναν το σήμα ότι τα 200 πλοία είχαν φθάσει στον Εύριπο.

Και μόνη η θέα των 4000 περσικών πλοίων στην περιοχή των Αφетών-Πλατανιά επηρέασε το ηθικό των Ελλήνων στο Αρτεμίσιο σε τέτοιο βαθμό, ώστε να εκδηλωθούν τάσεις εγκατάλειψης της θέσης— ιδίως από τους Πελοποννησίους και ιδιαίτερα τους Κορινθίους— και συμπτώξεως τους προς τον Ισθμό. Ο Θεμιστοκλής, όμως, που διέθετε τα περισσότερα πλοία και θεωρούσε καταστροφική την εγκατάλειψη θέσεως, καθώς θα κατέληγε στην κατάρρευση όλης της αμυντικής γραμμής Θερμοπυλών— Αρτεμίσίου, αντέδρασε με επιτυχία στην ιδέα της συμπτώξεως προς τον Ισθμό.

Εν τω μεταξύ, το απόγευμα της ίδιας ημέρας έφθασε στο Αρτεμίσιο από τους Αφέτες με χρήση αναπνευστήρα ο Σκυλλίας, φέρνοντας πολύτιμες πληροφορίες: Τη φύση και έκταση των ζημιών του περσικού στόλου στις ανατολικές ακτές της Μαγνησίας, τα αγκυροβόλια και κυρίως την αποστολή δύναμης κύκλωσης (200 πλοία).

Με βάση τις πληροφορίες αυτές, οι Έλληνες αρχηγοί αποφάσισαν να παραμείνουν προσωρινά στις θέσεις τους και να αποπλεύσουν νύκτα, ώστε να μην γίνουν αντιληπτοί από τα αγκυροβόλια των Περσών, με κατεύθυνση

προς νότον⁸. Σκοπός τους ήταν να συναντήσουν και να προσβάλουν τα 200 περσικά πλοία, ματαιώνοντας έτσι τα σχέδια του εχθρού για κύκλωσή τους.

Ε. Φάσεις

1η Φάση: Η Πρώτη Σύγκρουση (17 Αυγούστου 480π.Χ.)

Μια τέτοια κίνηση σήμαινε εγκατάλειψη οπωσδήποτε της θέσεως του Αρτεμίσίου. Εκτιμάται ότι ο Θεμιστοκλής, που θεωρούσε επικίνδυνη την εγκατάλειψη του χώρου, έστω και προσωρινά, ενώ παράλληλα πίστευε στην ικανότητα του ελληνικού στόλου να αντιμετωπίσει με επιτυχία τον περσικό υπό προϋποθέσεις, ενθαρρυσμένος και από τις πληροφορίες του Σκυλλία για μείωση της περσικής δυνάμεως κατά 600 πολεμικά πλοία (400 από τη θεομηνία και 200 του περίπλου), έπεισε τους άλλους αρχηγούς να αναλάβουν οι ίδιοι την πρωτοβουλία του αγώνα: να επιχειρήσουν προς το τέλος της ημέρας προσβολή του εχθρικού στόλου για να εξακριβώσουν τις αντιδράσεις του και την αποτελεσματικότητα της τακτικής του διέκπλου— διάσπαση της εχθρικής γραμμής κατά τη σύγκρουση και προσβολή του αντιπάλου από τα πλευρά— νώτα.

Οι Πέρσες, όταν είδαν τους Έλληνες να εξορμούν για επίθεση, ενώ διέθεταν λίγα πλοία, νόμισαν ότι κυριεύθηκαν από μανία «πάγχυ σφιμανήν», απέπλευσαν και αυτοί πιστεύοντας ότι εύκολα θα κυριεύσουν τα ελληνικά πλοία «...τας μεν γε των Ελλήνων ορώντες ολίγας νήας, τας δε εαυτών πλήθει τε πολλαπλασίας και άμεινον πλεούσας...» Υποτιμώντας έτσι τον αντίπαλο, κύκλωσαν τα ελληνικά πλοία στο μέσον περίπου του θαλάσσιου στενού, όπου συναντήθηκαν οι δυο στόλοι. Τότε, κατά τον Ηρόδοτο, όσοι από τους Ίωνες ήσαν «εύνοιοι» προς τους Έλληνες και είχαν στρατευθεί βίαια, φοβήθηκαν ότι ο ελληνικός στόλος θα αφανισθεί. Αλλά τα ελληνικά πλοία έλαβαν αμέσως τον αναγκαίο σχηματισμό: Με το πρώτο σήμα των αρχηγών, αφού έστρεψαν τις πλώρες με τα έμβολα προς

κλιτικό αυτό ελιγμό τέσσερες μέρες πριν, όταν ο βαρβαρικός στόλος βρισκόταν στο Πήλιο και πριν παρακάμψει τη Σηπιάδα.

Κατά τον Παισανία (Χ19.1) Οι Αμφικτιόνες έστησαν αργότερα αγάλματα του Σκυλλία, του περιφήμου αυτού δύτε και της κόρης του στους Δελφούς, γιατί με τολμηρές και επιδέξιες βουτιές έκοψαν τις άγκυρες από πολλά βαρβαρικά πλοία με αποτέλεσμα αυτά να συντριβούν στους βράχους. Το ίδιο υποστηρίζει και ο Πλίνιος, ενώ ο Ηρόδοτος αναφέρει ότι ο διέκπλους Βορείου Ευβοϊκού από τους Αφετές στο Αρτεμίσιο έγινε με πλοίο και όχι με φυσπητήρα. Το πιθανότερο είναι να έγινε με συνδυασμό: αρχικά με πλοίο και στο τελευταίο στάδιο με φυσπητήρα (καλάμι), ή αντιστροφα.

8 «...την ημέρην εκείνην αυτοί μέιναντας τε και αυλισθέντας, μετέπειτα νύκτα μέσσην παρέντας πορεύεσθαι και απαντήσθαι περιπλεύουσι των νεών»

τον εχθρό, πλησίασαν τις πρύμνες τους κοντά τη μια στην άλλη, ώστε να σχηματισθεί κύκλος και να είναι παρατεταγμένα σε ακτινοειδή διάταξη. Η ταχύτητα και η ακρίβεια των κινήσεων των ελληνικών πλοίων, η ετοιμότητα για πραγματοποίηση του σχηματισμού που επιβαλλόταν από την κίνηση του εχθρού, απεδείκνυν την εξαιρετή εκπαίδευση και το υψηλό ηθικό των αξιωματικών και των πληρωμάτων. Αφού με τον σχηματισμό που έλαβαν εξασφάλισαν την άμυνά τους απέναντι στον κλοιό του περσικού στόλου, τα ελληνικά πλοία μετέπεσαν ταχύτατα στην επίθεση, εφαρμόζοντας την τακτική του διέκπλου-εμβολισμού.

Η ναυμαχία κράτησε έως την επέλευση του σκότους, οπότε οι αντίπαλοι αποχωρήθηκαν: οι Έλληνες απέπλευσαν για το Αρτεμίσιο αφού κυρίευσαν 30 εχθρικά πλοία και οι Πέρσες για τους Αφέτες⁹. Το αριστείο ανδρείας έλαβε «ανήρ Αθηναίος Λυκομήδης Αισχραίου» που πρώτος κυρίεψε εχθρικό πλοίο. Κατά τη ναυμαχία, αυτομόλησε στον ελληνικό στόλο με το πλοίο του ο Λήμνιος Αντίδωρος. Οι Αθηναίοι τον τίμησαν δίδοντάς του τιμητική θέση στη ναυμαχία της Σαλαμίνας. Η πρώτη αυτή σύγκρουση έληξε μάλλον αμφίρροπη με προφανή επιτυχία των Ελλήνων, ιδίως για το ηθικό τους. Αποδείχτηκε στη πράξη ότι ο Περσικός στόλος, παρά την αριθμητική υπεροχή του, ήταν δυνατόν να αντιμετωπισθεί με επιτυχία.

Κατά τη νύκτα, μετά την πρώτη σύγκρουση, ο περσικός στόλος δοκιμάσθηκε σκληρά από ισχυρούς νότιους ανέμους και θύελλα, με αποτέλεσμα τα 200 πλοία του περίπλου να καθούν στις βραχώδεις ακτές (Κοίλα) της ΝΑ Εύβοιας. Η καταστροφή βέβαια οφειλόταν και στη σύμπτωση να ξεσπάσει νυκτερινή θύελλα, αλλά και στο γεγονός ότι οι Πέρσες, αγνοώντας τις ελληνικές θάλασσες διέταξαν τον επικίνδυνο περίπλου κατά την περίοδο ετησίων ανέμων (μελέτμια). Προφανώς, η θέση των Ελλήνων βελτιώθηκε αισθητά και από πλευράς δύναμews αλλά και από πλευράς ηθικού. Κατά τον Ηρόδοτο «*Εποϊέτό τε παν υπό του Θεού όπως εξισωθείη τω Ελληνικώ τω Περσικόν, μηδέ πολ- λώ πλέον εἴη*» (Θ13)

9 «Ως δε διέστησαν, έκαστος ασμένως ες ὄρμον ἀπήκετο»

Από την ίδια κακοκαιρία των ισχυρών νοτίων ανέμων δοκιμάσθηκε και ο στόλος των Αφετών. Νυκτερινή θύελλα τάρaxε τα πλοία, ενώ τα ναυάγια της απογευματινής ναυμαχίας προσέκρουαν στις πρύες των αγκυροβολημένων πλοίων και στα κουπιά. Τα πληρώματα τάλαιπωρήθηκαν και κατατρόμαξαν, ενώ ο απόπλους των ελληνικών, να κινηθούν προς νότον, ματαιώθηκε.

2η Φάση. Η Δεύτερη Σύγκρουση (18 Αυγούστου 480π.Χ.)

Την επόμενη ημέρα έφθασαν 53 αθηναϊκά πλοία και ο στόλος ενισχύθηκε σημαντικά, ενώ ήρθε και η είδηση της καταστροφής των 200 πλοίων του περίπλου. Εν τω μεταξύ, οι Πέρσες των Αφετών δεν έπαιρναν καμία επιθετική πρωτοβουλία. Τα πλοία τους παρέμειναν ακίνητα στα αγκυροβόλια προκειμένου να αναδιοργανωθούν και να συνέλθουν από τη νυκτερινή δοκιμασία. Οι συνθήκες ήταν λοιπόν ευνοϊκές για τους Έλληνες να αποπλεύσουν αργά το απόγευμα, όπως και την προηγούμενη.

Οι Πέρσες δεν αντέδρασαν με αποτέλεσμα τα ελληνικά πλοία να προσεγγίσουν τα αγκυροβόλια ανενόχλητα. Εκεί επέπεσαν εναντίον των πλοίων των Κιλίκων (πιθανόν στο αγκυροβόλιο του Πλατανιά) και τα κατέστρεψαν. Με την κάλυψη του σκότους, επέστρεψαν στο Αρτεμίσιο. Επρόκειτο για επιδρομή η οποία εκτελέστηκε με πλήρη επιτυχία.¹⁰

3η Φάση. Η Τρίτη Σύγκρουση (19 Αυγούστου π.Χ.)

Ο αγώνας έλαβε διαφορετική μορφή την τρίτη ημέρα της σύγκρουσης. Οι Πέρσες ναύαρχοι απεφάσισαν να αναλάβουν αυτοί πρωτοβουλία και απέπλευσαν από τα αγκυροβόλιά τους, στο μέσον της ημέρας, με το σύνολο του στόλου τους. Οι Έλληνες απέφυγαν να ναυμαχήσουν στα ανοικτά του στενού και κράτησαν τα πλοία τους στο Αρτεμίσιο ώστε να εκμεταλλευτούν τον στενό χώρο ο οποίος δεν ευνοούσε τον πολυαριθμό-

10 Μάλλον αφορά σε 25-30 κιλικικά πλοία τα οποία απομακρύνθηκαν από το αγκυροβόλιό τους, εντοπίστηκαν από τον Πολύα τον Αντικυρέα, υπεύθυνο παρακολούθησης του βαρβαρικού στόλου και προσεβλήθηκαν από ομάδα κρούσης με εντολή Θεμιστοκλέα.

τερο περσικό. Οι βάρβαροι παρέταξαν τα πλοία τους σε μνησείδη διάταξη (ημισέληνο, κοιλέμβολο, δαγκάνα) με πρόθεση να κυκλώσουν τα Ελληνικά εάν προχωρούσαν ή να τα αποκλείσουν και να τα προσβάλουν μέσα στον αιγιαλό του Αρτεμισίου¹¹ αν παρέμειναν. Οι Έλληνες, όμως, όταν οι Πέρσες πλησίασαν, κινήθηκαν επιθετικά ώστε να σχηματίσουν κοίλο μνήσικο με τα άκρα στηριζόμενα σε προεξοχές της ξηράς στα άκρα της διάταξης. Η σύγκρουση άρχισε με σφοδρότητα. Τα περσικά πλοία δυσκολεύονταν στις κινήσεις τους λόγω «μεγέθους τε και πλήθους» και συγκρούονταν μεταξύ τους (περιπεπουσέων περί αλλήλας).

Επέμεναν όμως στον αγώνα, παρά τις δυσχέρειες-απώλειες, γιατί τους φαινόταν φοβερό «υπό νεών ολίγων ες φυγήν τραπέσθαι». Έτσι, η σύγκρουση εξακολούθησε σφοδρή και οι απώ-

λειες ήταν βαριές και για τις δύο πλευρές, πολύ βαρύτερες όμως για τους Πέρσες. Ο αγώνας αμφίρροπος στο σύνολό του, έληξε χωρίς αποφασιστικό αποτέλεσμα.

Κατά την τρίτη σύγκρουση διακρίθηκαν, από πλευράς Ελλήνων, οι Αθηναίοι με «τετρωμένα» τα μισά πλοία τους και εκ των ανδρών ο Κλεινίας ο Αθηναίος, ο οποίος συμμετείχε με δικό του πλοίο επανδρωμένο με 200 άνδρες και με δικά του έξοδα. Η σύγκρουση αυτή ήταν και η κύρια ναυμαχία του Αρτεμισίου, με κριτήρια τη διάρκειά της και τις απώλειες. Θεωρείται ως νίκη των Ελλήνων, όχι μόνον διότι παρέμειναν κύριοι του χώρου (νεκροί, ναυάγια) αλλά κυρίως διότι εκπλήρωσαν την αποστολή τους: διετήρησαν τις δυνάμεις τους αξιόμαχες και δεν επέτρεψαν στον εχθρό να εισχωρήσει στο στενό. Τονίζεται ότι για του Έλληνες, το μεγάλο πρόβλημα ήταν η υπεροχή των Περσικών πληρωμάτων σε βαριά οπλισμένα αξιόμαχα τμήματα 40 ατόμων ανά πλοίο, με συνέπεια την αιχμαλωσία από Αιγυπτίους, 5 Αθηναϊκών τριήρων, κατά την τρίτη σύγκρουση.

¹¹ Διευκρινίζεται εδώ, ότι η ονομασία Αρτεμισίο αφορά πάντοτε την περιοχή του ακρωτηρίου. Ο οικισμός του Αρτεμισίου, το κακόηχο Κουρμπάσι της τουρκοκρατίας, πήρε το σημερινό όνομά του επί Καποδίστρια.

ΣΤ. Η Αναχώρηση των Ελλήνων (20 Αυγούστου 480 π.Χ.)

Νωρίς την τέταρτη μέρα, ο Ευρυβιάδης, συγκαλεί σύσκεψη στην ακτή για να καθορισθεί η περαιτέρω τακτική. Κατά τη διάρκεια του συμβουλίου έρχεται από τον Μαλιακό, με το σκάφος του, ο Αβρώνυχος και φέρνει τη θλιβερή είδηση: ο Λεωνίδας και οι άνδρες του έπεσαν όλοι ηρωικώς μαχόμενοι «τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι» και ο Ξέρξης κινείται προς τη Βοιωτία. Αποφασίσθηκε τότε, η άμεση υποχώρηση του ελληνικού στόλου προς τον Σαρωνικό. Θα υποχωρήσουν νότια, με υποδειγματική πειθαρχία και τάξη, με πρώτους τους Κορίνθιους και τελευταίους τους Αθηναίους. Για τους Πέρσες, η έκπληξη ήταν μεγάλη όταν είδαν τον ουσιαστικό νικητή ελληνικό στόλο να υποχωρεί.

Έτσι, δεν εκπλήσσει η διήγηση του Ηροδότου ότι οι Πέρσες φυλάκισαν άνδρα από την Ιστιαία, ο οποίος τους πληροφόρησε για την αναχώρηση των Ελλήνων, θεωρώντας την πληροφορία παγίδα. Και δεν πηλυσίαν το Αρτεμίσιο παρά μόνον όταν έστειλαν τα πλοία τους να το εξακριβώσουν. Ακολούθως, οι Πέρσες λεηλάτησαν την περιοχή επί τριήμερον (Ηρόδ.8,66,1), ενώ κατά τον Διόδωρο Σικελιώτη ερήμωσαν όλη την Εύβοια (11,14,5).

Ο απερχόμενος ελληνικός στόλος φορτώνεται με σφάγια από την Εύβοια, δώρα των Ευβοέων, διότι είναι προτιμότερο να θρέψουν τους Έλληνες παρά τους βαρβάρους. Αφήνουν επίσης αναμμένες φωτιές στο Αρτεμίσιο, όπως συνήθιζαν κάθε βράδυ, να μην υποψιασθούν οι εχθροί την αναχώρηση. Ο Θεμιστοκλής, αποβλέποντας στη συνέχιση του αγώνα, διατάσσει ταχύπλοα σκάφη να γράψουν στους βράχους σε μέρη πιθανής υδροληψίας (πότιμα ύδατα) και σε άλλα εμφανή σημεία της διαδρομής, μηνύματα ψυχολογικού πολέμου. Τα μηνύματα αυτά είναι πρότυπα προπαγανδιστικών κειμένων διαμαρτυρίας και, ταυτόχρονα, έκκλησης προς την ελληνική ψυχή των Ιώνων. Ιδού το περιεχόμενό τους: «*Ἄνδρες της Ιωνίας! Ἐχετε ἀδικο να πολεμάτε ἐναντίον των πατέρων σας και να θέλετε να υποδουλώσετε την Ελλάδα. Το καλλίτερο για σας είναι να έλθετε μαζί μας. Αν αυτό είναι αδύνατο, τότε μείνετε ουδέτεροι και ζητήστε από τους Κάρες να πράξουν το ίδιο. Αν*

τίποτε από αυτά δεν μπορείτε διότι σας εξαναγκάζουν, τότε θυμηθείτε ότι έχομε το ίδιο αίμα και ότι η έχθρα μας με τους βαρβάρους ξεκίνησε για χάρη σας» Θουκ. Θ. 22.

Με αυτές τις εκκλήσεις, ο Θεμιστοκλής, απέβλεπε σε διπλό σκοπό: να επιτύχει ενδεχομένως προσχωρήσεις στον ελληνικό στόλο Ιωνικών και Καρικών πλοίων και να προκαλέσει δυσπιστία για τους Ίωνες και Κάρες στους Πέρσες αρχηγούς.

Ζ. Συμπεράσματα

Ο ναυτικός αγώνας στο Αρτεμίσιο έληξε με πλήρη νίκη των Ελλήνων στο στρατηγικό πεδίο, εφόσον ως το τέλος ο στόλος τους εκπλήρωσε με επιτυχία την αποστολή του.

Η νίκη οφείλεται σε δύο κυρίως παράγοντες: Πρώτον, ότι οι Αθηναίοι, υπεύθυνοι για τον κατά θάλασσα αγώνα, διέθεσαν το σύνολο σχεδόν του στόλου τους, εξασφαλίζοντας έτσι επάρκεια δυνάμεων. Δεύτερον, ότι διέθεταν τον Θεμιστοκλή, πολεμικό ηγέτη με μοναδικά προσόντα, ικανό να επηρεάζει τον αρχιναύαρχο Ευρυβιάδη, να λαμβάνει ορθές και έγκαιρες αποφάσεις και να διευθύνει τις επιχειρήσεις με τόλμη και αποφασιστικότητα. Δικαίως το επίγραμμα του Σιμωνίδη, χαραγμένο σε επιτόπια (Ναός Προσπώας Αρτέμιδας) στήλη μετά τη λήξη του πολέμου ανέφερε: «*Παντοδαπών ἀνδρῶν γενεάς Ἀσίης ἀπὸ χώρας παῖδες Ἀθηναίων τῶδε ποτ' ἐν πελάγει ναυμαχίῃ δαμάσαντες, ἐπεὶ στρατὸς ὤλετο Μήδων, σήματα ταυτ' ἔθεσαν παρθένῳ Ἀρτέμιδι*», δηλ. «*πολλῶν ἐθνῶν ἄντρες ἀπὸ τις χώρες τις Ἀσίας τα παδιά των Ἀθηναίων κάποτε σ' αὐτό ἐδῶ το πέλαγος κατανίκησαν σε ναυμαχία, ὅταν χάθηκε ο στρατός των Περσῶν, ἔστησαν αὐτά τα σήματα (της νίκης τους) προς τιμὴν της παρθένου Ἀρτέμιδος*».¹²

Είχε γενικά, η ναυμαχία του Αρτεμισίου, εξαιρετική σημασία για την πείρα και το θάρρος που απέκτησαν οι Έλληνες. Ο Πλούταρχος αναφέρει με έμφαση ότι οι Έλληνες απέκτησαν εμπειρία, γιατί διδάχθηκαν στην πράξη και στον κίνδυνο ότι ούτε το πλήθος των πλοίων, ούτε τα στολίδια, ούτε η αίγλη και η μεγαλοπρέπεια

12 Στλ. Κατάκης, δίδακτωρ ΙΔ' ΕΚΠΑ/ΥΠ.ΠΟ

των επισήμων και οι αλαζονικές κραυγές ή τα πολεμικά εμβλήματα φοβίζουν άνδρες που μάχονται με γνώση και αποφασιστικότητα. Η ναυμαχία του Αρτεμισίου, ιδίως η πρώτη και τρίτη φάσεις της, ήταν μια γενική δοκιμή για τη ναυμαχία της Σαλαμίνας που ακολούθησε. Στο Αρτεμίσιο, κατά τον Πίνδαρο, θεμελιώθηκε πράγματι η ελευθερία των Ελλήνων «*Οθι παίδες Αθηναίων εβάλοντο φασινάν κρηπιδ' ελευθερίας*».

Από άποψη ναυτικής στρατηγικής και τακτικής, έχουμε τις εξής καινοτομίες:

α. Την πρώτη στην ιστορία χρησιμοποίηση ψυχολογικών επιχειρήσεων.

β. Την πρώτη στην ιστορία χρησιμοποίηση βατραχανθρώπου (Σκυλλίας και η κόρη του Ύδνα) με χρήση φυσητήρα (καλάμι): Διάπλους Β. Ευβοϊκού από Αφέτες στο Ακρωτήριο.

γ. Νυκτερινή ναυτική καταδρομή (β' φάση): ελληνικά πλοία επιπίπτουν κατά κιλικικών και τα καταστρέφουν.

δ. Συνδυασμένη επιχείρηση στη ξηρά και τη θάλασσα (Θερμοπύλες-Αρτεμίσιο).

Η. Αντί Επιλόγου

Η περιγραφή της ναυμαχίας του Αρτεμισίου αποδεικνύει τον ηρωικό τρόπο με τον οποίο οι πρόγονοί μας αντιμετώπισαν, νικηφόρα, τους βαρβάρους της εποχής τους. Με απόλυτο σεβασμό στην ιστορική αλήθεια, αναφέρθηκαν όλα τα τότε γεγονότα που δικαιώνουν την υπερφάνεια να είμαστε Έλληνες.

Ως λαός, έχουμε ανάγκη παραδειγμάτων. Τα ανδραγαθήματα των ναυμάχων του Αρτεμισίου- των προγόνων μας γενικότερα- αποτελούν υποδείγματα ζωής για εμάς, αν θέλουμε να επιβιώσουμε στον χώρο που λέγεται Ελληνικά και κατ' επέκταση ΕΛΛΑΔΑ.

Όσοι δειλιάζουν εμπρός στους κινδύνους, δεν έχουν ελληνική ψυχή, θεωρούν «*περί πλείονος το ζην της ελευθερίας*» και αργά ή γρήγορα θα γίνουν υποτελείς των βαρβάρων της εποχής.

Οι ναυμάχοι του Αρτεμισίου – ίσως μερικοί θαμμένοι στα χώματα του χωριού μας – έδειξαν τον φωτεινό δρόμο του καθήκοντος, τον δρόμο που πρέπει να ακολουθούμε.

Ενδιαφέροντα Στοιχεία

1. Βιογραφικά

Α. Θεμιστοκλής (526-461 π.Χ)

Υιός του Νικοκλέα. Από νέος ασχολήθηκε με την πολιτική. Πίστευε στον πόλεμο κατά των Περσών και την απελευθέρωση της Ιωνίας από τον Περσικό ζυγό. Πρωτοστάτησε στην κύρηξη της Ιωνικής επανάστασης κατά του δυνάστη. Το 493 π.Χ έγινε άρχοντας των Αθηνών και επιδόθηκε στη ναυπήγηση ισχυρού στόλου και την ίδρυση των τριών κλειστών λιμένων, Μουνησίας - Ζέας - Κανθάρου αντί του Φαλήρου. Υπήρξε ο θεμελιωτής της Αθηναϊκής θαλασσοκρατίας και δημιουργός του λιμένα του Πειραιά ως επίνειον των Αθηνών και των τειχών της. Το 490 π.Χ μάχεται ηρωικά στον Μαραθώνα. Αργότερα, καταργεί τη διανομή εσόδων από τα μεταλλεία Λαυρίου στους Αθηναίους και με αυτά ναυπηγεί 100 τριήρεις, προβλέποντας τις εκστρατείες των Περσών κατά της Ελλάδας.

Το 483 π.Χ, επιτυγχάνει με έγκριση των Αθηναίων τη ναυτική θωράκιση της Ελλάδας, ναυπηγώντας με πρωτοφανή δραστηριότητα άλλες 100 πολεμικές τριήρεις. Όταν, το 481 π.Χ οι Πέρσες ζήτησαν υποταγή της Ελλάδας (γην και ύδωρ), ο Θεμιστοκλής ήταν έτοιμος να τους συντρίψει με τις ναυμαχίες του Αρτεμισίου και εν συνεχεία της Σαλαμίνας. Στο Αρτεμίσιο, ως ουσιαστικός ναύαρχος της ναυμαχίας:

α. Έπεισε τους Αθηναίους να υποχωρήσουν στο θέμα της στολαρχίας ώστε να διατηρηθεί η ενότητα-ομοψυχία του εθνικού μετώπου και να αποφευχθεί ο διχασμός και η διχόνοια που φέρουν τον όλεθρο και την καταστροφή (πολιτική διάσπαση πριν τη Ρωμαϊκή κατάκτηση (146 π.Χ.), θρησκευτική διχοστασία πριν πέσει η Πόλη, διχόνοιες του '21, διχασμός-συμφορές το 1922 και το 1974 (στην Κύπρο).

β. Έπεισε ή ανάγκασε τους Έλληνες να ναυμαχήσουν στο Αρτεμίσιο (διατήρηση άξονα “Θερμοπύλες-Αρτεμίσιο”).

γ. Οργάνωσε εξαίρετο σύστημα πληροφωριών-ελέγχου του χώρου επιχειρήσεων: Αλέξανδρος Αμύντα στους Πέρσες, Σκυλλίας στο βαρβαρικό στόλο, Πολύας ο Αντικρηεύς για επιτήρηση Β. Ευβοϊκού, Αμβρώνυχος ο Αθηναίος

στο χώρο των Θερμοπυλών.

δ. Οργάνωσε-διήυθυνε τις τρεις συγκρούσεις της ναυμαχίας.

ε. Σχεδίασε-εκτέλεσε άριστα ψυχολογικές επιχειρήσεις (παγκόσμια πρωτιά) και νυκτερινή ναυτική καταδρομή.

στ. Εκτέλεσε επιτυχέστατα τον ελιγμό απαγκίστρωσης κατά τη νύχτα, μετά το τέλος της τρίτης σύγκρουσης και ωδήγησε το στόλο σε διάταξη μάχης στη Σαλαμίνα.

Ο Θουκιδίδης γράφει γι' αυτόν (Θουκ.Ι, 138 "Ηγέτης με φυσική ευφυΐα και γρήγορη σκέψη, άριστη γνώμη για το παρόν, ακριβή πρόβλεψη για το μέλλον".

Αργότερα ο χαρισματικός ναυμάχος συκοφαντείται ως αντιδημοκράτης, εξορίζεται στο Άργος και μετά από πολλές διώξεις και περιπέτειες, αναγκάζεται να αυτοκτονήσει με δηλητήριο.

Β. Ξέρξης (525-465 π.Χ)

Υιός του Δαρείου. Η σύζυγός του Εσθήρ, ο θείος του Μαρδοχαίος πρωθυπουργός της Περσίας και ο Μαρδόνιος τον έπεισαν να καταστρέψει την Ελλάδα, παρά τις αντίθετες συμβουλές του αδερφού του Δαρείου και θείου του Αρτάβανου. Μαλθακός, έκφυλος και ανθέλληνας, εφόνευσε τον τότε πρωθυπουργό της Περσίας Αμάν, τον Μακεδόνα και 7500 Πέρσες με έγκριση του Ξέρξη χάρις στα κάλη της Εσθήρ (Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια τόμος ΙΑ, σελ.124, Εσθήρ). Μετά την αποτυχία του να καταστρέψει την Ελλάδα και αφού εφόνευσε τον αδελφό του Μασίστη με την οικογένειά του, αποκεφαλίστηκε από τον Αρτάβανο.

2. Τριήρεις, τα Πολεμικά Πλοία των Ναυμαχιών

Η τριήρης, το διάσημο αυτό κωπήλατο πλοίο της Ελληνικής αρχαιότητας, έφερε τρεις επάλληλες (τη μια πάνω από την άλλη)σειρές κουπιών. Οι κωπηλάτες της, χωρίζονταν σε 31 θρανίτες (πάνω σειρά), 27 ζυγίτες (μεσαία σειρά) και 27 θαλαμίτες (κάτω σειρά, χαμηλά μέσα στο σκάφος). Κύριο μέσον προώθησης τα κουπιά, επιβοηθητικό το τετράγωνο ιστίο της.Βασικό όπλο της το έμβολο, με επένδυση από παχύ στρώμα χαλκού. Κυριάρχησε στον ναυτικό αγώνα, για

περισσότερο από 1000 χρόνια. Πρωτοναυπηγήθηκε στην Κόρινθο από τον Αμεινοκλή περί το 700 π.Χ. Μήκος 37 μ., πλάτος 5.20 μ., βύθισμα 1,9 μ. και εκτόπισμα 70 τόν. Πλήρωμα 200 περίπου άνδρες εκ των οποίων 180 κωπηλάτες και οι λοιποί 18 πολεμιστές, οπλισμένοι με τόξα και αγχέμαχα όπλα (ξίφη, δόρατα). Κυβερνήτης του πλοίου ο τριήραρχος, με βοηθούς 5 αξιωματικούς και 4 υπαξιωματικούς. Πλήρωμα: ελεύθεροι πολίτες οι οποίοι κωπηλατούσαν υπό τους ήχους του τριηραύλη¹³ (οι άνδρες των βαρβαρικών πλοίων, ψηλότερων, ελαφρύτερων και ταχύτερων, κωπηλατούσαν μαστιγούμενοι). Κύρια τακτική -επιθετική πάντα- ο εμβολισμός και ο διέκπλους¹⁴ και τα δυο, ενέργειες που απαιτούσαν συνεχή σκληρή εκπαίδευση, πειθαρχία και τέχνη. Είχαν πάντα όνομα γυναικείο (Αριστονίκη, Αγρία, Αλκυών, Γοργώ, Ήβη, Πανδώρα, Θύελλα, Πανθηρία, Φοίβη, Χάρις κ.α.). Κατασκευή από πεύκο ή έλατο. Τα ιστία πάντοτε τα αφαιρούσαν προ της ναυμαχίας.

3. Ο Ύφαλος Μέρμηκας ή Λευτέρης

Το ελληνικό δίκτυο θαλάσσιων φάρων, από τα παλαιότερα, μεγαλύτερα και καλύτερα οργανωμένα στον κόσμο, εξασφαλίζει την ασφαλή ναυσιπλοΐα σε ένα ιδιαίτερα περίπλοκο θαλάσσιο χώρο, με εκτενείς και δαιδαλώδεις ακτογραμμές 18.400 χιλιομέτρων, 9835 νησιαία εδάφη και πληθώρα διαύλων, ακρωτηρίων και ναυτιλιακών κινδύνων. Ανάμεσα στους 1464 φάρους-φανούς ξεχωρίζει ένας, η θέση του οποίου κρύβει ιδιαίτερο ιστορικό ενδιαφέρον: Στον δίαυλο μεταξύ ΝΑ ακτής της χερσονήσου του Πηλίου και δυτικής της Σκιάθου, πλάτους 2,5 ναυτικών μιλίων, βρίσκεται ο ύφαλος «Λευτέρης» ή «Μέρμηκας» γνωστός στους κλασικούς χρόνους ως «Μύρμηξ» από τους πιο επικίνδυνους των θαλασσών μας. Η κεφαλή του βρίσκεται σε βάθος 0,60-1,80 μέτρα και σε έκταση 1,30x50 περίπου μέτρα. Το 1907 έγινε έμμεση επισήμανση του ύφαλου με ανέγερση φάρου στην απέναντι νησίδα Ποντικονήσι (ΒΑ.

13 Ο αυλητής που έδινε ρυθμό στους κωπηλάτες: «Οι Αθηναίοι συντόνως ήλαυνον καταπλέοντες εις τον λιμένα, δια το θεωρείσθαι υπό των της γης» (Ησύχιος)

14 Διέκπλους: διέλευση μέσω των εχθρικών γραμμών, ταχεία αναστροφή -φοβερός ελιγμός- και προσβολή από τα νώτα ή πλάγια

Ἄκρο της Εύβοιας) ο οποίος πρόβαλε, προς τον ύφαλο, τομέα με «σκαρδαμύσσουν» (διαλείπον) φως. Λίγο μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, εγκαταστάθηκε αυτόματος ανεπιτήρητος φάρος πάνω στον ύφαλο. Εδράζεται σε μεγάλο βάθρο από μπετόν και εξέχει αρκετά από τη θάλασσα.

Ο Ηρόδοτος, στην αναφορά του στον πλοῦ του Περσικού στόλου από τη Θέρμη (Θεσσαλονίκη) προς νότο γράφει: «...των δε δέκα νεών των βαρβάρων, τρεις ἐπήλασαν ἐπὶ τὸ ἔρμα, τὸ μεταξύ ἐὼν Σκιάθου τε καὶ Μαγνησίας, καλεόμενον δε Μύρμηκα. Ενταῦθα οἱ βάρβαροι, ἐπειδὴ στήλιν λίθου ἐπέθηκαν, κομίσαντες ἐπὶ τὸ ἔρμα, ὀρμηθέντες αὐτοὶ ἐκ Θέρμης, ὥς σφι τὸ ἐμποδὼν ἐγγόνευσε καθαρὸν, ἐπέπλεον πάσῃσιν τῇσιν νηυσί, ἑνδεκα ἡμέρας παρέντες μετὰ τὴν βασιλέως ἔξελασιν ἐκ Θέρμης. Τὸ δε ἔρμα σφι κατηγήσαστο, ἐὼν ἐν πόρῳ μάλιστα, Πάμων Σκύριος».

Από τα ανωτέρω συμπεραίνεται ότι η ταυτότητα του τότε υφάλου Μύρμηκα, με αυτήν του Λευτέρη σήμερα, είναι αναμφισβήτητη. Κανένας άλλος ύφαλος δεν υπάρχει στη μέση του διαύλου Σκιάθου-Μαγνησίας. Στο διήγημά του «Φτωχὸς Ἅγιος» ο κοσμοκαλόγερος Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης αναφέρει: «...Γράφω ἀπλῶς τὰς ἀναμνήσεις καὶ ἐντυπώσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας μου, δὲν λέω υπερβολή. Περί τὰς ἀρχὰς τῆς προλαβούσης ἑκατονταετηρίδος, ἡ ἀγκάλη (ὄρμος) Ἀσέλνης κατὰ τὸ νοτιοδυτικὸν τῆς νήσου (Σκιάθου) μυστηριώδης καὶ σκοτεινὴ εθεωρεῖτο ἀπαίσιος διὰ τοὺς τιμίους θαλασσοπόρους, ἐχρησίμευε δὲ μόνον διὰ νὰ ἐκβράζει τὰ πτώματα τῶν πνιγομένων ὅσους ὁ ἀντίκρου κείμενος Λευτέρης -ἡ περίφημη αὐτὴ ὕφαλος ἦν ὁ Ηρόδοτος ὀνομάζει Μύρμηκα καὶ ἱστορεῖ ὅτι ὁ Ξέρξης, διέταξε νὰ κτισθεῖ ὑψηλὸν σῆμα ἐπ'αυτῆς...».¹⁵ Από τα ανωτέρω φαίνεται ότι ο αρχαῖος ύφαλος Μύρμηξ, ο σημερινὸς Λευτέρης, δὲν ἔχει σχέση με τὶς ξέρες Μυρμήγκια στη δυτικὴ εἰσοδο τοῦ ὄρμου Βασιλικῶν (Ψαρποῦλι), οὔτε το χωριὸ Βασιλικά (καὶ Βασιλικό) με (βασιλικά)πλοία, κατὰ τὴ ναυμαχία τοῦ Ἀρτεμισίου τοῦ 480 π.Χ.

Ο ἐλλειμενισμὸς τῶν 3.000 περσικῶν πλοίων, στὶς ἀνατολικὲς ἀκτὲς τῆς χερσονήσου Τρίκερι, ὑπαγορεύτηκε, κυρίως, ἀπὸ τὴν ἀποστολὴ τους

(καταστροφὴ Ἑλληνικοῦ στόλου, εἰσὸς στο Μαλιακὸ Κόλπο καὶ ἐκτέλεση ἀποβατικῶν ἐνεργειῶν στὰ νῶτα τῆς ἑλληνικῆς διάταξης στὶς Θερμοπύλες), τὴ θέση τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου στὶς δυτικὲς ἀκτὲς τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀρτεμισίου, τὰ γεωγραφικὰ -μετεωρολογικὰ καὶ λοιπὰ δεδομένα τῆς περιοχῆς.

Ὅσον ἀφορὰ στο ὄνομα τοῦ χωριοῦ Βασιλικά (καὶ Βασιλικό) δύο ἐκδοχὲς εἶναι πιθανές: κατὰ τὴν ἀρχικὴ φάση τῶν ἐπιχειρήσεων (ἀναγνωρίσεις), ὁ πολυάριθμος στόλος τῶν Περσῶν (3.000 πλοία) ἀναζήτησε κατάλληλους αἰγιαλοὺς (ἀγκυροβόλια) ἴσως καὶ στὸν ὄρμο Βασιλικῶν. Στὴ συνέχεια, κατὰ τὴ στρατηγικὴ συγκέντρωση, τὰ πλοία θὰ μετακινήθηκαν πρὸς τοὺς ὄρμους τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς χερσονήσου Τρίκερι (Περσῶν, ἐκ πολλῶν λιμένων ἀναγομένων, Ηρόδοτος). Ἡ δευτέρη ἐκδοχὴ φαίνεται πιθανότερη: Κατὰ τὸν Βαγγέλη Παπασταμούλο, ἀγαπητὸ φίλο καὶ καταξιωμένο δάσκαλο καὶ ἐξαιρετικὸ ἐρασιτέχνη γλωσσολόγο, τὰ περισσότερα χωριά τῆς περιοχῆς φέρουν ὀνόματα φυτῶν: Βασιλικό, Ἀχλάδι, Κοτσικιά, Ἀγριοβοτάνι, Κερασιά, Κοκκινόμηνια, Μηνιές, Κυπαρίσσι, Πευκί κλπ.¹⁶

4. Ἄγγελος Στέφος καὶ Ἀρτεμὴ Προσπῶ¹⁷

Ξεφυλλίζοντας καὶ πάλι τὴ θαυμάσια καὶ μοναδικὴ ἱστοριοκοινογραφικὴ μελέτη τοῦ αἰμίμηστου Ἄγγελου Στέφου καὶ στὸν Α' τόμο, σελίδα 123 κ.ε. παρατηροῦμε ὅτι τὸ μεταξύ Γουβῶν καὶ Πευκίου χωριὸ Ἀρτεμίσιο, εἶναι τὸ παλαιὸ κακόηχο Κουρμπάτσι ἢ Κριμπάτσι (μαστίγιο) τόπος βασιανιστηρίων τῶν βορειοευβοέων μετὰ τὴν υποδούλωσή μας στοὺς Τούρκους (1470). Μετονομάστηκε σὲ Ἀρτεμίσιο τὸ 1926 με Καποδιστριακὸ νόμο (αρ88/16.11.1926 Τ.Β Ἀπόφαση).

16 Ἰδὲ καὶ Ἀγγέλου Στέφου, Ἰστιάια, τόμος Α, σελ 149, κ.ε

17 Τὸ ἱερὸ τῆς Ἀρτέμιδος Προσπῶς

«Ἐστὶ δὲ τῆς Εὐβοίας το Ἀρτεμίσιον ὑπὲρ τῆς Ἐστιαίας αἰγιαλὸς εἰς βορρὴν ἀναπεταμένος... ἔχει δὲ νῶν οὐ μέγαν Ἀρτέμιδος ἐπὶ κλῆσιν Προσπῶς καὶ δέντρα περὶ αὐτοῦ πέφυκε καὶ στήλαι κύκλῳ λίθου λευκοῦ πεπηγασιν. Ὁ δὲ λίθος τῆς χειρὸς τριβόμενος καὶ χρῶν καὶ σμῆν κροκίζουσιν ἀναδιδῶσιν. Ἐν μίᾳ δὲ τῶν στήλων ἐλεγείον ἦν τότε γεγραμμένον... δεικνύται δὲ τῆς ἀκτῆς τόπος ἐν πολλῇ τῇ περιεθνίᾳ κόνιν τεφρώδη καὶ μέλαιναν ἐκ βάθους ἀναδιδούς, ὥσπερ πυρκαϊσσαν, ἐν ᾧ τὰ ναυάγια καὶ νεκροὺς καύσαι δοκοῦσι». Πλουτάρχου Βίοιο Παράλληλοι, Θεμιστοκλῆς VIII.

«Τὸ τρόπον καὶ τὰς ἐπιγραφὰς αὐτῆς ἔθετο παρὰ τῇ Ἀρτέμιδι

15 Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, Ἄπαντα, ἐκδοσὴ Δόμος, τόμος Β, σελ 217-218

Γράφει λοιπόν ο αείμνηστος Άγγελος Στέφος το 1965: «...Το όνομα *Αρτεμίσιον*, *εδόθη, ως εικός, δια την απθανάτισιν*» του ιστορικού εκείνου γεγονότος της μεγάλης και ιστορικής ναυμαχίας του Αρτεμισίου (ακρωτηρίου) του 480 π.Χ. ότε οι πρόγονοί μας δια της μεγάλης και τολμηράς πράξεως την προεβληθήσαν εις το παγκόσμιον στερέωμα, στήσαντες εκεί τον ναόν της προσώας Αρτέμιδος. Σήμερον, παρά τον ναόν της προσώας Αρτέμιδος, υπάρχει το εξωκκλήσιον του Αγίου Γεωργίου. Επί εποχής

τη Προσώα» Πλουτάρχου, περί της Ηροδότου κακοηθείας 34. Σύμφωνα λοιπόν με την αρχαιοελληνική γραμματεία, το ιερό της Άρτεμις Προσώας βρισκόταν κοντά στην παραλία, όπου ναυλοχούσε ο Ελληνικός στόλος και έβλεπε προς Βορρά. Στο ιερό υπήρχε ένα μικρός ναός της θεάς μέσα σε δέντρα, καθώς και λίθινες στήλες τοποθετημένες σε κύκλο. Μια από αυτές ήταν το τρόπαιο που στήθηκε μετά τη ναυμαχία. Η εύρεση τον περασμένο αιώνα της επιγραφής που αναφέρεται στο ιερό, στο λόγο του Αγίου Γεωργίου στο Πευκί, αμέσως νότια του δρόμου Ιστιάδας-Χαλκίδας οδήγησε τον Γερμανο αρχαιολόγο G. Lolling, στη διενέργεια ανασκαφικής έρευνας το 1883, διαρκείας μόλις 7 ημερών αλλά με σημαντικά ευρήματα: αποκάλυψη των θεμελίων μεγάλου κτίσματος των ύστερων Ρωμαϊκών ή πρώιμων Βυζαντινών χρόνων 30x13 μέτρων σε όλη την κορφή του λόφου. Από αυτό ο Lolling κατέληξε στην άποψη ότι ο ναός ήταν δωρικού ρυθμού 6.50x13μ, δίστυλος εν παραστάσει (δύο κίονες στην πρόσοψη ανάμεσα στις προεκτάσεις των μακρών τοίχων του σηκού). Βρέθηκαν ακόμη θραύσματα από την πήλινη σίμη του ναού που έφερε γραπτή διακόσμηση καθώς και αριθμός ακροκεράμων κλασικών και ρωμαϊκών χρόνων. Στο εσωτερικό βρισκόταν το άγαλμα της θεάς, την ύπαρξη του οποίου βεβαιώνει η επιγραφή του Αρτεμισίου(Σήμερα στο επιγραφικό μουσείο Αθηνών, αριθ11549). Η επιγραφή χαράχθηκε στο β' ήμισυ του 2ου ή στις αρχές του 1ου π.Χ αιώνα επί «Ιεροθύτου Δημοκρίτου» και αναφέρει τα ονόματα αυτών που συνεβέβησαν για την «επανόρθωση του ιερού της Αρτέμιδος της Προσώας και κατασκευήν του αγάλματος». Την εποχή λοιπόν αυτή έγιναν επισκευές στο ιερό και κατασκευάστηκε το άγαλμα. Αντίγραφο της επιγραφής αυτής βρίσκεται στην Αρχαιολογική Συλλογή Ωρεών (αρ. Ευρ. 345). Οι εισφορές κυμαίνονται από 10 έως 700 δραχμές, με το ποσό που συγκεντρώθηκε συνολικά να ανέρχεται σε 8125 δραχμές (πολύ υψηλό). Ιδιαίτερα σημαντική για τη λατρεία της θεάς είναι η δεύτερη επιγραφή που βρέθηκε στο ιερό «...αι πυρρίχη άθλων την παρθένον αγροτέραν» του 4ου-3ου π.Χ αιώνα. Προς τιμήν της Άρτεμις Αγροτέρας γίνονται αγώνες πυρρίχιου χορού, πολεμικού, σε ανάμνηση νίκης σε μάχη, πιθανόν της ναυμαχίας. Ο Lolling αναφέρει ακόμη την εύρεση γλυπτών από λευκό μάρμαρο, θραύσμα ύψους 45 εκ. ενδεδυμένου γυναικείου αγάλματος φυσικού μεγέθους και διάφορα αναθηματικά προς την Αρτέμιδα. Επίσης, βρέθηκαν μαρμάρινες πλάκες, γυάλινα αγγεία, αργυρό ενώτιο, χάλκινα σκεύη, μεγάλοι πίθοι και ευρήματα, όλα απωλεσθέντα πλην της επιγραφής.

Η ανασκαφή συνεχίζεται και σήμερα Αύγουστος 2021 για την αποκάλυψη και ανάδειξη των καταλοίπων ενός από τα σημαντικότερα αρχαία ιερά της Βόρειας Εύβοιας, του οποίου γνωρίζουμε ακριβώς τη θέση.

ιδιοκτησίας του Κουρμπατσίου υπό Βιλδ και προ του 1884, ευρέθησαν αρχαιότητες κατά τις γενομένες ανασκαφές εν τω τόπω τούτω. Ο Γ. Δροσίνης, εξ επιτοπίου αυτοψίας, γράφει εν τω βιβλίω του «Αγροτικά Επιστολαί» σελ.12 και εξ μεταξύ άλλων και τα κάτωθι:

«Εν τω μέσω του γηλόφου ευρέθησαν τοίχοι οικοδομής στενής και μακράς διηρημένης υπό παραλλήλων μεσοτοιχιών εις εξ δωμάτια, μικρά ως κελία, περίξ δε αυτών ατεχνότερον περιτείχισμα, εκ κεράμων μεγάλων τετραγώνων και λίθων κτισμένων ως και η λοιπή οικοδομή. Προς την δυτικήν άκραν του λοφίσκου, υπό τις ρίζας πεύκου, ευρέθη το σπουδαιότερον εύρημα: πλαξ λευκή εκ μαρμάρου και παρ' αυτήν λύνχος πήλινος, τα οποία ήδη προ ημερών είχαν μεταφερθη εις Κορμπάτσι, εντός της αυλής του κ. Βιλδ. Η πλαξ επλύθη καλώς και η επ αυτής μακρά επιγραφή αναγινώσκεται ευχερέστατα, δυστυχώς όμως το κάτω μέρος είναι λοξώς συντετριμμένον. Η πλαξ παχεία υπέρ τους πέντε δακτύλους, πλατεία δύο σπιθαμάς και μακρά πέντε περίπου, φέρει τριγωνικόν επιστέγασμα μετρίας τέχνης, βεβαίως, δ' ίστατο ορθία, ως αι συνήθεις αναθηματικάί πλάκες».

Η επιγραφή είναι μακρότατη εκ τεσσαράκοντα γραμμών, περιέχει δε 35 ονόματα πολιτών συνηνεγκόντων εις την επανόρθωσιν του Ιερού της Προσώας Αρτέμιδος και εις την κατασκευήν του αγάλματος της θεάς και το ποσόν όπερ έκαστος έδωκε δι αλφαβητικών στοιχείων σημειωμένον.

Αναφέρεται δε και η πατρίς εκάστου και ο μεν είναι Οροβιεύς, ο δε Παλληνίτης, έτερος εξ Αμφιθός κλπ... πιθανώτατα επί των ερειπίων του Ιερού και δια του ιδίου ίσως υλικού εκτίσθη ναός χριστιανικός του Αγίου Γεωργίου ή μονή ή ολόκληρος συνοικισμός εγένετο. Πιστεύω, συνεχίζει ο Άγ. Στέφος, ότι, την ακτινοβολία και το κύρος μιας ιστορικής αληθείας και μιας σελίδος δόξης ουδείς έχει δικαίωμα να αφαιρή ή να καλλιεργή την αφάνειάν του, αφού δεν διαφημιζομεν απλώς τη δόξαν του.

Ο Πίνδαρος, αποκαλεί το Αρτεμίσιον «φαινάν κρηγίδα ελευθερίας». Όμως, το σημερινόν Αρτεμίσιον παρουσιάζει ένα κενόν, μίαν ιστορικήν αδικίαν. Το κενόν τούτο δείχνει μιαν ασυνέπειαν προς την εθνική μας παράδοσιν. Νομίζω ότι το παλαιόν «Αρτεμίσιον» ουδόλως υπολείπεται

των Θερμοπυλών και της Σαλαμίνας ως προς την ανάδειξη εθνικών αγωνιστών και τη δημιουργία ευκλεών πράξεων και κατορθωμάτων, επιτευχθέντων δια της συμμετοχής των κατοίκων εις την ένδοξον ναυμαχίαν του Αρτεμισίου. Είχεν υποχρεώσιν η πολιτεία, οι υπεύθυνοι αρχαί ή και πρόσωπα ακόμη, καθ' οιονδήποτε τρόπον να εκφράσουν την πρέπουσαν τιμήν, ώστε αι επερχόμεναι γενεαί να παραδειγματίζονται από τας πατριωτικές εκδηλώσεις των προγόνων των. Η πανελλήνιος ευγνωμοσύνη δια τον Μαραθώνα και τας Θερμοπύλας εξεδηλώθη εις τη Σαλαμίνα, αι εορταστικά εκδηλώσεις συνεχίζονται επί σειράν ετών, κατά τας επετείους της ιστορικής ναυμαχίας, Περί Αρτεμισίου, μέχρι σήμερον τουλάχιστον, ουδεμίαν εκδήλωσιν αντελήφθην. Ούτε ένα σύλλογον των Αρτεμισιομάχων δεν εσκέφθησαν οι αρμόδιοι. (ΕΥΓΕ)

5. Η Πανευρωπαϊκή Σημασία της Ναυμαχίας

(«Μα τους εν Αρτεμισίω Ναυμαχήσαντες» Αθήναιος *9-25)

1. «Μήδοι ανεχώρησαν εξ Ευρώπης, νικηθέντες και πεζή και ναυσί υπό των Ελλήνων» Θουκυδίδης Α-89

2. «Ο γαρ της Ασίας βασιλεύς, ελπίζων και την Ευρώπην δουλώσασθαι...» Λυσίου, Επιτάφιος 21.

3. «Ο Ξέρξης έκανε πόλεμο κατά ξηρά και θάλασσα εναντίον όλης της Ευρώπης...» Κορνηλιού Νέπωτος Βίοι: Θεμιστοκλής

4. (Οι μαχητές του Μαραθώνα και οι ναυμάχοι του Αρτεμισίου)

«...διδάσκαλοι τοις άλλοις γενόμενοι, ότι ουκ

άμαχος είν, η Περσών δύναμις, αλλά παν πλήθος και πας πλούτος αρετή υπείκει. Εγώ μεν ουν εκείνους τους άνδρας φημί, ου μόνον των σωμάτων των ημετέρων πατέρας είναι αλλά και της ελευθερίας, της τε ημετέρας και συμπάντων των εν τήδε τη ηπείρω...» Πλάτωνος Μενέξενος, 240Α-С (Διάλογος Σωκράτους με Μενέξενο, μαθητή του. Στο διάλογο ο Σωκράτης απαγγέλλει επιτάφιον για τους πεσόντες στους αγώνες κατά των Περσών).

5. Ο αρχιναύαρχος του Αρτεμισίου Ευρυβιάδης είναι από τους πρώτους που ως Σπαρτιάτης, ως Έλληνας και ως Ευρωπαίος μίλησε για τη σωτηρία της Ευρώπης.

«Ού μενέειν τους βαρβάρους εν τη Ευρώπη» (Ηρόδοτος, Ιστορία, Η, 108)

Βιβλιογραφία

Αισχύλος, εκδόσεις ΖΗΤΡΟΣ 2001, Πλάτωνος 2, Θεσσ/νίκη

Διόδωρος Σικελιώτης, εκδόσεις ΖΗΤΡΟΣ 2001, Πλάτωνος 2, Θεσσ/νίκη

Ηρόδοτος, εκδόσεις ΖΗΤΡΟΣ 2001, Πλάτωνος 2, Θεσσ/νίκη

Πλούταρχος, εκδόσεις ΖΗΤΡΟΣ 2001, Πλάτωνος 2, Θεσσ/νίκη

Άγγελου Στέφρου: Ιστιαία Α, Β 1967

Άκρα Εστίν Ευβοίας το Αρτεμίσιον. ΥΠ. ΠΟ Στυλ. Κατάκη 2010

Έκθεση της Πολεμικής Αρετής των Ελλήνων ΓΕΣ 1970

Ηροδότου Μούσαι: Μαρκαντωνάτου Δ. 1971

Περιοδική έκδοση "Ναυτική Επιθεώρηση" (ΓΕΝ)

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ο Ιωάννης Χαράλαμπος Πλατιάς, υποστράτηγος ε.α., γεννήθηκε το 1938 στα Ελληνικά, όπου έζησε τα παιδικά και τα εφηβικά του χρόνια. Απόφοιτος της Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων, της Σχολής Πολέμου, της Σχολής Εθνικής Αμύνης και άλλων στρατιωτικών Σχολών-Σχολείων (Πυροβολικού, Καταδρομών, Πολιτικής Σχεδίασης Εκτάκτων Αναγκών κ.α) όπως επίσης και των Σχολών Προχωρημένης Εκπαίδευσης (career courses) Αξιωματικών Πυροβολικού και Τεθωρακισμένων των ΗΠΑ. Υπηρέτησε σε Μονάδες – Συγκροτήματα και Επιτελεία Μεραρχίας – ΓΕΣ – ΓΕΕΘΑ, στην ΕΥΠ, στην Κύπρο και στο Ανώτατο Στρατηγείο του ΝΑΤΟ (Βέλγιο). Είναι παντρεμένος με τη Μαριάννα Πύρρου (γόνο προσφύγων από Βόρειο Ήπειρο και Μικρά Ασία) με την οποία απέκτησαν δύο κόρες: τη Δέσποινα (Αγγλική Φιλολογία ΚΠΑ, MBA στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών) και τη Σοφία- Ελένη (Δημόσιες Σχέσεις, μεταπτυχιακό στη Διαχείριση Ανθρώπινου Δυναμικού). Διαμένει στα Ελληνικά Ιστιαίας, την Πατρώα Γη.

Προληπτικός Έλεγχος Μαστών

Του **Δρ. Βασίλειου Καλλέ**,
Γενικού Χειρουργού - Χειρουργού Μαστού, Επιμελητή Α' Χειρουργικής Κλινικής Ναυτικού Νοσοκομείου Αθηνών

Ο καρκίνος του μαστού, η συχνότερη πλέον μορφή κακοήθειας στο γυναικείο φύλο, είναι μια νόσος που στις μέρες μας είναι αντιμετωπίσιμη. Η διάγνωση της νόσου σε αρχικό (πρώιμο) στάδιο μας δίνει τη δυνατότητα στοχευμένης και έγκαιρης θεραπευτικής παρέμβασης, αυξάνοντας έτσι τα ποσοστά επιβίωσης της ασθενούς.

Τα μέσα που έχουμε διαθέσιμα για να πετύχουμε την όσο το δυνατόν πιο έγκαιρη διάγνωση είναι και οι πυλώνες του προσυμπτωματικού ελέγχου, του ελέγχου δηλαδή που γίνεται πριν εκδηλωθεί κάποιο από τα συμπτώματα του καρκίνου του μαστού, και αυτά είναι ο προληπτικός απεικονιστικός έλεγχος των μαστών με την προληπτική μαστογραφία και τις τυχόν συμπληρωματικές εξετάσεις, και η κλινική εξέταση του μαστού.

Ψηφιακή Μαστογραφία – Τομοσύνθεση Μαστού

Η Ψηφιακή Μαστογραφία αποτελεί την καθιερωμένη μέθοδο προληπτικού ελέγχου (screening) των γυναικών. Είναι η κυριότερη απεικονιστική εξέταση που συνεισφέρει στην έγκαιρη διάγνωση του καρκίνου του μαστού, καθώς έχει αποδειχθεί ότι μπορεί να ανιχνεύει μια κακοήθεια πολύ πριν αυτή γίνει αντιληπτή κλινικά, μειώνοντας έτσι τους θανάτους από τον καρκίνο του μαστού. Η ψηφιακή μαστογραφία έχει μεγάλη ευκρίνεια ειδικά στην ανάδειξη αλλοιώσεων όπως οι αποτιτανώσεις, και χαμηλή δόση ακτινοβολίας.

Η προληπτική Ψηφιακή Μαστογραφία συνίσταται σε δυο λήψεις ανά μαστό (face και profile), που γίνονται με τον μαστό σε συμπίεση, και προτείνεται να γίνεται μια εβδομάδα μετά το τέλος της περιόδου, οπότε και ο μαστός είναι σχετικά ήρεμος από την επίδραση των διακυμάνσεων των ορμονών του αναπαραγωγικού κύκλου.

Σύγχρονη εξέλιξη της Ψηφιακής Μαστογραφίας είναι η **Ψηφιακή 3D Τομοσύνθεση**, κατά την οποία λαμβάνονται πολλαπλές λεπτές εικόνες (τομές) του μαστού, οι οποίες ανασυντίθενται τρισδιάστατα, με αποτέλεσμα την καλύτερη αντίθεση και ευκρίνεια στην απεικόνιση του μαστού. Η Τομοσύνθεση, σε σχέση με την

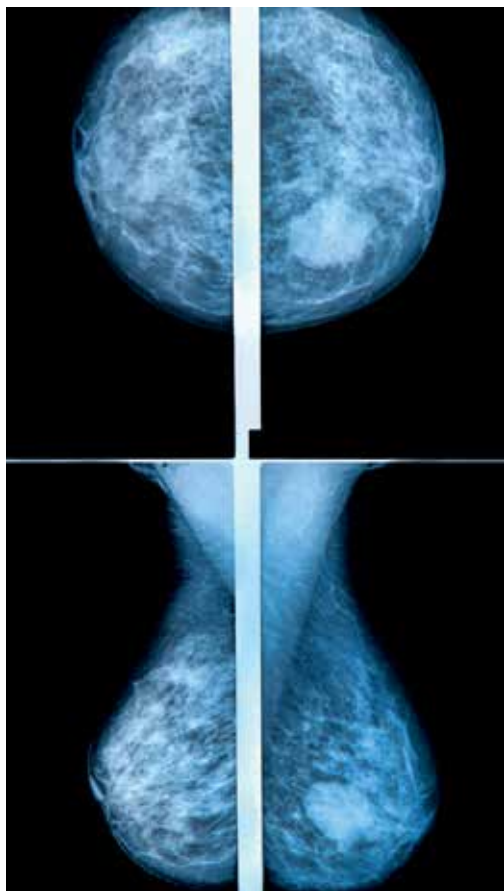

Ψηφιακή Μαστογραφία, παράγει πιο αξιόπιστες εικόνες, ειδικά σε γυναίκες με πυκνούς μαστούς, και αυξάνει τα ποσοστά ανίχνευσης του καρκίνου του μαστού στις γυναίκες αυτές. Κατά την εξέταση αυτή λαμβάνεται ένας αριθμός εικόνων λεπτών τομών του μαστού από διαφορετικές γωνίες, και ακολουθεί τρισδιάστατη ανασύνθεση των εικόνων αυτών. Έτσι επιτυγχάνεται απεικόνιση με καλύτερη αντίθεση και ευκρίνεια, και αναδεικνύονται με μεγαλύτερη λεπτομέρεια οι δομές του μαστού.

Στις γυναίκες που δεν έχουν αυξημένο κίνδυνο για εμφάνιση καρκίνου του μαστού βάσει του ατομικού και οικογενειακού ιστορικού τους, προτείνεται η διενέργεια μιας μαστογραφίας αναφοράς στην ηλικία των 35-40 ετών, και κατόπιν ο ετήσιος απεικονιστικός έλεγχος σε συνδυασμό με κλινική εξέταση. Ως ηλικία διακοπής θεωρούνται τα 70 – 75 έτη, όμως αυτό εξατομικεύεται αντίστοιχα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ασθενούς.

Υπερηχογράφημα Μαστών

Το υπερηχογράφημα μαστών είναι μια εύκολη, γρήγορη, ανώδυνη και χωρίς ακτινοβολία εξέταση που μπορεί να δώσει σημαντικές πληροφορίες και να βοηθήσει στην έγκαιρη διάγνωση του καρκίνου του μαστού. Χρησιμοποιείται είτε συμπληρωματικά (επιπρόσθετα) της μαστογρα

φίας είτε σαν πρώτη εξέταση κατά τη διερεύνηση κάποιου συμπτώματος σε γυναίκες <35 ετών, και ο ρόλος του έχει αναδειχθεί σημαντικός στη διαγνωστική προσέγγιση των παθήσεων του μαστού.

Το υπερηχογράφημα των μαστών, στα πλαίσια του προληπτικού ελέγχου, χρησιμοποιείται συμπληρωματικά σε γυναίκες με πυκνούς μαστούς – την πλειοψηφία δηλαδή των γυναικών αναπαραγωγικής ηλικίας – καθώς μας βοηθά να ανακαλύψουμε τυχόν αλλοιώσεις που δεν είναι ορατές στη μαστογραφία. Επίσης, χρησιμοποιείται για την επιπρόσθετη αξιολόγηση τυχόν ευρημάτων στη Μαστογραφία, καθώς μπορεί να κατατάξει μια αλλοίωση με βάση τη μορφολογία, το μέγεθος και την αγγείωσή της, ενώ συχνά χρησιμεύει και ως εργαλείο απεικονιστικής παρακολούθησης κάποιου ευρήματος.

Τα σύγχρονα μηχανήματα υπερήχων προ-

σφέρουν επιπλέον εξειδικευμένες δυνατότητες τρισδιάστατης απεικόνισης ή μέτρησης της ελαστικότητας μιας αλλοίωσης (**ελαστογραφία**), που βοηθούν στη διαφορική διάγνωση και τον πιο ακριβή χαρακτηρισμό των ευρημάτων. Τέλος, με τη βοήθεια των υπερήχων σήμερα γίνεται η πλειοψηφία των απεικονιστικά κατευθυνόμενων βιοψιών σε ύποπτα ευρήματα.

Μαγνητική Τομογραφία Μαστών

Η Μαγνητική Μαστογραφία είναι μία σύγχρονη τεχνική απεικόνισης του μαστού με υψηλή ευκρίνεια, που εφαρμόζεται συμπληρωματικά με τις κλασικές απεικονιστικές μεθόδους (ψηφιακή μαστογραφία, υπερηχογράφημα μαστών) και μπορεί να ανιχνεύσει βλάβες πολύ μικρού μεγέθους, χωρίς να εκτίθεται η ασθενής σε ακτινοβολία. Στη Μαγνητική Μαστογραφία μελετάται τόσο η μορφολογία όσο και η συμπεριφορά των αλλοιώσεων του μαστού σε σχέση με την πρόσληψη και απομάκρυνση σκιαγραφικού, δίνοντας μας σημαντικές πληροφορίες ώστε να χαρακτηρίσουμε ένα εύρημα ύποπτο ή μη. Ενδείξεις για τη διενέργειά της αποτελούν:

- Ο προληπτικός έλεγχος των μαστών σε γυναίκες υψηλού κινδύνου ανάπτυξης καρκίνου του μαστού, βάσει του ατομικού και οικογενειακού τους ιστορικού
- Η περαιτέρω διερεύνηση ευρημάτων που εντοπίστηκαν σε μαστογραφικό έλεγχο και δεν μπορούν να χαρακτηριστούν με επιπρόσθετες τεχνικές, ώστε να προσδιοριστεί η ανάγκη βιοψίας
- Ο καθορισμός της έκτασης μιας βλάβης σε γυναίκες με διαγνωσμένο καρκίνο του μαστού, ή ο αποκλεισμός πιθανής επιπρόσθετης εστίας σε άλλο σημείο στον ίδιο μαστό, ή στον άλλο μαστό
- Η διερεύνησή πιθανής υποτροπής ή ανάπτυξης νέας εστίας σε γυναίκες με αντιμετωπισθείσα κακοήθεια στο μαστό
- Η αξιολόγηση ανταπόκρισης ενός διεγνωσμένου καρκίνου του μαστού στην προεγχειρητική χημειοθεραπεία
- Η αξιολόγηση επιπλοκών τοποθέτησης ενθεμάτων μαστού (π.χ. ρήξη)

Κλινική Εξέταση Μαστού

Ο συστηματικός έλεγχος με τις προληπτικές απεικονιστικές εξετάσεις είναι απαραίτητο να συνδυάζεται από **κλινική εξέταση από εξειδικευμένο ιατρό**, καθώς έτσι αυξάνεται η πιθανότητα έγκαιρης αναγνώρισης, διερεύνησης και διάγνωσης ύποπτων ευρημάτων. Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι κάποιοι ειδικοί τύποι καρκίνου του μαστού δεν «εμφανίζονται» στον απεικονιστικό έλεγχο, και μια σωστή αξιολόγηση και κλινική εξέταση από μόνη της μπορεί να θέσει την υποψία ύπαρξης της νόσου.

Πριν την εξέταση, λαμβάνεται ενδελεχής ιστορικό που αφορά τους παράγοντες κινδύνου εμφάνισης του καρκίνου του μαστού, καθώς

και παθολογικό, χειρουργικό, γυναικολογικό και μαιευτικό ιστορικό. Επίσης, με τη βοήθεια και υπολογιστικών μοντέλων, προσδιορίζεται ένας εξατομικευμένος σχετικός κίνδυνος εμφάνισης της νόσου. Στην κλινική εξέταση, που γίνεται με συστηματικό τρόπο, μπορεί να αναγνωρισθούν εγκαίρως πιθανά ογκίδια στους μαστούς, ενώ αξιολογούνται όλα τα σχετικά σημεία και συμπτώματα. Έτσι, με τα ευρήματά της και τη συναξιολόγηση των απεικονιστικών εξετάσεων, δημιουργείται ένα εξατομικευμένο πλάνο παρακολούθησης ή τίθεται η ανάγκη περαιτέρω διερεύνησης με επιπλέον απεικονιστικές μεθόδους ή βιοψία.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ο Δρ. Βασίλειος Καλλές είναι Γενικός Χειρουργός - Χειρουργός Μαστού. Είναι απόφοιτος της Ιατρικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και της Στρατιωτικής Σχολής Αξιωματικών Σωμάτων (ΣΣΑΣ). Σήμερα, υπηρετεί στο Πολεμικό Ναυτικό ως Επιμελητής της Α' Χειρουργικής Κλινικής του Ναυτικού Νοσοκομείου Αθηνών. Παράλληλα, ασκεί κλινικό έργο στο Τμήμα Χειρουργικής Ογκολογίας και τη Μονάδα Μαστού του Mediterraneo Hospital. Κατά τη διάρκεια της ειδικεύσεώς του στη Χειρουργική, εκπαιδεύτηκε στη Χειρουργική Ογκολογία και την Ογκοπλαστική Χειρουργική του Μαστού στα διεθνούς φήμης Νοσοκομεία St George's University Hospital, London, UK και Basingstoke and North Hampshire Hospital, Basingstoke, UK, καθώς και στη Μονάδα Μαστού του Ιπποκρατείου Νοσοκομείου Αθηνών (Διευθυντής: Καθ. Γ. Ζωγράφος). Επίσης, στα πλαίσια της εκπόνησης της Διδακτορικής του Διατριβής με ερευνητικό αντικείμενο τον Καρκίνο του Μαστού, διετέλεσε συνεργάτης της Μονάδας Μαστού της Α' Προπαιδευτικής Χειρουργικής Κλινικής, ολοκληρώνοντας σημαντικό ερευνητικό έργο. Τον Ιούλιο του 2014 αναγορεύτηκε Διδάκτωρ της Ιατρικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών με βαθμό «Άριστα». Παράλληλα, τον Οκτώβριο του 2014 ολοκλήρωσε και τις μεταπτυχιακές σπουδές του με αντικείμενο την «Ελάχιστη Επεμβατική Χειρουργική, Ρομποτική Χειρουργική και Τηλεχειρουργική», λαμβάνοντας τον αντίστοιχο τίτλο του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης (MSc) από την Ιατρική Σχολή του ΕΚΠΑ. Στο επιστημονικό του έργο συγκαταλέγονται 62 δημοσιευμένα άρθρα σε διεθνή έγκριτα επιστημονικά περιοδικά και περισσότερες από 130 ανακοινώσεις σε Διεθνή και Εθνικά Συνέδρια, καθώς και συμμετοχή σε διεθνείς, πολυκεντρικές μελέτες με αντικείμενα Χειρουργικής Μαστού (Αποκατάσταση Μαστού μετά από Μαστεκτομή, Ογκοπλαστικές Τεχνικές Διατήρησης Μαστού) και Γενικής Χειρουργικής. Είναι κάτοχος τίτλου σπουδών με αντικείμενο τον Σχεδιασμό και την Ερμηνεία Κλινικών Μελετών από την κορυφαία παγκοσμίως Ιατρική Σχολή του Johns Hopkins University των Ηνωμένων Πολιτειών, και για το επιστημονικό του έργο έχει τιμηθεί με 8 εθνικά και 2 διεθνή βραβεία και επάινους, καθώς και με «Εύφημο Μνεία» από το Γενικό Επιτελείο Ναυτικού. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα επικεντρώνονται τόσο στη βασική και κλινική έρευνα του καρκίνου του μαστού, όσο και στην ανάπτυξη πρωτοκόλλων βελτίωσης της ποιότητας των υπηρεσιών υγείας σε ασθενείς με παθήσεις του μαστού. Είναι μέλος της Ελληνικής Χειρουργικής Εταιρείας, της Ελληνικής Χειρουργικής Εταιρίας Μαστού καθώς και της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Χειρουργικής Ογκολογίας. Τέλος, είναι κάτοχος, κατόπιν εξετάσεων, του Ευρωπαϊκού Διπλώματος Χειρουργικής Μαστού (Fellow of the European Boards of Surgery, Qualification in Breast Surgery).

Χειραψία με την Ιστορία

Ἡ ναυμαχία τῆς Ἑλλης

Επιμέλεια: Πλωτάρχης (Ο) Αθανάσιος Παπαδημητρώπουλος ΠΝ, Ιστορικός - Επιτελής ΥΙΝ
Ανθυποπλοίαρχος (Ε) Βλάσιος Οικονόμου ΠΝ, Ιστορικός - Επιτελής ΥΙΝ

Απόσπασμα από το βιβλίο «Ταξείδια και Πολεμικά Γεγονότα, αναμνήσεις ενός παλαιού Ναυάρχου» του Αντιναυάρχου Σταματίου Πλατσούκα κατά την διάρκεια της Ναυμαχίας της “ΕΛΛΗΣ” (3 Δεκεμβρίου 1912)

Η Ναυμαχία της Έλλης την Τρίτη 3 Δεκεμβρίου 1912, ήταν η πρώτη από τις δύο κορυφαίες ναυμαχίες μεταξύ του Ελληνικού Πολεμικού Ναυτικού και του Οθωμανικού Στόλου κατά τον Α' Βαλκανικό Πόλεμο (1912), που πραγματοποιήθηκε στην έξοδο των Στενών των Δαρδανελλίων (ή Ελλησπόντου). Η ναυμαχία έληξε με τη νίκη του Ελληνικού Στόλου και τον εγκλεισμό του Οθωμανικού εντός των Στενών.

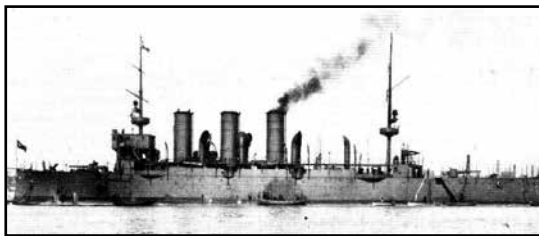
Την έκβαση την ναυμαχίας έκρινε η σκέψη και η τόλμη του Αρχηγού Ναυάρχου Παύλου Κουντουριώτη. Ο Κουντουριώτης αποδέσμευσε τον Στόλο από τις κινήσεις της ναυαρχίδας του, θωρηκτό «ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΒΕΡΩΦ», υψώνοντας την σημαία "Ζ" (κινούμαι ανεξάρτητα), και εκμεταλλευόμενος την μεγαλύτερη ταχύτητα του θωρηκτού όρμησε ακάθεκτος με ταχύτητα 21 κόμβων, διαγράφοντας τόξο μπροστά από την γραμμή του Οθωμανικού Στόλου με σκοπό να υπερφαλαγγίσει τα τουρκικά θωρηκτά και να τα βάλει μεταξύ των πυρών του «Γ. ΑΒΕΡΩΦ» και των υπολοίπων ελληνικών θωρηκτών. Αυτός ο ελιγμός λέγεται «Ταύ» και πραγματοποιήθηκε με επιτυχία από τα Ιαπωνικά θωρηκτά εναντίον των Ρώσων στην ναυμαχία της Τσουσίμα (Τα πλοία του γαλάζιου στόλου, περνώντας μπροστά από τα εχθρικά, μπορούν να βάλουν με όλα τα όπλα στην πρύμνη και την πλώρη τους, ενώ του κόκκινου στόλου τα δύο πρώτα, μόνο με τα πρόσθια πυροβόλα). Καθώς η ταχύτητα της θωρηκτής μοίρας τύπου «ΥΔΡΑ» ήταν μικρή (14 κόμβοι), ο «Γ. ΑΒΕΡΩΦ» υπερφαλάγγισε τον εχθρό μόνος του και ανάμεσα σε πυκνά πυρά του Οθωμανικού Στόλου και των απέναντι φρουρίων έφτασε σε απόσταση 2.850 μ. από τον αντίπαλο. Οι Οθωμανοί όταν κατάλαβαν ότι ο ελιγμός θα εκτελούνταν με απόλυτη επιτυχία, έκαναν διαδοχική στροφή 160° και μπήκαν με φοβερή αταξία ξανά στα Στενά, κάτω από την κάλυψη των επάκτιων πυροβόλων των φρουρίων «Σεντούλμπαχιρ» και «Κουμ-καλέ».

Στο Ιστορικό Αρχείο (Ι.Α) της ΥΙΝ υπάρχει το ιστορικό αρχείο του Ναυάρχου Σταματίου Πλατσούκα που αναφέρεται στην περίοδο του τέλους του 19ου έως τις αρχές του 20ου αιώνα. Μέσα από το αρχείο του Ναυάρχου, γίνεται γνωστή η καθημερινότητα των πλοίων του Πολεμικού Ναυτικού όσο και της πολεμικής δράσης τους, καθώς συμμετείχε ως Αξιωματικός στις Ναυμαχίες της Έλλης και της Λήμνου κατά την διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων.

Η συγγραφή των Αναμνήσεων στηρίχθηκε σε σημειώσεις και άλλα στοιχεία του προσωπικού του αρχείου, με πιο χαρακτηριστική περίπτωση τους Βαλκανικούς Πολέμους, όπου τα αναφερόμενα βασίστηκαν στο επίσημο Ημερολόγιο της Β' Θωρηκτής Μοίρας, που ο ίδιος τήρησε.

Το συνημμένο κείμενο που ακολουθεί αποτελεί απόσπασμα μεταγραφής του πρωτότυπου χειρόγραφου, από τον Αντιναύαρχο ε.α. ΠΝ Αναστάσιο Δημητρακόπουλο, και αφορά την περίοδο της Ναυμαχίας της Έλλης την 3 Δεκεμβρίου 1912. Αποτέλεσμα της επιμέλειας αυτής ήταν η έκδοση σε βιβλίο, από την ΥΙΝ, όλων των αναμνήσεων του Στ. Πλάτσουκα, όπως άλλωστε ονειρευόταν και ίδιος, με τίτλο «Ταξείδια και Πολεμικά Γεγονότα, αναμνήσεις ενός παλαιού Ναυάρχου». Οι φωτογραφίες που συνοδεύουν το κείμενο ανήκουν στα Φωτογραφικά Αρχεία, της Υπηρεσίας Ιστορίας Ναυτικού (Υ.Ι.Ν.) και του Ναυτικού Μουσείου Ελλάδος (Ν.Μ.Ε.).

Ὁ Στόλος πλέει εἰς γραμμὴν παραγωγῆς κατὰ στήλας. Εἰς τὴν πρώτην τὰ θωρηκτὰ κατὰ φυσικὴν τάξιν: Ἀβέρωφ, Σπέτσαι, Ὑδρα, Ψαρά. Εἰς τὴν δευτέραν δεξιὰ τῆς πρώτης καὶ ἐγκαρσίως αὐτῆς, τὰ ἀνιχνευτικὰ Λέων, Πάνθηρ, Τέραξ, Αἰτός, ἐν κανονικὴν ἀπόστασιν 400 μέτρων μέ ταχύτητα 7 μιλίων. Ἐλαφρὸς ἄνεμος ἐκ Νότου καὶ γαλήνη ἐπεκράτει μ' ἑλαφράν ὁμίχλην εἰς τὰ Στενὰ τοῦ Ἑλλησπόντου. Τὴν 7ω 30λ π.μ. ὁ Στόλος εὐρίσκεται μεταξὺ Ἰμβρου καὶ ἀκτῆς Καλλιπόλεως εἰς ἀπόστασιν 6 περίπου μιλίων ἀπ' αὐτὴν ἐπέχων πρὸς Τένεδον. Τὴν 7ω 40λ ἐνεφανίσθησαν εἰς τὰ Στενὰ καὶ πρὸς τὸ μέρος τοῦ Κούμ-Καλέ 4 Τουρκικὰ ἀντιτορπιλλικά, τὰ ὁποῖα ἠκολούθη τὸ καταδρομικὸν "Μετζητιέ". Ἀμέσως ἐσημάνθη ἐκ τῆς Ναυαρχίδος "πλήρης πολεμικὴ ἔγερσις προπαρασκευὴ πρὸς προσβολὴν τοῦ ἐχθροῦ" καὶ βαθμυδὸν αὐξάνεται ἡ ταχύτης.

Το Καταδρομικὸ «METZITIE», Ἀρχεῖο ΝΜΕ

Μόλις ἐγίναμε ἀντιληπτοὶ ἀπὸ τὰ ἀντιτορπιλλικά αὐτά, ἐν ἐκ τούτων ἀποσπᾶται καὶ διευθύνεται πρὸς τὰ ἔσω τῶν Στενῶν, ἵνα εἰδοποιήσῃ τὸν λοιπὸν Τουρκικὸν Στόλον, ὅστις ἀπὸ τῆς θέσεώς μας δὲν ἐφαίνετο, ἀλλὰ τοῦ ὁποῖου οἱ πολλοὶ καπνοὶ ἐπρόδιδαν τὴν παρουσίαν του. Τὸ περιπολοῦν "Βέλος" ἔρχεται πρὸς ἡμᾶς σημαίνον διὰ ἡμερινῶν σημάτων ὅτι "τὰ

ἀναφανέντα πλοῖα εἶναι ἐχθρικά" καὶ τὸ ὁποῖον διατάσσεται ὑπὸ τοῦ Ναυάρχου νὰ πλεύσῃ πρὸς συνάντησιν τῶν ἀντιτορπιλλικῶν μας, καὶ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν διὰ τοῦ ἀσυσρήτου διαταγὴν τοῦ πρὸς πάντα τὰ ἀντιτορπιλλικά ἵνα συγκεντρωθοῦν μεταξὺ Τενέδου καὶ Μακρονήσου, καὶ ὅπου μετ' ὀλίγον συνενώθησαν.

Περὶ τὴν 8 π.μ. Τουρκικὸν πλωτὸν Νοσοκομεῖον ἐξῆλθε τῶν Στενῶν καὶ μαζί μέ τὸ "Μετζητιέ" καὶ τὰ ἀντιτορπιλλικά, ἀφοῦ ἐπροχώρησαν ὀλίγον νοτίως τοῦ Κούμ-Καλέ, ἐκράτησαν καὶ ἀνέμενον ἐκεῖ.

Ἦδη ἐπὶ τοῦ πλοίου μας οἱ σαλπικταὶ περιφερόμενοι τὸ κατάστρωμα καὶ τὸ μεσόστεγον σαλπίζουν πολεμικὴ ἔγερσιν. Πάντες περιχαρεῖς τρέχουν εἰς τὰς θέσεις τῶν. Ὅσοι ἀξιωματικοὶ εἶχον νυκτερινὴν τετραωρία καὶ ἐκοιμῶντο ἀκόμη ἐπετάχθησαν ἐπάνω ἀπὸ τίς κουκέτες τῶν, καὶ ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου εὐρέθησαν εἰς τὸ κατάστρωμα, ἀναλαβόντες τὰ ὠρισμένα αὐτῶν καθήκοντα. Ἡ γέφυρα, ὁ ἐγκέφαλος αὐτοῦ τοῦ πλοίου, εὐρίσκετο εἰς ἀναβρασμόν, συνομιλίας, γέλωτες, ἀστεία, λογοπαίγνια, ἀνταλλάσσονται μεταξὺ μας χωρὶς τὴν παραμικρὰν ἀνησυχίαν. Ἄλλοι ἐξ ἡμῶν κρατοῦν ἀνὰ χεῖρας τὰ βιβλιάρια τῶν σκιαγραφιῶν τῶν Τουρκικῶν πλοίων ἄλλοι δέ διόπτραν καὶ τηλεσκόπια. Ἐπὶ τοῦ θωρακίου τοῦ προωαίου ἱστοῦ ἀνέρχονται ὁ ἀξιωματικὸς τηλεμετρητής, παρατηρηταί, καὶ οἱ βοηθοὶ αὐτῶν, χρησιμεύοντες ὡς καταμετρηταί τοῦ πεδίου τοῦ θανάτου, μέ τοὺς ἐξάντας, τὰ διάφορα τηλεμετρικὰ ὄργανα, τοὺς διαφόρους πίνακας καὶ τὰ ἀβάκια τῶν. Διότι ἡ βολὴ κατέστη πλέον ἐπιστήμη, μέ τὴν σχετικὴν λογιστικὴν τῆς. Ὅλαι αἱ κάθοδοι κλείονται μέ τοὺς καθέκτας τῶν, καὶ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἐξαφανίζεται εἰς τὰ κάτω διαμερίσματα.

Τινὲς ἐκ τῶν πλησιέστατα καὶ ἄνωθεν ἀκριβῶς τῶν 2 μεγάλων πυροβόλων ἱστάμενοι εἰς τὴν ὠρισμένην τῶν θέσιν ἐκλείσαν τὰ αὐτιά τῶν μέ βαμβάκι πρὸς προφύλαξιν τοῦ ἀκουστικοῦ τυμπάνου τῶν ἀπὸ τὸν ὑπερβολικὸν κρότον τῶν μεγάλων πυροβόλων κατὰ τοὺς πυροβολισμοὺς τῶν, ἐνῶ ἄλλοι μὴ πράξαντες τοῦτο ἐπάθαμε τ' ὀλιγότερον βαρηκοΐαν. Ὅλαι αἱ ὁδηγαὶ ἤρχισαν νὰ δίδονται διὰ τῶν φωναγωγῶν, καὶ τῶν τηλεγράφων τῶν μηχανῶν, ἀπὸ ἐκείνους πού εὐρίσκονται ἐπάνω εἰς τὸ φῶς

τῆς ἡμέρας, πού ἀναπνέουν τόν καθαρὸν ἀέρα, τέλος ἀπὸ ἐκείνους πού βλέπουν πρὸς ποῖον πολεμοῦν, πρὸς τοὺς ἄλλους, εἰς τοὺς ὁποίους ἀπαγορεύονται ὅλα αὐτά, τοὺς ἐργαζομένους κάτω εἰς τὰ λεβητοστάσια καὶ μηχανοστάσια ὑπὸ τὸ ἐρυθρὸν σκιόφως τῶν ἠλεκτρικῶν λαμπτήρων. Οὗτοι εἶναι τελειῶς χωρισμένοι ἀπὸ ἐκείνους, καὶ ὅμως τόσον ἀλληλεγγυεῖς συνδεδεμένοι, δίδοντες ἐν τῷ συνόλῳ τῶν τὴν ζωὴν καὶ τὴν κίνησιν τῶν πολεμικῶν πλοίων, καὶ οἱ ὅποιοι ἐν τέλει μποροῦν ν' ἀποθάνουν χωρὶς τίποτε νὰ ἰδοῦν.

Εφαίνοντο πλέον αἱ καπνοδόχοι, αἱ γέφυραι, καὶ τὰ ἐπάνω μέρη τῶν ἐχθρικῶν σκαφῶν. Εἰς τὰ 3 παλαιὰ μας θωρηκτὰ ὑψώθησαν αἱ Ἀ! μεγέθους μεταξωταὶ Ἐθνικαὶ μας σημαίαι.

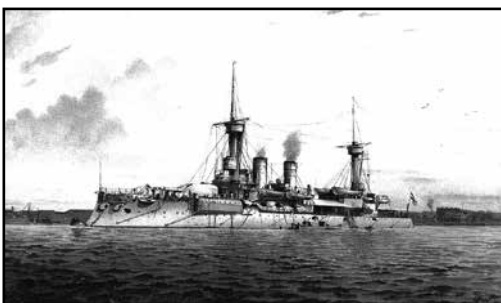
Μετ' ὀλίγον ἐφάνησαν ἐξερχόμενα τῶν Στενῶν καὶ πλέοντα μέ ταχύτητα οὐχὶ ἀνωτέραν τῶν 10 μιλίων ἐν γραμμῇ παραγωγῆς τὰ 4 θωρηκτὰ 1) Χαϊρεντίν Μπαρμπαρόσα, 2) Τουργκούτ Ρεῖς, 3) Μεσουδιέ καὶ 4) Ἀσσάρ Τεφῆκ. Ἐκ τῆς Ναυαρχίδος ἐσημάνθη τὴν 8ω 15λ π.μ. διὰ βραχιόνων ὡς καὶ διὰ τοῦ ἀσυρμάτου πρὸς πάντα τὰ πλοῖα τὸ ἐξῆς παράγγελμα τοῦ Ναυάρχου “Μέ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰς εὐχὰς τοῦ Βασιλέως μας, ἐν ὀνόματι τοῦ δικαίου μεθ' ὁρμῆς ἀκαθέκτου, καὶ τὴν πεποίθησιν τῆς Νίκης ἐφορμήσατε ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ του Γένους”.

Τὰ Τουρκικὰ θωρηκτὰ πλέοντα ἐν γραμμῇ παραγωγῆς πρὸς Μακρονήσια ἅμα ὡς ἔφθασαν περίπου εἰς τὸ ὕψος τοῦ ἐπὶ κεφαλῇς πλοίου τῆς στήλης μας, ἥτις ἐξακολουθεῖ τὴν αὐτὴν πορείαν, διὰ διαδοχῆς στροφῆς πρὸς τὰ δεξιὰ ἐπέχουν δεξιότερα τοῦ ἀκρωτηρίου Κέφαλος Ἰμβρου. Τὰ θωρηκτὰ μας διαδοχικῶς στρέφουν ἀριστερά, ἀκολουθοῦντα τὰ ἴχνη τῆς Ναυαρχίδος μέχρι τῆς ἀντιθέτου σχεδὸν πορείας, ἐνῶ τὰ 4 ἀνιχνευτικὰ τάσσονται ἀριστερά τῶν θωρηκτῶν ἐν γραμμῇ παραγωγῆς καὶ εἰς στήλην ἀπέχουσιν ἀπ' αὐτῶν 1000 μέτρα. Τὰ πλοῖα ἀκολουθοῦν τὰς αὐξήσεις τῆς ταχύτητος τῆς Ναυαρχίδος. Πᾶσαι αἱ εὐφλεκτοὶ ὕλαι ρίπτονται εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἔνεκα τῆς συγκλινούσης πορείας τῶν θωρηκτῶν μας πρὸς τὴν γραμμὴν τῶν Τουρκικῶν θωρηκτῶν, ἡ ἀπόστασις τῶν ἐχθρικῶν πλοίων ἐλαττοῦνати 9ω 12λ - Ὁ Τουρκικὸς στόλος ἤρξατο τοῦ πυρός ἀπὸ ἀποστάσεως 10-11.000 μ. - 9ω 15λ - ὁ Ἀβέρωφ ἐσήμανεν “Ἀρχίσατε πῦρ συγχρόνως μετὰ τοῦ Ναυάρχου” - 9ω 17λ - ὁ Ἀβέρωφ καὶ τὰ 3 ἄλλα θωρηκτὰ ἤρχισαν βάλλοντα, τῆς ἀποστάσεως μεταξὺ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων οὔσης περίπου 8500 μ. - 9ω 20λ - Ὁ Ἀβέρωφ ὑψώσας τὸ σῆμα τῆς “ἀνεξαρτήτου κινήσεως”, ἀνέλαβεν ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἰδίαν κίνησιν, ἵνα σχηματίσῃ εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐχθροῦ τὸ Τ, ἐνῶ ὁ Μοίραρχος κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειρισμοῦ τούτου ἀνελάμβανεν τὴν ἀρχηγίαν τῶν 3 παλαιῶν θωρηκτῶν. Πρῶραθεν τῆς Τουρκικῆς Ναυαρχίδος καὶ πλησίον τοῦ Ἀκρωτηρίου Ἑλλη, εὐρίσκοντο Τουρκικὰ ἀντιτορπιλλικὰ πρὸς προστασίαν τῶν θωρηκτῶν τῶν κατὰ πάσης τορπιλλικῆς

Τὸ Θωρηκτὸ «ΣΠΕΡΔΥ», Μοιραχίδα τῆς Β' Μοίρας Θωρηκτῶν, Ἀρχεῖο ΝΜΕ

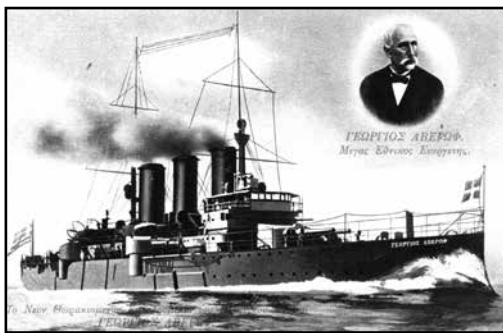

Τὸ Θωρηκτὸ «Τουργκούτ Ρεῖς», Ἀρχεῖο ΝΜΕ

ἐπιθέσεως. Ὁ Ἀβέρωφ ἐπροχώρησε μέ μεγάλην ταχύτητα ὥστε νά εὕρεθῇ βορείως τῶν ἐχθρικών πλοίων καί ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης ἐφαρμόζων τό ἐπιθετικόν του σχέδιον, ἀποχωρισθεῖς τῶν τριῶν ἄλλων θωρηκτῶν μας ὑστερούντων εἰς ταχύτητα ἐξώρμησε μέ μεγάλην γενναϊότητα, προσενήσας, φαίνεται ἀπορίαν καί σύγχυσιν εἰς τόν ἐχθρόν ὅστις ὑπό τό πῦρ τῶν πυροβόλων τοῦ "Ἀβέρωφ" καίτοι βραδέως βαλλόντων ἔνεκα μὴ ἐπαρκoὺς ψύξεως τῶν κλείστρων καί ὑπό τό καταγιγιστικόν πῦρ τῶν 3 θωρηκτῶν καί τῶν ἀνιχνευτικῶν, ἠναγκάσθη εἰς ἄτακτον ὑποχώρησιν ὡς κατωτέρω λεπτομερῶς περιγράφεται

Αἱ πρῶται βολαί τῶν Τούρκων ἦσαν βραχύταται, κατόπιν μακραί καί, τέλος, ἤρχισαν πίπτουσαι πλησίον ἡμῶν αἱ ὀβίδες τῶν ἢ ἦσαν ρηκτικαί, ἢ πιθανώτατα νά μὴν ἦσαν πεπληρωμέναι διὰ τῶν νεωτέρων ἰσχυρῶν ἐκρηκτικῶν ὑλῶν, καθ' ὅσον πίπτουσαι εἰς τὴν θάλασσαν οὐδόλως ἐξερηγνύοντο, ἢ ὅτε διερηγνύοντο, ὕψωναν στήλας θαλασσίου ὕδατος ἄνευ πολλοῦ καπνοῦ, ἐνῶ ἡ ἐκρηξις τῶν ὀβίδων μας παρῆγε νέφη καπνοῦ τεφροῦ, παρασύρουσα μεγάλην στήλην ὕδατος, ὅταν δέν προσέλαβε τόν στόχον.

Τὴν 9ω 3λ ἐσημάνθη ὑπό τῆς Ὑδρας βλάβη εἰς τό χαλινωτήριον τοῦ πρωραίου δεξιῦ πυροβόλου τῶν 0,27μ, τό ὁποῖον δέν ἠδύνατο πλέον νά πυροβολήσῃ, ἐν ᾧ χρόνῳ οἱ συνδετήρες τοῦ φορείου ἀνελκυστήρος τῶν πυρομαχικῶν τοῦ ὁμοίου πυροβόλου τῶν 0,27μ τοῦ θωρηκτοῦ Σπέτσαι θραύονται, καί ἡ ἀναχορηγία τοῦ πυροβόλου τούτου γίνεται διὰ τῶν χειρῶν καί συσπάστων. Τὴν 9ω 40λ ἐνῶ ἡ ταχύτης τῶν θωρηκτῶν τούτων, ἅτινα σημειωτέον ἐπλεον ἐν κανονικωτάτῃ γραμμῇ παραγωγῆς, τηροῦντα ἀκριβέστατα τὰς ὠρισμένας ἀποστάσεις, εἶχε φθάσει τὰ 14 μίλλια, ὁ Μοίραρχος διέταξε πορείαν μᾶλλον συγκλίνουσαν πρὸς τὴν Τουρκικὴν Ναυαρχίδα, ἵνα ἐλαττωθῇ ἡ μεταξύ τῶν ἀπόστασις.

Το Θωρακισμένο Καταδρομικὸ «ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΒΕΡΩΦ», Ἀρχεῖο ΥΠΝ

Τὰ μεγάλα πυροβόλα μας, τῶν ὁποίων αἱ προτομαὶ εὐρίσκοντο ἀκριβῶς κάτωθεν τῆς γεφύρας, ἤρχισαν βάλλοντα καί τὰ βλήματα, καί τὰ βλήματα διεδέχοντο τό ἐν τό ἄλλον. Καθ' ἣν δέ στιγμὴν ἐξήρχοντο τοῦ στόματος, μία στήλη ἐρυθρὰ ἀνεφαίνετο, συνοδευομένη συγχρόνως ἀπὸ ἓνα ὑποκύανον ἀτμόν, πού ὁμοίαζε μέ τόν καπνόν, ὅταν καπνίζουμε σιγαρέτο. Καί αὕτη εἶναι ἡ ἄκαπνος πυρίτις, πού ἀξίζει τό ὄνομα πού φέρει. Ἕνας δέ δαιμονισμένος κρότος, πού διατρύπησε τὰ ἀκουστικά τύμπανα σέ μερικοὺς πού

εἴμεθα ἐκεῖ κοντά, ἐπηκολούθει τὴν ἔξοδον αὕτη τοῦ βλήματος. Ἀπὸ τῶν πρώτων τούτων βολῶν ἀπορροθμίζονατι τὰ διαστημόμετρα Barr and Stroud τῶν παλαιῶν θωρηκτῶν καί χρησιμοποιοῦνται τὰ ἄλλα τηλεμετρικὰ ὄργανα καί οἱ ἐξάντες. Οἱ κιλλίβαντες καί τὰ σκοπευτικά μηχανήματα τῶν 3 παλαιῶν θωρηκτῶν ἦσαν πολὺ παλαιοῦ ὑποδείγματος καί ἡ σκόπευσις ἐγίνετο διὰ μέσου τῆς ἐγκοπῆς τοῦ κλισιοσκοπίου καί τῆς ἀκῆς τοῦ στοχαστρου, καθ' ὃν χρόνον οἱ σκοπευταὶ ἐπὶ τῶν Τουρκικῶν πλοίων εἶχαν τὰ τηλεσκοπικά κλισιοσκόπια, ἅτινα ἐμεγέθυναν 15ακίς τόν στόχον, καί τῶν ὁποίων τό σταυρόνημα ἔδιδεν ἀμέσως τὴν σκοπευτικὴν γραμμὴν. Ἐνεκα τῆς προβολῆς τῶν Τουρκικῶν θωρηκτῶν εἰς τὴν ξηράν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐλαφρὰ ὁμίχλη εἶχεν ἐπικαθῆσει, ὡς ἐκ τῶν συσσωρευμένων καπνῶν ἀπὸ τὰ πυροβόλα καί τὰς καπνοδόχους, ἐλαφροτάτου ἀνέμου πνέοντος, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐκ

τῆς θέσεως τοῦ ἡλίου, εὐρισκομένου κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ὅπισθεν τῶν ἐχθρικῶν πλοίων, ἢ διεύθυνσις τῆς βολῆς μας εὐρίσκετο ὑπὸ δυσμενεῖς συνθήκας, καὶ αἵτινες καθίστων ἐπὶ μᾶλλον δύσκολον τὴν ἐξακριβωσιν τῶν σημείων πτώσεως τῶν βολῶν μας, ἅτινα μέ διόπτρας προσπαθοῦμε νὰ διακρίνουμεν. Καὶ ναὶ μέν, ὅταν αἱ βολαὶ ἦσαν βραχεῖαι ἢ πολὺ μακραὶ, ἡδύνατο τίς ἀδιστακτικῶς νὰ βεβαιώσῃ τοῦτο. Ἀλλὰ μέ τὴν ταχυβολίαν τῶν σημερινῶν πυροβόλων, καὶ τὴν συγκέντρωσιν τοῦ πυρός ἐπὶ ὠρισμένων ἐχθρικῶν σκαφῶν, αἱ ἐπιτυχεῖς ἐπ' αὐτῶν βολαὶ πόσον δυσκόλως ἐξηκριβώνοντο! Καὶ τοῦτο, μόνον ἀπὸ τὸν ἀναθρώσκοντα καπνὸν τῶν βλημάτων, ὅταν ἐξεργηγνύοντο ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων, ἢ ὅταν μετέδιδον εἰς αὐτὰ πυρκαϊᾶν.

Πόσον μεγάλη, τῷ ὄντι διαφορὰ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν πυρῶν ἐν τῇ πραγματικότητι τοῦ πολέμου ἀπὸ τὰ γυμνάσια ἐν εἰρήνῃ, τὰ τόσον μικρὰν ιδέαν δίδοντα τῶν πραγματικῶν συνθηκῶν τοῦ πολέμου. Διότι εἰς τὰς σταθερὰς αἰτίας, αἵτινες καθίστουν τὴν βολὴν ἀκανόνιστον, ὡς ἡ ταχύτης τοῦ στόχου, ἢ τοῦ βάλλοντος, ἢ ἀβεβαιότης τῆς ἀποστάσεως, ἢ ταλάντωσις τοῦ σκάφους ὡς ἐκ τοῦ κυματισμοῦ τῆς θαλάσσης, ἢ ἐπὶ ἥρεια τοῦ ἀνέμου κ.λπ., πρέπει νὰ προστεθῇ ὁ ἐκνευρισμὸς τῆς πάλης, καὶ οἱ φυσικοὶ καὶ ἡθικοὶ κλονισμοί, οἱ παραγόμενοι ἐκ τοῦ ἐχθρικοῦ πυρός, καὶ οἵτινες συντελοῦν κατὰ πολὺ εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἐπιτυχῶν ἀποτελεσμάτων.

Ἦδη μετὰ τῶν Τουρκικῶν πλοίων ἔβαλλον κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων καὶ τὰ φρούρια Ἐρτογκρούλ, Σεντούλ-Μπαχρ, Κούμ-Καλέ, καὶ Ὁρχανιέ τῆς εἰσόδου τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἐπὶ τοῦ θωρηκτοῦ Σπέτσαι μία ὀβίς προσκρούσασα ἐπὶ τῆς ἀναφωτίδος τοῦ μηχανοστασίου διερράγη, καὶ θραῦσμα αὐτῆς διατρύπησαν τὸ δάπεδον τοῦ μεσοστέγου, ἐπλήγωσε τὸν ἐντὸς αὐτοῦ εὐρισκομένου πολιτικὸν μάγειρον τοῦ πλοίου, καὶ ὅστις μὴ ἔχων ὠρισμένην θέσιν κατὰ τὴν πολεμικὴν ἔγερσιν, εἶχεν ἀφήσει μίαν ἄλλην θέσιν τὴν ὁποίαν εἶχε, νομίζοντας αὐτὴν ὡς ἐπικίνδυνον, γιὰ νὰ ἔλθῃ πρὸ ὀλίγου ἐκεῖ διὰ μεγαλειτέραν ἀσφάλειαν. Ἄλλη ὀβίς, προσκρούσασα ἐπὶ τοῦ πρυμναίου ἱστοῦ πλαγίως, ἐπωστρακίσθη προξενήσασα κοιλότητα. Ἄλλη προσκρούσασα ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πρυμναίας πλευρᾶς τοῦ σκάφους, ἐπωστρακίσθη ἐπίσης, προξενήσασα κοιλότητα.

Βλῆμα ταχυβόλου διέτρησε τὸ κατάστρωμα τοῦ ὑποστέγου τοῦ θωρηκτοῦ Ὑδρα καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ συνεργεῖον του, μὴ προξενήσαν σπουδαίαν βλάβην. Ἄλλη ὀβίς μεγάλου διαμετρήματος διερράγη πλησιέστατα τοῦ “Σπετσαι” κάτωθεν ἀκριβῶς τῆς γεφύρας μας καὶ τόσον πλησίον ὥστε νὰ καταβραχῇ τὸ κατάστρωμά του, καὶ θραῦσμα αὐτῆς νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς τοῦ πυροβόλου τῶν 0,27μ μὴ θίξαν κανένα τῶν ἐν αὐτῷ.

Παρακολουθήσας συνεχῶς μέ τὰς διόπτρας μου καὶ μέ συγκεντρωμένην τὴν προσοχὴν τὰς διαφόρους φάσεις τῆς Ναυμαχίας, παρετήρησα, ὅτι τὸ πῦρ τῶν πλοίων μας ἦτο κανονισμένον κατὰ τρόπον συστηματικώτερον, καὶ αὐστηρῶς πειθαρχοῦν εἰς τὰ κελεύσματα τοῦ διοικοῦντος τὴν βολὴν ἀξιωματικοῦ. Καὶ εἶχαμε ἀρχίσει πλέον, νὰ ἐξοικειωνώμεθα μέ τὴν δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν, ὅπως συνηθίζει κανεὶς σὲ ὅλα τὰ πράγματα σ' αὐτόν τόν κόσμον.

Ἡ θάλασσα γύρω ἐφαίνετο ἀναβράζουσα ἀπὸ τὰς ἐχθρικὰς ὀβίδας τῶν πλοίων καὶ τῶν φρουρίων εἰς τὰς ὁποίας ἀπαντοῦμεν μέ σφοδρόν ἐπίσης, πῦρ. Ὁ ἀδιάκοπος βρυχηθμὸς τῶν πυροβόλων μας, ὁ μεταλλικὸς ἤχος τῶν ἐχθρικῶν ὀβίδων τῶν διερχομένων ἐπάνω ἀπὸ τὰς κεφαλὰς μας, ὡσάν κρότος ἀπὸ λαμαρίναν τραχέως ἐκτινασσομένην, αἱ στήλαι καπνοῦ καὶ οἱ γιγάντιοι θαλάσσιοι πίδακες τῶν διαρρηγνυ- ὀμένων ὀβίδων, ὁποία μεγαλοπρεπὴς ἀταξία! Συγχρόνως ὅμως, ὁποία ὠραίότης καὶ συγκινητικὴ στιγμή ἀποχαλινωθείσης δυνάμεως, ὑπερεντάσεως νεύρων καὶ προσηλώσεως, ἐν μέσῳ ὅλων αὐτῶν ἀκλονήτου εἰς τὸ καθήκον!

Ἦτο ἡ στιγμή κατά τήν ὁποίαν ἔπρεπε ν' ἀναισθητή τό ἔνστικτόν τῆς αὐτοσυντηρήσεως, καί νά ἐπικρατῇ ἡ περιφρόνησις τῆς ζωῆς καί τοῦ κινδύνου, ἵνα εἰς τήν μέθην ταύτην τῆς μάχης διατηρήσῃ τίς ὅλην του τήν ψυχραιμίαν, ἥτις ἀφίνει ἐλευθέραν τήν ἀπαραίτητον διαύγειαν τοῦ πνεύματος. Διότι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὑπείσέρχεται παράγων τίς ἐξ ἰδιοσυγκρασίας προσωπικῆς, οὐσιωδῶς μεταβλητός κατά τό ἄτομον καί τὰς περιστάσεις, αἵτινες διαφεύγουν πάντα κανόνα.

Από τῆς ἀσκεποῦς γεφύρας τῶν 3 παλαιῶν θωρηκτῶν τῆς περιβαλλομένης ἀπό θώρακα... ψυχροῦ ἀέρος ἀπροσδιορίστου πάχους, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ Τουρκικά Θωρηκτά καί τόν Ἀβέρωφ τὰ ἔχοντα ἐπὶ τῆς γεφύρας ἐχυρόν, ὁ Μοίραρχος, περιστοιχιζόμενος ἀπό τοὺς ἀξιωματικούς του ἰδιαίτερου τοῦ ἐπιτελείου, παρηκολοῦ- θῇ τήν ἐξέλιξιν τῆς Ναυμαχίας. Διότι ὁ Ἀρχηγός ὁ διοικῶν τόν Στόλον κατά τήν διάρκειαν μίας Ναυμαχίας, ὁδηγεῖ ὁ ἴδιος πραγματικά καί αὐτοπροσώπως τόν Στόλον, ἐκτιθέμενος εἰς τό πῦρ καί τοὺς κινδύνους ὅσον οἰοσδήποτε τοῦ πληρώματος. Καί ἐνῶ ὁ Στρατηγός διευθύνει ἀπό τό Στρατηγεῖον, ἐξ ἀποστάσεως πολλῶν χιλιομέτρων, βασιζόμενος ἐπὶ πληροφοριῶν καί ἀναφορῶν διαβιβαζομένων δι' ἄλλων προσώπων, κατ' ἀντίθεσιν, ὁ Ναύαρχος, ἔχων ἄμεσον καί προσωπικὴν ἀντίληψιν τῶν διαδραματιζομένων, μεταδίδει ἀράντα τὰς διαταγὰς τοῦ κατὰ τήν διεξαγωγὴν καί ἐξέλιξιν τῆς Ναυμαχίας.

Αἱ φάσεις τῆς κατὰ ξηρὰν δράσεως διαδέχονται ἀλλήλας εἰς διαστήματα ὥρῶν, κάποτε καί περισσοτέρου χρόνου, ὅποτε ὁ Διοικῶν τόν Στρατόν ἔχει τόν ἀπαιτούμενον καιρόν ἵνα λάβῃ ἀποφάσεις, ἐνῶ κατὰ θάλασσαν ἡ διαδοχὴ τῶν φάσεων ἐξελίσσεται εἰς διάστημα ὀλίγων λεπτῶν. Καί εἶναι ἀπαραίτητον νά ἔχῃ ὄχι μόνον ψυχραιμίαν καί περιφρόνησιν τῆς ζωῆς καί τοῦ κινδύνου, ἀλλὰ νά ἐξυπηρετεῖται ἀπό ιδιότητος χειρισμοῦ καί τακτικῆς. Κατά τὰς στιγμὰς ταύτας μία λέξις τοῦ Ἀρχηγοῦ, ἓνας ὑπαινιγμός, μία χειρονομία ἀντικαθιστοῦν ὁλόκληρον διαταγὴν. Οὐδέ πολλοστημόριον χρόνου πρέπει νά χάνεται, ἰδίως μέ τὰς σημερινὰς μεγάλας ταχύτητας. Αἱ συνέπειαι ἐνός σφάλματος δέν εἶναι εὐκόλον νά διορθωθοῦν, ὅπως εἰς τὰς κατὰ ξηρὰν μάχας, καί ὅπου δύνανται πολλάκις νά συνεχισθοῦν ὑπὸ εὐνοϊκωτέρας συνθήκας. Καθ' ὅσον εἰς τήν θάλασσαν ἡ τύχη εὐκολα δέν ξαναβρίσκεται, καί ὁ ἐχθρός, πρὸ πάντων ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει, ἡδύνατο ἐπὶ πολὺν καιρόν νά ἐξαφανισθῇ ὅπισθεν τῶν φρουρῶν τῶν Δαρδανελλίων.

Τὰ 3 παλαιὰ θωρηκτά εἰς ζηλευτὴν τάξιν καί ἐν καιρῷ εἰρήνης δυσκό- λως ἐπιτυγχανομένην ἐνέτειναν τὰς δυνάμεις τῶν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν γραμμὴν τῶν Τουρκικῶν Θωρηκτῶν, ἀπὸ τήν ὁποίαν μετὰ τίνα λεπτά ἀπὸ τὴν ἔναρξιν τοῦ πυρός ἐξελθόν τό "Μεσουδιέ" ἔβαλεν ἀραιότερον, ἀνταλλάξαν τὴν θέσιν του μέ τό "Ἀσσάρ-Τεφῆκ" πού ἀμφοτέρω ἐπλεαν ἐν οὐχὶ καλῇ τάξει.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ "Ἀβέρωφ" ἀκαθέκτως πλέων μέ τὴν μεγάλην του ταχύτητα, ἀλλὰ βραδέως βάλλων ἔνεκα τῆς ὑπερθερμάνσεως τῶν πλαστικῶν ἐμφρακτῶν τῶν πυροβόλων του, περιεβάλλετο πανταχόθεν ἀπὸ χάλαζαν βλημάτων, ἐξ ὧν ἄλλα μὲν πίπτοντα ἐπὶ τοῦ θώρακος του ἐθραύοντο ὡς ἐπὶ βράχου, ἄλλα δέ πίπτοντα ἐπὶ θαλάσσης ὑψωναν παμμεγέθεις στήλας ὕδατος, πού μαζί μέ τοὺς καπνοὺς ἀπέκρυστον ἐνίστε αὐτόν, καί ὅστις εἶχεν ἤδη ὑπεφαλαγγίσει τόν "Μπαρμπαρόσαν" τῆς ἀποστάσεως τοῦ ἀπ' αὐτοῦ κατελθούσης περὶ τὰ 3000 μ. ἐνῶ ἡ Μοίραρχις ἀπείχετο αὐτοῦ κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην περὶ τὰ 4000 μ. Τό πῦρ τῆς Μοίρας τῶν 3 θωρηκτῶν εἶχε καταστῇ δραστικώτερον, εἶχε δέ τεθῇ ὁ ἐχθρός μεταξύ τῶν πυρῶν τοῦ Ἀβέρωφ ἐφ' ἐνός, καί ἀφ' ἑτέρου τῶν 3 θωρηκτῶν, καί τῶν ταχυβόλων τῶν 0,10μ τῶν 4 ἀνιχνευτικῶν, πού εἶχαν εὐθυτενεστάτην τροχίαν, ὡς ἐκ τῆς μεγάλης ἀρχικῆς ταχύτητος.

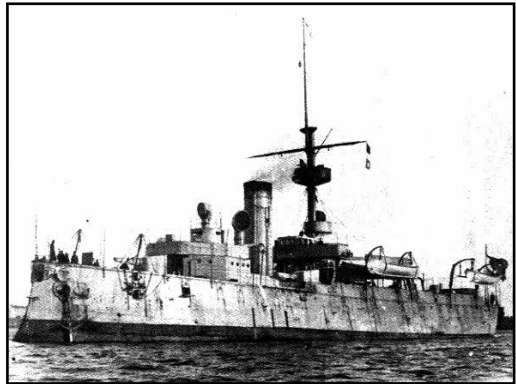
Δύναται νά περατεθεῖ ἐν φωτοτυπία τό Σχεδιάγραμμα τῆς Β' Μοίρας διὰ τὴν Ναυμαχίαν τῆς Ἑλλης εὐρισκομένον ἐν πλαισίῳ εἰς τό γραφεῖον μου.

Ὁ ἐχθρὸς ἐφαίνετο ὑποφέρων πολὺ ἐκ τῶν ἐπιτυχῶν καὶ συγκεντρωτικῶν πυρῶν μας πού περιέβαλον τὸν στόχον, ὑποστὰς, ὡς κατόπιν ἐγνώσθη, πολλὰς ζημίας, ἀρκετῶν φονευθέντων καὶ πληγωθέντων. Καὶ ὑπὸ τὴν ἐξασκουμένην ἐπ' αὐτοῦ πίεσιν τῶν πλοίων μας, ὁλοέν πλησιέστερα αὐτόν, ἤναγκάσθη εἰς τὴν 10ω 18λ ἀτάκτως νά ὑποχωρήσῃ. Καὶ ἐκ τῶν πλοίων τοῦ ἀφοῦ ἐστρεψαν ἄλλα μὲν ἀθρόως, ἄλλα δέ διαδοχικῶς, κατευθύνθησαν ἅπαντα πρὸς τὰ Στενά ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ἐπακτίων πυροβολείων καὶ φρουρίων. Ὁ Ἀβέρωφ ἐξηκολούθησε μεθ' ὁρμῆς ἀκαθέκτου τὴν διώξιν τῶν. Καὶ τὰ 3 γηραιὰ θωρηκτὰ στρέψαντα διαδοχικῶς ἀριστερὰ - ἠδύναντο νά στρέψουν καὶ δεξιὰ - ἔπαυσαν τὸ πῦρ, καὶ συνηνώθησαν μὲ τὸν "Ἀβέρωφ" εἰς μάτην ἀναμένοντα τὸν ἐχθρόν, ὅστις ἵνα ἀποφύγῃ τὴν διώξιν τοῦ Στόλου μας, ἐν ἀταξίᾳ κατέφυγεν εἰς τὰ Στενά καὶ συγκεντρωθεὶς ἔτσι πρὸς τὸ Κούμ-Καλέ, συνετάχθη καὶ κατηυθύνθη πρὸς τὸν Ναγαράν.

Καθ' ὃν χρόνον τὰ 3 θωρηκτὰ ἠκολούθουν πλέον τὰ ἵχνη τοῦ Ἀβέρωφ πρὸ τῶν Στενῶν, ἡ Ὑδρα ἐσήμανεν βλάβην πηδαλίου καὶ ὁ Στόλος ἐκράτησεν μέχρις οὐ ἐπισκευασθῇ. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, ἐξέφυγεν ἀπροσδοκῆτως τορπίλλη ἐκ τοῦ πρυνναίου ἐκσφενδονιστικοῦ σωλήνος τοῦ Ἀβέρωφ, ἔνεκα χαλαρώσεως τοῦ ἀσφαλιστικοῦ χαλινωτηρίου του, καὶ ἀκολουθοῦσα τὴν διεύθυνσιν τοῦ διαμήκους ἄξονός του διήλθε 10 μόλις μέτρα δεξιὰ ἀπὸ τὸ θωρηκτόν "Σπέτσαι". Οἱ ἐπὶ τῆς γεφύρας τούτου εὐρισκόμενοι κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν κατάπληκτοι παρηκολουθήσαμεν τὴν τορπίλῃν αὐτὴν, μὲ μεγάλην ταχύτητα πλέουσαν ὀλίγον κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἀφίνουσαν ὀπίσω τῆς ὑπόλευκον αὐλακα, πού ἀπὸ τὴν καταστρεπτικὴν ἐνέργειαν ὡς ἐκ θαύματος μόλις διεφύγαμεν. Καὶ ὅτι ὁ ἐχθρικός Στόλος δέν ἠδυνήθη νά κατορθώσῃ μικροῦ δεῖν νά ἐπέφερῃ ἀνεπανόρθωτην καταστροφὴν εἰς τὸ θωρηκτόν "Σπέτσαι", τὸ πλέον σχεδόν ἐπὶ τὰ ἵχνη τοῦ "Ἀβέρωφ" κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ὁ ἀπροσδόκητος αὐτὸς ἐχθρὸς, ἡ ἀφηνιάσασα αὐτὴ τορπίλλη.

Ἡ Ναυμαχία περιορίσθη κυρίως μεταξύ τῶν θωρηκτῶν μας ἀφ' ἐνός καὶ τῶν Τουρκικῶν θωρηκτῶν καὶ τῶν φρουρίων ἀφ' ἑτέρου. Καὶ συγκρίνων τίς τοὺς δύο ἀντιπάλους στόλους κατὰ τὴν ἑναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, καὶ μετὰ ἐπισταμένην αὐτῶν ἐξέτασιν συνάγει τίς τὸ συμπέρασμα ὅτι τόσοι τὰ Τουρκικὰ θωρηκτὰ, ὅσον καὶ ὁ ἐλαφρὸς τῶν Στόλος ὅχι μόνον ὑπερεῖχον κατὰ πολὺ ἀπὸ ἀπόψεως ἐκτοπίσματος τῶν ἀντιστοίχων πολεμικῶν μας, ἀλλὰ ὑπερέτερον ἐπίσης καὶ ὡς πρὸς τὸ βαρὺ πυροβολικόν, καθὼς καὶ τὸ τοῦ μέσου διαμετρήματος. Εἰς τὴν μειονεκτικὴν ταύτην θέσιν τῶν πλοίων μας ἀπέναντι τῆς τῶν ἀντιπάλων ἀντετάσσετο ὁ Ἀβέρωφ, σκάφος νεότευκτον μὲ μεγάλην ταχύτητα, ἐφοδιασμένον μὲ ἐπιθετικὸν καὶ ἀμυντικὸν ὅπλισμόν σύμφωνα μὲ τὴν νεωτάτην τέχνην καὶ ἐπιστήμην, καὶ ὁ ὁποῖος δέν εἶχεν ἀνάλογον πλοῖον ὡς ἀντίπαλον, ἰσοφαρίζων ἐν μέρει τὴν ὑπεροχὴν ἐκείνων ..

Ἀλλ' ἡ ὑπεροχὴ αὕτη τοῦ ὕλικου ἐκαλύφθη ἀπὸ τὴν ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν καὶ ἠθικόν τοῦ Ναυτικοῦ μας. Εἰς τὰς ἐκθέσεις τῶν Ἀρχηγῶν διαφόρων ὁμάδων μὲ πόσον ἐνθουσιασμόν ὁμίλουν πάντες περὶ τῆς ἱκανότητος, γενναιότητος, ἀντοχῆς, καὶ

Το θωρηκτό «ΑΣΣΑΡ-ΤΕΦΗΚ, Ἀρχεῖο ΝΜΕ

Η Ναυμαχία "Ελλάς", Χατζής, Αρχείο NME

ναυτικής πείρας τῶν ἐπιτελείων καὶ πληρωμάτων τὰ ὁποῖα ἔβαλλον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ζητωκραυγάζοντα!

Κατὰ τὴν Ναυμαχία ταύτην αἱ "Σπέτσαι" ἔβαλλον 25 συνήθεις καὶ ἐκρηκτικᾶς ὀβίδας διὰ τῶν πυροβόλων τῶν 0,27μ μέ ταχύτητα βολῆς ὡς ἔγγιστα 2λ καὶ 38 ἐπίσης τῶν 0,15μ μέ ταχύτητα 1λ. Ἡ δὲ "Υδρα" ἔβαλε 10 βολᾶς ἐκρηκτικᾶς τῶν 0,27μ καὶ 27 τῶν 0,15μ.

Τὴν νύκτα κατέπλευσαν τὰ θωρηκτὰ εἰς Μοῦδρον καὶ τὴν νύκτα ἐκείνην ἐκοιμηθήκαμε μέ θαυμαστόν ὕπνον πού κατεπράυνε τὰ νεῦρα ὅλων καὶ μέ τὴν συνειδήσιν μας πλέον ἢ ἡσυχον εὐτυχεῖς ὅτι συνετελέσαμεν εἰς τὴν λαμπροτέραν αἰγλήν τῆς ἀηττήτου Ναυτικῆς μας Σημαίας. Καὶ ἡ μεγαλειτέρα χαρὰ τῆς νίκης ὑπῆρξε γιὰ μᾶς ἡ ἱκανοποίησις ὅτι ἐξυπηρετήσαμεν τόσον εὐόρκως τὴν Πατρίδα μας, ἥτις πρέπει νὰ εἶναι τό ζωντανό πλαίσιον τῆς σκέψεώς μας, καὶ ἡ ἀφετηρία κάθε ὁρμῆς πού δίδει παλμόν καὶ κίνησιν.

Τὴν ἐπομένην ὁ Μοίραρχος σημαίνει εἰς τὰ ὑπ' αὐτόν πλοῖα "ὁ Μοίραρχος εὐχαριστεῖ καὶ συγχαίρει ὅλους διὰ τὴν χθεσινὴν ἐνέργειάν σας, ἥτις θὰ σημειώσῃ ἔνδοξον σελίδα τοῦ Ναυτικοῦ". Ὁ δὲ Ναύαρχος κοινοποιεῖ τὴν ἐξῆς ἡμερησίαν διαταγὴν "Ἐκφράζω τὴν ἄκραν μου εὐαρέσκεϊαν πρὸς τόν Μοίραρχον, τοὺς Κυβερνήτας, τοὺς ἀξιωματικούς, ὑπαξιωματικούς καὶ ναύτας τοῦ ὑπ' ἐμέ Στόλου διὰ τὴν ἀνδρείαν ἣν ἐπεδείξαντο κατὰ τὴν παρὰ τό ἀκρωτήριον "Ἑλλη" Ναυμαχίαν τῆς 3 Δεκεμβρίου. Εἶμαι ὑπερήφανος διότι εὐρίσκομαι ἐπικεφαλῆς τοιούτων ἀνδρῶν ἀγωνιζομένων μετὰ τοσαύτης αὐταπαρνήσεως ὑπὲρ τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς φιλάτης ἡμῶν Πατρίδος".

Ὁ Ναύαρχος ἐραδιογράφησεν εἰς τό ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν τὰ κατὰ τὴν Ναυμαχίαν, μετὰ τῶν ὁποίων ἀνέφερε καὶ τὰ ἐξῆς "..... ἐνθουσιασμός καὶ ἀνδρεία πάντων ἀνεξαιρέτως ἀνωτέρα περιγραφῆς. Ἐπυροβόλουν ζητωκραυγάζοντες. Ψυχραιμία καὶ ἀκρίβεια χειρισμῶν θωρηκτῶν θαυμαστή".

Το Ἀνικνευτικὸ «ΕΡΑΞ», Αρχείο ΥΠΝ

Πλήθος συγχαρητηρίων τηλεγραφημάτων ἀπεστάλησαν εἰς τόν Ναύαρχον, μετὰ τῶν ὁποίων τό τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α', ὑπενθυμίζοντος "ὅ,τι εἶπον καὶ ἐγένετο". Ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως "..... εἰς τόν Στόλον, ὅστις συνεχίζων τὰ περικλεῆ τῶν πατέρων ἡμῶν κατορθώματα, ἐδικαίωσε τὰς προσδοκίας σύμπαντός του Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὅπερ εἶναι ὑπερήφανον διὰ τὴν ἔνδοξον σελίδα, ἥτις προστεθῇ εἰς τὴν ἱστορίαν του". Τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν "..... πρὸς τόν Στόλον, ὅστις ἀπεδείχθη ἄξιος τῆς πεποιθήσεως ἣν ἡ Πατρίς ἐδραΐαν εἶχεν ὅτι προτάσσουσα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τόν Στόλον τῆς ἐξησφάλιζε πόλεμον, καὶ καθίστα ἀναμφισβήτητον τὴν ὑπεροχὴν τῶν κατὰ ξηρὰν Συμμαχικῶν Δυνάμεων πρὸς ἐπιτυχήν περραίωσιν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος. Ἡ Πατρίς ὑπερήφανος διὰ τόν Στόλον τῆς εὐγνωμονεῖ πρὸς τοὺς ἀνδρείους ναύτας, οἵτινες μετὰ τόσης τόλμης καὶ ἱκανότητος ὠδηγήθησαν ὑφ' ὧν καὶ τῶν ὑφ' ὡμᾶς ἀξιωματικῶν, ζητωκραυγάζοντες πρὸς τόν θάνατον".

Ἡ Πατρίς ὑπερήφανος διὰ τόν Στόλον τῆς εὐγνωμονεῖ πρὸς τοὺς ἀνδρείους ναύτας, οἵτινες μετὰ τόσης τόλμης καὶ ἱκανότητος ὠδηγήθησαν ὑφ' ὧν καὶ τῶν ὑφ' ὡμᾶς ἀξιωματικῶν, ζητωκραυγάζοντες πρὸς τόν θάνατον".

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
ΤΗΣ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΑΚΡΑΝ ΕΛΛΗΣ ΝΑΥΜΑΧΙΑΣ
ΤΗ 3ῃ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1912

Α. ΑΝΕΡΩΣ
Β. ΣΙΓΗΡΑ
Γ. ΠΑΡΑ
Δ. ΠΑΡΑ
Ε. ΑΝΕΡΩΣ
ΣΤ. ΠΑΡΑ
Ζ. ΑΝΕΡΩΣ
Η. ΠΑΡΑ
Θ. ΑΝΕΡΩΣ
Ι. ΠΑΡΑ

— Πλοία ΑΝΕΡΩΣ ή ΣΙΓΗΡΑ ή ΠΑΡΑ
--- Πλοία ΣΙΓΗΡΑ ή ΠΑΡΑ ή ΑΝΕΡΩΣ
--- Πλοία ΣΙΓΗΡΑ ή ΠΑΡΑ ή ΑΝΕΡΩΣ

Β. ΒΑΡΕΛΟΒΕΛΑΣ
Τ. ΤΟΥΡΚΟΙ
Α. ΜΙΣΟΡΟΙ
Ν. ΜΙΣΟΡΟΙ

— Πλοία του ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ στόλου από το
ΒΑΡΕΛΟΒΕΛΑΣ ή Τ. ΤΟΥΡΚΟΙ ή Α. ΜΙΣΟΡΟΙ
--- Πλοία του ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ στόλου από το
ΒΑΡΕΛΟΒΕΛΑΣ ή Τ. ΤΟΥΡΚΟΙ ή Α. ΜΙΣΟΡΟΙ

Ειδήσεις από το Περισκόπιο

Σύνταξη ειδήσεων: Ιωάννης Σ. Θεοδωράτος

ΤΟΥΡΚΙΑ

27 Ιουνίου

Σε μια από τις συχνές και καλά σχεδιασμένες δηλώσεις του επικεφαλής της Διεύθυνσης Αμυντικών Βιομηχανιών της Τουρκικής Προεδρίας Ismail Demir, γνωστοποιήθηκε ότι ξεκίνησε η αρχική φάση ανάπτυξης και εγχώριας παραγωγής του εθνικού υποβρυχίου εκτοπίσματος 550 τόνων της εταιρείας STM κωδικοποιημένο ως STM500. Η νέα αυτή κλάση φιλοδοξεί να δημιουργήσει μια δύναμη υποβρυχίων μικρού εκτοπίσματος και μεγάλης (κατ' αναλογία) ισχύς πυρός. Το μήκους 42 μέτρων υποβρύχιο θα κινείται με τη βοήθεια συνδυασμού πρόωσης ντίζελ και ηλεκτροκινητήρων, ενώ υπάρχει πρόβλεψη για αναερόβια πρόωση (AIP) επίσης τουρκικής σχεδίασης. Θα αναπτύσσει μέγιστη ταχύτητα 18 κόμβων σε ανάδυση και θα υπερτερείται από πλήρωμα 18 ανδρών συν έξι δυτών. Τουλάχιστον τα παρουσιαζόμενα ως επιχειρησιακά χαρακτηριστικά είναι ενδιαφέροντα καθώς οι προδιαγραφές ισχυρίζονται ότι μπορεί να έχει αυτονομία 30 ημερών σε βάθος 250 μέτρων. Επίσης θα έχει εμβέλεια 3500 ναυτικά μίλια με καύσιμο ντίζελ και 75 ναυτικά μίλια με μπαταρίες. Η εμβέλεια αυξάνεται στα 4000 μί-

λια με χρήση από κοινού Diesel και AIP. Η κλάση θα φέρει τέσσερις τορπιλοσωλήνες, συνολικού φόρτου 8 τορπιλών ή και πυραύλων βυθού επιφανείας τουρκικής ανάπτυξης και θα αναλαμβάνει ποικιλία αποστολών. Με σχεδιαζόμενο μέγιστο βάθος κατάδυσης 250 μέτρα η κλάση έχει και ένα άλλο ενδιαφέρον χαρακτηριστικό. Κατά τη διάρκεια της διεθνούς έκθεσης αμυντικού υλικού ADEX-2022, τον περασμένο Σεπτέμβριο (06-08/09) που λαμβάνει χώρα στο Αζερμπαϊτζάν, παρουσιάστηκε το SMT500 στη διαμόρφωση μητρικού φορέα μαζί με ένα μικρό «παρασιτικό» υποβρύχιο για μεταφορά δυτών/ειδικών δυνάμεων. Η προσθήκη μαρτυρά το ιδιαίτερο ενδιαφέρον του Τουρκικού Ναυτικού στην αξιοποίηση της συγκεκριμένης κλάσης για επιχειρήσεις σε παράκτια ύδατα και στην εκτέλεση ακόμη και υβριδικού πολέμου.

18 Σεπτεμβρίου

Τα φώτα της δημοσιότητας συγκεντρώθηκαν στην πρώτη δημοσιοποιημένη στατική δοκιμή του υπό ανάπτυξη UCAV (Unmanned Combat Aerial Vehicle – Μη Επανδρωμένο Επιθετικό Αεροσκάφος) της εταιρείας Baykar στο πλαίσιο του προγράμματος MIUS (Muharip İnsansız Uçak Sistemi – Πολεμικό μη επανδρωμένο σύ-

Μακέτα της νέας κλάσης τουρκικού υποβρυχίου STM500 μαζί με το υποβρύχιο όχημα ειδικών επιχειρήσεων.

στημα). Πρόκειται για το νέο μη επανδρωμένο υποηχητικό αεριωθούμενο με την ονομασία Kizilelma, το οποίο φέρει κινητήρα turbofan ουκρανικής σχεδίασης Ivchenko AI-25TLT. Η δοκιμή πραγματοποιήθηκε για να διαπιστωθεί εάν ο νέος κινητήρας ολοκληρώθηκε χωρίς σοβαρά προβλήματα στην άτρακτο. Το UCAV Kizilelma χρησιμοποιεί τεχνογνωσία και σχεδίαση απόκρυψης (χαμηλή τιμή RCS Radar Cross Section), έχει εκπέτασμα έξι μέτρων και μήκος εννέα μέτρων. Έχει εμβέλεια 930 km, μέγιστη οροφή πτήσης 10.700 μέτρα, μέγιστη ταχύτητα 900 km και διάρκεια πτήσης πέντε ώρες. Με μέγιστο βάρος απογείωσης 6 τόνους μπορεί να φέρει φορτίο τουλάχιστον 1.000 kg σε εξωτερικούς φορείς, όπως βλήματα αέρος-αέρος τουρκικής κατασκευής (Bozdogan και Gokdogan), τηλεκατευθυνόμενες βόμβες επίσης τουρκικής κατασκευής και όπλα μακρού πλήγματος κατά χερσαίων και ναυτικών στόχων όπως τα βλήματα πλεύσης τύπου SOM. Η τεχνολογία που θα ολοκληρωθεί στην καθοδήγησή του περιλαμβάνει στοιχεία τεχνητής νοημοσύνης (Artificial Intelligence – AI). Η δοκιμή αφορούσε στην έναρξη δοκιμών ολοκλήρωσης του εν λόγω κινητήρα στο πολλά υποσχόμενο νέο UCAV, το οποίο όταν καταστεί επιχειρησιακό προορίζε-

ται να ενταχθεί και στη δύναμη του Τουρκικού Ναυτικού (Turk Deniz Kuvvetleri TDK). Τουρκικές πηγές έχουν αναφέρει ότι το Kizilelma (σ.σ. κόκκινο μήλο) θα αποκτήσει δύο εκδόσεις (υποηχητική και υπερηχητική) και σχεδιάζεται να επιχειρεί από το πλοίο αμφιβίων επιχειρήσεων «Anadolu» (L400), μαζί με την τελευταία έκδοση του επίσης UCAV TB3 Bayraktar. Δύο είναι τα σημεία που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ελληνικό ενδιαφέρον: Α) Η συνεργασία με την ουκρανική Motor Sich και η ίδρυση τον Αύγουστο του 2019 μέσω κοινοπραξίας των BAYKAR Defence και Ukrspecexport, της εταιρείας σχεδίασης, κατασκευής και συντήρησης κινητήρων αεροσκαφών BBS (Black Sea Shield). Απόρροια της ουκρανοτουρκικής βιομηχανικής συνεργασίας είναι ο νέος βελτιωμένος υποηχητικός κινητήρας που φέρει το Kizilelma AI-25TLT καθώς και ο υπερηχητικών δυνατοτήτων AI-322F turbofan (βάρους 560 kg και ώσης 4,200 kg) που θα φέρουν οι επόμενες εκδόσεις Β και C. Β) Το υποηχητικό Kizilelma (MIUS A) θα επιχειρεί από το «Anadolu» και θα είναι πιθανόν έτοιμο για πτήση (σύμφωνα με τον τεχνικό διευθυντή του προγράμματος Seljuk Bayraktar) το πρώτο τετράμηνο του 2023. Όταν ολοκληρωθεί η ανάπτυξη του θα αποτελέσει το κορυ-

Ψηφιακή αναπαράσταση του UCAV Kizilelma (MIUS A) να επιχειρεί από το «Anadolu» ο πρώτος παγκοσμίως πλωτός φορέας μη επανδρωμένων αεροσκαφών.

φαίο μη επανδρωμένο αεροσκάφος του TDK, το οποίο μαζί με τα TB2/3, Anka-B/S και Aksungur θα συγκροτήσουν την εναέρια επιθετική ομάδα εντοπισμού και προσβολής των ελληνικών ναυτικών μονάδων σε επιθέσεις κορεσμού πριν από την εμπλοκή της Τουρκικής Αεροπορίας (εάν απαιτηθεί).

25 Σεπτεμβρίου

Η τουρκική αμυντική βιομηχανία όλων των βαθμίδων έχει δαπανήσει σημαντικά ποσά και αξιοποιήσει ικανό αριθμό ερευνητών στους τομείς Έρευνας και Ανάπτυξης (R&D). Ιδιαίτερα στο πεδίο των οπλισμένων μη επανδρωμένων ναυτικών σκαφών (Armed Unmanned Surface Vehicle - AUSV) τα τελευταία χρόνια έχουν παρουσιαστεί αξιόλογες προτάσεις, όπως τα Ulak (ναυπηγεία Ares) και Salvo (ναυπηγεία Dearsan). Στις 25 Σεπτεμβρίου ο επικεφαλής της Προεδρίας Αμυντικής Βιομηχανίας Ισμαήλ Ντεμίρ γνωστοποίησε το πέρας των προβλεπόμενων θαλάσσιων δοκιμών του τρίτου κατά σειρά USV με την ονομασία Sancar. Είναι προϊόν συνεργασίας των ναυπηγείων Yonca-Οηκ

και της Havelsan για ένα AUSV επιπέδου 3. Έχει μήκος 12,7 μέτρα, εκτόπισμα 9 τόνοι και αναπτύσσει μέγιστη ταχύτητα της τάξης των 40 κόμβων, ενώ μπορεί να επιχειρεί σε καταστάσεις θαλάσσης 4. Το Sancar έχει εμβέλεια 400 ναυτικά μίλια και η αυτονομία του αγγίζει τις 40 ώρες. Για τον εξοπλισμό του ακολουθείται η καθιερωμένη διαμόρφωση των τουρκικών USV που περιλαμβάνει σταθεροποιημένο πυργίσκο STAMP με πολυβόλο των 12,7 χιλιοστών τοποθετημένο στο μέσον του σκάφους. Επίσης φέρει στην πρύμνη τετραπλό εκτοξευτή πυραύλων 2x2 UMTAS/L-UMTAS ή σε συνδυασμό με ρουκέτες Cirit. Το ενδιαφέρον σημείο του Sancar είναι η πρόβλεψη για φιλοξενία πληρώματος εντός κουβουκλίου. Οι σχεδιαστές αυξάνουν έτσι την επιχειρησιακή δυνατότητα καθώς ο φέρων οπλισμός μπορεί να χρησιμοποιηθεί από το πλήρωμα, γεγονός που πιθανόν συνδέεται με την ικανοποίηση σχετικής απαίτησης από το TDK. Στον τομέα των αισθητήρων το σκάφος φέρει τηλεσκοπικό ιστό αισθητήρων (ηλεκτρονικά/ραντάρ) MILMAST. Η HAVELSAN θα παρέχει λογισμικό για την αυτονομία της πλατ-

Το AUSV Sankar όπως παρουσιάστηκε κατά την πρόσφατη έκθεση SAHA

φόρμας και την εκτέλεση της αποστολής, επίγειους σταθμούς, ένα mini-GVDS (για τη διανομή στοιχείων), δορυφορική ζεύξη και σύστημα αντιπαρεμβολών GNSS. Το σκάφος θα εκτελεί αποστολές ανίχνευσης, επιτήρησης, κατά σκαφών επιφανείας και αντιναρκικές. Το Sankar αναπτύχθηκε επί του γνωστού σχεδίου MRTP-12 των ναυπηγείων YONCA-ONUK. Η Havelsan ανακοίνωσε την ολοκλήρωση του Συστήματος Διαχείρισης Μάχης για AUSV (CMS) ADVENT ROTA που ενσωματώνει στοιχεία τεχνητής νοημοσύνης, μέσω του οποίου δικτυοκεντρικά μπορεί να ελεγχθεί από μονάδες επιφανείας. Αυτή η δυνατότητα ανοίγει δρόμο για χρήση των Sankar ως σμήνος, όπου αριθμός AUSV θα επιχειρούν συνδυασμένα βάσει σεναρίων για την προσβολή μονάδων επιφανείας.

2 Νοεμβρίου

Μία νέα έκδοση USV για το TDK φέρεται να τελεί υπό ανάπτυξη με έμφαση στον ηλεκτρονικό πόλεμο. Η Aselsan σε συνεργασία με τα ναυπηγεία Sefine στη Γιάλοβα είχαν προχωρήσει στην ανάπτυξη και κατασκευή δύο εκδόσεων

μη επανδρωμένων σκαφών επιφανείας κωδικοποιημένα ως NB57 (τώρα καλείται Mir) και RD09 (τώρα κωδικοποιείται ως Marlin). Κατά τη διάρκεια της SAHA EXPO 2022 (25-28 Οκτωβρίου Κωνσταντινούπολη) επιδείχθηκαν δύο σπονδυλωτά μη επανδρωμένα σκάφη ένα USV και ένα AUSV με αποστολή την αυτόνομη αναγνώριση επιτήρηση τον πόλεμο επιφανείας και τον ανθυποβρυχιακό επίσης. Αυτές οι ναυτικές μη επανδρωμένες πλατφόρμες θα αναλάβουν επίσης καθήκοντα προστασίας ναυτικών βάσεων και υψηλής αξίας σκαφών επιφανείας. Στο πλαίσιο των συζητήσεων για την προστασία του Anadolu παρουσιάστηκαν ιδέες για την χρήση αριθμού σκαφών USV και AUSV με σκοπό την εκτέλεση επιχειρήσεων με τη χρήση τεχνητής νοημοσύνης (AI). Ένα ακόμη φιλόδοξο σχέδιο στο πλαίσιο του εθνικού προγράμματος ανάπτυξης οικογένειας USV, η οποία θα αποτελείται από επιθετικά μη επανδρωμένα και θα υποστηρίζεται από όμοια σκάφη σε καθήκοντα ηλεκτρονικού πολέμου και άλλα.

To MIR AUSV.

To Marlin USV.

Καλλιτεχνική απεικόνιση του LCT «Fuwairit» (QL-80).

ΚΑΤΑΡ

25 Σεπτεμβρίου

Οι σχέσεις Κατάρ – Τουρκίας είναι στενές και στρατηγικές. Στην αμυντική βιομηχανία έχουν εισρεύσει σημαντικά καταριανά κεφάλαια και είναι πρόδηλο ότι η Ντόχα αποκτά από την Άγκυρα τον εξοπλισμό που επιθυμεί καλύπτοντας τις ανάγκες των ενόπλων δυνάμεων της. Το Καταριανό Ναυτικό έχει αναθέσει στα ναυπηγεία της Κωνσταντινούπολης Anadolu Shipyard (ADIK) την ναυπήγηση σειράς βοηθητικών και αποβατικών σκαφών. Στις 25 Σεπτεμβρίου κατελκύστηκε το LCT (Landing Craft Tank) «Fuwairit» (QL-80) 80 μέτρων και 1.150 τόνων με δυνατότητα μεταφοράς τριών αρμάτων και 100 οπλιτών (ή συνολικά 260 στρατιωτών), που θα παραδοθεί πριν από την έναρξη του παγκοσμίου κυπέλλου μετά από την ολοκλήρωση των δοκιμών (SAT, HAT). Το πλοίο φέρει δυο τηλεχειριζόμενα σταθεροποιημένα πυροβόλα των 30 χλστ της Aselsan. Στις ναυπηγικές κλίνες βρίσκονται επίσης δύο LCM των 40 μέτρων (Landing Craft Mechanized) και ένα μήκους 15,7 LCVP (Landing Craft Vehicle and Personnel).

ΙΑΠΩΝΙΑ

9 Νοεμβρίου

Το Ιαπωνικό Ναυτικό (Ναυτική Δύναμη Αυτοάμυνας) τα τελευταία χρόνια έχει εκπονήσει σημαντικά προγράμματα ενίσχυσής του, υπό το συνεχώς αυξανόμενο κλίμα αντιπαράθεσης με την Κίνα αλλά και τη δυνητική απειλή εκ των βαλλιστικών πυραύλων της Βόρειας Κορέας. Πρόσφατα έγινε γνωστό ότι στο πλαίσιο της υφιστάμενης κατάστασης και με δεδομένο την συνεχή αναβάθμιση και επαύξηση των επιχειρησιακών δυνατοτήτων του Κινεζικού Ναυτικού, σχεδιάζεται η ναυπήγηση ζεύγους σκαφών εκτοπίσματος 20.000 τόνων (όπως το αεροπλανοφόρο «Izumo») με αποκλειστικά καθήκοντα την αντιβαλλιστική άμυνα. Αρχικά δεσμεύτηκαν πιστώσεις ύψους 38 δις δολαρίων. Εκτιμώντας τις τωρινές αλλά και τις μελλοντικές απειλές η νέα κλάση θα φέρει το Aegis BMD (SPY-7) άνω των 100 βλημάτων SM6 και πυραύλους Tomahawk.

Αντώνης Μιλάνος

Ζωγράφος – Καραβογράφος

Ο μέγιστος Έλληνας Εθνικός Καραβογράφος και «εικαστικός μας νηολόγος»

Την 7η Αυγούστου 2022, έφυγε γαλήνια από την ζωή, ο ζακυνθινός ζωγράφος και εθνικός καραβογράφος Αντώνης Μιλάνος.

Ο **Αντώνης Μιλάνος** γεννήθηκε στη Ζάκυνθο, όπου πέρασε τα παιδικά του χρόνια και ολοκλήρωσε τις εγκύκλιες σπουδές του. Από το 1953 μέχρι και το 1997 έζησε στην Αθήνα και σπούδασε σχέδιο και ζωγραφική, μαθητεύοντας συγχρόνως στο εργαστήρι του Π. Σαραφιανού και του Ελληνοϊταλού G. Manioni.

Είχε νυμφευτεί την Σταματία Γασπαράτου και έχει έναν γιο τον Νίκο. Η οικογένεια Μιλάνου είναι καταγεγραμμένη στη Χρυσή Βίβλο των Ευγενών της Ζακύνθου το 1588.

Σαν νησιώτης είχε μεγάλη αγάπη για τη Θάλασσα και τα καράβια, τα οποία ζωγράφιζε από μικρός επηρεασμένος από την καθημερινή ζωή του λιμανιού της Ζακύνθου.

Το έργο του αποτελείται κυρίως από υδατογραφίες, όπου είχε σαν άξονα κυρίως την κλασσική γραμμή, απαραίτητη για την πιστή απεικόνιση της λεπτομέρειας που απαιτεί η καραβογραφία. Αφιερώθηκε με πάθος στον Τομέα της θαλασσογραφίας – Καραβογραφίας φιλοτεχνώντας πλοία σε πορτρέτα, συνθέσεις, καθώς μεγάλες και ένδοξες στιγμές της Ναυτικής μας Ιστορίας. Καθιερώθηκε στο ευρύ κοινό ως ο κατεξοχόν Έλληνας ζωγράφος – Ιστοριογράφος – Καραβογράφος των ελληνικών καραβιών, καταγράφοντας έτσι εικαστικά χωρίς κανένα κενό το νηολόγιο της ναυτιλίας μας. Είχε πραγματοποιήσει πολλές ατομικές εκθέσεις αλλά και πολλές ομαδικές, αποσπώντας ευνοϊκές και κολακευτικές κριτικές για το Έργο του. Μάλιστα τρεις ατομικές εκθέσεις του πραγματοποιήθηκαν υπό την αιγίδα του Ναυτικού Μουσείου Ελλάδος. Επίσης, συμμετείχε στη Ναυτική Έκθεση των CHRISTIE'S (του μεγάλου Οίκου δημοπρασιών του Λονδίνου) που έγινε σε συνεργασία με το Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, στο Ναυτικό Όμιλο στον Πειραιά και συμπεριλαμβάνεται στον κατάλογο των 27 καλύτερων Θαλασσογράφων, Ελλήνων και Ευρωπαίων, όπως των Βολανάκη, Χατζή, Αλταμούρα, κ.ά. Του είχαν απονεμηθεί διπλώματα και μετάλλια από Αρχηγούς του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού για τη συμμετοχή του σε εκθέσεις του Πολεμικού Ναυτικού. Επίσης, του είχαν απονεμηθεί οι Θυρεοί του Αρχηγού του Λιμενικού Σώματος, του Κυβερνήτη της Φ/Γ «ΛΗΜΝΟΣ» και του Διοικητή της Ναυτικής Διοίκησης Ιονίου, όπως και χρυσό μετάλλιο της Δ.Ε.Θ.

Ήταν μέλος του Επιμελητηρίου Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος.

Συνεργάστηκε από το 1990 ανελλιπώς με την Εταιρεία Προστασίας Σπαστικών στηρίζοντας έτσι το φιλανθρωπικό της έργο. Επίσης, συνέδραμε το έργο του «ΕΛΙΑ» με παραχωρήσεις έργων του, σε εκθέσεις και δημοπρασίες (Πινακοθήκη «Πιερίδη», «Σπίτι της Κύπρου» κ.ά.).

Πολλά από τα έργα του έχουν δημοσιευθεί στον ημερήσιο και περιοδικό Τύπο, καθώς και σε αρκετές εκδόσεις βιβλίων, λευκωμάτων, ημερολογίων καρτών, όπως και σε αναμνηστική σφραγίδα των ΕΛΤΑ. Έχει συμπεριληφθεί δε στο λεξικό των «Σύγχρονων Ελλήνων Ζωγράφων» εκδ. «Μέλισσα». Επίσης, συμπεριλαμβάνεται στο «Who is Who στην Ελλάδα» ανάμεσα σε μεγάλες προσωπικότητες των γραμμάτων και των τεχνών.

Το 1990 – 94 μετά από μεγάλη και επίπονη προσπάθεια φιλοτέχνησε 43 τύπους Πλοίων του Βυζαντινού Ναυτικού, άγνωστους μέχρι σήμερα, που παρουσιάζουν την εξέλιξη του από τον 5ο αιώνα π.Χ. έως και την Άλωση (1453). Έργο εθνικής σημασίας με παγκόσμιο ενδιαφέρον, όπου γίνεται και λεύκωμα με τίτλο «ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΛΟΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΑ» και το οποίο παρουσιάστηκε σε διημερίδα στο Μουσείο «Βούρου Ευταξία» της πόλεως των Αθηνών.

Το 1995 το Γενικό Επιτελείο Ναυτικού σε συνεργασία με την Τράπεζα της Ελλάδος και το Εθνικό Νομισματοκοπείο εξέδωσε συλλεκτική σειρά έξι (6) Αργυρών μεταλλίων που απεικονίζουν θέματα από πινάκες του.

Ο Αντώνης Μιλάνος μετά από 18 έτη επίπονης προσπάθειας (έρευνα, μελέτη, φιλοτέχνηση) ολοκληρώνει σε 140 υδατογραφίες την εξελικτική πορεία του Ελληνικού Ναυτικού από το 2.000 π.Χ. μέχρι και σήμερα και στις πέντε περιόδους, Αρχαιότητα – Βυζάντιο – Ελληνική Επανάσταση 1821 – Μεταβατική περίοδος από τα πανιά στον ατμό – 19ος αιώνας και 20ος αιώνας, έργο που αποτελεί και τον πυρήνα του “Μιλάνειου Ναυτικού “Μουσείου”. Μάλιστα, τμήμα αυτού του έργου παρουσιάστηκε για πρώτη φορά – τιμητικά και αποκλειστικά – για το Πολεμικό Ναυτικό στη Διοίκηση Ναυτικής Εκπαίδευσης, τον Νοέμβριο του 1996.

Έργα του Αντώνη Μιλάνου υπάρχουν στο Ινστιτούτο Ιστορίας Εμπορικής Ναυτιλίας (Μουσείο) που παρουσιάζεται μέσα από μεγάλο αριθμό πινάκων του (τουλάχιστον 100) η εξελικτική πορεία της ναυτικής ιστορίας του Έθνους μας από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Επίσης, στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας (Γ.Ε.Ε.Θ.Α), στο Γενικό Επιτελείο Ναυτικού, Διοίκηση Ναυτικής Εκπαίδευσης, «Μιλάνειο» Ναυτικό Μουσείο Ζακύνθου, Μουσείο Σολωμού και Επιφανών Ζακυνθίων, Ναυτικό Μουσείο Ελλάδος, Ναυτικό Μουσείο Αιγαίου, Ναυτικό Μουσείο Χίου, Ναυτικός όμιλος Οινουσών, Ναυτικό Μουσείο Οινουσών, Μουσείο της Πόλεως των Αθηνών – Μουσείο Βορρέ, Μουσείο Λασκαρίνας Μπουμπουλίνας Σπέτσες, Μουσείο Φώσκολου – Ζάκυνθος, Ελληνοαμερικανική Ένωση και σε μεγάλες ιδιωτικές συλλογές στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Τον Ιούνιο του 1997 εγκαθίσταται μόνιμα στη Ζάκυνθο, όπου ιδρύει το **«ΜΙΛΑΝΕΙΟ ΝΑΥΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ»** το οποίο ευρίσκεται στο παραθαλάσσιο θέρετρο Τσιλιβή Ζακύνθου. Μια μοναδική ιστορική καταγραφή, όπου η μελέτη, έρευνα και φιλοτέχνηση τον απασχόλησε μέχρι τέλους, προκειμένου να υλοποιήσει το μεγαλόπνοο και εθνικής σημασίας έργο, την ίδρυση του «ΜΙΛΑΝΕΙΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ». Η πινακοθήκη του – ιστορικά τεκμηριωμένη –κατατάσσεται ανάμεσα στις ελάχιστες αλλά μεγαλύτερες Ναυτικές– Εικαστικές συλλογές.

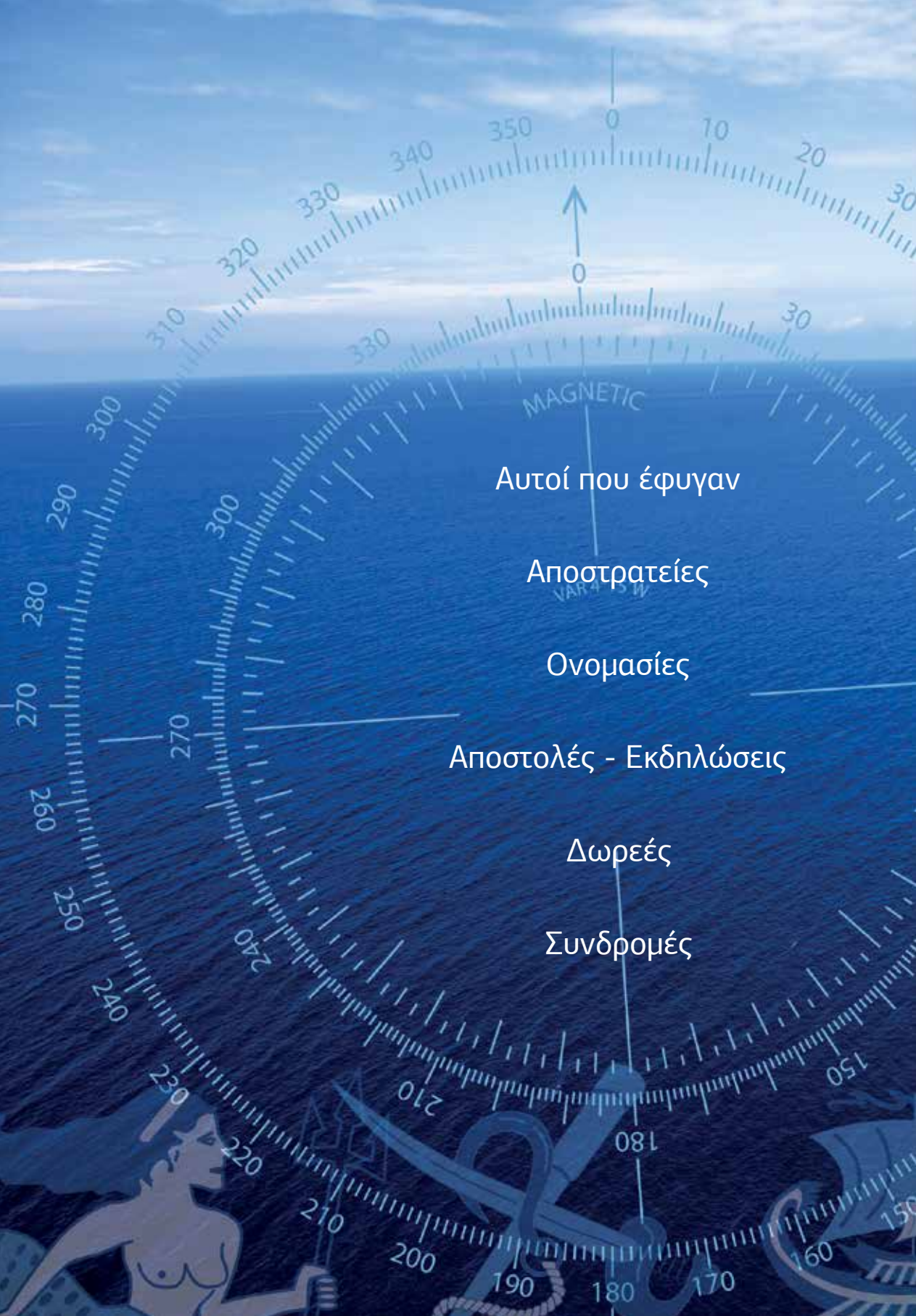
Μάλιστα από το 2014 εκδίδεται εικαστικό-ιστορικό Λεύκωμα με τίτλο «Η Εξέλιξη της Ελληνικής Εμπορικής Ναυτιλίας στον πέρασμα των αιώνων» από το Ινστιτούτο Ιστορίας του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας στον Πειραιά. Σχεδίασε το «χρυσό κλειδί» της πόλεως της Ζακύνθου που τιμητικά απενεμήθη από το Δήμο Ζακύνθου στον Οικουμενικό Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίο. Έχει φιλοτεχνήσει το έμβλημα του Δήμου Αγίων Αναργύρων Αττικής, το οποίο μεταξύ άλλων κοσμέι και τη σημαία του Δήμου. Το 1999 φιλοτεχνεί τις σημαίες του Δήμου Ζακυνθίων, της Τ.Ε.Δ.Κ., τη σημαία και το έμβλημα του Δήμου Λαγανά. Τη σημαία του Πολιτιστικού Συλλόγου Μπόχαλης «Το Κάστρο», την Πολιτιστική μακέτα της Ζακύνθου και το θυρεό του Κεντρικού Λιμεναρχείου Ζακύνθου. Το 2000 φιλοτεχνεί το εικαστικό Λεύκωμα «ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΖΑΚΥΝΘΙΝΟΙ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΜΝΗΜΕΣ».

Ο Αντώνης Μιλάνος με το έργο του, διέσωσε και διάδωσε τη μεγάλη Ναυτική μας παράδοση, τιμηθείς κατ’ επανάληψη γι’ αυτό.

Το έργο του αποτελεί παρακαταθήκη για τις επερχόμενες γενεές.

Email: info@milaniomaritimemuseum.gr, nikosmilanos@yahoo.com

Ιστοσελίδα: www.milaniomaritimemuseum.gr

Αυτοί που έφυγαν

Αποστρατείες

Ονομασίες

Αποστολές - Εκδηλώσεις

Δωρεές

Συνδρομές

Δελτίο Ενημέρωσης

ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΕΦΥΓΑΝ

Υπεύθυνο για το περιεχόμενο: ΓΕΝ

Υποναύαρχος ε.α.

Γεώργιος Μπουτσικάκης ΠΝ

Απεβίωσε την 21η Οκτωβρίου 2022. Γεννήθηκε το 1935 στον Νομό Λακωνίας. Το 1958 εισήλθε στη Σχολή Δοκίμων Σημαιοφόρων Οικονομικών και το 1988 τέθηκε σε αποστρατεία.

Αρχιπλοίαρχος ε.α.

Αναστάσιος Λιονάκης ΠΝ

Απεβίωσε την 5η Νοεμβρίου 2022. Γεννήθηκε το 1934 στον Νομό Χανίων. Το 1952 εισήλθε στη ΣΝΔ και το 1980 τέθηκε σε αποστρατεία.

Αρχιπλοίαρχος (Μ) ε.α.

Γεώργιος Λυριντζής ΠΝ

Απεβίωσε την 25η Οκτωβρίου 2022. Γεννήθηκε το 1936 στον Νομό Αργολίδος. Το 1952 εισήλθε στη ΣΝΔ και το 1982 τέθηκε σε αποστρατεία.

Αρχιπλοίαρχος ε.α.

Γεώργιος Πρεκετές ΠΝ

Απεβίωσε την 19η Σεπτεμβρίου 2022. Γεννήθηκε το 1931 στον Νομό Αρκαδίας. Το 1955 εισήλθε στη Σχολή Δοκίμων Σημαιοφόρων Οικονομικών και το 1982 τέθηκε σε αποστρατεία.

Πλοίαρχος (Ε) ε.α.

Παναγιώτης Συκόφιλος ΠΝ

Απεβίωσε την 11η Οκτωβρίου 2022. Γεννήθηκε το 1940 στην Αθήνα. Το 1959 κατετάγη στη ΣΔΥΗΝ και το 1999 τέθηκε σε αποστρατεία.

Αντιπλοίαρχος (Ε) ε.ε

Αθανάσιος Παναγόπουλος ΠΝ

Απεβίωσε την 3η Οκτωβρίου 2022. Γεννήθηκε το 1966 στην Αλεξανδρούπολη. Το 1983 εισήλθε στη ΣΜΥΝ. Τον τελευταίο χρόνο υπηρετούσε στο ΓΕΝ/ΔΚΒ.

Υποπλοίαρχος (Ε) ε.α.

Σταμάτιος Γκίζας ΠΝ

Απεβίωσε τη 10η Σεπτεμβρίου 2022. Γεννήθηκε

κε το 1962 στον Νομό Ευβοίας. Το 1978 κατετάγη στο ΠΝ ως μαθητής τεχνίτης και το 2007 τέθηκε σε αποστρατεία.

Ανθυποπλοίαρχος (Ε) ε.α.

Αλέξανδρος Μούγιος ΠΝ

Απεβίωσε την 7η Οκτωβρίου 2022. Γεννήθηκε το 1955 στον Νομό Κορινθίας. Το 1973 κατετάγη στο ΠΝ ως Δίοπος και το 1998 τέθηκε σε αποστρατεία.

Σημαιοφόρος (Ε) ε.ε.

Ζαχαρούλα Μάλαγα ΠΝ

Απεβίωσε τη 10η Οκτωβρίου 2022. Γεννήθηκε το 1972 στην Αθήνα. Το 1991 κατετάγη στο ΠΝ ως Δίοπος. Τον τελευταίο χρόνο υπηρετούσε στο ΓΕΝ/ΔΚΑ/Α4/Ι/ΚΣ.

Εκ μέρους του Πολεμικού Ναυτικού εκφράζονται τα πιο ειλικρινή συλλυπητήρια προς τις οικογένειες και τους συγγενείς των εκλιπόντων.

Ευχόμεθα ο Πανάγαθος να τους προσφέρει παρηγορία και δύναμη ψυχής.

ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΙΕΣ

Υπεύθυνο για το περιεχόμενο: ΓΕΝ

■ Τέθηκε σε αποστρατεία μετά από αίτησή της η **Υποπλοίαρχος Μάχημ** Πολυτίμη Κουνάκη ΠΝ.

■ Τέθηκε σε αυτεπάγγελτη αποστρατεία ο **Σημαιοφόρος (Ε)** Χρήστος Βλάχος ΠΝ, αποστρατεία λογιζόμενη από 24 Ιουλίου 2022, ημερομηνία κατά την οποία απεβίωσε.

■ Τέθηκε σε αυτεπάγγελτη αποστρατεία ο **Σημαιοφόρος (Ε)** Ιωάννης Τούτσας ΠΝ.

■ Τέθηκε σε αποστρατεία μετά από αίτησή της η **Σημαιοφόρος (Ε)** Δήμητρα Πασχαλάκη ΠΝ.

■ Τέθηκαν σε αποστρατεία μετά από αίτησή τους οι παρακάτω **Ανθυπασπιστές ΕΜΘ**: Αθανάσιος Γκιόκας (ΗΛ), Ιωάννης Λιούλης (Δ/ΥΠ-ΘΑΛ).

■ Τέθηκαν σε αποστρατεία μετά από αίτησή τους οι παρακάτω **Ανθυπασπιστές**: Νικόλαος Δάσκαλος (ΕΕ-ΡΕ), Νικόλαος Τριβιζάς (Τ/ΜΗΧ).

■ Τέθηκε σε αυτεπάγγελτη αποστρατεία ο **Ανθυπασπιστής (Τ/ΗΝ/ΣΝ)** Δημήτριος Μεριτζής.

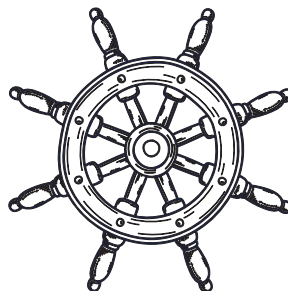
■ Τέθηκε σε αυτεπάγγελτη αποστρατεία ο **Κελευστής ΕΠΟΠ (ΑΡΜ)** Κωνσταντίνος Κλαδιανός.

■ Τέθηκε σε αποστρατεία μετά από αίτησή της η **Αρχικελευστής (Τ/ΗΝ-ΔΒ)** Κυριακή Τασιοπούλου.

■ Τέθηκαν σε αποστρατεία μετά από αίτησή τους οι παρακάτω **Αρχικελευστές (ΕΠΟΠ)**: Ευάγγελος Λεβενιώτης (Τ/ΗΝ-ΔΒ), Κωνσταντίνος Μπέλλος (ΕΕ-ΣΗΜ), Λάμπρος Στάης (Τ/ΗΝ-ΔΒ).

■ Τέθηκε σε αποστρατεία μετά από αίτησή του ο **Επικελευστής ΕΠΟΠ (Τ/ΜΗΧ-ΜΕΚ)** Νικόλαος Κρασσάς.

■ Τέθηκαν σε αποστρατεία μετά από αίτησή τους οι παρακάτω **Κελευστές (ΕΠΟΠ)**: Κωνσταντίνος Σπυρίδωνος (Τ/ΜΗΧ-ΜΕΚ), Γεώργιος Αδαμάκος (ΗΛ).

ΟΝΟΜΑΣΙΕΣ

Υπεύθυνο για το περιεχόμενο: ΓΕΝ

■ Ονομάζονται **Μόνιμοι Σημαιοφόροι** και κατατάσσονται στο Πολεμικό Ναυτικό οι παρακάτω Ναυτικοί Δόκιμοι που αποφοίτησαν ευδόκιμα από τη **Σ.Ν.Δ.** το έτος 2021:

Μάχιμοι: Γεώργιος Γεωργόπουλος, Βαλλίνδρας Σταύρος, Γκουδάλας Χρήστος, Πρωϊός Μιχαήλ, Τσιτσές Ιωάννης, Τύρου Αναστασία, Μπουλούκος Βασίλειος, Ζαχαριουδάκης Νικόλαος, Μπιλάλης Παύλος, Τσιγαλός Χρυσοβαλάντης, Κοκκίνου Γεωργία, Ρούτης Χρήστος, Βυθούλκας Μάριος, Μαυρονάσιος Δημήτριος, Κλενιάτη Χρυσή, Λελούδας Γεώργιος-Παντελής, Σιγάλας Εμμανουήλ, Λαλανίτης Σταύρος, Μπαδέκας Νικόλαος, Θεοδώρου Ταξιάρχης-Ευστάθιος, Μηλίτης Παύλος, Τριανταφύλλου Μάριος-Ευάγγελος.

Μηχανικοί: Αντωνίου Αφροδίτη-Γεωργία, Νέζης Παναγιώτης, Τυφτικίδης Παναγιώτης, Γεωργίου Λεάνδρος, Μαλουτά Ερασμία, Αλεβιζόπουλος Ανδρέας, Σταματοπούλος Ευστάθιος, Κάγκalos Ηλίας, Ντουνιαπιλέν Ιωάννης, Καζαλός Κοσμάς, Μπεχλιουλής Κωνσταντίνος.

Οδοντίατρος: Σιατρά Μαρία

■ Ονομάζονται **Μόνιμοι Κελευστές** και κατατάσσονται στο Πολεμικό Ναυτικό οι παρακάτω Δόκιμοι Υπαξιωματικοί που αποφοίτησαν ευδόκιμα από τη **Σ.Μ.Υ.Ν.** το έτος 2021:

Γκόντα Ευδοκία, Φιλιππίδου Μαρία-Αικατερίνη, Κασφίκης Χριστόφορος, Κατσιγιάννης Ιωάννης-Δράκος, Κεχαγιά Μαρία, Μαζωνάκης Εμμανουήλ, Αλεξανδροπούλου Δήμητρα, Ανδριανόπουλος Νικόλαος, Τσιρνόβας Ηλίας, Πανταζή Ευτυχία, Καρώνη Χριστίνα-Φωτεινή, Δρογκάρη Αθηνά, Παπαευσταθίου Γεώργιος-Χρήστος, Σουρτζίνου Μαρία, Παππά Ευαγγελία, Τσίπα Ισιδώρα-Λαμπρινή, Βρεττού Αγγελική, Τριανταφύλλου Δήμητρα, Ζώνης Θωμάς, Σουλίου Παρασκευή, Λιάμα Ελένη, Βέρβερη Ζαχαρούλα-Βασιλική, Μπούκης Ευστάθιος, Θεοχαρίδη Μαρία, Πάλλα Σταυρούλα, Κακατάση Ιωάννα, Μπατζιανή Κωνσταντία, Κίσσας Νικόλαος, Μαυρικός Ανδρέας, Βήχος Δημήτριος, Νικητόπουλος Γεώργιος, Σταϊκόγλου Γεώργιος, Παπαδόπουλος Μιχαήλ, Φίντζου Ελισάβετ, Πολίτη Μαρίνα, Χαυλής Μάριος, Χαλκιάπουλος Μάριος-Κυριάκος, Νέζης Δημήτριος, Μπουζάς Αλέξανδρος, Μαστροδήμος Γεώργιος, Μάστορα Νικολέττα, Ποδαρά Αντωνία, Αρμυράς Αλέξανδρος-Ιωάννης, Μπουχάλης Παναγιώτης, Πασχαλίδης Σταύρος, Κουτσαγιάς Ιωάννης, Οκκά Γεωργία, Σκορδίλης Γεώργιος, Χρυσαιφίδης Νικόλαος, Γιαννακός Γεώργιος, Σιάρκος Χρήστος, Πάτσος Θεόδωρος, Παπαδημητρίου Βαϊα-Ροδινή, Γεωργουσόπουλος Νικόλαος, Προκοπίου Ευριπίδης, Δεληγιάννης Χρήστος-Ιωάννης, Μιχαήλ, Αικατερίνη-Ηλιάνα, Μπαξεβάνης Γεώργιος, Γαργουλάκης Γεώργιος, Ρουμελιώτης Νικόλαος, Διδαχός Χρήστος, Πανόπουλος Προκόπιος.

1. Εθνικές Ασκήσεις

■ Από 23 έως 27 Σεπτεμβρίου 2022 διεξήχθη, στη θαλάσσια περιοχή Ανατολικού Αιγαίου και Κρητικού πελάγους η θεματική άσκηση της ΔΤΣ «ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΑΚΤΩΝ 22», με συμμετοχή των κάτωθι μονάδων: ΤΠΚ «ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ», ΤΠΚ «ΤΡΟΥΠΑΚΗΣ», ΤΠΚ «ΓΡΗΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ», ΤΠΚ «ΝΤΕΓΙΑΝΝΗΣ», ΤΠΚ «ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΔΗΣ», ΤΠΚ «ΛΑΣΚΟΣ», ΤΠΚ «ΜΑΡΙΔΑΚΗΣ», ΤΠΚ «ΡΟΥΣΣΕΝ», ΤΠΚ «ΔΑΝΙΟΛΟΣ», ΤΠΚ «ΡΙΤΣΟΣ», ΤΠΚ «ΞΕΝΟΣ», ΤΠΚ «ΜΥΚΟΝΙΟΣ», Κ/Φ «ΚΑΣΟΣ», Κ/Φ «ΒΟΤΣΗΣ», ΠΓΥ «ΗΡΑΚΛΗΣ», καθώς και Τ/Χ της ΔΥΚ.

■ Από 27 έως 28 Σεπτεμβρίου 2022 διεξήχθη στη θαλάσσια περιοχή Σαρωνικού κόλπου και Μυρτώου πελάγους η θεματική άσκηση μικρής κλίμακας «ΛΟΓΧΗ 3/22», με συμμετοχή των κάτωθι μονάδων: Φ/Γ «ΣΠΕΤΣΑΙ», Φ/Γ «ΣΑΛΑΜΙΣ», Φ/Γ «ΚΑΝΑΡΗΣ», Φ/Γ «ΥΔΡΑ», Φ/Γ «ΝΑΒΑΡΙΝΟΝ», Φ/Γ «ΑΔΡΙΑΣ», ΠΓΥ «ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ», ΠΓΥ «ΑΙΑΣ», ΤΠΚ «ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ», ΤΠΚ «ΛΑΣΚΟΣ», ΤΠΚ «ΚΡΥΣΤΑΛΛΙΔΗΣ», ΤΠΚ «ΡΟΥΣΣΕΝ», ΤΠΚ «ΞΕΝΟΣ», ΤΠΚ «ΝΤΕΓΙΑΝΝΗΣ», ΤΠΚ «ΣΤΑΡΑΚΗΣ», Κ/Φ «ΜΑΧΗΤΗΣ», Κ/Φ «ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ», καθώς και Ιπταμένων Μέσων.

■ Από 17 έως 21 Οκτωβρίου 2022 η Φ/Γ ΕΛΛΗ καθώς και η ΤΠΚ «ΡΟΥΣΣΕΝ» συμμετείχαν στην Διακλαδική Άσκηση Επιχειρήσεων ΗΝ Πολέμου «ΔΟΥΡΕΙΟΣ ΙΠΠΟΣ 22», η οποία διεξήχθη στη θαλάσσια περιοχή νοτίου Ιονίου.

2. Συμμαχικές – Διακρατικές Ασκήσεις

■ Την 04 Αυγούστου 2022 διεξήχθη συνεκπαίδευση PASSEX με συμμετοχή της Γαλλικής Φ/Γ «FS GUERPRATTE», του ΠΓΥ «ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ» και της Φ/Γ «ΚΑΝΑΡΗΣ» στην περιοχή της Μασσαλίας, στο πλαίσιο του ΘΕΠ/ΣΝΔ.

■ Την 04 Αυγούστου 2022 διεξήχθη συνεκπαίδευση PASSEX με συμμετοχή των Κυπριακών μέσων ΠΓΥ «ΑΛΑΣΙΑ», ΠΠ «ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ», ΠΠ «ΓΕΩΡΓΙΟΥ», Ε/Π «ΑΥ-139» (ΚΣΕΔ/Λάρνακας) και του Α/Γ «ΙΚΑΡΙΑ» στη θαλάσσια περιοχή της Λεμεσού, στο πλαίσιο του ΘΕΠ/ΣΜΥΝ.

■ Την 08 Αυγούστου 2022 διεξήχθη συνεκπαίδευση PASSEX με συμμετοχή της Ισραηλινής μονάδας «ISN YAFO» και του Α/Γ «ΙΚΑΡΙΑ» στη θαλάσσια περιοχή της ΧΑΙΦΑ, στο πλαίσιο του ΘΕΠ/ΣΜΥΝ.

■ Την 10 Αυγούστου 2022 διεξήχθη στη θαλάσσια περιοχή Λεμεσού η διακρατική άσκηση Ε-Δ «ΣΑΛΑΜΙΣ 05/22», με συμμετοχή της Φ/Γ «ΥΔΡΑ» και ενός Ε/Π «ΑΥ-139» (ΚΣΕΔ/Λάρνακας) της Κύπρου.

■ Την 14 Αυγούστου 2022 διεξήχθη συνεκπαίδευση PASSEX με συμμετοχή της Πορτογαλικής μονάδας «NRP JOAO ROBY», του ΠΓΥ «ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ» και της Φ/Γ «ΚΑΝΑΡΗΣ» στη θαλάσσια περιοχή Λισσαβόνας, στο πλαίσιο του ΘΕΠ/ΣΝΔ.

■ Την 22 Αυγούστου 2022 διεξήχθη συνεκπαίδευση PASSEX με συμμετοχή της Τυνησιακής μονάδας OPV P-610, του ΠΓΥ «ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ» και της Φ/Γ «ΚΑΝΑΡΗΣ» στη θαλάσσια περιοχή La Goulette της Τυνησίας, στο πλαίσιο του ΘΕΠ/ΣΝΔ.

■ Την 22 Αυγούστου 2022 διεξήχθη συνεκπαίδευση PASSEX με συμμετοχή της Νατοϊκής Δύναμης TG 441.02 (πρώην SNMG-2), η οποία αποτελούνταν από τις Φ/Γ «ITS BERGAMINI» και «TCG KEMAL REIS», της Φ/Γ «ΑΙΓΑΙΟΝ» και δύο (2) ΑΦΩΝ της ΠΑ, στη θαλάσσια περιοχή νοτιοανατολικά νήσου Καρπάθου.

■ Την 31 Αυγούστου 2022 διεξήχθη συνεκπαίδευση PASSEX με συμμετοχή της Νατοϊ-

ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ - ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Υπεύθυνο για το περιεχόμενο: ΓΕΝ

κής Δύναμης TG 441.02 (πρώην SNMG-2), η οποία αποτελούνταν από το Α/Τ «USS FORREST SHERMAN» και τη Φ/Γ «TCG KEMAL REIS», του Υ/Β «ΩΚΕΑΝΟΣ» και δύο (2) ΑΦΩΝ της ΠΑ, στη θαλάσσια περιοχή νοτιοανατολικά νήσου Καρπάθου.

■ Από 05 έως 17 Σεπτεμβρίου 2022 πραγματοποιήθηκε στην Κύπρο, τριμερής συνεκπαίδευση Ειδικών Επιχειρήσεων μεταξύ Ελλάδος, ΗΠΑ και Κύπρου. Η Ελλάδα συμμετείχε με μια ΟΑΠ ΔΥΚ και τα ΣΑΠ /ΤΜ «ΑΙΟΛΟΣ» και «ΑΣΤΡΑΠΗ».

■ Από 08 έως 23 Σεπτεμβρίου 2022 η Φ/Γ «ΛΗΜΝΟΣ» συμμετείχε, ως πλοίο της Νατοϊκής Δύναμης TG 441.02 στη συμμαχική άσκηση «DYNAMIC MARINER-MAVI BALINA 22», η οποία διεξήχθη στη θαλάσσια περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

■ Την 09 Σεπτεμβρίου 2022 διεξήχθη συνεκπαίδευση PASSEX με συμμετοχή της Ισπανικής Φ/Γ «ESPS CRISTOBAL COLON» της «TG 441.02», και της Φ/Γ «ΣΠΕΤΣΑΙ», στη θαλάσσια περιοχή νοτιοδυτικά νήσου Κρήτης.

■ Από 23 έως 24 Σεπτεμβρίου 2022 διεξήχθη συνεκπαίδευση PASSEX με συμμετοχή του Γαλλικού Ελικοπτεροφόρου FS «TONNERRE» και της Φ/Γ «ΕΛΛΗ» σε περιοχή κεντρικού Αιγαίου, κατά τον πλου των μονάδων προς το λιμένα Βόλου στο πλαίσιο της συμμετοχής τους στην άσκηση «ARGO 22».

■ Από 23 Σεπτεμβρίου έως 01 Οκτωβρίου 2022 διεξήχθη, στη θαλάσσια περιοχή του Κεντρικού Αιγαίου, η διακρατική άσκηση αποβατικών επιχειρήσεων «ARGO 22», με συμμετοχή των ακόλουθων μονάδων-μέσων: Φ/Γ «ΕΛΛΗ» (με Ο/Γ Ε/Π), Α/Γ «ΙΚΑΡΙΑ», Α/Γ «ΧΙΟΣ», Α/Γ «ΡΟΔΟΣ», Υ/Β «ΠΟΝΤΟΣ», ΑΦΠΑ, του Γαλλικού Ελικοπτεροφόρου «FS TONNERRE» καθώς και μιας (1) ΟΑΠ /ΔΥΚ.

■ Στις 24 Σεπτεμβρίου 2022 διεξήχθη συνεκπαίδευση PASSEX μεταξύ του «SPANISH AMPHIBIOUS TASK FORCE», το οποίο αποτελούνταν από τα πλοία «ESPS LHD HUAN CARLOS», «ESPS LPD CASTILLIA» και «ESPS FFG NAVARRA», και της Φ/Γ «ΑΔΡΙΑΣ» στη θαλάσσια περιοχή βορείως νήσου Καρπάθου.

■ Στις 30 Σεπτεμβρίου 2022 διεξήχθη συνεκπαίδευση PASSEX ανάμεσα στις μονάδες της Νατοϊκής Δύναμης TG 441.04 (πρώην SNMCMG-2) η οποία αποτελούνταν από: «TCG YZB GUNGOR DURMUS», «TCG AKCAY», «FS CAPRICORNE», «ITS VIAREGGIO», «ESPS DUERO», «BNS NARCIS», «HNLMS VLAARDINGEN» και το ΤΠΚ «ΠΙΤΣΟΣ» στη θαλάσσια περιοχή βορείως νήσου Κρήτης.

■ Από 03 έως 06 Οκτωβρίου 2022 διεξήχθη στην θαλάσσια περιοχή της Κύπρου η διακρατική άσκηση «ΕΥΝΟΜΙΑ 03/22», με συμμετοχή της Φ/Γ «ΣΑΛΑΜΙΣ», του Υ/Β «ΚΑΤΣΩΝΗΣ», του ΠΑΘ «ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ», της Φ/Γ «ITS LIBECCIO», της Φ/Γ «FS PROVENCE», καθώς και Ιπταμένων Μέσων.

■ Την 17 Οκτωβρίου 2022 διεξήχθη συνεκπαίδευση PASSEX με συμμετοχή του Α/Τ «HMS DEFENDER» και της Φ/Γ «ΕΛΛΗ», στη θαλάσσια περιοχή νοτιοδυτικά νήσου Κρήτης.

■ Από 31 Οκτωβρίου 2022 διεξάγεται στην περιοχή του Νότιου Ευβοϊκού η διακρατική άσκηση Ειδικών Επιχειρήσεων «AEGEAN SEAL-II», με συμμετοχή ΟΕΝ από τη ΔΥΚ και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα.

3. Επισκέψεις Ξένων Αντιπροσωπειών

■ Από τις 13 έως 15 Σεπτεμβρίου 2022 αντιπροσωπεία του Βουλγαρικού Ναυτικού επισκέ-

ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ - ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Υπεύθυνο για το περιεχόμενο: ΓΕΝ

φθηκε την Αθήνα, στο πλαίσιο του Δεύτερου Κύκλου Συνομιλιών των Πολεμικών Ναυτικών Ελλάδας και Βουλγαρίας, ο οποίος διεξήχθη στο ΓΕΝ.

■ Την 06 Οκτωβρίου 2022 πραγματοποιήθηκε επίσκεψη των Εθνικών Αντιπροσώπων (NMRs) του Ανώτατου Συμμαχικού Στρατηγείου Δυνάμεων Ευρώπης (ΑΣΣΔΕ) του NATO στο Ναύσταθμο Κρήτης. Οι αντιπρόσωποι ξεναγήθηκαν σε υπηρεσίες και εγκαταστάσεις του Ναυστάθμου.

4. Συμμαχικές - Πολυεθνικές Επιχειρήσεις

α. Επιχείρηση UNIFIL MAROPS:

Το ΠΝ συμμετέχει με μία Φ/Γ στην επιχείρηση UNIFIL MAROPS, η οποία διεξάγεται στη θαλάσσια περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Από 08 Ιουνίου έως την 10 Αυγούστου 2022 συμμετείχε η Φ/Γ «ΑΔΡΙΑΣ» η οποία αντικαταστάθηκε την 10 Αυγούστου 2022 από τη Φ/Γ ΥΔΡΑ. Την 31 Οκτωβρίου 2022 καθήκοντα ανέλαβε η Φ/Γ «ΣΠΕΤΣΑΙ».

β. Επιχείρηση SEA GUARDIAN:

Το ΠΝ συμμετέχει καθ' όλο το έτος στην επιχείρηση «SEA GUARDIAN» με ένα (1) Πολεμικό Πλοίο (ΤΠΚ ή Κ/Φ) υπό 8ωρη ετοιμότητα στο ΝΣ με οργανική ομάδα νηοψίας και με μία (1) Ομάδα Ειδικών Επιχειρήσεων (SOF FE) 12 ατόμων της ΔΥΚ. Η συμμετοχή πολεμικού πλοίου στην εν λόγω επιχείρηση ήταν ως ακολούθως:

■ Εν όρμω ΝΣ:

- Από 01 έως 31 Αυγούστου 2022 με το ΤΠΚ «ΡΙΤΣΟΣ».
- Από 01 έως 30 Σεπτεμβρίου 2022 με το ΤΠΚ «ΡΟΥΣΣΕΝ».
- Από 01 έως 31 Οκτωβρίου 2022 με το ΤΠΚ «ΛΑΣΚΟΣ»

■ Κατά το χρονικό διάστημα από 01 Αυγούστου έως 31 Οκτωβρίου 2022 διεξήχθησαν συνολικά είκοσι μία (21) αποστολές σε ρόλο «Associated Support», από πλοία του ΠΝ στην ευρύτερη θαλάσσια περιοχή κεντρικής και ανατολικής Μεσογείου.

■ Εξειδικευμένο ιπτάμενο προσωπικό του ΠΝ επιβαίνει σε αεροσκάφη της ΠΑ για πτήσεις «AIS SWEEP» στο πλαίσιο της επιχείρησης. Για το χρονικό διάστημα 01 Αυγούστου έως 31 Οκτωβρίου 2022 πραγματοποιήθηκαν έντεκα (11) πτήσεις σε ρόλο «Associated Support» και τρεις (3) πτήσεις σε ρόλο «Direct Support».

γ. Συμμετοχή σε Μόνιμες Ναυτικές Δυνάμεις NATO.

TG 441.02 (πρώην SNMG-2):

■ Από 17 Φεβρουαρίου 2016, στοιχείο της Δύναμης CTU 1100.02.01 διεξάγει περιπολίες στη θαλάσσια περιοχή του Αν. Αιγαίου, στο πλαίσιο της Νατοϊκής δραστηριότητας «NATO SUPPORT TO ASSIST WITH THE REFUGEE AND MIGRANT CRISIS IN THE AEGEAN SEA». Στο πλαίσιο της εν λόγω δραστηριότητας, συμμετείχαν για το χρονικό διάστημα 01 Αυγούστου έως 31 Οκτωβρίου 2022 οι ακόλουθες μονάδες του ΠΝ: οι ΤΠΚ «ΜΑΡΙΔΑΚΗΣ», «ΞΕΝΟΣ», «ΝΤΕΓΙΑΝΝΗΣ», «ΜΥΚΟΝΙΟΣ», «ΣΙΜΙΤΖΟΠΟΥΛΟΣ», οι Κ/Φ «ΝΑΥΜΑΧΟΣ», «ΒΟΤΣΗΣ», «ΚΑΣΟΣ» και «ΤΟΛΜΗ», καθώς και τα ΝΘΗ «ΚΑΛΥΨΩ» και «ΕΥΡΩΠΗ».

■ Από 05 Ιουλίου έως 11 Αυγούστου 2022 η Φ/Γ «ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ» συμμετείχε στο TG 441.02, που επιχειρούσε στη θαλάσσια περιοχή της κεντρικής και ανατολικής Μεσογείου.

TG 441.04 (πρώην SNMCMG-2):

Ουδέν

δ. Συμμετοχή σε Αποστολές Ευρωπαϊκής Ένωσης

Από 11 Απριλίου έως 02 Αυγούστου 2022 η Φ/Γ «ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ» συμμετείχε στην επιχείρηση «IRINI», η οποία διεξάγεται στη θαλάσσια περιοχή της κεντρικής Μεσογείου. Αντικαταστάθηκε από τη Φ/Γ «NABAPINON», η οποία συμμετείχε από 02 Αυγούστου έως την 01 Οκτωβρίου 2022. Από την 01 Οκτωβρίου 2022 συμμετέχει η Φ/Γ «ΑΙΓΑΙΟΝ», ως πλοίο έδρας του εν πλώ Διοικητή.

δ. Επιχειρήσεις Αεροπλανοφόρων

Από 5 έως 6 Οκτωβρίου 2022 και από 10 έως 11 Οκτωβρίου 2022 διατέθηκαν οι Φ/Γ «ΑΔΡΙΑΣ» και Φ/Γ «ΣΑΛΑΜΙΣ» αντίστοιχα για τη συνοδεία του Αεροπλανοφόρου «GHW BUSH», κατά τον πλού του βορειοδυτικά της νήσου Κρήτης.

5. Κοινωνική προσφορά των Ενόπλων Δυνάμεων

α. Αποστολές Εσωτερικού – Εξωτερικού:

■ Κατά τους μήνες Αύγουστο και Σεπτέμβριο 2022 διατέθηκαν οι Υ/Φ «ΔΟΙΡΑΝΗ» και «ΠΡΕΣΠΑ» για πολλαπλές αποστολές ανεφοδιασμού με πόσιμο νερό των νήσων Πάτμου και Σύμης. Από 21 Οκτωβρίου 2022 εκτελείται ανεφοδιασμός της νήσου Πάτμου από την Υ/Φ «ΠΡΕΣΠΑ».

■ Διατέθηκαν την 17 και 18 Σεπτεμβρίου 2022 το ΤΠΚ «ΛΑΣΚΟΣ» και η Κ/Φ «ΜΑΧΗΤΗΣ» αντίστοιχα για τη μεταφορά τριών (3) ιατρών της Μονάδας Υποβοηθούμενης Αναπαραγωγής του ΝΝΑ καθώς και έξι (6) μελών της μη κερδοσκοπικής οργάνωσης «HOPEGENESIS» από τη νήσο Ρόδο στη νήσο Καστελόριζο και στη νήσο Σύμη την 18 και επιστροφή στη νήσο Ρόδο.

■ Από 07 έως 14 Οκτωβρίου 2022 διατέθηκαν διαδοχικά οι Κ/Φ «ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ» και «ΚΡΑΤΑΙΟΣ» για τη μεταφορά μελών του Σωματείου

Κοινωνικής Παιδιατρικής «ΑΝΟΙΚΤΗ ΑΓΚΑΛΙΑ» στις νήσους Φούρνοι και Λειψοί, στο πλαίσιο προγράμματος προληπτικής Ιατρικής νήσων Ανατολικού Αιγαίου.

β. Κατάσβεση πυρκαγιών – Περιπολίες – Επιτήρηση

■ Την 22 Αυγούστου 2022 διατέθηκαν προσωπικό και μέσα από τον Ναύσταθμο Κρήτης στην επιχείρηση κατάσβεσης μικρής εκτάσεως πυρκαγιάς στην περιοχή Παλαιών Κατασκηνώσεων Σούδας Χανίων.

γ. Έρευνα - Διάσωση

Μονάδες του ΠΝ συμμετείχαν, στις κάτωθι αποστολές Έρευνας- Διάσωσης:

■ Την 08 Αυγούστου 2022 διατέθηκε Ε/Π S-70B στην επιχείρηση Ε-Δ δύο (2) αγνοούμενων κολυμβητών στην περιοχή Πατρόκλου Σουνίου.

■ Από 10 έως 14 Αυγούστου 2022 διατέθηκαν η Φ/Γ «ΑΔΡΙΑΣ», το Α/Γ «ΙΚΑΡΙΑ», η ΤΠΚ «ΡΟΥΣΣΕΝ» και ένα (1) Ε/Π S-70 στην επιχείρηση διάσωσης εξήντα (60) ΠΕΠ από βυθιζόμενη λέμβο στη θαλάσσια περιοχή νήσου Καρπάθου.

■ Την 17 Αυγούστου 2022 διατέθηκε ένα (1) Ε/Π S-70 σε επιχείρηση Έρευνας-Διάσωσης αγνοούμενου επιβάτη ιστιοπλοϊκού σκάφους στην περιοχή Αργοστολίου νήσου Κεφαλληνίας.

■ Την 04 Σεπτεμβρίου 2022 διατέθηκε ένα (1) Ε/Π S-70 σε επιχείρηση Έρευνας-Διάσωσης αγνοούμενου λουόμενου στην περιοχή Σείτάν Λιμάνια νήσου Κρήτης.

■ Την 06 Σεπτεμβρίου 2022 διατέθηκε ένα (1) Ε/Π S-70 για την μεταφορά δύο (2) ασθενών μελών του πληρώματος του εμπορικού πλοίου «M/V BBC PEARL» (σημαίας Αντίγκουα), το οποίο έπλεε νοτιοδυτικά νήσου Κρήτης, στο νοσοκομείο Χανίων.

■ Την 23 Σεπτεμβρίου 2022 διατέθηκε ένα (1) Ε/Π S-70 σε επιχείρηση Έρευνας-Διάσωσης δύο (2) αγνοούμενων ΠΕΠ σε θαλάσσια περιοχή νοτιοδυτικά Πύλου.

■ Την 24 Σεπτεμβρίου 2022 διατέθηκε ένα (1) Ε/Π S-70 για πιθανή επιχείρηση Έρευνας-Διάσωσης πολιτικού αεροσκάφους υπό δυσχερή θέση το οποίο προσέγγιζε το Α/Δ «ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ».

■ Την 25 Σεπτεμβρίου 2022 διατέθηκε ένα (1) Ε/Π S-70 σε επιχείρηση Έρευνας-Διάσωσης τραυματία αθλητού ορειβασίας στην περιοχή του Ολύμπου.

■ Την 05 Οκτωβρίου 2022 διατέθηκε ένα (1) Ε/Π S-70 σε επιχείρηση Έρευνας-Διάσωσης τραυματία μέλους του πληρώματος του ιστιοπλοϊκού σκάφους «ΙΛΕΑ», το οποίο έπλεε δυτικά νήσου Κύθνου.

■ Την 12 Σεπτεμβρίου 2022 διατέθηκε ένα (1) Ε/Π S-70 για την μεταφορά ενός ασθενούς επιβάτη του κρουαζιερόπλοιου «COSTA DEADEMA», το οποίο έπλεε σε θαλάσσια περιοχή νοτιοδυτικά Πύλου, στο Α/Δ Καλαμάτας.

■ Την 13 Σεπτεμβρίου 2022 διατέθηκε ένα (1) Ε/Π S-70 για την μεταφορά ενός (1) ασθενούς μέλους του πληρώματος του εμπορικού πλοίου «MV STELLATA» (σημαίας Μάλτας), το οποίο έπλεε σε θαλάσσια περιοχή νοτιοδυτικά Πελοποννήσου, στο Α/Δ Καλαμάτας.

■ Την 27 Σεπτεμβρίου 2022 διατέθηκε ένα (1) Ε/Π S-70 για την μεταφορά ενός (1) ασθενούς μέλους του πληρώματος του εμπορικού πλοίου «MV VERTOM THEA» (σημαίας Ολλανδίας), το οποίο έπλεε σε θαλάσσια περιοχή νοτιοδυτικά νήσου Κρήτης, στο νοσοκομείο Χανίων.

6. Εκδηλώσεις – Επισκέψεις

■ Την 15 Αυγούστου 2022 αντιπροσωπεία και άγημα Δοκίμων Υπαξιωματικών, καθώς και πληρωμάτων των Φ/Γ «ΑΙΓΑΙΟΝ», Α/Γ «ΙΚΑΡΙΑ» και ΤΠΚ «ΜΥΚΟΝΙΟΣ», τα οποία είχαν καταπλεύσει για αυτό το σκοπό αυτό στη νήσο Τήνο, συμμετείχαν στις εορταστικές εκδηλώσεις για την Κοίμηση της Θεοτόκου, καθώς και στις εκδηλώσεις μνήμης για τον τορπιλισμό του Ευδρόμου Έλλη. Τον Αρχηγό ΓΕΝ εκπροσώπησε στις εκδηλώσεις ο Αρχηγός Στόλου. Στο ΤΠΚ «ΜΥΚΟΝΙΟΣ» επιβιβάστηκαν ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως, ο ΥΕΘΑ και ο Αρχηγός ΓΕΕΘΑ στο πλαίσιο της ρίψης στεφάνου στο σημείο βύθισης του Ευδρόμου.

■ Από 27 έως 28 Αυγούστου 2022 το ΤΠΚ «ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ» κατέπλευσε στη νήσο Ύδρα, στο πλαίσιο των εκδηλώσεων «ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΕΙΑ 22». Στις εκδηλώσεις παρέστησαν ο Κυβερνήτης με αντιπροσωπεία του πληρώματος του πλοίου.

■ Από 10 έως 11 Σεπτεμβρίου 2022 το ΤΠΚ «ΣΙΜΙΤΖΟΠΟΥΛΟΣ» κατέπλευσε στη νήσο ΣΠΕΤΣΑΙ, στο πλαίσιο των εκδηλώσεων «ΑΡΜΑΤΑ 22». Στις εκδηλώσεις παρέστησαν ο Υπαρχηγός ΓΕΝ, καθώς και ο Κυβερνήτης με αντιπροσωπεία του πληρώματος του πλοίου.

■ Την 13 Σεπτεμβρίου 2022 το ΤΠΚ «ΛΑΣΚΟΣ» κατέπλευσε στη νήσο Μεγίστη, στο πλαίσιο των εορταστικών εκδηλώσεων για την απελευθέρωση της νήσου. Στις εκδηλώσεις παρέστησαν η Α.Ε ΠτΔ και ο ΥΕΘΑ, οι οποίοι και πραγματοποίησαν σύντομη επίσκεψη επί του πλοίου.

■ Την 14 Σεπτεμβρίου 2022 το ΤΠΚ «ΣΤΑΡΑΚΗΣ» κατέπλευσε στο λιμένα Ελευσίνας, στο πλαίσιο των εκδηλώσεων «ΛΑΣΚΕΙΑ 22». Στις εκδηλώσεις παρέστησαν ο Κυβερνήτης με αντιπροσωπεία του πληρώματος του πλοίου.

■ Την 14 Σεπτεμβρίου 2022 το ΤΠΚ «ΣΙΜΙ-ΤΖΟΠΟΥΛΟΣ» κατέπλευσε στη νήσο Σκιάθο, στο πλαίσιο των εκδηλώσεων μνήμης για την 79η επέτειο της βύθισης του Υ/Β «ΚΑΤΣΩΝΗΣ». Στις εκδηλώσεις παρέστησαν ο Κυβερνήτης με αντιπροσωπεία του πληρώματος του πλοίου.

■ Την 27 Σεπτεμβρίου 2022 η Κ/Φ «ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ» κατέπλευσε στη νήσο Λέρο, στο πλαίσιο των εκδηλώσεων μνήμης για την 79η επέτειο της βύθισης του Α/Τ «ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΟΛΓΑ». Στις εκδηλώσεις παρέστησαν ο Αρχηγός Στόλου καθώς και ο Κυβερνήτης με αντιπροσωπεία του πληρώματος του πλοίου.

■ Την 29 Σεπτεμβρίου πραγματοποιήθηκε στη Βάση Ταχέων Σκαφών η τελετή ονοματοδοσίας και ένταξης στο Πολεμικό Ναυτικού του ΤΠΚ «ΒΛΑΧΑΚΟΣ». Στην τελετή παρέστησαν ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως καθώς και η πολιτική και στρατιωτική Ηγεσία των ΕΔ και ΣΑ.

■ Την 18 Οκτωβρίου 2022 το ΤΠΚ «ΚΡΥ-ΣΤΑΛΛΙΔΗΣ» κατέπλευσε στη νήσο Θάσο, στο πλαίσιο των εορταστικών εκδηλώσεων για την απελευθέρωση της νήσου. Στις εκδηλώσεις παρέστησαν ο Κυβερνήτης με αντιπροσωπεία του πληρώματος του πλοίου.

■ Την 19 Οκτωβρίου 2022 η Φ/Γ «ΣΑΛΑΜΙΣ» κατέπλευσε στην Πύλο, στο πλαίσιο των εορταστικών εκδηλώσεων για την επέτειο της Ναυμαχίας του Ναβαρίνου. Στις εκδηλώσεις παρέστησαν ο Κυβερνήτης με αντιπροσωπεία του πληρώματος του πλοίου.

■ Από 27 έως 28 Οκτωβρίου 2022, η Φ/Γ «ΣΠΕΤΣΑΙ», τα Α/Γ «ΡΟΔΟΣ» και «ΣΑΜΟΣ» κατέπλευσαν στο λιμένα Θεσσαλονίκης, στο πλαίσιο των εορταστικών εκδηλώσεων για την επέτειο της εισόδου της Ελλάδας στον Β΄ Π.Π. Τα πλοία μετέφεραν αγήματα των ΣΝΔ και ΣΜΥΝ, τα οποία συμμετείχαν στη μεγάλη Στρα-

τιωτική Παρέλαση της πόλης.

■ Από 27 έως 30 Οκτωβρίου 2022 η Φ/Γ «ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΦΩΚΑΣ» κατέπλευσε στο λιμένα του Πειραιά, στο πλαίσιο των εορταστικών εκδηλώσεων για την επέτειο της εισόδου της Ελλάδας στον Β΄ Π.Π. Κατά τις ημέρες παραμονής του πλοίου στον Πειραιά πραγματοποιήθηκε επισκεπτήριο κοινού.

7. Διάφορα Θέματα:

■ Από 20 Ιουλίου έως 31 Αυγούστου 2022 διεξήχθη ο ετήσιος Θερινός Εκπαιδευτικός Πλους της ΣΝΔ. Ο πλους πραγματοποιήθηκε επί των πολεμικών πλοίων Φ/Γ «ΚΑΝΑΡΗΣ» και ΠΓΥ «ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ». Οι Ναυτικοί Δόκιμοι επισκέφθηκαν λιμένες σε Μαυροβούνιο, Γαλλία, Πορτογαλία, Τυνησία και Ιταλία.

■ Από 25 Ιουλίου έως 18 Αυγούστου 2022 διεξήχθη ο ετήσιος Θερινός Εκπαιδευτικός Πλους της ΣΜΥΝ. Ο πλους πραγματοποιήθηκε επί του Α/Γ «ΙΚΑΡΙΑ». Οι Δόκιμοι Υπαξιωματικοί επισκέφθηκαν λιμένες σε Αίγυπτο, Κύπρο, Ισραήλ, καθώς και τις νήσους Τήνο και Μήλο.

■ Από 03 έως 07 Οκτωβρίου 2022, ο Αρχηγός ΓΕΝ συμμετείχε στο 13ο «Διαπεριφερειακό Συμπόσιο Ναυτικής Ισχύος (Trans-Regional Seapower Symposium) (T-RSS)», το οποίο διεξήχθη στη Βενετία (Ιταλία).

■ Από 18 έως 22 Οκτωβρίου 2022, ο Αρχηγός ΓΕΝ μετέβη στο Παρίσι (Γαλλία), προκειμένου να παραβρεθεί στην Έκθεση «EURONAVAL 2022». Στο περιθώριο της Έκθεσης, παρευρεθεί στις διεργασίες του Ελληνογαλλικού FORUM, μαζί με τον Γάλλο ομόλογο του.

ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ - ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Υπεύθυνο για το περιεχόμενο: ΓΕΝ

ΕΞΟΥΔΕΤΕΡΩΣΗ ΠΥΡΟΜΑΧΙΚΩΝ ΑΠΟ ΟΜΑΔΕΣ ΟΕΝ/ΔΥΚ

A.A	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ	ΠΕΡΙΟΧΗ
1	04/08/2022	στη θαλάσσια περιοχή Ανατολικά νήσου Κεφαλληνίας.
2	11-12/08/2022	στη θαλάσσια περιοχή Λαδικό νήσου Ρόδου.
3	17/08/2022	στη θαλάσσια περιοχή Καναλιού Πρεβέζης.
4	01/09/2022	στη θαλάσσια περιοχή Ποτοκάκι νήσου Σάμου.
5	05/09/2022	στη θαλάσσια περιοχή Καλάμου νήσου Λευκάδας.
6	15/09/2022	στη θαλάσσια περιοχή Λουτρών Αγίας Ελένης Κορινθίας.
7	06/10/2022	στη θαλάσσια περιοχή Κεραμωτής Καβάλας
8	13/10/2022	στη θαλάσσια περιοχή Μεσσαράς νήσου Κρήτης.
9	13/10/2022	στη θαλάσσια περιοχή λιμένα Μεσολογγίου.

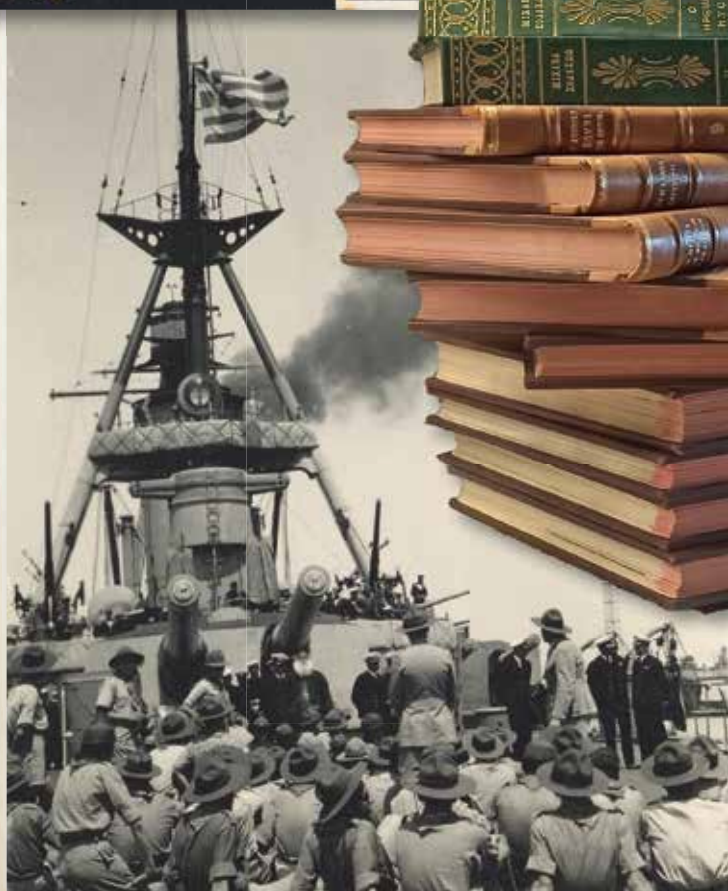

Το τρίμηνο που πέρασε, έγιναν οι ακόλουθες παραχωρήσεις αρχειακού υλικού στην Υπηρεσία Ιστορίας Ναυτικού και ευχαριστούμε θερμά για την ευγενική χορηγία:

■ Το Ελληνικό Ινστιτούτο Ναυτικής Ιστορίας (ΕΛ.Ι.Ν.Ι.Σ), παραχώρησε στην Υπηρεσία Ιστορίας Ναυτικού το φωτογραφικό αρχείο του Αντώνιου Δούκη, από την περίοδο 1941-44, όπου υπηρετούσε ως ναύτης στο Θ/Κ «ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΒΕΡΩΦ».

■ Η κα. Ελίνα Χατζηιωσήφ, παραχώρησε στη Βιβλιοθήκη της Υπηρεσίας Ιστορίας Ναυτικού, πλήθος βιβλίων από την προσωπική της συλλογή.

■ Ο κ. Γεώργιος Τσουτσάνης, παραχώρησε στην Υπηρεσία Ιστορίας Ναυτικού πλήθος αρχειακού φωτογραφικού υλικού από τη συλλογή του Αντώνιου Πετμεζά.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΝΑΥΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

- Ετήσια Συνδρομή Εσωτερικού
- Στρατιωτικό προσωπικό Ε.Ε., Ε.Α. και πολιτικό προσωπικό Πολεμικού Ναυτικού10€
- Ιδιώτες & νομικά πρόσωπα.....12€
- Ετήσια Συνδρομή Κύπρου.....30€

Η εγγραφή των νέων στελεχών του ΠΝ διενεργείται σύμφωνα με το έγγραφο ΓΕΝ/ΔΕΔΗΣ Φ.800/05/05 από 6 Σεπτεμβρίου 2005. Η εγγραφή ιδιωτών, νομικών προσώπων και πολιτικού προσωπικού ΠΝ υλοποιείται ως ακολούθως: Οι ενδιαφερόμενοι καταθέτουν την ετήσια συνδρομή τους στον λογαριασμό της τράπεζας ALPHA BANK (χωρίς χρέωση εξόδων κατάθεσης) IBAN GR 0601404370437002001000022, δηλώνοντας στην κατάθεση αυτή τα στοιχεία τους και αποστέλλουν την παρακάτω αίτηση επισυνάπτοντας την απόδειξη της κατάθεσης συνδρομής τους, στην ακόλουθη διεύθυνση, ΦΑΞ και e-mail της ΥΙΝ.

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΝΑΥΤΙΚΟΥ

«ΝΑΥΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ»
ΜΑΡΚΟΝΙ 20 – ΒΟΤΑΝΙΚΟΣ
104 47 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ: 210-3484 243
ΦΑΞ: 210-3484 234
e-mail: yin_syndromes@navy.mil.gr

ΑΙΤΗΣΗ ΕΓΓΡΑΦΗΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΗ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΗ

ΕΠΩΝΥΜΙΑ:
ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ:
ΙΔΙΟΤΗΤΑ:
ΟΔΟΣ: ΑΡΙΘΜΟΣ: Τ.Κ.:
ΠΟΛΗ:
ΤΗΛ.:
E-MAIL:
ΑΡ. ΚΑΤΑΘΕΣΗΣ: